Volum coordonat de

Radu Pavel Gheo

Dan Lungu

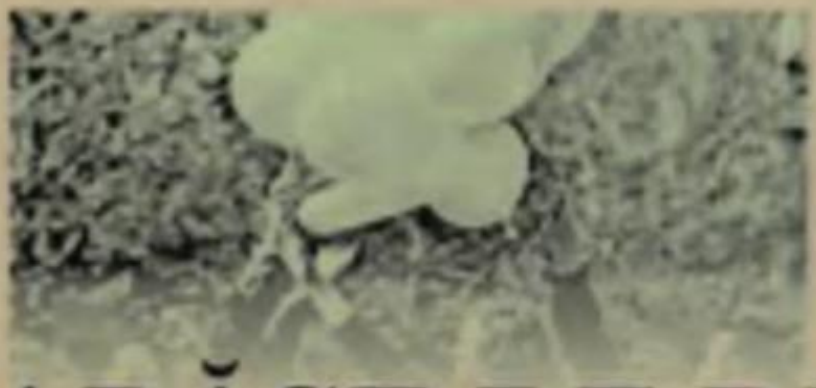

TOVARĂȘE DE DRUM

Experiența feminină în comunism

Adriana Babeți, Anamaria Beligan,
Carmen Bendovski, Rodica Binder, Adriana Bittel,
Mariana Codruț, Sanda Cordoș, Nora Iuga,
Cerasela Nistor, Ioana Ocneanu-Thiéry, Simona Popescu,
Iulia Popovici, Alina Radu, Doina Ruști,
Simona Sora, Mihaela Ursa, Otilia Vieru-Baraboi

virtual-project.eu

POLIROM

Volum coordonat de

Radu Pavel Gheo
Dan Lungu

TOVARĂȘE DE DRUM

Experiența feminină în comunism

POLIROM

- 2008 -

Radu Pavel Gheo

Născut în 1969 la Oravița. Absolvent al Facultății de Litere, Universitatea de Vest Timișoara (1994).

A publicat șase volume personale: *Valea Cerului Senin* (proză, Athena, 1997); *Despre science fiction* (studii literare, Omnibooks, 2001; ediția a II-a, Tritonic, 2007); *Adio, adio, patria mea cu* î *din* i, *cu* â *din* a (eseuri, Polirom, 2003; ediția a II-a, 2004); *Românii e deștepți* (eseuri, Polirom, 2004; ediția a II-a, 2005); *Fairia – o lume îndepărtată* (roman, Polirom, 2004); *DEX-ul și sexul* (publicistică, Polirom, 2005).

Radu Pavel Gheo este inclus în câteva antologii de proză și studii literare sau eseistică: *Cazul Eminescu. Polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998* (Paralela 45, 1999); *oZone friendly. Iași. Configurări literare. O antologie* (Editura T, 2002); *Cartea roz a comunismului* (Versus, 2004); *Cartea cu bunici* (Humanitas, 2007); *Povești erotice românești* (Trei, 2007). A fost printre coautorii primului *Dicționar SF* apărut în România (Nemira, 1999).

A debutat ca dramaturg cu piesa *Hold-YII Akbar SAU Toți în America,* pusă în scenă la Teatrul Național din Timișoara în vara-toamna lui 2007.

Traduceri din textele sale (în special eseistice) au apărut în franceză, engleză, germană, maghiară, sârbă, slovenă și polonă.

Radu Pavel Gheo a obținut o serie de premii literare, printre care: premiul „Nautilus” pentru povestire al Editurii Nemira (1993), premiul Editurii Athena și al revistei *Orizont* pentru debut în volum (1996), premiul revistei *Sfera politicii* pentru cea mai bună traducere a unei lucrări de știință politică (2000), premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara pentru volumul *Adio, adio, patria mea cu* î *din* i, *cu* â *din a* (2004), premiul Fundației pentru Cultură și Învățământ „I. Slavici” Timișoara (2005), premiul „Pro-Cultura Timisiensis” al Consiliului Județean Timiș (2005), premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara pentru volumul *DEX-ul și sexul* (2006), premiul de excelență în domeniul cultural acordat de Primăria Timișoara (2007).

Este membru al Uniunii Scriitorilor din România (2003), membru fondator al Asociației Culturale Club 8 din Iași (2004), membru al PEN Club România (2005).

Dan Lungu

Născut în 1969 la Botoșani. Conferențiar la Catedra de Sociologie, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Studii postdoctorale la Sorbona. Redactor al revistei *Au Sud de l'Est.* În 2001 și 2002 e redactor-șef al revistei de cultură *Timpul.* Volume publicate: *Muchii* (versuri Junimea, 1996), *Cheta la flegmă* (proză scurtă, OuTopos, 1999), *Construcția identității într-o societate totalitară. O cercetare sociologică asupra scriitorilor* (Junimea, 2003), *Proză cu amănuntul* (proză scurtă, Cronica, 2003), *Nuntă la parter* (teatru, Versus, 2003), *Raiul găinilor (fals roman de zvonuri și mistere)* (Polirom, 2004; ediția a II-a, 2007), *Băieți de gașcă* (proză scurtă, Polirom, 2005), *Sunt o babă comunistă!* (roman, 2007, Polirom; tradus în limba maghiară la Jelenkor, în curs de apariție la Editions Jacqueline Chambon sub titlul *Je suis une vieille coco* și în curs de ecranizare, în regia lui Stere Gulea, după un scenariu de Lucian Dan Teodorovici). În 2005, romanul *Raiul găinilor* este tradus în franceză *(Le paradis des poules,* Editions Jacqueline Chambon). În 2007, *Raiul găinilor este* tradus și în germană (Residenz Verlag) și slovenă (Apokalipsa), iar *Băieți de gașcă* în germană (Drava Verlag).

Face parte din grupul de scriitori români invitați la „Les belles etrangeres” (Franța, 2005). Este tradus cu proză scurtă în italiană, germană, franceză, engleză, maghiară și olandeză.

I se montează piesele *Cu cuțitul la os* (Green Hours, Teatrul Luni, 2002) și *Nuntă la parter* (spectacol-lectură la Teatrul Odeon, 2003; spectacol-lectură la Teatrul Luceafărul, 2006, în cadrul proiectului DramatIS).

Nominalizat la numeroase premii. Este distins cu Premiul Societății Junimea pentru activitatea literară pe 1993, premiul Editurii Nemira pentru proză scurtă (1997), premiul USR, filiala Dobrogea, pentru debut în proză (1999), premiul Goethe Zentrum pentru promovarea originalității, ca reprezentant al Club 8 (2001), premiul USR, filiala Iași, pentru proză (2005), Premiul „V. Pogor” al Primăriei Municipiului Iași pentru activitatea literară (2007). Membru al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România și al Uniunii Scriitorilor din România, precum și membru fondator al Club 8.

Prefață

În ultimii ani, mărturiile despre comunism au crescut, din fericire, în progresie geometrică. Cu toate acestea, mereu aflăm ceva nou, mereu putem fi luați prin surprindere. Amintirile, rememorările, explorările – cum vrem să le spunem – au trecut încet-încet dinspre ororile din spațiul carceral către reconstituirea cenușiului vieții cotidiene, dinspre istoria elitelor către istoria oamenilor comuni, dinspre viața politică spre cea domestică sau de la focalizarea vieții adulților către cea a adolescenților sau a copiilor.

Totuși, memoria noastră a rămas cumva insensibilă la experiența de gen. Desigur, s-a vorbit în linii mari despre situația femeii în comunism, iar consecințele traumatizante ale avortului controlat de stat au făcut obiectul unor investigații serioase. Dar noi credem că experiența feminină într-un regim totalitar a însemnat mai mult decât atât. Provocarea noastră e reconstituirea complexității și profunzimii unei asemenea experiențe, fie măcar și pentru că astfel putem înțelege mai bine lumea în care au trăit unii dintre noi, pentru că radiografierea comunismului românesc ar fi incompletă în absența unei asemenea perspective.

Se știe că aceeași realitate o experimentăm, ca indivizi sau ca grupuri, în maniere diferite. Comunismul nu a fost trăit și perceput la fel de toată lumea; el a fost diferit pentru securiști și victime, pentru intelectuali și muncitori, pentru membri de partid și nemembri, pentru adulți și copii, pentru femei și bărbați etc. Există cu certitudine experiențe care nu au fost accesibile decât femeilor. Cartea de față vrea să le pună

laolaltă, pentru a le da volum, consistență și vizibilitate. Presupoziția noastră este aceea că, de la micile evenimente ale vieții cotidiene și până la întâmplări deosebite, de la relația de cuplu și până la raporturile de putere, femeile au o manieră diferită de a se investi în viața socială. Ele posedă o experiență particulară în ceea ce privește raporturile cu copiii sau cu părinții, relațiile de vecinătate sau de prietenie, școala, studența, educația sexuală, raportarea la modă (într-o lume a uniformelor de tot felul!), consumul cultural, avatarurile penuriei, proiectele de viitor etc.

Atunci când ne-am gândit – inițial, independent, iar apoi coordonându-ne eforturile – la o antologie de texte cum este cea de față, nu am avut în vedere în mod programatic o abordare unilaterală, strict feminină și ne bucurăm că nici autoarele prezente în volum nu s-au mărginit la o astfel de perspectivă îngrăditoare. Într-o mare măsură, un asemenea lucru nici nu era posibil, de vreme ce experiența feminină în comunism nu a fost doar una diferită, ci și *mai complexă,* iar în majoritatea cazurilor poate chiar mai traumatizantă decât cea a semenilor lor de sex masculin. Acest lucru s-a datorat în mare măsură specificului societății românești din acea epocă.

Sistemul comunist s-a instalat într-o Românie aflată în plin proces de modernizare, cu o organizare socială de tip tradițional la nivelul familiei și al micilor comunități rurale, dar și cu oaze de modernitate puternică în centrele urbane importante. Comunismul a adus – și a impus – un model artificial de egalizare a femeilor cu bărbații, care nu a ținut cont de cutumele preexistente, ba chiar le-a încorporat tacit, suprapunând noile coduri peste cele vechi. A rezultat un model hibrid, care a afectat într-o măsură mult mai mare viața cotidiană a femeilor, obligate în majoritatea cazurilor să fie deopotrivă soții de tip tradițional, „oameni ai muncii” și „tovarășe de luptă și viață”.

Egale cu bărbații din punct de vedere juridic, femeile puteau – și chiar erau nevoite – să se manifeste în planul vieții publice. Ele erau angajate în fabrici, uzine, școli etc., participau la ședințe de partid, votau, învățau și, în general, aveau aceleași sarcini și drepturi ca și bărbații. În planul vieții private însă – și în special în interiorul unei familii –, soția rămânea să-și îndeplinească funcția tradițională. Administrarea gospodăriei, curățenia, gătitul, creșterea și educația copiilor – toate aceste sarcini rămâneau preponderent în seama femeilor, conform modelului preexistent în societatea românească. Bineînțeles că existau negocieri și „compromisuri" atât în cadrul familiei, cât și în cadrul social lărgit, dar modelul de bază era cel descris aici: unul care împovăra femeile, căci el nu le transforma fundamental statutul, printr-o reorganizare completă și armonioasă a spațiului public și a celui privat.

De altfel, comunismul românesc, un model de import, rigid și imobil, a dus la stagnarea evoluției firești spre modernizare a societății. În ciuda drepturilor statutate inițial prin lege (egalitatea în drepturi a femeilor cu bărbații, dreptul de vot, dreptul la educație), atât viața publică din România comunistă, cât și cea privată (mai ales cea din urmă) au menținut în mare măsură raporturile de tip tradițional între sexe. Promovarea femeilor în funcții de conducere se făcea strict programatic, la o scară redusă și în mod controlat, fără să se țină cont de meritele sau valoarea reală a indivizilor, promovând adesea obediența. Prezența femeilor în poziții „de răspundere", precum și cea a cetățenilor aparținând unor minorități naționale erau impuse pe cale ierarhică și nu influențau în mod real societatea. E vorba despre o politică voluntaristă și demagogică, bogată mai degrabă în efecte perverse decât cu vreun rol anume în democratizarea societății.

Lipsurile și greutățile din epocă le-au afectat poate mai puternic pe femei. Penuria de alimente, lipsa celor mai banale articole de igienă sau cosmetică și a celor mai comune articole vestimentare de calitate au afectat mult mai acut populația feminină a țării. În mod normal, o femeie poate să decidă singură dacă dorește sau nu să folosească rujuri, ciorapi de mătase sau pantofi cu toc înalt, adică să-și etaleze sau nu feminitatea. Dar în România simplul drept de a alege le era refuzat. Egalitatea era înlocuită cu uniformitatea.

Interzicerea avorturilor a fost o altă problemă care a afectat în mod direct și puternic viața a milioane de femei. Decretul 770 din 1966 interzicea avorturile în România, cu excepția avortului terapeutic, permis în primele trei luni de sarcină. Decretul 441 din 1985 înăsprea condițiile în care era permis avortul: doar în cazul femeilor care au depășit vârsta de 42 de ani sau care au cel puțin cinci copii. Supravegherea era foarte strictă, iar obsesia creșterii demografice a avut ca rezultat o adevărată paranoia, ale cărei victime erau femeile gravide ori cele bănuite că erau gravide. Supravegheate, arestate, condamnate la închisoare sau ucise în urma unor avorturi clandestine, ele deveneau cobaii unui experiment demografic și subiectul unor umilințe teribile. Deși s-au făcut diverse estimări, nu se va putea ști niciodată cu certitudine câte femei au murit în urma decretelor amintite aici.

În volumul de față, am invitat să răspundă provocării noastre persoane de diferite vârste, de la cele pentru care confruntarea cu sistemul era mai degrabă preocuparea părinților până la cele care, deja mature atunci, experimentau din plin și conștient (supra)viețuirea într-o societate totalitară. Diferențele de vârstă ne pot arăta în ce măsură experiența feminină capătă nuanțe diferite de-a lungul anilor de dominație ai regimului. Cum toate contribuțiile vin de la persoane din domeniul

cultural, nu ne putem lăuda cu o gamă de experiențe variată din punct de vedere socioprofesional, însă aceasta ar putea fi miza unui volum următor.

Radu Pavel Gheo și Dan Lungu

Adriana Babeti

Este profesor de literatură comparată la Universitatea de Vest din Timișoara. A publicat volumele: *Bătăliile pierdute. Dimitrie Cantemir, strategii de lectură* (Amarcord, 1997 – Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru critică și istorie literară); *Dilemele Europei Centrale* (Mirton, 1998); *Arahne și pânza* (Editura Universității de Vest din Timișoara, 2002); *Dandysmul. O istorie* (Polirom, 2004 – Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru critică și istorie literară, Premiul Asociației de Literatură Comparată și Generală din România); *Ultimul sufleu la Paris. 69 de rețete culinare* (Polirom, 2006). A coordonat volumul *Le Banat – Un Eldorado aux confins* (Cultures d'Europe Centrale, Paris IV-Sorbonne, 2007) și, împreună cu C. Ungureanu, a editat antologiile *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii* (Polirom, 1997) și *Europa Centrală. Memorie, paradis, apocalipsă* (Polirom, 1998).

Este coautor (alături de Mircea Nedelciu și Mircea Mihăieș) al romanului *Femeia în roșu* (Cartea Românească, 1990, ediția I, Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru proză; ediția a II-a, ALL, 1998; edițiile a III-a și a IV-a, Polirom, 2003 și 2008). Are în pregătire la Editura Polirom volumul *Amazoanele. O poveste.*

Sarsanela

Așa cum trebuia s-o tocim la școală sau cum o citeam din cărți, Istoria cu *I* mare îmi părea un bloc uriaș de granit în care se învălmășeau ani, secole, domnitori, războaie, victorii și din care nu puteam să desprind nici o așchie, darămite un colț. Pentru că era de nepriceput, înalt, abrupt, aspru și rece la pipăit, pietroiul ăsta îmi stârnea doar neplăcere și teamă, ca o problemă grea de algebră. Așa că m-am bucurat când m-am văzut scăpată de el. Dar abia după ce Istoria cu *I* mare a dat buzna peste mine în decembrie 1989 am reușit să sparg ditai stânca în zeci de bucăți, să le mărunțesc, ba chiar să le fac praf. Din pietrele astea fărâmițate și din pulberea lor de granit am refăcut istoria cu *i* mic, adică miile de istorioare despre lucrurile aparent fără însemnătate care trec, în timp, printr-o viață de om. Abia așa, luată în palme dintr-o grămadă de pietriș, vârâtă într-un sac și aruncată în cârcă, lipită de mine și purtată pas cu pas, ca o cocoașă, istoria a devenit o poveste vie, pe înțelesul meu.

Asta am să încerc: să povestesc cum marea istorie mi s-a înfățișat mai clar prin câteva întâmplări din istoria măruntă, înghesuite în sute de plase, genți, saci, traiste, sacoșe, rucsacuri, coșuri, geamantane ori cine mai știe ce catrafuse pe care o femeie le-a târât după ea vreme de o jumătate de veac și mai bine. Pentru că, de când mă știu, n-a fost aproape nici o zi lăsată de la Dumnezeu să nu car ceva într-o mână, în amândouă, pe umăr, în brațe, în spate, m-am gândit să scriu despre această întruchipare a mea de femeie-asin, catâr sau chiar cal care a străbătut istoria României din 1953 până în 2007, când la

pas, când la trap. Nu îndrăznesc să mă compar cu Fefeleaga & Bator, sisifii lui Agârbiceanu, fiindcă târâșul, împinsul sau opintitul cu ceva (între 2 și 250 de kilograme) s-au săvârșit, în ceea ce mă privește, fără prea mari suferințe și eroism. Deși uneori era de-a dreptul jalnic ce și cum căram, nu m-am simțit umilită decât rareori, nu m-am prea văicărit și nici n-am intrat în depresie din trei motive: întâi, pentru că am socotit mereu că toate cocoșările mele n-au fost zadarnice, adică au avut un rost și au făcut bine cuiva (inclusiv mie). Apoi, fiindcă sarsaneliada asta mi se părea firescul însuși, anume pregătit pentru femei, ca născutul și crescutul copiilor, trebăluitul prin cratițe, călcatul și cusutul. Și-n al treilea rând, deoarece cărăușeala era în ochii mei o probă de bărbăție, virtute după care am tânjit mereu. E drept că motivul 3 se bătea cap în cap, viguros și cam aiurea, cu motivul 2, dar multe lucruri s-au ciocnit dur și aberant în mine de când mă știu.

În jurul meu, toată suflarea muierească – fără multe excepții – căra mereu câte ceva: bunica, pe care-o strigam băbuța, se cocârja, cât era de pirpirie, fără să zică pâs, ba cu zeci de găleți de apă coborâte în pivniță când se fierbeau rufele în cazan, ba cu un coș mare în care aducea din piață gâște pentru îndopat, găini, pui, rațe, ba cu o traistă de tărâțe sau porumb; mama, pe care-o strigam mămica, venea de la birou încărcată cu plase de sfoară și sacoșe din doc; verișoara Lucri trambala mereu, nu înțelegea nimeni de ce, două valize grele între Timișoara și Beiuș; vecinele de pe Ion Vasi, tanti Arsici și Oberneni se întorceau vinerea de la piață încovoiate de niște coșuri din pai împletit; doamna Türbach și fetele Klein cărau și ele plase de sfoară cu mânere rotunde de lemn, adică țechere sau nețuri, dar uneori le mai atârnau de ghidonul bicicletelor Diamant; Pipoștante, profesoara de pian de la colț, abia târa un cărucior de fier în care vecinii îi puneau lemne, cartofi sau

cărbuni și care zdroncănea pe pietrele de pe drum ca un tanc. Iar mătușile din Delani, Meziad și Pietroasa, unde mai mergeam în câte-o vacanță, nu-mi apăreau în fața ochilor decât deșălate la propriu, ca niște cai mici și suri din Apuseni. Cât despre sora mamei, Nuța, care după război ajunsese bucătăreasă pe la IAS-urile din jurul Bucureștilor și pe care am început s-o strig și eu ca brigadierii din Brănești, Cățelu, Cătrunești-Măineasca, adică Madamana, într-un singur cuvânt, pot să spun doar că mi se părea de-a dreptul o halterofilă. Deși n-avea mai mult de 60 de kilograme, am văzut-o ducând în brațe saci de mălai, lăzi cu marmeladă, bidoane cu untură, butoaie cu țuică, un porc grăsuț, ba chiar proptind cu spatele șareta rămasă fără o roată.

M-am întrebat mai târziu unde erau bărbații în lumea aia de furnicuțe împovărate. Cei mai mulți lucrau undeva de dimineața până spre seara, unii nu ieșiseră încă din pușcării, alții erau atât de bătrâni ori nevolnici, încât nu puteau urni nici măcar un bidon cu petrol sau cu lapte, câțiva își făceau veacul surpați de necaz la birturile „Dezrobirea” și „Calul bălan”. Iar unii pur și simplu nu mai erau: muriseră, fugiseră în străinătate sau plecaseră de-acasă pentru că erau încurcați cu drăguțe. Despre încurcatul ăstora îmi închipuiam o prostie cât mine de mare: credeam că domnul Rusu, de pildă, sau domnul Teltsch fugăresc toată ziulica niște domnișoare blonde, cu părul ondulat și ochi albaștri, printr-un fel de labirint încâlcit, ca în Parcul Pionierilor.

Nu-i de mirare atunci că mi se părea normal ca toate femeile din jurul meu să se descurce singure, fără bărbați și să care ceva de dimineața până seara. Era de-a dreptul sfârșitul lumii când vedeam într-o zi lucrătoare că pe strada noastră trece vreo doamnă elegantă, rujată, doar cu o poșetă în mână sau pe umăr, singură sau la braț cu un bărbat. Despre doamnele alea bunica spunea că-

s niște puturoase, dar, oricât le adulmecam, nu simțeam în urma lor decât un miros fin de parfum. Nu știu de ce, dar, în timp ce mă holbam după ele de la geam și mă gândeam dacă să scot limba sau nu, în suflet mi se cuibărea ceva amestecat, neclar, ca un sos de ceapă, făcut din încântare, ciudă și dispreț.

N-am așteptat prea mult să intru în rândul femeilor-cal de pe strada Ion Vasi din Timișoara, care, în ochii mei, erau cele mai însemnate și mai puternice făpturi de pe pământ. Prima cărătură oficială, ca să zic așa, în văzul lumii, nu prin curte și grădină, a fost o geantă mică de tablă gri-albăstruie cu floricele roz și mâner de sârmă groasă. În gentuța asta trambalam la grădiniță ceva de mâncare, gustarea de clefăit la ora 10, căreia toți îi spuneam ujină. Tăblăraia n-ar fi fost grea cu doar două felii de pâine unse cu untură sau marmeladă, ba uneori chiar cu unt și cârnaț. Nici dacă băbuța îmi mai punea un măr nu mi-aș fi rupt mâna. Dar, ca să-mi dau un fel de importanță muierească, o umpleam cu pietre pescuite din curte și, însoțită de pisica Ghizi, făceam cei 300 de metri până după colț aplecată într-o parte; mergeam încet, legănat, puțin crăcănată, iar când mă opream, lăsam geanta jos și mă uitam de jur-împrejur, să văd dacă mă bagă cineva în seamă. Dacă da, îmi frecam șalele și gemeam tare ioai, ioai sau mai înfundat mâh, mâh, iar dacă nu, înșfăcam geanta și plecam în pas săltat mai departe, în timp ce cântam în poiana verde veselie multă cu băieți și fete cântă cucii cântă cu-cu cu-cu aaa-a aaa-a odiridi odirdidina odiriididina u-ha. Eram țanțoșă ca fata de împărat ce se visa fecioraș. Asta era a doua poveste pe care băbuța mi-o spunea în fiecare seară, după ce mă înspăimânta cu moartea care treieră prin lume, ca o vrăjitoare cocârjată, cu nuielele-n spate.

Fiindcă după un an grădinița s-a făcut cămin, a trebuit să mănânc acolo toate grețoșeniile și la

10, și la prânz, și după-masa. Așa că în grupa mare n-am mai purtat geanta de tablă, ci una de carton presat, maro, mică și urâtă, care se atârna de umăr și în care nu mai avea rost să car decât o batistă, plus cel mult o bomboană Kandia de lapte, lipicioasă.

Din același carton presat maro a fost și ghiozdanul care m-a cocoșat patru ani și mai bine. El era într-adevăr greu, pentru că îndesam în burdihanul lui penarul de lemn, călimara și o puzderie de cărți, caiete, maculatoare, rigle și compasuri. Se mai adăugau și doi săculeți de pânză, unul gri, altul bej, pe care îi bălăngăneam pe lângă mine. În sacul gri erau cipicii croșetați din lână groasă, pestriță, de umblat prin clasă, chiloții negri și tenișii albaștri pentru sport, de totului tot nici măcar un kilogram. În schimb, sacul bej pentru ujină atârna cât un pietroi, din cauză că îmi duceam mâncare ca un săpaș: șase felii mari de pâine unse cu ce se nimerea, trei mere, trei gutui, șase nuci, trei eugenii, o pungă de bomboane acrișoare. La începutul școlii, prin septembrie, mai adăugam și trei pere sau struguri din grădină. Dimineața, când o verificam pe băbuța dacă nu s-a zgârcit la ceva, ea se mira cum rămâneam tot mică și jigărită, când mâncam atâta. Era sigură că am limbrici și seară de seară mă punea să beau lapte călduț cu usturoi pisat. Îl înghițeam greu, cu gândul la eroii copii din cartea *Copii eroi.* Dar eu nu mă jertfeam nici pentru patrie, nici pentru Stalin, ci pentru Gigel Drăghici și Marius Bizerea, băieții din clasa mea, care-mi căzuseră cu tronc. Căram ujinoiul zi de zi nu pentru că cei doi amorezi s-ar fi obișnuit să mănânce de la mine. Își duceau și ei gustări. Dar, dacă s-ar fi întâmplat să întrebe într-o pauză cine-mi mai dă o felie de pâine, sau fetelor n-aveți ceva dulce, sau cine-mi pasează un măr, eu voiam să fiu prima pe fază și să le sar în întâmpinare. Ceva-ceva tot am câștigat până-ntr-a patra: ori de câte ori aveau poftă să mai

molfăie sau cronțăne una-alta, veneau ață la mine, nu întrebau în neant. Fiindcă cel mai abitir se înfrupta Gigel Drăghici, începând dintr-a doua, copiii nu mă mai beșteleau Andibandicacarandi, Chiști sau Pișpi, ci mă strigau Penelopa lui Gigel, deși mi-ar fi plăcut mai mult să-mi spună Diana. Uneori însă, mă întorceam acasă praf de deznădejde, cu pâinea nemâncată. Îngăimam în poiana verde veselie multă cu băieți și suferința parcă-mi era luată cu mâna. Ca să nu vadă bunica, dădeam ujina pe drum lui Știuli, câinele lui Galamboș, sau celor șapte pisici care mă așteptau în curte.

O altă etapă a căratului a fost din clasa a șasea până la terminarea liceului, când am târât după mine niște serviete burduhănoase din vinilin maro sau negru, cu încuietori de metal. Toate erau încărcate cu atlase, cărți și caiete, cu scule pentru orele de lăcătușărie, dar și cu gustări uriașe. În mai multe fotografii făcute prin clasa a zecea se vede cum – car, nu car ceva în mâini – stau cu umărul drept mai lăsat. Servieta și mai apoi sacoșele și pungile de plastic ticsite de cursuri, dicționare, caiete mari, zeci de cărți, sute de fișe vârîte în plicuri au fost calabalâcul meu de studentă la română-franceză. Adevărul e că, în tot acest timp scurs între 4 și 22 de ani, între grădiniță și Filologie, n-am prea făcut cumpărături pentru casă; n-am mers la piață decât uneori, ca s-o ajut pe bunica, iar din alimentara n-am prea ieșit cocoșată de plase. În anii ’50 pentru că nu prea aveai cu ce să le umpli, iar în anii ’70 pentru că eram fudulia familiei (prima fată la facultate) și treaba mea era să învăț, nu să car. E drept că toamna mă deșălam câteva zile cu lăzile de cartofi, coșurile de porumb și lădițele de mere la muncă patriotică. În schimb, nu mă mai gheboșam cu lemnele și cărbunii din pivniță, pentru că locuiam deja la bloc, pe strada Păltiniș, unde povestea cu bărbăția mea, deja cuprinsă de slăbiciune pe Ion

Vasi prin ’62-’63, s-a fleșcăit de tot: voiam să fiu domnișoară!

A sosit, iată, clipa să le pomenesc pe cele trei mari cuceriri ale petrochimiei mondiale ajunse în România la începutul anilor ’60, care au schimbat mult perspectiva asupra căratului în sufletul meu și al femeilor-cal din Timișoara: niște coșuri, o plasă și-o pungă. Toate de plastic. Coșurile – dreptunghiulare sau rotunde – erau turnate în diferite modele, care cu găurele pur și simplu, care mai fanteziste (cu pătrate, cu cercuri sau cu flori). Arătau ca niște cufărașe sau ca două farfurii adânci lipite una de alta, cu mânere cam tari și tăioase, tot din plastic, ce se închideau cu un țumburuș – și el din plastic. Dopușorul ăsta se vâra într-o mică gaură și făcea cumva înfundat pac, chestie care mă îmbăta de plăcere. Așa că, pe la 12-13 ani, mă înghesuiam să merg la alimentara după zahăr sau macaroane ca să bălăbănesc coșul pe lângă mine, țanțoșă ca un curcan, cu perlele false ale mamei atârnate la gât și cu o broșă în formă de frunză pe piept, în timp ce lălăiam încet cântă cucii cântă. Băbuța, tanti Arsici sau Oberneni nu s-au dat niciodată în vânt după noutățile astea și au continuat să cărăușească pe ruta Piața Iozefin – strada Ion Vasi cu țecherele și coșurile lor din nuiele. Doar femeile mai tinere, cum era mama, le purtau ca pe ceva de-a dreptul elegant, asortate cu pantofii. Uneori, făceau două-trei ture până în piața Lahovary, care se chema de fapt Bălcescu și care era mai aproape, doar ca să nu se încarce cu alte plase sau coșuri și să-și strice fazonul.

Cărăușeala femeilor care nu voiau să-și piardă nicicum cochetăria a fost mult ușurată, cam tot în aceeași perioadă, de plăscioarele colorate, cu ochiuri mici, foarte la modă. Despre ele se spunea cu un fel de religiozitate că ar fi făcute din Fibre Sintetice. Se strângeau ghem și se îndesau într-o punguță rotundă din pânză de aceeași culoare, cu un căpețel croșetat lăsat afară. Puteau fi cărate așa,

strânse ca o mingiucă și flendurate pe lângă fuste, sau puteau fi strecurate în poșetă. E drept, dacă le burdușeai bine, se lungeau cât o zi de post și țineau la cărat cât vechile nețuri de sfoară. Pentru că amândouă cuvintele – și *fibră,* și *sintetic* – erau ceva absolut nou, străin și greu de pronunțat pentru ea, băbuța a batjocorit din prima clipă plăsuțele colorate și nu le-a luat niciodată la cumpărături.

O revoluție năprasnică în imperiul sacoșelor, plaselor și coșurilor au făcut însă pungile de nailon. Când fetele Witje și Klein, de-acum femei măritate, au apărut cu niște pungi mari de plastic, albe cu dungi colorate, pe care scria Engelmann și Aldi, pe strada Ion Vasi s-a produs marea schimbare de stil în tehnica, ba chiar în arta căratului. Până și băbuța a spus că ar fi mers la piață cu o pungă așa ușoară. Cum tot mai multe vecine plecau în Germania cu familiile lor, visul meu de domnișoară era să primesc cadou de Paști și de Crăciun, când unele se mai întorceau în vizită la rude, săpun Fa verde și cât mai multe pungi de plastic colorate. Abia după ce au început să apară și pungile românești, albe, albastre sau gri, cu modele simple, din câteva linii și cu un scris urât, s-a văzut clar că pungile nemțești nu mai puteau fi detronate: erau reginele absolute, de care aveam grijă ca de ochii din cap. După orice purtat, băbuța le ștergea cu grijă, le netezea și le împăturea meticulos în sertar, obicei la care mama n-a renunțat până azi.

Eu, personal, mi-am revenit la adevărata natură și am trecut proba focului în armata femeilor-cărăuș abia spre sfârșitul anilor ’70, cu un grad modest, de sublocotenent. Atunci m-am așezat, cum se spune, la casa mea, cu toate că locuiam lângă mama și tata, dar eram măritată și o aveam pe Oana. Deși continuam să plătim ratele și datoriile la o Dacie, nu ne-am prea folosit de ea, pentru că nu se găsea benzină. Băbuța avea un șold rupt, șchiopăta și oricum era deja foarte bătrână, pe

bărbații de casă nu ne prea puteam bizui, așa că atelajul se compunea din mine, din mama și din sacoșele noastre de pânză sau din fâș, la care se adăugau cele câteva pungi de plastic românești pe care scria Metalochimice, OCL Alimentara, Textile-încălțăminte, Gostat sau nimic. La comanda aprovizionării era mama. Și-a păstrat rangul de căpitan cu puteri depline în micul nostru pluton până când am rămas doar noi două cu Oana, adică în 1986, când tata a murit, iar eu am divorțat.

Din acel moment, ascensiunea mea în serviciul de intendență de pe Bulevardul Victoriei 28 n-a mai putut fi oprită. Am străbătut fulgerător toate gradele până la general și-am detronat-o fără să clipesc pe mama. Simțeam că își pierde din forță și că, deja pensionară, nu mai putea să se descurce. Au fost, până la Revoluție, anii cei mai mizerabili pe care i-am trăit și care mi-au împins cărăușitul pe niște piscuri – sau mai degrabă în niște râpe – jalnice, de negândit, deși nu s-ar fi zis că eram cele mai oropsite ființe din oraș. Nu vreau să mă martirizez cu orele de stat la coadă pe ger sau zăduf, noaptea, în zori, la prânz și seara, pentru că aproape toate femeile din România au făcut asta. N-o să deplâng aici cum mi-am irosit ani buni din viață meditând, adică predând literatură română pentru bani sau carne, deși mă dădeam mare redactor la revista *Orizont:* multe absolvente de Filologie s-au descurcat așa. Și nici n-o să-mi smulg părul din cap din cauză că am pierdut ore-n șir povestind pe larg, într-un fel de birou-depozit, *Cel mai iubit dintre pământeni, Shogun* și *Vraciul* șefei de la rotiseria „Cocoșul”. Istoriseam ce istoriseam, apoi extrăgeam ideile principale, caracterizam personajele, desprindeam câteva citate despre dragoste bune de ținut minte și de plasat într-o discuție, plăteam ce era de plătit fără bacșiș, după care plecam acasă în triumf cu doi pui, o bucată de unt și încă una de cașcaval bine ascunse într-o săcoșică de fâș negru. Uneori, eram

bucuroasă de pradă și, cu un zâmbet tâmp lipit pe față, străbăteam parcul spre casă fredonând cu-cu cu-cu aaa-a aaa-a odiridi; alteori, mai ales la începutul schimbului cultură-natură, dacă mă gândeam la ce-am ajuns să fac în loc să-mi scriu doctoratul despre Dimitrie Cantemir și cartea cu amazoanele, mi se punea un nod de plâns în gât. Treceam prin parc gârbovită, cu ochii-n pământ și bolboroseam cu patos unde-am ajuns Doamne unde-am ajuns. Până prin ’88 însă, m-am bătătorit și nu-mi mai venea nimic: nici să rid, nici să plâng, nici să cânt, nici să boscorodesc.

Dar despre circuitul cărnii în și prin cultură din epoca Ceaușescu am mai scris. N-am avut însă prilejul să povestesc două întâmplări din sarsaneliada comunistă, pe care în orice *top five* personal cu *horror stories* le-aș așeza la loc de cinste. Cu atât mai mult cu cât le-aș putea reconstitui la milimetru. Explicația-i simplă: din 1986 până în 2006, am notat telegrafic într-o agendă tot ce mi se părea important, fără comentarii. Agenda asta trebuia să țină locul unui jurnal adevărat, fiindcă visam să scriu cândva romane cam ca Livius Ciocârlie. Așa că pot să spun cu exactitate când și cum s-au petrecut cele două întâmplări: una pe 4 decembrie 1987, iar cealaltă pe 10 noiembrie 1988. Prima e cu un cofraj de ouă, o plasă cu mere, un borcan de murături, o jumătate de porc, o groapă mare și-un pod. A doua e cu un cărucior plin de lemne și cărbuni, cu multe gropi mici, un pod și un parc. Iată-le una după alta, desfășurate la Timișoara, într-un perimetru care se întinde între străzile Turgheniev (azi Protopop George Dragomir), Fucsik (Mitropolit Varlaam, după 1990), Bulevardul Victoriei (devenit C.D. Loga), parcul Pionierilor (acum al Copiilor) și podul Michelangelo, care a rămas tot Michelangelo.

4 dec. Seară de coșm. În drum spre A. Las cașc. lui Teri și iau murăt. + cadouri Germ. Groapa! Cad. Întuneric. Scenă horr. cu ochelarii și nevăzăt. 1 ou spart. Picior praf. Cu A. pe pod târâș ½ porc în sac. sport. Copita pe asf. Tranșare în bucăt. Mama nervi.

Mai pe larg, povestea sună așa. Înainte de Moș Nicolae, pe 4 decembrie, pe la ora șase seara, pe un întuneric beznă, pornesc la trap să dau și să iau ceva provizii pentru sărbători. În mâna stângă duc sacoșa neagră de fâș cu o roată de trapist, care nu-i un călugăr, ci un fel de cașcaval, o bucată de unt și cinci lămâi. Tot în stânga țin sacoșa bej de doc, plină cu mere aduse de eleva Dana de la Mehadica. În dreapta port ca pe-o comoară un cofraj cu ouă de la Ciacova. Mă opresc pe Fucsik la familia Fodor, las trapistul, untul și lămâile. Se bucură mult și mă pupă. Teri îmi dă împrumut un borcan pătrățos din sticlă cu capac portocaliu, în care-mi îndeasă felii de lubeniță murată. Borcanul îmi rămâne la inimă atât de tare, încât atunci când, în 1992, Fodorii pleacă de tot în Germania, primul lucru pe care mi-l lasă el e. Dar în decembrie ’87 primesc o cutie de cacao, trei plicuri mici cu zahăr vanilat și pentru Oana o ciocolată Milka și-o pungă de Haribo. Mă bucur mult, îi pup și o iau prin parcul Crucii spre Turgheniev, la Anda, pe partea opusă casei lor, fără să înțeleg nici până azi de ce fac așa. Recapitulez: în mâna stângă abia duc cele două plase, una cu mere, alta cu borcanul și cadourile nemțești, iar în dreapta țin cofrajul de ouă. E noapte-noapte și, pentru cine a uitat, nici un bec aprins pe stradă. Merg tropotind prin beznă cu cizmulițele gri de la Modern refuzate de la export, dar calde și comode, fără nici o grijă, fără să bănuiesc ce mă așteaptă, când, chiar înainte de a trece drumul, filmul se rupe brusc și simt cum calc în gol și cad în ceva parcă fără fund. Mă zgudui din toate încheieturile și încremenesc în genunchi,

fără să dau drumul cofrajului și celor două plase, cu fața înfiptă într-un zid de pământ. Stau așa preț de câteva minute, crezând că visez. Nu mă doare nimic. Las plasele și cofrajul cu grijă undeva jos lângă mine, mă ridic în picioare și încep să pipăi peretele gropii. Îmi dau seama că sunt într-un șanț adânc de peste doi metri, fiindcă nu ajung nici cu vârful degetelor la marginea lui. Simt în dreapta un fel de ridicătură de piatră sau cărămidă. Mă cațăr pe ea, apoi pe o altă ieșitură și mă proptesc cu coatele de marginea șanțului. Pentru că nu văd absolut nimic din cauza întunericului (dar și pentru că – o să realizez abia peste câteva minute – nu mai am ochelarii pe nas), mă gândesc să strig. Însă mi se pare complet aiurea să urlu în beznă ajutor, când nu se vede și nici nu se aude țipenie de om în jur. Așa că tac și mă mulțumesc cu niște gemete înfundate, pentru că genunchiul drept începe să mă doară. Iar în clipa când dau să mă scarpin la ochi și simt că n-am ochelari, fără să mă mai pot controla, încep să scot niște scheunături deznădăjduite. Chiar atunci se aud de undeva din față niște pași și tocănituri pe asfalt. Strig e cineva acolo și o voce de bărbat spune doamnă fiți atentă să nu cădeți dobitocii ăștia n-au pus nimic și-i un șanț descoperit. Strig domnule am căzut sunt în groapă și întreb n-aveți cumva o lanternă. Domnul răspunde nu n-am. Și adaugă nervos nu vedeți că sunt orb. Zic cu vocea pierită nu domnule nu văd mi-am pierdut ochelarii și nu-i nici un bec pe stradă. Atunci el spune brusc, binedispus, păi e comic ce se întâmplă ha ha, iar eu încep să simt ceva ca atunci când citesc piese absurde, care întotdeauna mă calcă pe nervi, pentru că absurdul mă calcă întotdeauna pe nervi. Așa că nici nu râd, nici nu plâng și spun aproape urlând nu-i nimic comic aici domnule ce mama naibii nu vedeți că-i o mare porcărie. Brusc, de parcă aș fi schizofrenă, mă umflă și pe mine râsul, fiindcă îmi dau seama

că de fapt eu mă duc la prietenii mei după o jumătate de porc destul de mărișor.

O iau pe scurtătură și nu mai povestesc cum domnul de la Asociația Nevăzătorilor (unde, peste zece ani, o să mă înscriu și eu) merge tocănind cu bastonul până la prima poartă, cum sună și strigă, cum vin doi bărbați de la nr. 10 cu două lanterne, cum mă trag afară din groapă, cu sacoșe și cofraj, cum tot ei scormonesc pământul clisos după ochelari, cum îi iau și mi-i pun fericită pe nas așa, plini de noroi, cum abia urc la prietenii mei, cum plâng fiindcă mi-e milă de mine, cum gem de durere când Anda, pe care de obicei o alint Vulturaș, îmi pansează genunchiul și cum zâmbesc când văd ce transport mă așteaptă. Las cofrajul cu un singur ou spart, plus merele, îmi îndes în geantă un xerox franțuzesc despre strategiile narative pe care Nelu mi-l împrumută și înșfac cu dreapta toarta unei sacoșe negre de sport, din vinilin ordinar, în care se lăfăie o jumătate de porc. În stânga țin strâns plasa cu borcanul și cadourile de la Fodori. Așa cobor de la etaj, șontâc-șontâc, împreună cu Vulturaș. Fără să scoatem vreun cuvânt, străbatem ca două fantome cocârjate Parcul Crucii cufundat în beznă, apoi strada Triumfului, un pic din Bulevardul Eroilor, până ieșim pe Podul Michelangelo, slab luminat de câte-un far de mașină. În tăcerea ca de sfârșit de lume se aude în spatele nostru, la început slab, apoi tot mai clar, un fel de târșâit săltăreț, în pas cu noi. Încremenim de frică. Dacă ne urmărește cineva? Ne oprim, lăsăm sacoșa jos. Zgărmănatul încetează. Ne uităm de jur-împrejur: nici țipenie de om. Pipăim sacoșa și jumătatea de mortăciune, până când, foarte repede, ne luminăm: din cauză că am îndesat capul porcului cât am putut pentru ca nu cumva să se vadă, o parte din pulpă iese afară. Normal că piciorul atârnă și zgreapțănă asfaltul cu copita în urma noastră. Săltăm sacoșa cât putem de sus, cu brațele îndoite și bicepșii încordați, o cotim

pe Loga aproape la trap și intrăm pe poartă ca două gladiatoare în triumf.

Pentru că tema amintirilor mele e doar cărăușitul în vremi de restriște, mă opresc aici, fără să mai descriu cum, după ce ne-a văzut, mama a amuțit și-abia a putut îngăima vai de capu' vostru și cum am tranșat jumătatea de porcotanie cu două cuțite de pâine, un bisturiu și o mică bardă.

Trec rapid la întâmplarea care-a urcat pe locul II în top, ca să-mi pun în valoare o forță pe care nu mi-aș fi bănuit-o nici când împingeam prin anii '50 căruciorul de lemn roșu cu păpușa Tania sau pisica Ghizi, nici peste 20 de ani, când zdroncăneam landoul de vinilin bleumarin în care Oana zăcea ca o larvă și nici mai târziu, când târâiam după mine cărușul de fier cu butelia albastră împrumutată din vecini: forța de femeie-ricșă.

10 nov., ora 16,30. Cu M. și Vio lemne și cărb. pe Fucsik. 2 ture cu M. și căruc. plin pep. Michelang. Mașini și clacs. Tura 3 singură. Parcul Pion. Vreasc. În spin. Baba Clnț. pe întun. Deznăd. Oana râs.

Mai pe larg, povestea sună așa. E tot toamnă mohorâtă, tot după-amiază spre seară, iar eu mă îndrept tot spre strada Fucsik la familia Fodor, unde de data asta maestru de ceremonii e Rigo, bărbatul lui Teri. Rigobigo, cum îl alintă Oana, stă de strajă în fața casei cu numărul 9, unde dintr-o căruță tocmai se prăvălește un morman de butuci umezi și altul de cărbuni ca niște bile negre lucioase. Nici cărbunii-ouă, nici lemnele nu intră în curte la Fodori, din simplul motiv că descărcătura-i a mea și așteaptă teleportarea în pivnița de pe Victoriei 28. În apartamentul în care-am rămas doar eu, mama și Oana, mare și întunecos, stăm toamna și iarna ca într-o peșteră. Pentru că avem încălzire centrală, nu-i gaz în bucătărie și nici teracote nu mai sunt. Căldura e

puțină, drămuită, mai mult noaptea, iar, când se ia curentul, ne vine să dăm de pereți cu cele două radiatoare mici care mai dezmorțesc aerul. Ca să ne ajute, Fodorii și Kety ne fac cadou câte o sobiță de tuci: una neagră, alta vopsită cu ceva argintiu. Fără să fac mofturi, în toamna lui ’87, îl chem pe meșterul Hansi de la Giarmata, care sparge cu sârg pereții în bibliotecă și dormitor până nimerește două găuri în horn și trage o mândrețe de burlane cotite, negre și lucioase prin casă. Așa ni se mai încălzesc sufletele și picioarele, mai ales seara. Nu mai e nici un coșmar să stau cu Oana și să facem lecțiile în frig, fiindcă totul arată ca în copilăria mea: focul duduie, lemnele trosnesc, cojile de mere miros frumos. Dar de unde atâta carburant? Din cauză că avem calorifere, ne putem șterge pe bot de repartiție la butuci și cărbuni.

În iarna lui ’87 ies destul de greu la liman, fiindcă nu sunt deloc pregătită. N-am nici o strategie pusă la punct, darămite o tactică. Acționez haotic, la voia întâmplării, prin incursiuni bruște, milogeli, ba chiar mici furtișaguri. Tai cu toporul și cu un ferăstrău coadă-de-vulpe mobila veche aruncată-n subsol și lăzile goale din pod; strâng de la redacție maldăre de manuscrise vechi, ziare și reviste; adun zeci de cepuri de lemn din sulurile uriașe de hârtie pe care le vânez în tipografie noaptea, o dată pe săptămână, când scoatem *Orizontul.* Nu pot să uit cum Păsăroiu, pe care-l strig Păsă, paginatorul de la *Drapelul roșu,* mi le înșiră pe-o sfoară groasă cât degetul ca să le pot atârna de gât ca pe un colier și cum merg noaptea spre casă cu ele bălăngănite pe piept. De câteva ori, cer împrumut o lădiță de lemne de la Piri, vecina de peste gard, mult mai prevăzătoare și organizată. De Crăciun, primesc de la Kety și Fodori butuci gata tăiați și bulgări de cărbuni plini de pământ, care însă ard bine. Mai aduc câte o sacoșă de lemne și părinții fetelor cu care fac meditații. În fine. Recunosc și niște furtișaguri

nevinovate. Intru des în Parcul Pionierilor și-l cutreier după-masa târziu, când se golește de lume. Cu ochi de șoim sau chiar de vultur dibui și cea mai mică surcea, rămurelele sau crengile uscate căzute pe jos, pe sub frunze și prin boschete. La început, trec drumul și car acasă două-trei vreascuri, ca o rândunică hărnicuță. Apoi acționez mai tehnic. Adun preț de două-trei zile toată crengăraia în spatele unui tufiș din stânga intrării, leg prada cu sfoara de la cepurile din tipografie și, când se întunecă destul de mult, mă strecor în parc, înșfac snopul și-l duc rapid în vizuină. Târâș-grăpiș, ieșim cu bine din iarnă. Mi-e limpede însă că problema încălzirii e atacată amatoristic, de parcă aș fi un soldat neinstruit. Lucru greu de înțeles, fiindcă stau toată ziua cu nasul în tratate militare de pe vremea lui Pazvante și-n poemații oane eroice pentru cartea despre amazoane la care lucrez fără spor de vreo cinci ani.

Treptat, încep să aplic ceea ce buchisesc prin hârțoage. Prima dată îmi fixez ținta: ce vreau? Lemne și cărbuni cât să mă țină o iarnă. De unde? De la un depozit. Cum? Cu pile. Zis și făcut. Însă nu mă arunc în luptă aiurea, ci mai întâi iscodesc terenul. În doar două zile, aflu că tata lui Viorel Marineasa lucrează la un depozit. Urmarea e floare la ureche. Doar că eu n-am drept de repartiție și căruța n-are nici ea voie să descarce lemne și cărbuni pe Victoriei. Putem înfunda pușcăria ca proștii. Cât ai bate din palme îmi găsesc aliați: Rigo și Teri. Fodorii, care n-au stat niciodată la cheremul depozitului ca să se încălzească, trec pe numele și adresa lor toată încărcătura. De aceea, mă îndrept pe 10 noiembrie 1988 la ora 16,30 spre Fucsik 7, unde mă așteaptă ajutoare: Mircea și Viorel, clanul Fodor, trei lopeți și un cărucior imens, ca o căruță mică, împrumutat de Rigo de la doamna Ursuleț. După ochi, cele două grămezi nu-s cine știe ce munți. Ne facem socoteala că în trei ture le-am putea mătrăși. Bărbații încep să lopăteze

cu spor cărbunii în saci de hârtie, Teri cu mine și Cristina, fiica lor, aruncăm butucii umezi în cărucior. În zece minute e plin. Viorel fuge la spital, unde trebuie să ducă ceva pentru nu mai știu cine, Rigo rămâne să păzească averea, iar eu și Mircea ne înhămăm ca doi trăpași, de-o parte și de alta a oiștei, căreia îi spunem de fapt, ca-n Banat și Ardeal, rudă. N-aș putea zice că-i sfârșitul lumii. Ba chiar îmi place cum ne opintim prin gropile de pe Triumfului, cum hurducăm lemnăraiul pe Eroilor ținând dreapta, cum ne trec nădușelile când trebuie să facem sensul giratoriu înainte de pod fiindcă nu prea știm cine are prioritate, cum Mircea strigă nervos animalu' dracului după un șofer care ne claxonează și mai apucă să-i dea un șpiț în cauciuc, cum îl înjur și eu pe altul care aproape mă rade cu portiera, cum ne oprim după pod și mâncăm doi langoși sleiți pe care îi port de trei ore în geantă, cum o virăm la stânga, pe sens interzis, cum deșertăm totul în curte, cum o luăm în trap înapoi pe Fucsik și cum mai facem o tură. E deja întuneric când ajungem a doua oară pe Victoriei. Mama zice să ne oprim, fiindcă Rigo a spus la telefon că tot ce-a rămas e deja la ei în curte și că n-are rost să mai venim o dată. Nu trebuie decât să aduc căruciorul înapoi a doua zi și rezolvă el restul. După ce vârâm comoara în pivniță, Mircea pleacă acasă.

În loc să mă prăbușesc, simt din senin că prind puteri și mă apucă o poftă năpraznică de acțiune, de parcă aș fi Superman. Înșfac căruciorul, zdroncănesc cu el prin toate gropile până pe Fucsik, unde dau o comandă scurtă lui Rigo și Cristi, hai încărcați tot mă descurc singură, în timp ce Teri îmi face o cafea adevărată din Germania. Mai e un singur sac de cărbuni și două-trei brațe de lemne. Îi pup pe toți, le mulțumesc și apuc vârful oiștei cu vigoare. O trag așa, înhămată ca o vietnameză mică și obidită, fără să știu prea bine de ce mă compar cu o vietnameză la ricșă, și nu cu

o chinezoaică. Orbecăi pe Triumfului, mă împiedic de vreo două ori pe Eroilor, gata să-mi rup gâtul, intru în sensul giratoriu fără să mă asigur, iar o Dacie aproape dă peste mine. Frânează brusc, roțile scrâșnesc pe asfalt, șoferul deschide portiera, iese turbat din mașină și începe să urle ești chioară cucoană vrei să mă nenorocești în aia mă-tii. Stau încremenită, cu creierii goliți, orbită de faruri, cu lentilele aburite, fără să pot spune nimic. După ce se uită bine la mine, bărbatul mai vrea să strige ceva, dar închide și deschide gura de două ori ca un pește pe uscat și se întoarce furios pe călcâie. Dă din mână a lehamite sau a milă, trântește portiera și pleacă în trombă. Abia apuc să strig după el animalu' naibii și mă-ncordez să-i dau un șpiț în cauciuc, dar e deja prea departe. Tremur de frig și de nervi. Târâi repede căruțul pe pod, cu paltonul desfăcut și părul vâlvoi, printre claxoane, cu farurile-n ochi. N-am putere să-mi fac curaj și să cânt odiridi odiriididina. Tac și gâfâi.

În dreptul Parcului Pionierilor îmi aduc aminte că am lăsat de două zile o legătură de crengi și de surcele gata pregătită în boscheți. Intru în parc, orbecăi după ascunzătoare și pipăi cât pipăi până nimeresc vreascurile. Iau vânjos legătura, o salt în spate și, gârbovită, abia trag căruciorul până la numărul 28. În fața porții, nu știu cum, parc-o văd fulgerător pe băbuța și-mi amintesc de povestea ei cu Moartea prefăcută într-o bătrână care duce nuiele în spate. Simt că-s un fel de vrăjitoare hâdă, pe care n-o iubește și n-o ajută nimeni. Mi se umplu ochii de lacrimi. Scot un fel de scâncet, apoi un scheunat tot mai jalnic. E clar că o să izbucnesc în hohote de plâns, fiindcă mă simt singură și deznădăjduită. Las oiștea din mâini și vreau să-mi dau vreascurile jos din cârcă, dar o creangă se agață în păr. Încerc s-o desprind. Nimic. Se mai încâlcesc și altele. Îmi vâr amândouă mâinile în coamă, trag tot mai tare, mă smucesc, mă scutur, țopăi ca o descreierată. Nimic.

Simt că explodez de nervi și uit de plâns. Înjur în aia mă-tii de creangă de viață de rahat și dau cu piciorul în roata căruciorului, mai să mi-l rup. Din curte răsare Oana cu o lanternă și cu pisica Țila în brațe. Se apropie de poartă încet, nedumerită, îmi vâră lumina în ochi prin grilajul de fier, apoi izbucnește în râs și spune: oau! mami cum arăți parc-ai fi babacloanța. Îmi vine să-i ard una, clar nu pot, fiindcă am mâinile ocupate și oricum e dincolo de gard. Ţip isteric în aia mă-tii oană nu sta cu limba-n gură și-ajută-mă. O văd cum se-ndoaie de râs și cum scapă pisica din brațe. Din inerție, mai scot două-trei smiorcăituri și gem patetic unde-am ajuns Doamne unde-am ajuns. Iar când ea strigă veselă pe victoriei acasă ai ajuns mămăloi, mă umflă și pe mine râsul. Trag adânc aer în piept, dau de pământ cu crengile, salt sacul de cărbuni în brațe, îl târâi gâfâind până în pivniță, urc treptele înapoi și mă năpustesc triumfătoare în hol ca Amazoana în cort la Alexandru Macedon.

PS. Vremile de restriște s-au încheiat de mult, dar sarsaneliada mea continuă mai abitir ca înainte. De optsprezece ani, nu-i zi să nu car ceva în sacoșe cu și fără roți, în rucsacuri, în genți, coșuri, valize, pungi colorate de plastic, cu taxiul, pe jos, în tramvai sau pe bicicletă, în mașină, tren, avion, autocar sau vapor, ba chiar de două ori în căruță. Dacă socotesc o medie de 10 kilograme pe zi (deși uneori duc de trei-patru ori mai mult și în ture repetate), se adună vreo 70 de tone. Ies la raport, purtate în mâini sau în spate, singură sau cu ajutor, mii de provizii de la piață și magazin, cutii cu cărți, mobile, saci de ciment, televizoare, gresie, coroane mari la înmormântări, aspiratoare, săculeți cu pământ pentru flori, un calculator, faianță, butelii de aragaz, găleți cu nisip, butoiașe cu murături, baxuri de apă, lădițe cu fructe, o imprimantă, cărămizi, lampadare, un gard de papură, tablouri, ficuși și leandri, colaci de sârmă,

covoare făcute sul, Oana în cârcă, din joacă, până pleacă studentă-n America, mama în brațe când nu se poate mișca.

Cum lesne se vede, revoluția română a dezlănțuit în mine energii de nebănuit, iar cărăușitul n-a mai cunoscut, în ceea ce mă privește, nici o limită după 1990. În plus, m-am perfecționat ca un pușcaș marin și mi-am văzut visul cu ochii: cu inima cât un purice, m-am înscris la arte marțiale. Acolo am învățat multe, dar mai ales cum să-mi stăpânesc nervii sau frica și cum să mă adun, dacă e să înfrunt o greutate. Trebuie deci să trag adânc aeru-n piept, să-l țin cât îl țin și să fac figurile fata de jad țese la suveică și leul rage. Aplic învățămintele mai ales în piața Timișoara 700 și când ies din supermarketul Bega. De fapt, doar îmi închipui că fac tot baletul cu suveica și țesutul, că scot limba mai să mi-o smulg și că strig din toți rărunchii hua. Dar și așa, discret, pe mutește, într-o secundă, prind puteri și mă simt un fel de Nikita, G. I. Jane, Lara Croft sau Yu Shu Lien din *Tigru și dragon.* Arunc rucsacul în spate ca pe-un fulg, înșfac scurt, cu o mișcare hotărâtă, sacoșele burdușite și pornesc în pas săltăreț spre casă. De multe ori, în timp ce străbat parcul, îmi dau drumul și fredonez voios, tot mai tare și mai neînfricat o-di-ri-di-di-na u-ha.

Anamaria Beligan

S-a născut pe 15 noiembrie 1958 în București, unde a locuit până când a plecat din țară. A părăsit România comunistă în 1982, stabilindu-se la Melbourne, în Australia. Este absolventă a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale" și are un masterat în lingvistică (Universitatea Monash, Melbourne). Este scriitor (în limbile română și engleză), traducător, scenarist și regizor de film.

Scrierile sale au apărut în publicații literare românești *(Literatorul, Moftul Român, Ramuri, Luceafărul, Orizont, ARC, Vatra, Familia),* australiene *(Quadrant, Picador New Writing, RePublica, Voices, University of Queensland Press, Meanjin)* și în reviste literare online (*Exquisite Corpse, Respiro, Lolocur).*

În limba română a publicat volumele: *încă un minut cu Monica Vitti* (nuvele, Polirom, 1998), *Scrisori către Monalisa* (roman, Polirom, 1999), *Dragostea e un Trabant* (nuvele, Curtea Veche, 2003), *mamabena.com* (roman, Curtea Veche, 2005).

În prezent, pregătește romanul *Windermere: dragoste la a doua vedere,* din care unele fragmente au fost publicate în revistele *Familia* și *Quadrant.*

Detalii suplimentare pe www.beligan.com.

Halatul Veronicăi

Când mă gândesc la primele întrebări-răspunsuri privind dragostea trupească, îmi apar în minte instantaneu câteva obiecte-simbol: chiloții tetra, pliculețul cu fluturaș, masa de bucătărie și, undeva, departe, fluturând deasupra contingentului, halatul Veronicăi.

În epoca *G-string*-ului, e greu de imaginat umilul și ubicuul chilot tetra. Era confecționat din bumbac reiat, avea tiv cu elastic în talie, o croială cincizecistă și o singură (non)culoare: alb. Și însoțea cu fidelitate femeia română din cea mai fragedă copilărie până pe ultimul drum (nu de puține ori m-am întrebat dacă doamnele întâlnite uneori în biserici, culcate pe câte-un catafalc – ultima masă de examinare! purtau, la umbra fustelor și florilor, perechea de chiloți tetra, care, în ochii Sfântului Petru, va fi fost un foarte precis indiciu geopolitic și poate chiar moral-religios).

Fiindcă veni vorba, chilotul tetra era un vajnic apărător al sus-numitei moralități, indiferent de unghiul de abordare (perspectiva privată, tradiționalist-religioasă, transmisă din străbunică în bunică sau cea a discursului public, revoluționar, poststalinist și puritan). Aceasta explică denumirea – universal acceptată – de „moartea pasiunii” și încercarea disperată a unor nenumărate amante și soții să facă rost de chiloți de la pachet, veniți din subsolurile Prisunic-ului parizian, triste imitații sintetice de mâna a șaptea ale fanteziilor mătăsoase de la etajele inaccesibile ale modei europene.

Lucrurile nu se opresc însă aici. Cele de mai sus constituie doar primul – și cel mai puțin controversabil – strat al realității. Dar oricine știe

pe propria-i piele că existența e un lucru complex și contradictoriu: chiar și de mult răposatele lecții de materialism dialectic ne băgau în cap acest neliniștitor adevăr. Orice obiect, oricât de umil, conține germenii contradicției sale. Ce vreau să spun este că până și chilotul tetra, zis „moartea pasiunii", poate căpăta, la o analiză mai atentă, nebănuite conotații... erotice, ba chiar pasionale.

Aici aș putea intercala o lungă dizertație despre esența eroticului ca dialectică între ceea ce se vede și ceea ce nu se vede. Însă mă mulțumesc deocamdată să vă amintesc că o mare parte din omenire e de părere că, într-adevăr, cu cât ascunzi mai mult, cu atât ațâți mai tare. Și cu cât mesajul vizual e mai pur, cu atât animalul din subconștient dorește mai mult să întineze această puritate. Atenție, suntem pe tărâmul eroticului, nu al pornografiei – dacă nu cunoașteți diferența, nu am cum să vă ajut.

Chestia mi-a fost confirmată mai târziu de mai mulți amici de sex masculin, dintre care l-aș menționa pe A.A., etern student în anul patru la construcții civile, mare cunoscător al sufletului și trupului feminin, care mi-a povestit la o bere despre noua lui pasiune amoroasă. „Știi ce m-a înnebunit la ea?", mi-a zis în șoaptă A.A. „Eram la o petrecere, venisem târziu, lumea era deja cherchelită, se trecuse de la Gary Glitter la Barry White și înapoi la Gary Glitter. De cum am intrat pe ușă, am remarcat-o: trup superb, picioare fusiforme, ochi verzi, migdalați, păr șaten, lung până la brâu, un mini de blugi de-nghețau apele, botine italienești; pe scurt, o splendoare-n iarbă... Dar ce mi-a tras lovitura de grație a fost când s-a dus la masa cu sendvișuri, s-a aplecat nițel și i-am zărit *dessous*-ul. Ce crezi tu că purta? Chiloți tetra!" „Adică moartea pasiunii", comentez neinspirat și previzibil. „Da' de unde! Nu înțelegi nimic!", a ripostat A.A. „Uite cum devine treaba: o tipă ca asta și-ar fi putut permite să poarte orice

chiloți ar fi vrut ea. Sau să nu poarte deloc. Dar nu: purta chiloți tetra. Albi. Impecabili. Neîntinați. Habar n-ai tu ce efect are chestia asta asupra unui bărbat!" Am tăcut, încercând să absorb acest adevăr empiric și incontestabil.

Așadar vă invit – cel puțin deocamdată – să nu priviți cu dispreț materialist acest articol vestimentar și să înțelegeți că, în acea epocă de tristă uniformitate, imaginația compensatorie avea un oarecare șarm, care astăzi pare desuet, ba chiar defunct.

Pliculețul cu fluturaș era denumirea eufemistică a prezervativului Protex, unicul de pe piață, atunci când se găsea. Într-adevăr, pe pachet era desenat un fluture, de unde probabil tristul subînțeles: „destinat celor care zboară din floare-n floare", adică celor neserioși, dubioși, periculoși. A te lăsa pe mâna fluturașului (iertat fie-mi jocul de cuvinte!) era o enormă greșeală, pe care numai excesul de alcool, naivitate sau prostie ar fi putut-o motiva. Fiindcă orice persoană educată și lucidă era pe deplin conștientă că aceste prezervative erau o ruletă rusească: nu știai care dintre ele era găurit (una dintre perfidele manevre ale Elenei Ceaușescu, Întâia Mamă a Patriei, al cărei plan era să sporească docila populație a României la suma rotundă de treizeci de milioane).

O clipă de uitare, un intermezzo de extaz și, cu sau fără ajutorul fluturașului, dădeai de bucluc. Și aici intervine cel de-al treilea obiect-simbol: masa de bucătărie, pe care, dacă aveai relații și două cartușe de Kent, o moașă fără nume ar fi binevoit să-ți efectueze chiuretajul, fără anestezie și cu instrumente împrumutate parcă dintr-un catalog al torționarilor Inchiziției, dezinfectate prin fierbere, la flacăra anemică a aragazului. (Existau și rețete *do it yourself,* de autoprovocare a avortului, dar, pe lângă pericolul sanitar, acestea îl implicau și pe cel la fel de grav al expertizei medico-legale: ajunsă la Urgență, pacienta nu

putea fi tratată până când o comisie legală stabilea dacă încălcase legea, sabotând în mod subversiv și samavolnic viitorul luminos al patriei socialiste. Se pare că, dintre toate rețetele de „autoprovocare", cea mai puțin suspicioasă, care dădea impresia de pierdere „spontană" a sarcinii, era aplicarea unei perne deasupra abdomenului, urmată de o cascadă de pumni, care, în acest fel, nu lăsau urme.)

Nu-i de mirare că, la asemenea perspective, majoritatea adolescentelor se temeau de amorul trupesc, încercând să amâne pentru cât mai târziu contactul cu fatalele realități ale ginecologiei. În liceu, puținele fete care-și pierduseră virginitatea se bucurau de un respect aparte: înfruntaseră Moartea și Oprobriul Societății de dragul Iubirii, în plus, beneficiau de un interes special din partea băieților, ba chiar și a preachipeșului profesor de fizică și chimie, la care noi, muritoarele de rând, nici că puteam visa.

În aceste condiții, îmi puneam întrebarea logică: ce făceau băieții? Răspunsul, furnizat de înțelepciunea populară, era pe cât de simplu, pe atât de vag: mergeau la curve. Dar *cine* erau aceste curve? Numărul extrem de redus al liceenelor care-și pierduseră virginitatea n-ar fi putut satisface numărul mereu în creștere al tinerilor încercați de hormoni. Puținele prostituate care aveau voie să-și exercite legal meseria erau agenți ai vigilentei noastre Securități, care-și sacrificau trupurile pentru apărarea integrității și suveranității patriei și poporului. Activau în perimetrul hotelurilor Lido, Ambasador și Athenee Palace și nu pertractau decât cu cetățeni străini.

În cercul familiei și al cunoștințelor mele, singurele care apucaseră vremea „cocotelor" erau bunica și Doamna de Franceză, care-mi dădea lecții particulare și care, cu timpul, îmi devenise mai apropiată decât o rudă. Bunica, în stilul ei flamboaiant și evaziv, mi-a retezat-o scurt: pe vremea ei, bărbații mergeau la bordel *să se*

răcorească; damele *de consumație* nu se îmbrăcau decât sumar, *maximum în halat,* purtau întotdeauna roșu și negru și aveau felinar roșu la poartă. Ce mare lucru? Ce atâtea întrebări?

Doamna de Franceză m-a îndemnat să citesc și să analizez *Nana* de Emile Zola, judecând că, în felul acesta, va îmbina interesul meu pentru realitățile vieții cu cel – mai puțin entuziast – față de clasicii francezi. Dar, deși cartea mi-a înveselit întru câtva monotonia zilelor de școală, am găsit acolo prea puține elemente concrete care să poată fi aplicate existenței noastre de pe cele mai înalte culmi ale progresului.

La vremea aceea, să fi avut vreo unsprezece ani. Locuiam într-un bloc vechi, cu nouă etaje și trei nivele de subsoluri, în centrul istoric și seismic al Bucureștiului. Cam tot atunci și-a făcut apariția în viața noastră și a colocatarilor Flutur Veronica, spălătoreasă-călcătoreasă. Cum încă nu existau mașini de spălat, rufele erau mai întâi „fierte" în cazan, la bucătărie, întinse în uscătoria blocului, apoi călcate. Spălatul și călcatul luau zile întregi – adevărat calvar nu numai pentru femeile în vârstă, ci și pentru cele „în putere", rupte de oboseală după orele de serviciu și de stat la cozi. Drept pentru care apariția lui Flutur Veronica a fost îmbrățișată cu entuziasm de toate locatarele blocului care-și puteau permite să onoreze modestul ei tarif.

Spre deosebire de spălătoreasa dinainte, care murise de alcoolism la vârsta de șaizeci și opt de ani, Flutur Veronica era tânără și subțirică, de te mirai de unde avea puterea să facă față atâtor cazane. Purta întotdeauna fond de ten, ruj și rimel, iar părul scurt, șaten și nu prea des era tapat în stilul chelneriților din anii '60. La sfârșit de zi, râurile de sudoare îi lipeau șuvițele de cap și-i amestecau rujul și rimelul cu fondul de ten, dându-i un aer de clovn trist și îngândurat. Zâmbea des și vorbea puțin, iar când o făcea, cuvintele – cu

accent moldav – ieșeau șuierate și mutilate, din cauza dentiției precare. Purta rochițe scurte, prost croite, dar vesele, care ofereau generoasa priveliște a unor picioare remarcabile, puternice și totuși subțiri, sârguincios epilate și a chiloților tetra de un alb strălucitor. Trebuie să adaug însă că picioarele nu erau de aceeași lungime: cel stâng rămăsese mai scurt și mai îngust, de unde trăseserăm concluzia că suferise de poliomielită în cine știe ce cătun moldovenesc unde-i fusese dat să se nască și că avusese mare noroc (și noi pe lângă ea) că scăpase cu viață. Se înțelege că, din această cauză, șchiopăta. La noi în bloc era cunoscută după porecla „Veronica Șchioapa” sau pur și simplu „Șchioapa”.

Mi-era dragă Flutur Veronica, nu știam prea clar de ce. Cred că o admiram în secret pentru felul în care își apăra apartenența la „sexul frumos”, dreptul la o aproximativă noțiune de feminitate, în ciuda defectului fizic, a muncii de vită, a cuvintelor sărace și peltice. Îmi plăcea să stau cu ea în bucătărie pe când învârtea la rufele din cazan și o ajutam uneori să întindă cearșafurile în spălătoria din podul blocului, în gânguritul porumbeilor care-și făcuseră cuibul sub geam.

Profitând de camaraderia mea, Flutur Veronica m-a rugat s-o ajut într-o chestiune: acolo unde locuia nu avea telefon și, cum tocmai se „împrietenise” cu un „băiat”, putea să-i dea numărul nostru de telefon, pentru ca el s-o sune în zilele când era programată să vină la rufe? Am acceptat cu entuziasm. „Dar cum îl cheamă pe băiat?”, am întrebat-o. Mi-a răspuns că-l cheamă Paul și, cu un puseu de mândrie care i-a îmbujorat obrajii, a adăugat că-i inginer. A scos din buzunarul rochiței o poză alb-negru, stil portret, în care am văzut cu stupoare un bărbat periculos de chipeș, gen Renato Salvatore, pe care nu ți-l puteai imagina în ruptul capului sub formă de „prietenu’ lui Flutur Veronica”.

La următoarea vizită a Veronicăi, telefonul a sunat de mai multe ori, numai că Paul Inginerul – sau cine-o fi fost –, în loc de Flutur Veronica, a cerut-o pe Carmen Popescu. După ce am răspuns „greșeală” de vreo cinci-șase ori, m-am dus în pod să-i dau raportul Veronicăi. „Carmen Popescu? Păi eu sunt aia!”, mi-a răspuns. „Da’ de ce nu-i dai numele tău adevărat?”, am întrebat-o. Mi-a șuierat cu o undă de tristă înțelepciune în glas: „Carmen Popescu e *mult mai* frumos”. (Mai târziu, am realizat câtă dreptate avusese: Popescu era un nume de oraș, un nume în *eseu,* demn de un inginer. Nu ca Flutur: frust, peizan, inspirând tot felul de rime...)

Cooperarea noastră a continuat fără incidente. Paul Inginerul nu era singurul solicitant al lui Carmen Popescu. Răsăriseră și alții, nu puțini la număr, iar cu vremea am învățat să-i deosebesc, conferindu-le în sinea mea porecle, ba chiar și sumare portrete fizico-sociale. Toți cei care o căutau aveau ceva în comun: un glas de bărbat sigur pe el, cu picioarele bine înfipte în asfalt și diploma de bacalaureat în buzunar, ba chiar și o facultate gen Utilaj Tehnologic, îmbunătățiri Funciare, poate chiar un „Ștefan Gheorghiu”. Era clar că, dincolo de pereții blocului nostru, în clipele incerte ale amurgului, Flutur Veronica renăștea misterios sub forma unei încercate și apreciate specialiste în arta interzisă a amorului programat.

Într-o după-amiază de octombrie, m-am dus la Florentina să căutăm râme pentru disecția de la zoologie. Florentina locuia la comun, într-o decrepită casă boierească cu o rămășiță de grădină, *vis-à-vis* de Institutul de Construcții ISPGC, la vreo trei străzi de blocul meu.

De cum am dat colțul spre strada Florentinei, un șchiopătat familiar mi-a atras atenția. Flutur Veronica se întorcea de la cumpărături, cu o sacoșă în fiecare mână. Când m-a văzut, s-a luminat la

față: „Haide la mine! Haide să vezi *căsuța* mea! Hai, că-ți fac și-o cafeluță!”. Am acceptat cu un entuziasm mult mai mare decât am lăsat să se vadă. Nici n-am mai apucat să realizez că era prima dată în viață când cineva îmi oferea o cafea.

Locuia în capătul celălalt al străzii față de casa Florentinei, în subsolul unui bloc interbelic cu două etaje. Am urmat-o în jos, pe trepte, ducând una din sacoșe, într-un coridor semiîntunecat, mirosind familiar a uzină termică. A descuiat o ușă, apoi s-a descălțat, lăsându-și pantofii pe covorașul din fața ușii, a aprins lumina și m-a poftit înăuntru. M-am descălțat și eu, mi-am așezat pantofii lângă ai săi și am intrat. Camera era pătrată, fără ferestre și, din cauza tavanului jos, părea mai mare decât trebuie să fi fost în realitate. Mirosea plăcut, a cafea proaspăt râșnită și a lac de unghii. Cam două treimi erau ocupate de un pat generos, acoperit de perne și jucării de pluș. La capătul patului era o masă îngustă, împărțită riguros în două zone: una cu farfurii, ibric, ceșcuțe, borcane de șerbet, zacuscă, miere, pachete de biscuiți; cealaltă cu perie, pieptene, bigudiuri, fixativ, ceară de epilat. Sub masă se afla o lădiță cu două oale și o tigaie și un reșou electric. În colțul opus mesei, o chiuvetă minusculă, cu un robinet care picura ritmic, iar pe peretele din dreapta un cuier din care atârnau cele două rochii ale Veronicăi și un combinezon de nailon mov.

Cum nu existau scaune, m-a poftit să stau pe pat (care s-a dovedit a fi neașteptat de tare) și mi-a proptit două perne sub șale. A început să se agite în jurul sacoșelor, al chiuvetei și al reșoului, iar eu m-am cufundat într-un studiu amănunțit al pereților. Cel de la capul patului conținea trei icoane-reproduceri, cu Maica Domnului, Sfântul Dumitru și Sfânta Paraschiva, acoperite de sticlă verzuie, în rame ieftine de lemn. În colțul din stânga-jos al icoanei cu Sfânta Paraschiva am recunoscut portretul alb-negru al lui Paul Inginerul. Peretele

principal, de-a lungul patului, era acoperit cu o impresionantă galerie de trupuri feminine goale și în general blonde, unele dintre ele cu sâni lucioși, de dimensiuni nevăzute și neimaginate. Fuseseră decupate din anumite reviste pe care Veronica mi-a explicat cu mândrie că le primise drept remunerație pentru spălat-călcat de la un domn din blocul nostru care avea un nepot în Germania Federală. Trupurile, alb-negru și color, în variate poziții verticale și orizontale, alcătuiau un fel de „gard viu" în jurul imaginii centrale, de parcă suma energiilor lor copulative s-ar fi concentrat asupra acelui perimetru privilegiat. Acesta consta într-o poză-afiș (de tip *centerfold,* aveam să-mi dau seama ulterior) ce înfățișa un bărbat în pielea goală, culcat pe burtă pe o blană de leopard și zâmbind larg și tâmp, cu ochii ațintiți în lentila aparatului. „Exact ca pozele cu bebeluși culcați pe blănița fotografului din vitrina de la Baby Foto!", am exclamat în sinea mea, stăpânindu-mă să nu pufnesc în râs. Ceea ce-l făcea pe inculpat și mai caraghios în ochii mei era că freza ondulată, favoriții retezați și obrajii proaspăt rași îi dădeau mai degrabă un aer de tovarăș cu răspunderi, perfect compatibil cu costumul maro și servieta diplomat, decât de trăpaș din Vestul Sălbatic al hormonilor nestăpâniți.

„Ai văzut ce frumos e?", a susurat Veronica învârtind cafeaua din ibric și privind îndelung poza cu ochi negri, melancolici. „Ai văzut ce piele? Ce păr? Ce brațe? Ce pulpe?" Am crezut că glumește, dar, observându-i expresia gravă și simțind admirația profundă – ba nu, evlavia! – din glas, am înțeles că, pentru Flutur Veronica, imaginea bărbatului-pe-blana-de-leopard reprezenta ceva major-existențial. Am tăcut, temându-mă să nu-mi scape vreo prostie, căutând să-mi agăț privirea de altceva. Undeva, în alt capăt al clădirii, cineva deschise o ușă sau o fereastră, drept pentru care ușa Veronicăi, care până atunci rămăsese deschisă,

pentru a lăsa aerul să circule, se trânti cu putere. Pe partea până atunci ascunsă a ușii am descoperit, în toată splendoarea sa lucioasă, un magnific halat de curtezană, lung și languros, negru cu maci roșii.

Atunci am înțeles. Nu doar că Flutur Veronica era singura mea cunoștință în carne și oase care se încadra cu brio în categoria „prostituată". Era ceva mult mai important: în mod paradoxal și surprinzător, motivul pentru care îndeplinea – singură și fără nici un sprijin – această importantă funcție igienico-socială nu era dorința de bani, putere sau parvenire. Nu, resortul intim al Veronicăi era venerația pentru bărbatul-leopard, bucuria de a-l găsi, măcar parțial, în îmbrățișările trecătoare ale lui Paul și ale celorlalți ingineri aflați în tranzit. Flutur Veronica, în ipostaza de Carmen Popescu, răsturnase – literalmente cu picioarele în sus – clișeul bunică-mii: în locul damei *de consumație,* ea instaurase atât în orizontul meu spiritual, cât și în urbea mea nepăsătoare și nesimțitoare noua epocă a damei *consumatoare,* îmbrăcând tradiționalul halat al profesiei în scopul unic și suprem al plăcerii oferite propriului trup. În strânsoarea viguroasă a bărbaților de ocazie, scutită de inutile promisiuni, Carmen-Veronica renășstea blondă, voluptuoasă, lucitoare și simetrică, precum suratele ei de pe pereți.

Nu mai știu când și cum am ajuns totuși în curtea Florentinei. În timp ce scurmam după râme prin stratul gros de frunze, Florentina mi-a povestit că în colțul străzii se mutase o șchioapă care nu ierta nici un bărbat. „În fiecare seară are vreo doi sau trei clienți. Tot ISPGC-ul e abonat la ea. Și când îi termină pe ăia, știi ce face? Își pune halatul și iese în stradă. Să mor! I-a ras pe toți, până și pe Radu, ăla dintr-a noua, și pe Stelică, și pe tata lu' Simona. Ba cică și pe sectorist. Radu zice că și pe milițian, ăla din borcanu' de la intersecție. Fii atentă aici: vii sâmbătă să dormi la mine, luăm

binoclu' și mergem la pândă. Să vedem și noi cu ochii noștri! Vorbim și cu Camelia. Hă? Ce părere ai?"

Bineînțeles că am zis da. În ciuda revoltei și a dezgustului pe care mi le stârnise Florentina, tentația de a o vedea pe Veronica în exercițiul funcțiunii, înveșmântată în halatul cu maci era irezistibilă. Mi-am promis ca în viitorul apropiat să onorez negreșit invitația Florentinei. Și totuși am continuat să amân acest interesant proiect, dintr-un fel de nemărturisită solidaritate cu proprietara halatului.

În primăvară, cam între aprilie și mai, Flutur Veronica a dispărut din cartier într-un mod la fel de subit și inexplicabil cum apăruse. S-au iscat tot felul de zvonuri, multiple și contradictorii, însă nici unul nu a putut fi verificat.

Pentru unii locuitori, printre care mă număr și eu, halatul ei continuă să fluture – vesel, trist, imperturbabil de lucios – la trei străzi de vechiul meu bloc.

Carmen Bendovski

Născută pe 24.06.1956. A urmat cursurile Liceului cu Limbă de Predare Germană din București și ale Facultății de Limbi și Literaturi Străine, secția Germană-Engleză, din cadrul Universității București.

În perioada 1992-1993 a fost bursier al USAID în La Chico State University, California, și s-a specializat în comunicare și relații publice. A colaborat cu TVR ca redactor de emisiuni culturale și traducător de filme. După 1990 s-a afirmat ca realizator de televiziune și radio. A moderat în principal talk-show-uri social-politice pe teme de actualitate. În 1996 a câștigat Premiul MEDIAFEST la secțiunea „Talk-show radiofonic", pentru un dialog realizat la Radio Total cu filosoful Andrei Pleșu. A predat cursuri și seminarii de relații publice la Școala Superioară de Jurnalism și este membru fondator al mai multor ONG-uri (Societatea Academică din România, Asociația pentru Ajutorarea Căminelor de Copii din România, Alternativa 2000).

În 1986 a publicat la Editura Univers traducerea din limba germană a volumului *Cununa de primăvară* al lui Clemens Brentano, iar în 2001 volumul de interviuri *Aceste soții care ne guvernează,* editat de *Academia Cațavencu.*

În prezent, este directorul Institutului Cultural Român din Viena.

Lungul drum al comunismului către sfârșit (jurnal *post factum* și năuc)

1989

Congresul partidului. Al XVI-lea?... Dorin intră în casă și se repede să deschidă televizorul. Face asta ori de câte ori vorbește Ceaușescu. În ciuda protestelor mele. Vrea să-l asculte. De la început până la sfârșit. Nu știu de ce, îl înveselește teribil. Pe el, care rareori râde și e cvasiautist. Încerc o discuție pe marginea acestei plăceri aiuritoare. Pentru prima dată, chiar capăt un răspuns:

— Aștept să-l aud spunând „muncipile”... Îți vine să crezi cât este de incult... Ha, ha, ha...

Peste câteva ore, apare și Mircea. Direct de la Sala Palatului. Pe blocnotesul cu coperți roșii de pânză și hârtie lucioasă a desenat cefele și uneori profilurile activiștilor care notau conștiincios, pe același tip de blocnotes, indicațiile de la tribună. Zeci de miniaturi demne de o expoziție. Își freacă mâinile de bucurie: le-a făcut-o!

Dorin și Mircea. Umorul și rezistența (sau disidența?!) la români.

*

Primesc un telefon agitat:

— Vino repede, a înnebunit Octav! Fii atentă, a pus portretul lui Ceaușescu pe șina de tramvai...

— Și ce dacă, întreb candid.

— Văd că ai înnebunit și tu! Păi nu știm încă dacă... Vorba aceea...

Închid telefonul și mă întreb oare ce va face Octav cu vesela? O va pune toată pe șina de tramvai? Octav conduce un complex turistic. I s-a părut întotdeauna firesc să accepte colaborarea, în interes național. Arabii ăștia pot crea probleme...

Închid ochii.

Văd urma lăsată de tablou, un dreptunghi mai alb decât restul peretelui... Plutonul de farfurii este neatins.

Chiar și în revoluție trebuie să existe o măsură, nu-i așa?

*

Mai mulți activiști ai C.C., U.T.C și U.A.S.C.R. năvălesc la Marian în casă, cerându-i ajutorul. Marian este de mulți ani prieten cu un apropiat al lui Iliescu. Băieții în cauză l-au ajutat în anii ’80 să obțină pașaport, casă și alte privilegii. Pentru asta i-a plătit din plin. Uneori, chiar în aur. Le-o spune verde-n față.

E liber de obligații, așa le spune.

Libertatea și-a câștigat-o plimbându-se nopțile pe lângă baricada de la Inter, cu pas de felină și pantofi din Italia. Întotdeauna scumpi, cu talpa de piele fină, să nu-și strice mersul.

A uitat că pe nomenclaturiștii comuniști i-a cultivat ca prieteni, nu doar pentru relații. Că preț de zece ani au fost nedespărțiți. Că i-a vârât pe gât și altora, ca pe niște „băieți buni”, pe bune!...

Nu înțelege de ce „băieții buni” se simt trădați. Nici nu are de ce. La orizont se profilează noua nomenclatură. Alte personaje, aceeași morală.

*

Revelionul se face la mine acasă. Sunt bolnavă, în pat. Aceiași oameni, același film video, *All That Jazz,* același *small talk.*

Salată bouef, sarmale, șampanie la 12.00. Din când în când, cineva îmi aruncă o privire compătimitoare și un mesaj încurajator: „Hai, dragă, revino-ți, am învins!”.

Zâmbesc. Oare cine sunt oamenii ăștia?...

Aici și acum începe tranziția! Un fel de club cu 22 de milioane de membri, în care fiecare se crede mai bun decât ceilalți. Semnez ca membru fondator...

1990

Frankfurt. Negociem proiectele unei asociații umanitare româno-germane deja înființate. Pedanterie germană *versus* plictis românesc. Să nu mai vorbim de faptul că discutăm într-o recepție de hotel, cu o cafea rece în față! Și e deja ora 5 după-amiaza și mâine plecăm...

Bagajele, știți?... Nu! Și nici nu-i interesează. Mai bine. Altfel ar afla că, într-un microbuz VW, model 1978, trebuie să încapă: 4 televizoare, 12 prăjitoare de pâine, 7 VCR-uri, 5 râșnițe de cafea, 8 aparate foto, un cuptor cu microunde, 4 storcătoare de fructe, 6 roboți de bucătărie, 22 de geamantane și genți de voiaj. Bașca nouă persoane, cu tot cu șofer.

Încerc să plasez între schimbătorul de viteze și scaunul din față-dreapta apa minerală și sendvișurile pentru drum Ce dracu’ ați luat atâtea?” „Păi... nu..., știi, nu sunt ale mele...” Și mă trezesc cotropită de povești despre rubedenii localizate în cele mai ilizibile sate de pe harta României ale căror găini trebuia să fi făcut ouă de aur în cuibarele colectivizate preț de jumătate de

secol. Mă uit la maldărul de cumpărături ale colegilor și mă întreb de ce n-am decât un unchi, care, pe deasupra, trăiește la oraș.

Aș vrea să le spun colegilor mei că între ilicit și declarația de avere tocmai se instalează un lung vid de putere!

Mă trezesc cu șeful meu la ușă.

— Trebuie să mergem urgent să apărăm GDS-ul de mineri... M-a sunat Khadafi, zice că are informații că merg într-acolo să distrugă tot. Liiceanu e disperat...

S-a țicnit?... Care Khadafi? Apoi îmi revin. Desigur, e vorba despre directorul Institutului Goethe. Pe care îl găsim acolo. Convocase toți cunoscuții să vină să apere – cu un lanț uman, cu pieptul gol, cu vorba, cu pumnul? – elita post-decembristă. Am răspuns apelului vreo cinci.

Cu toții, reprezentanți ai unor agenții de presă străine.

*

În fiecare dimineață, mama și mătușa ei beau cafeaua împreună. Dacă o fac la noi acasă, sunt inevitabil de față. Dacă o beau în bucătăria mătușei, sunt (benevol?) prezentă. Mă fascinează trecerile – pigmentate mereu altfel, imposibil de reținut și reprodus – de la discuții casnice la politică. Mătușa îl iubește pe Iliescu. Mama îl disprețuiește.

Dar cel mai aprig se ceartă de la ziarele pe care le citesc. Mama cumpără tot, mătușa e abonată doar la *Adevărul.* În timp ce mama știe care-i adevărul despre *Adevărul*, mătușa crede orbește în acesta din urmă. Controverse sângeroase ne înveselesc diminețile.

Mătușa are cancer. În faza terminală. Mama, cu un spirit al datoriei care frizează patologicul, o ajută, o îngrijește, îi plimbă nepoțica, face

cumpărături pentru nora ei, care este foarte ocupată, în același timp, cu o religiozitate demnă de o cauză mai bună, o admonestează zilnic, nu tocmai creștinește...

— Cum poți crede ce scrie în ziarul ăla? E *Scânteia* rebotezată!

— Eu nu-s așa deșteaptă ca tine, zice mătușa. Tu ești intelectuală...

— A, ești complexată!... conchide mama.

1995

Am întrebat medicul cât mai durează. Mi-a spus că nu știe, câteva ore sau poate câteva zile... Va reveni să schimbe perfuzia.

Când am rămas singură cu el, a deschis ochii și m-a privit încețoșat și greu. Minute în șir. Am înțeles că aștepta ceva.

— Să te iert, tată? am murmurat eu. Nu pot. Dumnezeu să te ierte.

Am chemat medicul și i-am cerut să nu-i mai pună perfuzii. A fost și dorința lui: un deget descărnat, mișcat aproape imperceptibil. A murit după două ore.

Dumnezeu să-l odihnească! Acel Dumnezeu în casa căruia nu a vrut niciodată să calce. Casa despre care mi-a spus că este locuită de dracul... Aveam trei ani și treceam în fiecare dimineață, în drum spre plajă, pe lângă biserica grecească din Constanța. În fiecare dimineață, îl trăgeam ușor de mână, cu speranța că vom urca treptele – care mi se părea că se termină undeva spre cer – și vom intra în casa aceea strălucitoare. Nu m-a lăsat niciodată.

— Aici stă dracu', mi-a spus arătându-mi un preot în veșminte negre ce ieșea din biserică. Vezi?

N-am stat suficient de mult cu el ca să-mi dau seama dacă era comunist sau doar tembel...

Tot ce știu este că am învățat singură să cred în Dumnezeu. Dar îmi lipsește ritualul. Mersul la biserică duminica. Rugăciunea zilnică. Postul. Cadența dătătoare de armonie și un pic de serenitate.

Rodica Binder

M-am născut pe 28 aprilie 1950 la Timișoara, unde am copilărit și studiat, unde trăiesc mama și sora mea, unde mai am câțiva foarte buni prieteni și un cufăr de amintiri... Acum locuiesc la Köln și lucrez la Bonn, la Deutsche Welle, între mai multe lumi și idiomuri.

După terminarea Facultății de Filologie, secția Franceză-Română, am fost asistentă la Catedra de Limbi Romanice a Universității timișorene. M-am specializat în teorie literară, poetică, semiotică și mi-am susținut teza de doctorat în 1983, cu titlul „Ion Barbu și Paul Valery. Incidențele poeticului". Încredințată spre publicare la Editura Minerva, cartea nu a mai apărut în urma cererii de emigrare în Germania, împreună cu soțul meu și cu copilul nostru. Mi s-a interzis până la plecare să-mi mai exercit profesiunea la catedră. În primăvara anului 1987 am ajuns în Germania și ne-am stabilit la Köln. În urma unui concurs, am fost angajată ca redactor la postul internațional de radio Deutsche Welle, redacția română, unde lucrez și acum, ca redactor principal.

După 1989, am revenit în țară cu diverse ocazii, mi-am reluat activitatea publicistică. Sunt corespondenta revistei *România literară* în Germania, colaborez la *Lettre Internationale, Dilema Veche*, *Dilemateca, Orizont, Idei în dialog, Tribuna, Vatra, Caietele Vieții Românești* 1-3 (numerele tematice „Modelul german").

În 1997, volumul *Ion Barbu și Paul Valery. Incidențele poeticului* a apărut la Editura Cartea Românească și a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara. În 2002, la Editura Polirom a apărut volumul *La pândă. Dialoguri salvate*, în colecția „Ego. Publicistică". Cartea s-a bucurat de o bună primire. Am semnat prefețe, postfețe și studii introductive la scrierile mai multor autori germani traduși în România: Günter Grass, Nicolaus Sombart, Ernst Jünger, Richard Swartz, Christian Haller, Aglaya Veteranyi și Eginald Schlattner.

În *Deutsch-Rumänische Hefte,* precum și în antologia *Wegzieben- Ankommen,* apărută la Horlemann Verlag în 2002, mi-au fost publicate eseuri și texte de proză. O parte dintre interviurile

cu autori români în exil (Alexandru Lungu, Norman Manea) au fost incluse de respectivii scriitori în volume proprii. Cu Herta Müller am realizat în studiourile Deutsche Welle din Berlin înregistrarea pe CD a poemelor-colaj incluse în volumul autoarei intitulat *Este sau nu este Ion,* apărut la Editura Polirom.

Sunt membră a Uniunii Scriitorilor din România, a Asociației Ziariștilor Germani (DJV) și a PEN Clubului German (secția „Scriitori în exil").

Am participat la mai multe colocvii internaționale, am susținut prelegeri la Institutul Cultural Român „Titu Maiorescu" din Berlin, am fost invitată la mai multe emisiuni de radio și televiziune din România: TVR (*Dreptul la adevăr,* realizator Mariana Sipoș; *Nocturna artelor,* realizator Marina Constantinescu), TV Analog Timișoara (*A cincea roată,* realizator Robert Șerban), TVR Timișoara (*Spații subiective*) etc.

Chiar așa?

Sfârșit de aprilie. Altfel decât cel de-acasă. O primăvară ce-mi părea întârziată. Mă înșelasem. Aici era absolut normală: sosită la timp, nici prea caldă, nici prea rece. Aici nu eram încă acasă.

Mă aflam într-un niciunde. În cele două săptămâni de când mă despărțisem de părinți, neștiind dacă am să-i mai revăd vreodată, mă urmărea senzația unei prăbușiri în gol. După trecerea frontierei, fuseserăm luați în primire de prieteni la Viena, de autorități la Nürnberg, iar aici de rudele soțului meu.

Am plecat în miez de noapte de „acasă”, am urcat în tren pe când se crăpa de ziuă. Ceasuri incerte, interminabile, „între câine și lup”, într-o sală de așteptare pustie și rece. Lungit pe banca tare de lemn, băiețelul nostru adormise.

Brusc, un grup de bărbați tineri, înarmați, îmbrăcați în pufoaice negre traversează sala de așteptare „fuga marș”, însoțiți de doi câini-lup ținuți în lesă. Trezit din somn de zgomotul bocancilor pe podea, băiețelul nostru ne-a privit speriat. Nu pricepeam nici noi ce se întâmplă. Eram la un punct de trecere a frontierei, iar „invadatorii” făceau parte dintr-o unitate specială de securitate.

De pe peronul gării s-au auzit voci, lătrat de câini. Vânătoarea a fost scurtă. Prada: doi bărbați tineri, cu mâinile legate, strașnic păziți, îmbrânciți brutal și demonstrativ cu patul puștii. Încercaseră probabil să treacă ilegal frontiera ascunzându-se într-unul dintre vagoanele trenului în care aveam să urcăm „legal” peste vreo oră.

Plecarea era definitivă. Înapoi nu mai existau decât părinții mei, sora și o mătușă, prietenii și amintirile; înainte nu știam ce ne aștepta.

După ce am trecut prin vămi și centre de primire, ne-au întâmpinat rudele soțului. Revederea, mai puțin patetică decât m-am așteptat, a fost revitalizantă. Eram niște naufragiați scăpați de la înec.

După „reanimare" a început „adaptarea" la mediu.

Localitatea unde trăiesc rudele soțului, nu departe de Köln, este situată pe coama unor dealuri împădurite. Casele oamenilor și grădinile păreau rupte din rai. Inaccesibil nouă, micul paradis trebuie să le fi întărit unora dintre locuitori, confruntați cu soarta noastră de pribegi „strămutați", conștiința de a se număra printre privilegiați.

În programul de adaptare și inițiere figura și participarea la diverse sindrofii de familie sau reuniuni mondene. Curiozitatea gazdelor și a musafirilor de a afla „cum este acolo" și „de ce am plecat" se stingea de îndată ce experiențele cotidiene, greutățile prin care am trecut, relatate cu resemnare și cu un patos abia reținut depășeau forța comună de imaginație a unui locuitor al „lumii libere", devenind stânjenitoare, neverosimile: alimente raționalizate, întreruperi de curent electric, lipsă de medicamente, cozi la ulei, la zahăr, făină și lapte, la picioare de pui congelați, doar câteva ore de program TV și atunci doar întru proslăvirea perechii dictatoriale, imposibilitatea de a călători în străinătate, interzicerea legăturilor cu „străinii", punerea sub urmărire a „suspecților", delațiunile, persecutarea celor cu „rude în Occident", șantajele, interzicerea întreruperilor de sarcină, controalele ginecologice forțate, absența anticoncepționalelor, lipsa medicamentelor, plasarea bolnavilor câte doi în pat la spitale sau pe coridoare, „sistematizarea satelor și a orașelor",

demolarea unor cartiere istorice, înscenările, falsificarea istoriei, violarea corespondenței, interceptarea convorbirilor telefonice, spălările de creier...

Chiar așa? Întrebarea era rostită cu un aer de vădită neîncredere. Depășisem măsura. Sărisem peste cal. Un semn discret, făcut cu piciorul pe sub masă de vreunul dintre cumnații mei deja „împământeniți", nu însă și amnezici ne reducea la tăcere, dându-ne sentimentul că am stricat buna dispoziție, ba mai rău, poate și petrecerea. „Nu mai povesti, și așa ei nu te cred", mi-a șoptit cumnata.

Așa am renunțat să ne mai povestim necazurile. Le-am înghițit.

Primăvara a trecut repede: formalități administrative, legalizări de acte, căutare de serviciu, seminarii informative.

Începutul verii a fost rece și ploios. Ne-au sosit și lăzile de „acasă", expediate cu mult înaintea plecării. Au fost „predate" în absența destinatarilor, fără preaviz, lăsate în ploaie, în fața ușii locuinței noastre provizorii, cea mai tristă dintre toate.

În cele două lăzi de scândură negeluită, simple ca niște sicrie de oameni sărmani, se aflau cărți, albume cu fotografii, tablouri, câteva kelimuri și broderii vechi, porțelanuri fine de familie trecute bucată cu bucată prin „comisii muzeale" înaintea expedierii, pentru ca nu cumva, luându-le cu noi, să păgubim patrimoniul. În starea de provizorat în care ne aflam, deveniseră adevărate totemuri. După ce am prins cheag, multe dintre ele aveau să sfârșească abandonate în cuferele din pivnița celei de-a doua locuințe, la Köln.

Ne-am aflat curând și un nou serviciu. Altul decât cel de „acasă". Schimbarea profesiei am făcut-o din mers, noua meserie mi-a apărut foarte atrăgătoare, palpitantă, extrem de angajantă. Dar nu mai puteam călători fără riscuri majore în țară,

câtă vreme comuniștii se aflau la putere. Promiteau să o facă încă multă vreme. Spaima de a nu-mi mai revedea vreodată părinții, sentimentul de vinovăție pentru că i-am părăsit mocneau subteran, perturbând o parte dintre legăturile cu noua mea patrie.

Am aflat că un secretar de stat în Ministerul de Externe german va efectua o vizită în România. I-am adresat o petiție, rugându-l să faciliteze părinților mei șansa de a ne face o vizită aici.

În octombrie 1989, mama și tata soseau pe aeroportul din Frankfurt pe Main. Pe termen limitat, dar liberi și fericiți. Fără valize. Bagajele s-au rătăcit pe drum, urmând să fie recuperate peste câteva zile. Fuseseră îmbarcate din greșeală în avionul de București. S-ar fi putut întâmpla invers...

I-am scris o scrisoare de mulțumire secretarului de stat, am pus în plic și o fotografie înfățișându-ne râzând fericiți, așezați cu toții pe o bancă în lunca Rinului, sub lumina aurie a tipicei toamne renane, lungi și blânde. Răspunsul nu a întârziat. Diplomatul își exprima satisfacția de a ne fi făcut fericiți, speranța că și în România, conform legii dominoului, dictatura comunistă se va prăbuși, precum și, ciudat, ca o notă de subsol, mirarea că a primit o scrisoare de mulțumire.

Decembrie 1989 ne-a găsit pe toți împreună în noua noastră locuință. Cifrele fabuloase ale morților și răniților din Timișoara, groaza că sora mea, prietenii și mătușa ar fi putut să se numere printre victime, neputința de a intra în legătură cu cei de-acasă, primele imagini televizate ale „revoluției”, „teroriștii”, grozăviile despre care relata presa internațională, farsa procesului, executarea soților Ceaușescu, imaginile de coșmar din căminele de copii abandonați și handicapați, stabilimente ce semănau cu barăcile unor lagăre de exterminare stârneau în Germania un val de oroare și se contopeau într-un amestec de hybris și

catharsis, luând proporții emoționale copleșitoare în preajma Sărbătorilor Crăciunului, când cei de-aici sunt cuprinși dintr-odată de o nețărmurită milostenie și de debordante accese de filantropie.

La liceul particular la care fiul nostru a fost primit, unul dintre cele mai bune din oraș, fostă școală catolică de fete, întrunirile părinților aveau un caracter festiv înaintea Crăciunului. Evenimentele din România, mediatizate pe toate canalele ne-au transformat în cele mai interesante personaje ale serii în acel sfârșit de decembrie. Părinți cu care nu am schimbat timp de mai mulți ani nici măcar o vorbă au devenit dintr-odată amabili, dornici să afle detalii și să dea o mână de ajutor. Au și făcut-o, cu generozitate și abnegație.

Desigur, i-am reîntâlnit în acele zile frământate și pe amicii care, imediat după sosirea noastră, se întrebaseră: „Chiar așa?”. Decembrie ’89 le-a furnizat o amară revelație, așa încât s-au simțit datori să exclame pe un ton concesiv: „Da, într-adevăr, este așa cum ați povestit!”.

„Să nu uiți de unde ai plecat!” Cum aș fi putut să uit? Chiar dacă părtinitoare și protectoare, memoria tinde să încuie în sertarele de jos, mai greu accesibile, cam tot ceea ce ne-a împins să plecăm din țară; existau momente în care trecutul revenea violent și dureros la suprafață. Așa-numita perioadă de tranziție din România ne-a redeschis multe răni intime, a rezervat opiniei publice aici, în Apus, cumplite revelații, stârnind perplexități cărora eram rugați de către noii noștri prieteni sau cunoscuți să le dăm explicații.

Filmele documentare și reportajele televizate au făcut-o mai bine, mai convingător decât am fi putut-o face noi, în pofida bagajului particular și profesional de informații de care dispuneam.

După ce efectele șocului creat de imaginile din căminele de copii abandonați, handicapați sau bolnavi de SIDA, prin caracterul lor repetitiv, prin trecerea timpului, dar și prin înmulțirea dovezilor

că situația s-a ameliorat, s-au mai atenuat, ARTE a difuzat filmul lui Florian Iepan și Răzvan Georgescu *Experimentul 770.*

S-a produs un nou șoc, în cercuri de această dată ceva mai restrânse: utilizatorii canalului ARTE sunt oricum niște „marginali”... Dar filmul lui Florian Iepan și Răzvan Georgescu dezvăluia nu numai scandalul unei intimități permanent violate de supravegherea statului, ci și fața nebănuită a aplicării unei ideologii și doctrine cu care cochetaseră în tinerețe burghezii noștri colegi de generație din Occident, foști maoiști, troțkiști, actanți ai mișcării 68-iste, promotori și profitori ai revoluției sexuale pe care noile moravuri și pilulele contraceptive au pregătit-o, ducând-o mai departe, în cele mai inedite forme.

Mi s-a părut o ironie a destinului emiterea în România a decretului de interzicere a întreruperii sarcinii cu doi ani înainte de istoricul 1968, când în Apus tinerii se lăsau amețiți de sloganul „Totul este posibil, totul este permis”, înscris pe ziduri și intonat când revoluționar, când tandru de barzi pletoși și bărboși.

Copiii din flori ai generației *flower power* erau aduși pe lume cu inocența, bucuria și nonșalanța pe care doar bunăstarea și libertatea le puteau îngădui. Iar în timp ce prin câteva capitale occidentale feministele defilau cu pieptul gol aidoma anticelor amazoane, scandându-și agresiv dreptul de a dispune de propriul corp, cerând deplina, nelimitata legalizare a avortului, în România se născuse deja prima generație de „decreței” și muriseră primele zeci de femei din cele aproape zece mii de victime ale programului de „sporire a natalității”.

Am privit din perspectiva simultană a unor lumi paralele documentarul celor doi cineaști români, emoționant și prin înregistrarea mărturiilor despre unele încercări de a menține minima „normalitate” în cea mai anormală dintre lumi.

Amicilor noștri care în 1968 urcaseră pe baricade în metropolele Occidentului pentru idealurile unui comunism ale cărui binefaceri reale nu-i interesau direct, nefiind dispuși să le încerce gustul la fața locului, această nouă piesă la dosarul dezastrului comunist le-a produs un ușor disconfort și câteva remușcări tardive, abia mărturisite.

A fost însă nevoie să văd acest film, pentru a retrăi, după atâția ani, șocul și durerea pe care, studentă fiind, mi le crease decesul, în urma unei tentative ilegale de avort, al unei colege de grupă liniștită și discretă, abia căsătorită. Tragedia Brigittei, care pe atunci părea singulară, individuală și scandaloasă, evocată doar în șoaptă, cu spaimă și lacrimi, pare să fi curs, evaluând retroactiv acum întâmplările și realitățile de altădată, în matca unui dezastru colectiv.

La câțiva ani după terminarea studiilor, pierdeam, tot în urma unei tentative eșuate de avort, o altă fostă colegă de studii: Ica, veselă, vioaie și sensibilă. Era profesoară la Anina, iar soțul ei era inginer minier și aveau deja un băiețel...

La scurtă vreme după aceea, într-un cerc de prieteni, „subiectul” se afla în discuție. M-a cuprins un acces de „imprudentă” furie verbală; am început să critic sistemul, controalele ginecologice forțate, faptul că doar anumite „doamne” și „tovarășe” din clasa celor „privilegiați” puteau avorta, sub diverse pretexte – cel mai adesea fictive, fără risc sub supraveghere medicală sau puteau recurge, ceva mai eroic, la două cezariene, pentru ca apoi să poată curma venirea pe lume a unor copii nedoriți...

Filipicele mele nu au ocolit nici pofta de înavuțire a medicilor, nici lipsa de solidaritate a bărbaților. În acel moment, am primit din partea uneia dintre prietene o replică dură: „Tu nu ai de ce să te plângi!” și un semn ușor cu piciorul pe sub

masă de la soțul meu. Am ripostat: „Ceea ce nu exclude dreptul de a mă exprima!”. Nu li se putea cere soților unei întregi națiuni să fie într-atât de prevenitori, atenți, precauți, stăpâniți sau disciplinați încât să elimine din start eventualitatea de a-și lăsa partenera însărcinată fără voie și nici acesteia de a fi super vigilentă până la capăt. O imposibilitate care scotea și ea la iveală întreaga monstruozitate a „decretului”!

Anii care au urmat au înmulțit decesele femeilor și au rărit numărul nașterilor. Despre aceasta se vorbea mai departe tot în șoaptă. Pe medicul meu ginecolog, care m-a asistat și la nașterea băiețelului meu, l-am întâlnit într-o zi la farmacia din centrul orașului. Era abătut. Mi-a spus zâmbind trist: „Doamnă, voi pleca. Nu mai suport!”. L-am reîntâlnit după ani cu totul întâmplător în Germania, la Dortmund, după Revoluție, la o universitate populară unde fusesem invitată să țin o prelegere despre România și exil. Doctorul îmbătrânise, se pensionase, însă zâmbetul i-a rămas același.

La nici doi ani după ce documentarul *Experimentul 770* a fost difuzat pe ARTE, filmul lui Cristian Mungiu a luat Marele Premiu la Cannes. Cunosc „subiectul”, am citit cronicile elogioase publicate în presa occidentală. Însă filmul încă nu l-am văzut. O voi face. Nu neapărat fiindcă vreau să văd cum acest film înmulțește numărul celor care vor încerca mai intens să afle pe cont propriu un răspuns la întrebarea „Cum de a fost posibil?”, scutindu-ne pe cei care am avut parte de binefacerile socialismului real, atunci când ne povestim pățaniile, de dubitativa întrebare „Chiar așa?”.

O voi face înainte de toate fiindcă, alături de documentarul lui Iepan și Georgescu, filmul *Patru luni, trei săptămâni și două zile* promite să fie și povestea celor două foste colege de facultate pe care le-am pierdut, Brigitte și Ica, precum și a

celor aproape zece mii de femei care au plătit cu viața demența unei legi și a unui sistem. Chiar așa!

Adriana Bittel

Născută în 1946 în București. Absolventă a Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București în 1970.

În perioada studenției a frecventat cenaclul Junimea" al Universității din București, condus de criticul George Ivașcu.

Din 1970 este corector și apoi redactor la revista *România literară,* unde lucrează și în prezent. Prozatoarea este și consilier editorial la Editura Universal Dalsi.

Adriana Bittel a debutat în 1980 la Editura Cartea Românească cu volumul *Lucruri într-un pod albastru.*

A mai publicat volumele: *Somnul după naștere* (Cartea Românească, 1984); *Iulia în iulie* (Eminescu, 1986); *Fototeca – temă cu variațiuni* (Cartea Românească, 1989); *Întâlnire la Paris. Unsprezece povestiri* (Compania, 2001); *Cum încărunțește o blondă – povestiri din secolul trecut* (Compania, 2006). Este prezentă în antologiile: *Generația '80 în proza scurtă* (coord. Gheorghe Crăciun și Viorel Marineasa, Paralela 45, 1998); *Romanian Fiction of the '80s and '90s* (Paralela 45, 1999). A primit Premiul Asociației Scriitorilor din București, Premiul Asociației Scriitorilor Profesioniști și decorația „Meritul Cultural" în grad de Ofițer.

Adriana Bittel a apărut în traducere cu proză scurtă în diverse antologii publicate în Statele Unite, Austria, Germania și Iugoslavia.

Este membră a Uniunii Scriitorilor din România și a PEN Club România.

Servus, Reghina

În anii ’80 am ținut un jurnal. Nimeni nu trebuia să-și bage nasul în acele descărcări confesive și ascundeam caietele cât puteam mai bine. În 2001, când am crezut că atât mi-a fost, le-am scos din ascunzătoare și le-am ars într-un căzănel pe balcon. Scăpând de balastul ăsta intim, m-am simțit împăcată. De când căpătasem brusc o nouă măsură a lucrurilor, însemnările femeii încă tinere și sănătoase ce fusesem mi se păreau banale ca „document de epocă”, plicticoase ca pățanii și complet nesărate ca stil. Își avuseseră poate rolul terapeutic *atunci,* dar nu meritau să-mi supraviețuiască, așa că arză-le-ar focul. Zis și făcut. Și am continuat să trăiesc liniștită, de azi pe azi.

Când Radu Pavel Gheo mi-a cerut să colaborez la cartea aceasta, chiar îmi ștersesem din minte „experiența personală” făcută scrum și am ezitat. Numai că hazardul a potrivit lucrurile ca în convențiile romanești facile. Toamna trecută am purces la o nouă repriză de simplificare: după hârtii personale, haine și obiecte inutile, a venit rândul bibliotecii, cu rafturi curbate de încărcătură pe trei rânduri. Scoțând din spate volumele de teorie literară, pentru a le dărui unei doctorande, am găsit în *Mimesis*-ul prăfuit un carnet din septembrie-decembrie 1982, scăpat prin amnezie de *autodafé.* După un sfert de veac, am găsit în paginile alea și amănunte cotidiene ce ar putea avea o oarecare relevanță(?). Femeia care le notează are 36 de ani și locuiește împreună cu părinții vârstnici, soțul și băiatul Tomi, proaspăt școlar, într-un apartament neîncăpător. E corector la *România literară* și gospodina casei. În zori,

când încă dorm toți, scrie în bucătărie proză (scurtă), cât fierbe ciorba.

24 septembrie

Mama a primit de ziua ei un săpun Fa, două margarine Rama, un catalog *Neckermann* vechi, un calendar cu foi pe 1983 și 10 hârtii igienice. Eu i-am luat „din pachet", cu plata în rate la chenzină, o jachetă elegantă de mohair, dar mi s-a părut că se bucură mai mult de celelalte daruri (în special de hârtia de clo de la tanti Marietta). Se fac cozi interminabile la șampon, detergent, deodorant, hârtie igienică – produse intrate relativ recent în viața noastră, dar la fel de căutate ca și vitalele alimente. Și care, uite, pot fi cadouri prețioase.

M-am străduit să pregătesc o masă de sărbătoare, procurând din timp bunătăți: pui congelați, din care am făcut supă și friptură, brânză și smântână pentru sufleul de conopidă, până și cafea naturală. Tata decretează, cu o plăcere care-mi aduce lacrimi în ochi, că „Nimic nu se compară cu o cafea *veritabilă*" (în mod obișnuit, bea nechezol, făcut din orz, mazăre furajeră sau naiba știe ce, o fiertură ce are în comun cu cafeaua doar faptul că e neagră și fierbinte). Ca desert, am făcut plăcintă cu mere, după o rețetă economică din timpul războiului, aflată de la o bătrână cernăuțeancă la policlinică. Meniul a fost foarte apreciat: „Nota zece", a zis mama ciocnind cu mine cupa de șampanie, „de mult n-am mai mâncat atât de bine". A fost plăcut, toți împreună, într-o intimitate caldă, cu vesela bună și multe crizanteme, singurele pentru care n-am stat la coadă. Pentru câteva ore, am uitat că tata are iar hematurie, că Dorin pleacă săptămâna viitoare cu studenții la munci agricole, la *depănușat,* că învățătoarea lui Tomi, după prima săptămână de școală, m-a chemat să mi se plângă că băiatul are o

„instabilitate motorie” și îi deranjează orele (i-am dat o față de masă brodată de soacră-mea). Am povestit și am râs cu ai mei până târziu. Dar, când am vrut să spăl mormanul de vase murdare, spre miezul nopții, nu mai curgea apa.

28 septembrie

Despre nea Pricop, pensionarul de la parter care ține cartea de imobil, se spune că a fost securist. L-am surprins de mai multe ori cotrobăind în lăzile de gunoi. Când nu face asta, șade pe bordura gardului și supraveghează cine intră și cine iese, cine ce are în sacoșe („Unde ați găsit ulei?”) sau cum e îmbrăcat („Aveți pantofi noi, duduie Roman, să-i rupeți sănătoasă!”). Dacă un necunoscut intră pe poartă, îl întreabă pe cine caută. Când vine să încaseze întreținerea, aruncă priviri iscoditoare în casă și spune snoave fără haz. Mama crede că e un maniac inofensiv și cam tembel. Tata, mai precaut, e convins că nea Pricop e încă activ și dă rapoarte: ce mâncăm, cu cine ne vedem, ce-am zis. Când tanti Betty din Israel (pe care n-am declarat-o în fișa de cadre) ne-a trimis prin cineva ness, ciocolată Toblerone și gumă de mestecat, tata a adunat ambalajele într-o pungă și s-a dus să le arunce seara într-un coș din Cișmigiu. Dorin și cu mine am râs de el. Dacă ar fi să ținem cont de toți cei despre care se zvonește că ar fi securiști dintre cunoștințele noastre, ar însemna să ne țăcănim. Și, de fapt, ce pot ei să ne facă? Bani de excursii „afară” n-avem, de avansat în funcții nici vorbă (schema la catedra lui Dorin stă blocată și de 11 ani tot asistent e, iar eu o să fiu corector până la pensie), așa că nu ne prea pasă. Există și primejdia „restructurărilor”, vânturată periodic, dar preferăm să nu ne facem provizie de griji.

5 octombrie

Stau de 12 ore pe un taburet, lângă patul de la reanimare în care zace tata după ce i s-a extirpat tumora de la vezica urinară. Acele din venele lui mă dor, sângele i se scurge într-o sondă, pe obrajii livizi i-au crescut țepi albi. Binevoitoare doar în secunda când le vâr bani în buzunar, surorile și infirmierele îl tratează cu o familiaritate jignitoare, ca pe un moș care a dat în mintea copiilor. Unde a rămas domnul distins și sigur pe sine de până ieri? Un trup gol sub cearșaf în salonul rece, umilit de neputințe; îmi cere un somnifer „ca să nu mai fie acolo". Credeam că, dacă l-a operat șeful clinicii, care e și ministrul Sănătății, va fi tratat mai bine. Dar personalul ăsta – în general, fete tinere și frumoase – *nu știe* să se poarte altfel. Tutuiesc toți bolnavii, îi manevrează brutal, îi reped pe „aparținători" și au buzunarul căscat pentru orice: o perfuzie schimbată, un pansament, un cearșaf curat, o ploscă. Dar, când e ora de vizită a Profesorului, zburătăcesc toate ca niște găini albe în jurul suitei de medici și studenți. Unul dintre stagiari, cu care am fumat pe balcon mai devreme, îmi face cu ochiul. Are surâsul unui copil cu o ușoară debilitate mintală.

8 octombrie

Pe tata l-au mutat într-un salon cu alți cinci bolnavi și bat zilnic drumul la Fundeni să-i duc supă, compot, pijama de schimb, cărți și reviste. Colegii lui de suferință sunt din provincie și îmi cer să le aduc diverse chestii: săpun de ras și lame, ceai diuretic și *Rebus,* un joc de table, fise de telefon. Când intru pe ușa salonului, toți se bucură – m-au așteptat –, iar eu trec de la un pat la altul, împărțind ca Moș Crăciun ceea ce și-au dorit, dar și puțină atenție tandră. Tata e mândru de mine și cam gelos că risipesc pe străini din timpul ce i se cuvine exclusiv. S-a înviorat, îl interesează iar

rezultatele la fotbal, dacă lui Tomi i-a trecut amigdalita și dacă poștașul a vrut să-i dea mamei și pensia lui. Săptămâna viitoare speră să vină acasă. Duhoarea de urologie (pipi, clor, lături) îmi rămâne impregnată în haine. Le țin toată noaptea pe balcon, în vântul de toamnă.

10 octombrie

Sunt de serviciu la rotativă și aștept să văd semnalul, ca să pot scăpa din hruba asta înghețată. Îmi clănțăne dinții de frigul adunat 12 ore în Casa Scânteii. Fum stătut de tutun și maldăre de hârtie pe jos – pagini ale revistei de mâine, din care cenzura a scos interviul cu Buzura, deși, după lungi parlamentări ale lui Ivașcu și Roger cu „forurile", intervievatul acceptase unele tăieturi. Când toate paginile erau calandrate și credeam că am terminat, interviul „cade" și trebuie să o luăm de la capăt, cu un text oarecare din spec, plin de greșeli. Presați de faptul că la ora 11 noaptea *Scânteia* ne scoate din rotativă și pierdem provincia (teancurile de reviste trebuie duse la anumite trenuri), enervați că va trebui să așteptăm în ploaie autobuzul de noapte, care vine rar, alergăm bezmetici pe culoarele întunecoase spre tipografie și ne certăm cu paginatorii și linotipiștii, care nu se grăbesc îndeajuns. A intrat schimbul III, care oricum trebuie să stea până dimineața, și, datorită plumbului topit, în atelier e cald, nu ca în redacție.

14 octombrie

După o oră de stat în ploaie într-o curte interioară de pe Republicii (o femeie energică, cu o pungă de plastic pe cap, se răstea la vânzători: „N-ați auzit ce-a zis Tovarășu' la teveu? *Să desfaceți* cum trebuie, să ajungă la toți!"), vin acasă

triumfătoare cu 30 de ouă. Mama se bucură: „Acum suntem asigurați”. Culmea e că și eu am satisfacția unei *realizări.* Tomi îmi spune un banc auzit la școală: „Tanti Ionescu, ne-a trimis mămica să ne împrumuți și nouă osul ăla de supă, că avem musafiri”.

20 octombrie

În expedițiile după „comestibile”, mă întâlnesc și cu scriitori din cartier. Cu Andrei Oișteanu (are o fetiță mică) ne ținem reciproc rând la lapte, la „Avântul” și, trăncănind despre lecturi și cunoștințe comune, timpul trece mai ușor. Stând la lămâi, pe Sfinților, o văd pe Florența Albu evaluând posacă mulțimea (n-are cum să ajungă pentru toți) și o chem lângă mine, pe la mijlocul cozii. „E sora mea”, le explic celor din spate, care protestează, „eram împreună, dar ea s-a dus până acasă, după bani”. Privirea de o indicibilă recunoștință a Florenței – singuratica veșnic bodogănitoare. Simt că nu atât pentru lămâi, cât pentru „sora mea”. A doua zi, găsesc în cutia de scrisori volumul său *Epitaf,* cu dedicația: „Surorii mele dragi”.

Cu Mircea Sîntimbreanu am avut de curând un episod penibil. Îmi era antipatic, fiindcă, de câte ori îi întâlneam în jurul Pieței Rosetti silueta uriașă însoțită de cățelul pitic, nu-mi răspundea la salut. De știut mă știa de la redacție și din vacanțele la mare, dar probabil că slăbănoaga de corectoare era ca și inexistentă pentru el. Într-o zi, când se descărca pâinea, treceam spre coada cozii, iar el era în față, cu un cap deasupra tuturor. Spre uimirea mea, m-a întrebat pe mutește, arătându-mi întâi un deget, apoi două, câte pâini vreau. Când a ieșit din prăvălie, mi-a întins două franzele calde, dar mi-a respins cu mâna banii: „Lasă, spune bogdaproste”. Am insistat să-i vâr monedele în

buzunar, aschimodia de cățel s-a repezit lătrând la mine, lumea privea amuzată. Nu m-am îndurat să renunț la pâinea proaspătă. Am mormăit ce mi-a cerut. După ce m-am îndepărtat cu pomana, am intrat la coafor, ca să-mi recapăt respectul de sine. Acolo sunt cineva, fiindcă, de câte ori mă tund, las bacșișuri grase. Coafeza îmi spune „domnișoara doctoră".

Luni, 15 noiembrie

Ședință ca să-l desemnăm pe Nichita Stănescu delegat la conferința municipală. Încă de săptămâna trecută, Vasile Băran îi ruga pe cei trecuți pe convocator să lase „problemele" pe altă dată, fiindcă „nu e bine să atragem acum atenția asupra scriitorilor", după precedentul cu Nicolae Dragoș, pe care organizația de partid de la Uniune a refuzat să-l voteze și, în consecință, a fost desființată, în schema *României literare,* Nichita e, formal, redactor-șef adjunct. Nu dă niciodată pe la redacție, îl întâlnim doar la coadă la casierie, în zilele de leafă.

În prezența unei activiste care semăna cu o broască, s-au rostit discursuri pe bune despre meritele literare ale lui Nichita, după care el, treaz, pieptănat și cu sacou, a vorbit îndelung poezie, cu geniul lui de a improviza. Vorbea inspirat, presărând, printre superbe metafore, laude la adresa secretarului general, „mândria de a trăi *aceste* vremuri", „onoarea de a participa *chiar* la Conferința Națională". De câte ori auzea chestii din astea, activista își bulbuca ochii și dădea aprobator din cap. La sfârșit, toată lumea a aplaudat. Nu pot să înțeleg de ce mai are nevoie Nichita de circul ăsta acum, când e recunoscut ca poet național, câștigă suficient, iar cărțile apărute în ediții superbe, cu ilustrații, adună cozi la librării,

când femeile cad în extaz în fața lui, iar tinerii îl urmează fascinați.

Joi, 18 noiembrie

În zilele de doliu după Brejnev, s-au dat la televizor minuni de concerte, cu orchestre și soliști de prima mână. Am stat fermecați ore întregi în fața ecranului, înfășurați în pături și bând ceaiuri fierbinți. Acum, programul s-a tâmpit la loc, nu mai deschidem decât la desene animate pentru Tomi sau sâmbăta seara, la serial. De citit însă, slavă Domnului, avem tot timpul ce: pe filiere oculte, probabil aduse de persoane care călătoresc, ajung și la mine pentru câteva zile cărți franțuzești de istorie recentă sau romane interzise, prietenii tatei își rulează între ei *Le Monde* și *Figaro,* de la redacție împrumut sau primesc în dar mai tot ce apare remarcabil sau cumpăr pe nimica toată cărți furate din tipografia de la Casa Scânteii, inclusiv reviste de benzi desenate pentru Tomi. Periodic, un personaj numit cu simpatie Hoțulică, îmbrăcat într-o salopetă largă, face turul birourilor și scoate din pantaloni cărți tipărite aici pentru „afară”. Am luat de la el cu 25 de lei *The Complete Works of William Shakespeare,* un volum cartonat cu peste o mie de pagini pe două coloane, și i-am mai comandat lui Hoțulică încă unul, ca să-l facem cadou de Crăciun doctorului tatei.

20 noiembrie

Văd persoane „bine” gudurându-se, umilindu-se pe lângă vânzătoarele de la alimentara și măcelari, cultivând „relații prețioase” cu precupeți ilegali de tot soiul: chelneri și bucătărese hoațe, muncitori din fabrici de confecții și medicamente, aviatori și vaporeni. O cunoștință binevoitoare m-a pus în legătură cu Alina, o femeie extraordinar de

descurcăreață, care poate procura, pe căi misterioase, tot felul de rarități, de la pește proaspăt la otravă de gândaci și pantofi italienești. Fascinație-repulsie pentru modul cum ea te face să crezi că doar din generozitate îți vinde – scump – lucrurile alea, ca o favoare ce te obligă. Mi-a cerut să-i meditez gratis fata la gramatică. La prima lecție, loaza în clasa a VI-a mi-a spus că „subiectul se exprimă prin predicat”. Soțul Alinei, care am înțeles că e ofițer, mi-a dăruit la plecare o brichetă pe jumătate consumată. Apropo de „procurori”, Dorin îmi spune un banc din mediul lor universitar. Un bețiv face scandal pe stradă și îl oprește o patrulă de milițieni. „Prezintă buletinul! Unde lucrezi?” „Sunt încărcător la abator.” „Aaa, păi așa spuneți! O să vă conducem cu duba acasă.” La adresa respectivă, pe ușă scria „Prof. univ. dr. Popescu”. Deschide o doamnă. „Acesta e soțul dumneavoastră?”, întreabă milițienii. „Păi, ne-a declarat că lucrează la abator, și pe ușă scrie altceva!” „E chiar ce scrie acolo, nenorocitul, dar, când se îmbată, se dă mare.”

24 noiembrie

De azi a început iarna. Lapoviță. La benzinării se fac cozi de sute de mașini: s-a zvonit că se cartelează benzina. Când am venit dimineață la redacție, am văzut coada la PECO de la Băneasa. Ajungea până la Arcul de Triumf. Taxiurile nu mai circulă, iar autobuzele s-au redus cu 40%. Și așa înghețam în stații și mergeam agățați ciorchine pe scări, ușile nu se puteau închide niciodată. Va trebui să mărșăluim pe jos, pe viscol și alunecuș, cu leucoplast lipit pe tălpile cizmelor? Iarna trecută a apărut o modă: ciorapi trași peste încălțăminte când e polei. O minimă cochetărie mă împiedică să adopt această soluție. Doar babele și moșii fac asta. Chiar dacă îmi

cârpesc lenjeria și ciorapii (nu-i pot înlocui fiindcă nu se găsesc), la suprafață tot îmi pasă cum arăt. Uneori, îmi pun și mărgele.

5 decembrie

Și iluminatul public s-a înjumătățit. Când vin noaptea, în miercurile de serviciu la rotativă, strada noastră e în beznă. De curând, m-am ciocnit de un tip beat, care făcea pipi pe zidul casei de alături. „Ptiu, mă speriași!”, mi-a spus întorcându-se brusc spre mine și udându-mi cu jetul paltonul. Nici pe scară nu mai avem lumină. Alina mi-a procurat o lanternă chinezească, dar mi-a confiscat-o Tomi. Suntem amenințați cu amenzi, dacă nu facem economii și la consumul casnic de electricitate. Cum lumina chioară mă deprimă, refuz să înlocuiesc becurile cu unele slabe. De câte ori aprind lustra, mama se repede să tragă jaluzelele, să nu se vadă din stradă cum „abuzăm”, să nu ne reclame cineva. Ea și tata folosesc în camera lor doar veioza, iar când ascultă la tranzistor Vocea Americii, o sting nu știu de ce și pe asta.

Restricțiile la căldură, lumină și apă caldă ne indispun. Tomi, obișnuit de la naștere cu baia zilnică, fără de care nu poate adormi, pretinde să-i umplu cada cu apă încălzită în găleți, pe aragaz. Când sunt prea obosită și vreau să sar peste corvoada căratului găleților în bucătăria din baie, îmi amintesc de epidemia de hepatită, de colegul lui de bancă, Ginel, care are păduchi și de un soldat cu care am mers odată în tren și „îi *puteau* picioarele”. După ce iese din camera rece de baie, îl încălzesc cu föhnul și mă pune să-l caut în cap. Ne jucăm de-a maimuțele. Îmi povestește tot mai des de Ginel, țigănuș de pe Moșilor, devenit pentru el un model. Veneau împreună de la școală, când au văzut pe geamul unui subsol un *bandit* care

ascuțea cuțitoaie la o tocilă cu scântei. „Și dacă vine să ne omoare?”, s-a speriat Tomi. „Nu-i nimic, mai bine”, i-a răspuns Ginel, „scăpăm de lecții”.

21 decembrie

Cea mai lungă noapte a anului, după o zi de dârdâială în Casa Scânteii, cu prea multe țigări, cu ochii lăcrimând de la neon pe litere corp 7, în pagini „festive” pline de modificări de la „foruri”, cu veșnicele discuții despre mâncare, cu votca cinstită cu tipografii la sfârșitul zilei în secretariatul tehnic. Se anunță geruri și viscole. Obligațiile sărbătorilor sunt o oboseală în plus. Și totuși bioritmul se îndrăcește: sporovăiesc, flirtez, frec și răstorn mobile scoțând praful din unghere, caut cadouri pentru toți ai mei, mănânc ce lasă ei prin farfurii, merg la cinema, la teatru, în vizite – un fel de vitalitate exacerbată, cum nu-mi stătea în fire. Azi am râs atât de ascuțit, încât mi s-a făcut mie însămi pielea de găină.

24 decembrie

O voce necunoscută de bărbat îmi spune la telefon „Servus, Reghina!” și îmi face urări de Crăciun. Desigur, o greșeală. Îi întorc cu simpatie urările, iar la sfârșit îi spun și eu „Servus”. Apoi, Reghina sarmalelor se duce să supravegheze în continuare cratița, fiindcă gazele nu au presiune și aragazul se poate stinge oricând.

Mariana Codruț

Născută în 1956 în localitatea Prisăcani, județul Iași. A studiat Literele (secția Română-Franceză) la Universitatea ieșeană. În timpul studiilor, a fost corector extern al Editurii Junimea, iar după absolvire a predat limba română într-un sat, apoi a lucrat ca secretar literar la Teatrul Național din Iași. După 1989 a fost pentru scurt timp redactor la revistele *Sud-Est* și *Convorbiri literare,* iar din 1993 este redactor la Editura Universității „Al. I. Cuza" și susține mulți ani un seminar de „text jurnalistic" la Facultatea de Jurnalistică a aceleiași universități. Este prezentă în presa culturală și cotidiană cu comentarii politice, recenzii, cronici, interviuri, tablete etc. A publicat șase volume de poezie (*Măceșul din magazia de lemne,* Junimea, 1982; *Schiță de autoportret,* Junimea, 1986; *Tabieturile nopții de vară,* Cartea Românească, 1989; *Existență acută,* Cartea Românească, 1994; *Blanc,* Vinea, 2001; *Ultima patrie,* Paralela 45, 2007), romanele *Casa cu storuri galbene* (Polirom, 1997), tradusă în germană de Michael Astner cu titlul *Das haus mit den gelben Gardinen* (Polirom, 1998) și *Nudul Dianei* (Polirom, 2007, precum și volumul de proze scurte *Ul Baboi și alte povestiri* (Polirom, 2004). E coautoare la *Cartea roz a comunismului* (Versus, 2004), coordonator Gabriel H. Decuble. A tradus volumul *La representation du monde chez l'enfant,* de J. Piaget (Cartier, 2004). E inclusă cu poezii în antologii românești și străine. A publicat în reviste din Austria, Cehia, Canada, Macedonia ș.a. A susținut lecturi publice în Germania și Austria și, tot pe linie scriitoricească, a călătorit în Ungaria, Macedonia și America. A ținut în *Ziarul de Iași* rubrica de opinii „Cronica de vineri".

Este membră a Uniunii Scriitorilor din România (din 1990) și membră PEN Club (din 2003).

„Atunci am învățat să renunț” (Gertrud B. În dialog cu Mariana Codruț)

Sașii din România, printre care mi-am găsit prieteni după decembrie ’89, au suferit în timpul comunismului, ca minoritari, aceleași traume în viața de zi cu zi ca și majoritarii. Dar, în plus, posibilitatea evadării din regimul concentrațional le-a adus, pe lângă șansa de a trăi într-o lume normală, suferințele separării temporare a membrilor unei familii și, nu în puține cazuri, dileme identitare acute. „Aveam o casă, dar era ea oare un «acasă»?”, se întreabă eroina mea, profesoara Gertrud B., plecată la finele deceniului șapte cu întreaga familie în Germania Federală.

Povestea ei mi s-a părut prețioasă și absolut necesară în economia volumului moșit de Dan și Radu, pentru a reface atmosfera anilor ceaușiști, frustranți pentru toți, dar cu asupra de măsură pentru femei.

Dragă Gertrud, care era atmosfera din România și din locul în care trăiai pe vremea studenției tale?

Fac parte din generația celor care au dat examenul de bacalaureat după clasa a zecea. Admiterea la facultate se făcea după o examinare în scris și oral, la obiectele principale (în cazul meu, matematica și fizica), precum și la limba și literatura româna și limba rusă, pe care am învățat-o începând din clasa a patra.

În perioada anilor ’50, se acorda prin lege libertatea de credință (dar numai în vorbe, în fapt ajungându-se până la exmatricularea studenților care frecventau biserica); cu toate acestea, preoții erau plătiți ca și o femeie de serviciu. Fiind fiică de preot, eram obligată să obțin note bune la examenul de admitere, ca să reușesc cu bursă și să-mi asigur prin asta cazarea și mâncarea la cămin. Și mi le-am asigurat. (Am fost norocoasă, fiindcă, în cazul surorii mele, lucrurile n-au mai stat așa: decanul facultății ei avea alte reguli, și copiii de preot nu mai primeau bursă; asta însemna că sora mea nu primea loc la cămin, stătea la gazdă, părinții fiind nevoiți să-i trimită lunar 500 din cei 750 de lei cât era salariul tatei.) Lunar ni se mai dădeau 30 de lei în mână (pentru a avea un reper, o să vă spun că, pe atunci, un corn costa 1 leu). După examenele de la sfârșitul primului semestru, pe care le-am luat toate cu nota 10, am primit încă 50 de lei bursă de merit. M-am străduit și am păstrat acest nivel. Mai câștigam un ban și dând meditații la limba germană. În cadrul bursei aveam asigurat un bilet de tren ca să mergem în vacanță. În cei patru ani de studii, am mers acasă doar de trei ori în afara vacanțelor, întrucât nu aveam bani de drum.

La cămin, în primul an, stăteam nouă fete în cameră, mai târziu am fost repartizate în camere cu patru paturi. Mâncarea la cantină lăsa mult de dorit, dar mai primeam pachete de acasă, pe care le împărțeam între noi...

Școala primară și generală, precum și liceul le-am făcut în limba germană. La facultate, limbile de predare erau româna și maghiara. Eu nu știam ungurește, așa că m-am înscris la secția în limba română. M-am înțeles foarte bine cu toți colegii, cu toate că eram cea mai tânără (aveam 16 ani, în timp ce unii colegi erau trecuți de 30 de ani și aveau experiența din câmpul muncii...).

Întrucât hainele noastre erau modeste, nu îndrăzneam în primul an să mergem la Operă, auzind că acolo lumea este foarte elegantă. Dar am fost foarte des la cinema și am văzut multe filme, care mi-au rămas în minte pentru toată viața, iar mai târziu și la Operă. Mai ales operele lui Verdi și alte opere sau operete, precum și ecranizări ale unor romane din literatura universală erau atunci un izvor de cultură generală și eram bucuroasă: în timpul liceului, când am învățat doi ani numai geografia URSS și istoria Partidului Comunist din URSS, cultura generală lăsa de dorit. În plus, acum, fratele unui coleg, student la Muzică, ne ducea la repetițiile Orchestrei Filarmonice; pentru mine era o mare bucurie. Timpul liber l-am folosit însă mai mult pentru a învăța. Numai o dată pe an mergeam la un bal al studenților germani din oraș.

Dintre profesorii universitari, doi au contribuit la formarea personalității mele de dascăl. Unul ne prezenta teoreme faimoase, elegante, pe care nu le înțelegeam. La el, examinarea celor 70 de studenți dura trei zile. Celălalt intra în clasă la sunetul gongului și cele două ore treceau repede, fiecare frază era clară; când suna, punea creta jos și părăsea sala. La el, examinarea începea dimineața la ora 7, iar seara era gata. Ulterior, când am devenit profesoară, am încercat să-l imit: cu punctualitatea știu sigur că am reușit, cu claritatea explicării numai foștii mei elevi pot spune.

Am fost ultima generație de studenți care a dat examenul de stat după patru ani. Colegii m-au ales șefă de promoție, cu toate că la banchet încă nu împlinisem 20 de ani. La repartiție, am ales un sat în apropierea părinților, în final ajungând profesoară la fostul meu liceu, unde am rămas până la plecarea din țară.

Ai pomenit de faptul că aveați haine modeste. Un lucru foarte frustrant, mai ales pentru vârsta

studenției. Cum arătau ele? Cum vi le procurați? Erau colege mai bine îmbrăcate decât tine?

Nu se pot compara condițiile de-atunci cu cele de mai târziu sau de astăzi. Atunci lucrurile se cumpărau pe cartele de puncte. Pentru o batistă se tăia un număr de puncte, pentru un palton un număr cu mult mai mare. Dacă nu mai aveai puncte, nu mai puteai cumpăra nimic până la cartela de pe trimestrul următor. Dacă nu consumai punctele, ca să nu le pierzi, erai nevoit să cumperi la sfârșit de trimestru fel și fel de lucruri, uneori inutile...

Nu era tocmai ușor cu hainele... De exemplu, atunci nu se găseau ciorapi de nailon sau erau foarte scumpi (80 de lei, comparativ cu 70 de lei, cât costa o pereche de pantofi!), așa că noi umblam cu ciorapi albi, adesea tricotați de noi. Visul meu de-atunci era o pereche de cizme, pentru că aveam numai pantofi – unele colege umblau chiar cu decupați pe zăpadă mare! Visul cu cizmele mi s-a împlinit mult mai târziu...

În general, eram cam toate îmbrăcate la același nivel, întrucât era o vreme săracă pentru toți. De pildă, cumpăram pachete cu deșeuri de lână de la o prăvălie, le înnodam și lucram pulovere, unele dintre noi și contracost. De multe ori, colegele împrumutau una de la alta o bluză ori o rochie mai nouă sau mai frumoasă (pe atunci nu se purtau pantaloni). Eu nu mi-am cumpărat nimic, întrucât hainele erau făcute de o croitoreasă din sat, stofele fiind destul de ieftine.

În cei patru ani de studenție, am purtat un palton raglan verde, care după doi ani a fost întors pe dos și a mai ținut încă doi ani. Zâmbesc când scriu aceste lucruri și constat că nu mă simțeam frustrată din cauza unor asemenea lipsuri. Cred că atunci am învățat să renunț, lucru care m-a ajutat și mai târziu în viață.

Care erau condițiile din școlile în care ai predat? Și, în general, cu ce probleme te-ai confruntat ca profesoară?

Repartiția se făcea în ordinea mediilor obținute la examene. Eram pe locul 16 din cei peste 600 de absolvenți din țară. În Ardeal erau numai posturi la școlile din sate. Întrucât țineam să ajung aproape de părinți, am ales un sat cu o școală care avea doar clasele a cincea și a șasea, a șaptea urmând să fie înființată. În acest sat se putea ajunge numai pe jos sau cu căruța, gara fiind la 2 kilometri, iar trenul circulând doar de două ori pe zi.

Întocmai ca mine, în anii '80, în privința mijloacelor de transport; doar că eu aveam de mers pe jos 4 kilometri, dacă alegeam drumul cel mai scurt... Să revenim.

Probabil obișnuită din copilărie să am grijă de surorile mai mici, îmi făcea plăcere să lucrez cu copiii. Pentru a completa norma de ore, predam, pe lângă obiectele mele, sport (fără sală de sport), agricultură și limba rusă. Apoi, în anii '60, se punea mare accent pe munca extrașcolară a dascălilor. Fiecare trebuia să aibă activitate culturală: să conducă o echipă de teatru, de dans, un cor. Foarte importantă era și activitatea cu pionierii, care trebuia planificată în așa fel încât să rețină copiii de la a merge la biserică.

În plus, pentru dascăli era obligatorie participarea la următoarele activități, programate numai duminica: de două ori pe lună un curs politic, o dată pe lună cerc pedagogic de specialitate și tot o dată pe lună instructaj pentru munca cu pionierii. Toate aceste activități aveau loc în centrele de raion. Neexistând alte mijloace de transport, se mergea cu căruța. Mai ales toamna pe ploaie, drumul era o adevărată aventură...

Mai aveam și obligația recensământului animalelor. Apoi, în prima săptămână a lunii octombrie, era „Săptămână Crucii Roșii”. Noi, profesorii, trebuia să mergem din casă în casă, să vedem dacă găsim purici, păduchi sau ceva asemănător...

Ce mică-i lumea comunistă, Gertrud! În primul meu an de profesorat, în 1981, în satul Comarna din județul Iași, a trebuit să mergem din casă în casă să vedem unde a făcut caca nu știu ce petrecăreț, fiindcă exista suspiciunea unei boli infecțioase foarte grave, holeră parcă, dacă îmi amintesc bine!Iertare de întrerupere...

Concediul dascălilor nu era cât vacanța elevilor. Din cele trei luni de vacanță, una trebuia să facem de serviciu la școală. Fiind tânără și fără obligații familiale, am fost deseori trimisă în locul altora.

Mai interveneau și situații neprevăzute. Odată a trebuit să înlocuiesc o profesoară de la un liceu german care intrase în concediu de naștere. Dimineața țineam orele la școala mea, iar de trei ori pe săptămână mergeam la amiază (pe jos, peste deal) la liceu. Seara nu aveam curaj să merg înapoi tot peste deal și mergeam pe șosea, cu câțiva kilometri mai mult. Norocul meu a fost conducătorul unei șarete, care s-a îndurat de mine și m-a dus de câteva ori acasă. Așa a început o dragoste, care mai ține și azi, după 46 de ani...

După doi ani de predare în sat, am ajuns la liceul unde învățasem ca elevă, foștii mei profesori devenindu-mi acum colegi. Foarte repede am ajuns în comisia de orar. La început eram o echipă, până la urmă am rămas singură să fac orarul unui liceu cu o serie de clase dimineața, alta după-masă, iar alta seara. Lucram pe un carton cât masa, liniat de mine. Încercam pe cât se poate să ocup mai ales orele colegelor cu copii mici. Clasele germane

aveau trei ore mai mult pe săptămână, din cauza limbii germane. Întrucât școala era ocupată de luni dimineața de la ora 8 până sâmbătă seara la ora 20, mi-am pus mie sâmbăta seara de la 18 la 20 două ore de matematică. Era o clasă cu 40 de băieți, care așteptau doar să termine clasa a zecea. De multe ori se iveau în ultima oră întrebări care mă puneau pe gânduri, mai ales că mulți dintre ei aveau neamuri în Vest. Pe de o parte, vroiam să transmit elevilor faptul că le înțeleg situația, vroiam să le dau răspunsuri ajutătoare. Totodată, trebuia să am grijă, să nu-mi fac mie probleme.

În anii ’70 s-a introdus „practica agricolă” la început de an școlar. Am lucrat la toate secțiile agricole: la adunat cartofi, gulii, porumb, dar cel mai frumos a fost la livezi. Întrucât lucram cot la cot cu elevii, fie pentru norma mea, fie ajutându-i pe ei, nu aveam probleme disciplinare. Așa am ajuns ca inginerul să ceară pe „tovarășa Gertrud” cu clasa ei. Această muncă era o ocazie bună de a-mi completa imaginea despre fiecare elev. Când vedeam cât de harnic lucra câte un copil, eram convinsă că va reuși la școala vieții și fără teorema lui Pitagora...

Spune-mi, te rog: ai făcut în cadrul orelor de dirigenție educație sexuală elevilor tăi?

Întrucât eu n-am fost educată în această direcție, pentru mine, educația sexuală a rămas ceva delicat. (Sunt fericită că viața m-a ferit de consecințele posibile ale unei naivități cu care am fost lăsată să plec în lume.) Am încercat însă, pe ocolite, să le previn pe fete asupra consecințelor unei sarcini nedorite pentru viața lor tânără, dar n-am formulat direct posibilități de evitare a unei asemenea situații... Dar viața are legile ei și adesea aveam surprize. Nu știu de unde și cum, însă de multe ori reușesc să-mi dau seama că o femeie e gravidă doar privindu-i fața. De multe ori, vedeam

eleve, mai ales din clasa a XI-a, că sunt gravide. Îmi era milă de ele, că plecau de la școală să se căsătorească cu tatăl copilului, rămânând fără examenul de bacalaureat și, de multe ori, fără o meserie...

A urmat căsătoria ta...

Da, între timp, m-am căsătorit, am născut trei copii... Dar, fiind unica profesoară de matematică la secția germană, de fiecare dată am stat acasă doar cele 112 zile de concediu pre- și postnatal. Din acea vreme mi-am păstrat ușurința de a mă scula de dimineață. Deseori, mă sculam la ora 4 pentru a corecta lucrările pentru care nu aveam timp ziua. Dimineața duceam copiii la grădiniță. Fiind grăbită, îi luam de mână, să meargă mai repede. De multe ori, ajungeam să arăt ca o locomotivă, trăgând după mine mai mulți copii, care se țineau de mână cu copiii mei.

Cea mai mare mulțumire ca dascăl o aveam atunci când aflam că absolvenții noștri au reușit pe primele locuri la facultate. Pentru pregătirea lor am făcut multe ore suplimentare după-masă...

Pentru ilustrarea situației de atunci, îți voi povesti următoarea întâmplare: ne-am căsătorit, dar nu aveam locuință. În octombrie ne-am dus la primar și l-am rugat să ne repartizeze bucătăria de vară a unui unchi care pleca în străinătate. „Dacă n-ai unde să stai, du-te acolo unde găsești locuință.” După două luni, am avut un caz de deces în familie, iar mama, grav bolnavă, era la spital, și totuși mi s-a repartizat sectorul cel mai mare de recensat animale, deși eram unica femeie din echipă. Din nou m-am dus la primar și l-am rugat să mă schimbe cu unul dintre bărbații disponibili. „Nu se poate!” Am îndrăznit să-i amintesc că doar cu două luni înainte m-a trimis să-mi caut locuință și acum nu se poate lipsi de mine! Luând un aer foarte important, mi-a spus:

„Tovarășa, revizuiește-ți atitudinea față de stat și față de partid!”.

Fără cuvinte, cu lacrimi în ochi, m-am întors și am plecat.

Presupun că ai intrat în căsătorie cu un set de sfaturi de la părinți: de pildă, cele ale mamei mele, țărancă din zona Moldovei, au fost multe, toate putând fi însă rezumate cam așa: „Mamă, bărbatul e bărbat!”. Cum s-ar spune, el are întotdeauna dreptate... La tine cum a fost relația cu soțul? Contribuia în egală măsură cu tine la treburile casei?

Neavând altă locuință, ne-am mutat după căsătorie în casa părinților soțului. Era doar o bucătărie mare în care dormea tata-socru, o cameră mare unde dormeam noi, tinerii căsătoriți, mai târziu dormea și cumnatul în aceeași cameră, iar mama-soacră dormea în bucătăria altei cumnate, care avea casa în continuarea celei a socrilor. În aceste condiții am născut primul copil, o fată. În vacanța de vară a acelui an ne-am mutat la părinții mei. Soțul a amenajat un grajd și un șopron, așa că toamna ne-am mutat în locuința noastră.

Eu am plecat la 13 ani de acasă la internatul liceului, iar în continuare la facultate, astfel că am ajuns femeie tânără fără experiență în gospodărie, doar cu ce am ciupit în vacanță de la mama și de la acele mari pregătiri pentru nunți la sate, unde ajuta toată lumea. Îmi făcea plăcere să ascult discuțiile femeilor mai în vârstă. (Când, după examenul de bacalaureat, m-am hotărât să studiez matematica, tata m-a avertizat că nu voi fi o gospodină bună. Mai târziu, cred că s-a convins de talentele mele în bucătărie, fiindcă, după moartea mamei, el a rămas în grija mea mult timp, până la vârsta de 85 de ani, când a decedat.) Prin căsătorie am ajuns într-o familie unde toate femeile erau gospodine bune, știau să gătească și să facă prăjituri grozave. M-am

străduit să nu mă fac de rușine și cred că pot spune azi că am ajuns la același nivel cu ele. (La liceul la care am predat în Germania am ținut și cursuri de bucătărie, unde elevii veneau facultativ. Erau întotdeauna atât de mulți copii, încât trebuia să fac două sau trei grupe.)

Pe atunci, încă nu se făcea educație sexuală și nici preventive n-am folosit. Am primit cei trei copii după cum au venit. Între timp, a ieșit legea cu interzicerea avorturilor. La nevoie, se putea ocoli, dar cu mari riscuri.

Înainte de război, era la ordinea zilei să fie cinci, șase sau chiar mai mulți copii într-o familie, între timp, s-a ajuns la doi copii. Am fost printre primii care au avut trei copii și am creat prin asta un nou etalon.

În perioada când aveam copiii mici, nu se găsea nimic ce-ar fi ușurat munca de mamă. Copiii erau înveliți în fețe, care trebuiau fierte. Neavând apă curentă în locuință, trebuia cărată de afară, încălzită în cazan pe sobă (cel puțin, aveam gaz metan); spălam numai cu săpun, făcut de tata-socru, iar după spălat apa murdară trebuia cărată afară. Apoi, dacă hrănirea cu lapte matern nu se putea face, trebuia făcut un griș subțire cu lapte pentru bebeluș. Eu am avut noroc, copiii mei n-au avut probleme și au crescut de mici cu ce găteam pentru noi. Mașina de spălat am primit-o mai târziu și era un model semiautomat. Trebuia pusă apa caldă în mașină, câte o porție de rufe murdare era mișcată de un rotor, iar pe urmă rufele trebuiau scoase cu mâna, clătite în lighean și stoarse...

Drepturile egale asigurate femeilor prin lege era o teorie frumoasă, însă fără valoare practică. Acum femeile aveau serviciu, dar obligațiile casnice erau tot ca pe vremea bunicilor, întrucât în conștiința bărbaților nu se prea schimbase nimic...

Cum te-ai descurcat cu propriii copii? Cu ce-i hrăneai, cu ce-i îmbrăcai, cu ce-i vindecai în

vremuri în care nici mâncarea, nici hainele, nici medicamentele nu erau din belșug? Educația lor ți-a creat probleme deosebite?

Sinceră să fiu, n-a fost nevoie să răbdăm de foame, întrucât părinții mei aveau o grădină foarte mare, de unde ne aprovizionam cu toate zarzavaturile proaspete și fără chimicale, la fel și cu fructe. Mai mult, părinții creșteau porci, dintre care unul era pentru noi. Din mere mama făcea oțet (rețetă pe care am preluat-o și eu), iar din prune se făcea o țuică mult gustată de musafiri. Din momentul în care ne-am mutat în casa proprie, am avut găini, care ne dădeau ouă și carne. Problema a fost mai gravă din momentul în care nu am mai avut la dispoziție grădina părinților, iar situația generală s-a înrăutățit. De multe ori, mă duceam de dimineață cu copiii la coadă ca să cumpărăm fiecare câte un kilogram de zahăr.

Am avut noroc cu copiii și pentru că, în general, au fost sănătoși. Au avut boli de copii, la febră mare le făceam comprese cu oțet de mere. Mai grav a fost cazul când una din fete s-a îmbolnăvit de hepatită și a fost internată la spital. Șase copii în patru paturi, iar fetița noastră, cea mai mare ca vârstă, trebuia să aibă grijă de o fetiță de 2 ani.

Concepțiile despre educația copiilor erau foarte rigide pe atunci: un copil trebuia să fie ascultător, să nu aibă păreri proprii etc. La început, am încercat să mă conformez acestui principiu, dar mai târziu am ascultat semnalele inimii de mamă și am încercat să privesc problemele copiilor tot atât de serios ca și pe cele ale adulților.

Eu în copilărie am fost obligată să mănânc ce se punea pe masă. La acest obicei am renunțat cu copiii mei, nu i-am forțat să mănânce ce nu le plăcea, respectiv nu am pregătit mâncăruri care știam că nu le plac lor și soțului. Astfel, n-am avut

probleme cu mâncarea. Un coleg bătrân spunea: „Copiii tăi sunt o reclamă bună pentru Republică”.

Când a ajuns primul copil la școală, am crezut că trebuie să mă ocup zilnic de temele lui pentru acasă. La un moment dat, învățătoarea mi-a spus că, într-o zi, copilul s-a scuzat pentru temele nefăcute astfel: „N-am făcut temele pentru acasă. Mama n-a avut timp, trebuia să facă curățenie în casă”. Cu asta, s-a terminat acțiunea de ajutor. Dar, când au avut întrebări sau lucruri neclare, i-am ajutat. Însă m-am ferit de dependență, ca la început.

Nu se poate compara viața copiilor de atunci, în acel mic oraș, cu cea a copiilor din orașele mari. Pe strada noastră erau peste 30 de copii de vârsta copiilor noștri, nu circulau mașini pe stradă, doar din când în când vreo căruță sau vreun tractor. Toată strada era loc de joacă pentru copii, în asemenea împrejurări, educația se făcea în mod automat, întrucât în familiile celorlalți copii erau valabile aceleași legi de comportament.

În perioada când aveam destul spațiu în casă, mă bucuram când copiii veneau cu prietenii la noi. Îmi făcea plăcere să le ofer câte o pâine sau o prăjitură. Astfel, vedeam care le sunt prietenii. S-au creat legături între ei, care țin și astăzi.

Când au mai crescut, întrucât soțul era plecat la serviciu, iar eu eram, la rândul meu, ocupată, era normal să-i implic în treburile casei.

Acum, privind înapoi, pot să dau tuturor mamelor sfatul să-și asculte inima în problema educației copiilor, ceea ce nu exclude faptul că, în conviețuirea cu alții, trebuie respectate reguli general valabile.

Când anume ați început să vă gândiți la emigrare și de ce?

Am amintit că fratele socrului plecase în străinătate, la fel și o soră a tatălui-socru, dar

pentru noi nu se pusese problema plecării. În primăvara lui ’69 am depus cererea pentru un pașaport să plecăm în vizită la aceste neamuri. Aprobarea am primit-o pe 13 august, deci cu două săptămâni înainte de începutul anului școlar. Cu conștiința mea de atunci nu puteam să lipsesc de la școală. Deci a plecat soțul în vizită, a stat șapte săptămâni, timp în care a lucrat pe un șantier, ca să poată cumpăra o mașină. S-a întors cu mașina, iar eu am plecat pe 26 decembrie pentru două săptămâni, fără a lipsi de la școală. Între timp, cumpărasem o casă (foarte mică, dar eram singuri în curte). Întrucât casa era aproape de o apă curgătoare, a fost de două ori inundată. Prima inundație a putut fi prevăzută și am putut urca tot inventarul în pod; mobilierul l-am urcat pe scaune și mese și am plecat de-acasă, întorcându-ne după trei zile. A doua inundație ne-a surprins noaptea, soțul a dus copiii cu mașina și s-a întors pe jos. Trei zile am stat în casa înconjurată de apă...

Între timp, mulți concetățeni începeau să depună cereri pentru plecare definitivă. Noi eram convinși că nu vom pleca. Soțul a vrut să plece în vizită pentru a vedea Olimpiada de la München. Nu a mai primit pașaport de vizită. Numărul celor care plecau cu pașaport de vizită și nu se mai întorceau era tot mai mare. Într-un an, au rămas în Germania peste 50 de bărbați, lăsând familiile acasă.

Cu această ocazie, am vândut prima casă și mașina și am cumpărat o casă mai mare, unde era loc și pentru tata, care între timp rămăsese singur. Acum eram eu centrul familiei. Surorile mele veneau în concediu la noi. Timp de 10 zile, eram 11 persoane la masă, iar seara tot atâtea paturi.

Cutremurul din martie 1977 a fost începutul despărțirii. Soțul a fost detașat la București pentru evaluarea daunelor. Venea pe la patru, cinci săptămâni acasă, doar să-și ia haine curate, iar după două zile pleca înapoi.

Tot pe 13 august a venit prin poștă aprobarea unui pașaport de vizită pentru soțul meu. Acum ni s-a livrat și Dacia pentru care depusesem bani la bancă. Soțul a înscris-o în circulație, un prieten l-a dus la gară, iar soțul a plecat și nu s-a mai întors.

Aveam mașină, dar nu aveam carnet de conducere. Trebuia să mă rog de unul sau de altul când aveam de mers undeva. Până atunci, n-am încercat să-mi iau carnet, pentru că eram convinsă că într-un moment critic voi închide ochii și voi intra în primul copac. Acum era cazul să fac școala de șoferi. Am început-o în decembrie și am învățat să conduc pe drumuri înzăpezite, iar pe data de 13 martie am primit carnetul.

Acum nu știu cum am reușit să le fac pe toate în acest timp. La școală aveam pentru 6 săptămâni 40 de ore, am fost obligată să-l suplinesc pe un coleg. La ultimele alegeri am fost aleasă deputat la Sfatul Popular, aveam cei trei copii, tata era la mine, sora cea mică născuse primul copil, iar la mine se simțea ca la mama. În grădină nu se mai vedeau zarzavaturile din cauza buruienilor, care creșteau cu mult spor.

Acum constat că perioada aceasta a avut consecințe bune: cei trei copii ai mei, cărora eram nevoită să le dau anumite sarcini, s-au atașat unul de altul, o legătură care ține și astăzi, chiar și la distanțe mari.

Cum a fost când ai depus și tu cererea de emigrare?

În legătură cu plecarea mea, după ce soțul nu s-a mai întors, mi-am făcut mari probleme: să plec sau să risc divorțul și să rămân? Multe erau pro, altele contra. Ultima rațiune a fost că, la 18 ani, copiii tot vor pleca, și atunci ce-am realizat?

A durat aproape un an de la plecarea soțului, până când mi s-a aprobat să depun cererea pentru plecarea definitivă. Ca să nu fiu obligată să las

elevii la mijlocul anului fără dascăl, mi-am depus la Inspectoratul Școlar demisia și am luat legătura cu directorul unei fabrici să mă angajeze. Dar nu era nici un profesor care să mă înlocuiască, iar directorul școlii m-a rugat să rămân până la aprobarea pașaportului, care a avut loc după șase luni; apoi s-au mai scurs trei luni până la plecare, pentru că, din cauza pregătirii alegerilor, nu era timp pentru întocmirea actelor de preluare a casei din partea județului.

În ultima zi, am făcut un foc mare în grădină, în care am ars multe lucruri pe care nu aveam voie să le luăm. Adulții aveau dreptul la 80, iar copiii la 30 de kilograme de bagaje, duse în lăzi anume făcute și oferite la vama din București.

Trebuia să plecăm cu avionul, iar în sâmbăta de Paști am ajuns la aeroportul din Frankfurt.

Și ai început noua ta viață într-o țară capitalistă. Te consideri un om împlinit, Gertrud?

În Germania am avut mare noroc: am primit un post la un liceu, unde am predat 23 de ani, până la pensie. Copiii mei au studiat, și-au găsit drumul lor în viață.

Ca fiică de preot la sat, am văzut de mică devotamentul părinților, dar mai ales al mamei pentru oamenii din sat. După exemplul lor, mă devotez altora. Pe de o parte, sunt în multe consilii de conducere ale sașilor plecați din Ardeal, dar timp de 12 ani am fost și în consiliul bisericii din orașul în care locuim. De când am ieșit la pensie, mă ocup de nepoții pe care-i avem până acum.

Cu toate acestea, cred că am să mor cu dorința unui „acasă”, chiar dacă n-aș putea spune exact unde e acest „acasă”. În copilărie ne-am mutat de trei ori cu părinții, pe urmă studiile, schimbarea locului de muncă, trei adrese în oraș, plecarea din țară. Primul lucru important pe care l-

am făcut aici a fost cumpărarea unei case, în care stăm și acum. E casa noastră, dar e... „acasă”?

Sanda Cordoș

Născută pe 2 august 1966. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1988). Doctorat în literatură comparată (2000). La ora actuală, este conferențiar universitar la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”.

Este autoarea cărților: *Literatura între revoluție și reacțiune. Problema crizei în literatura română și rusă a secolului XX* (Biblioteca Apostrof, 1999; ediția a doua adăugită, 2002); *Alexandru Ivasiuc. Micromonografie, antologie de texte comentată, dosar de receptare critică* (Aula, 2001); *în lumea nouă* (Dacia, 2003); *Ce rost are să mai citim literatură?* (Compania, 2004). Coautoare a *Dicționarului analitic de opere literare românești,* coord. Ion Pop (vol. I-IV, Casa Cărții de Știință, 1998-2003) și a semnat prefețe și postfețe la volumele: Ion Agârbiceanu, *Amintirile* (Cartimpex, 1998), Mircea Nedelciu, *Proza scurtă* (Compania, 2003), Mircea Nedelciu, *Zmeura de câmpie* (Compania, 2005), Gabriela Adameșteanu, *Drumul egal al fiecărei zile* (Editura Institutului Cultural Român, 2005), Petre Barbu, *Blazare* (Polirom, 2005) etc. Este prezentă cu studii în următoarele volume: Ruxandra Cesereanu (coord.), *T(z)ara noastră. Stereotipii și prejudecăți* (Editura Institutului Cultural Român, 2006), Andreia Roman (coord.), *Hortensia Papadat-Bengescu. Vocația și stilurile modernității* (Paralela 45, 2007), Corin Braga (coord.), *Concepte și metode în cercetarea imaginarului* (Polirom, 2007). A publicat studii și articole în revistele: *Echinox, Apostrof, Vatra, Steaua, Dilema Veche, Adevărul literar și artistic, Dilemateca, Observator cultural* etc.

Membră a Uniunii Scriitorilor din România, a PEN Club și a Asociației de Literatură Comparată din România.

Din umbra viitorului luminos

La începutul lui decembrie 1989 am născut, într-una dintre maternitățile din Cluj, o fetiță. După câteva zile, la externare, m-am dus cu copilul nu în apartamentul în care trăiam cu soțul și socrii, ci la țară, la mama. Sigur, prezența ei era atât de importantă pentru acel început (neliniștitor, totuși) al vieții mele, dar existau și acele (minime) condiții pentru a crește un prunc venit pe lume iarna: sobe și cazan pe lemne la baie. La bloc, apa caldă venea rar, caloriferele se încălzeau în același ritm, curentul electric se lua adesea (pe lângă faptul că era raționalizat, încât folosirea unui radiator era improbabilă. Mama procurase o pânză de finet (moale, e adevărat, însă morocănoasă, lipsită de culorile pe care le-am fi vrut) și făcuse, la o prietenă de-a ei croitoreasă, câteva zeci de scutece. De altfel, majoritatea lucrurilor pentru mica făptură fuseseră nu cumpărate, ci – prin rețele complexe – *procurate,* cineva aflat la capătul unui lanț salvator *ne rezolvase* (în acei ani, verbul *a rezolva* se conjuga, într-un mod bizar, care îmi zgârâia urechile, cu reflexivul), îmi amintesc cât de greu procurasem cămășuțele de pânză, căciulițele de bumbac și păturile (urâte, dar, în sfârșit, de dimensiuni potrivite pentru un nou-născut). Soacra mea obținuse o sticlă cu biberon ușoară, din plastic, cu mici desene viu colorate, care nu semăna mai deloc cu surata ei din sticlă groasă (asemănătoare cu cea în care se vindea laptele) care se găsea (uneori) la farmacie.

Eram foarte tânără, nu avusesem în grijă de una singură o familie, trăiam încă apărată și, față de mamele cu vechime, mă aflam la o distanță

confortabilă de acaparantele rețele ale supraviețuirii. Făcusem doar cozi pasagere, suportabile, la urma urmei, facultative. Părinții mei trăiau la țară și lucrau în construcții, puteau să procure hrana de bază (în schimb, foarte greu cafea, cacao, citrice), iar în familia soțului meu (orășeni de câteva generații) exista un sistem de aprovizionare bine pus la punct. Socrul meu (pensionar) ieșea pe la 5 dimineața după pâine și lapte și afla, printr-un lanț de prieteni, cozile importante de peste zi (unele se adevereau). Bunica soțului meu, posesoarea unui scaun pliant anume confecționat, se plasa de cu seară la cozile de carne din centru, în vreme ce soacra mea reușea să obțină de la amicele sale care lucrau la Avicola produse extrase ilicit (și tot mai periculos, spuneau ele) din fermă: ouă, ficat sau piept de pui. În scurta perioadă înainte să nasc (în care nu mă mai întorsesem la postul meu din Covasna), eram ocrotită, nu făceam cozi. O singură dată (sau poate asta mi s-a întipărit mai puternic în minte) mi s-a cerut concursul. Soacra mea m-a sunat pe la prânz de la slujbă să-mi spună că a aflat (mai totul era tainic, așa încât orice informație *aflată* era un mic privilegiu) că, pe cartela de pâine, s-ar putea să se dea fasole. Trebuia căutat și anunțat socrul și, cum era ultima zi a lunii, trebuia să văd dacă nu cumva cartela fusese aruncată, Doamne ferește, iar dacă nenorocirea aceasta s-a produs, să nu mă supăr și să fac bine să răstorn coșul de gunoi.

Eram suficient de tânără pentru ca toate aceste lipsuri, tot mai dramatice de la un an la altul, să nu mă atingă în adânc. După iritare sau nemulțumire, râdeam. Sau improvizam. Ca studentă în anii ’80, m-am hrănit, îndată după ce pachetul de-acasă era epuizat (lucru care se întâmpla foarte repede), pe lângă invariabilul fel al cartofilor (de preferință prăjiți), cu alimentele sărăcăcioase din alimentara: conservă de pește, tocană de legume (după o anumită rețetă, aceasta

devenea ciorbă), biscuiți cazoni (îi numeam ca atare) și ceai de zahăr ars. Râdeam de *cozile la oase* – afumate –, care adunau zeci, poate sute de oameni pe trotuarul din fața Filologiei, care se învecina la acea dată cu o Gospodina. Făceam cozi doar la țigări și la cafea, invariabil *în amestec* (sau *cu înlocuitori*), uneori la fructe. Îmi amintesc de ciocolata pe care mi-a dăruit-o, în primăvara în care lucram la teza de licență, Ioana Em. Petrescu. O primise de la fratele ei și i se păruse că eu (care începusem, ca atâția alții din jur, să fac crize de spasmofilie) aș avea mai multă nevoie de ea. Uitasem însă cu totul *episodul portocalelor,* pe care mi l-a adus în minte, ani buni mai târziu, *Jurnalul* lui Mircea Zaciu, în care am citit surâzând: „Incident la Cantina din Complex, unde studenții mei din IV erau de serviciu la bucătărie: s-au adus portocale (puține), s-a decis ca fiecărui student să i se ofere, la prânz, câte... un sfert de portocală. Mai rămăseseră vreo 7 portocale, pe care studenții de serviciu le-au revendicat pentru ei, dar administratorul și le-a oprit pentru sine. Scandal, studenții refuză să mai lucreze, părăsesc bucătăria, pleacă în oraș. Telefoane alarmate la decanat, să fie aduși imediat înapoi, căci se apropie ora mesei și n-avea cine să facă față la puhoiul de cantiniști care urmau să vină la prânz. În cele din urmă, incidentul s-ar fi aplanat. Discuție cu ușile închise la Consiliu, cu șefii de catedră, toți cad de acord să treacă afacerea sub tăcere. Altfel, ziceau, gestul (motivat) al studenților putea fi interpretat ca «grevă», deci politic... Pentru ¼ de portocală...”[1]. Nu mai știu dacă era un sfert de portocală, îmi amintesc doar furia noastră spontană, căldura ei și aschiile usturătoare din piept, când, în locul jinduitelor portocale, ni s-au pus în față prăjiturile cremoase de ieri-alaltăieri de către acele – oho, cât de puternice! – figuri ale zilei, slujbașii de la o *unitate de alimentație publică.* Câte nu puteau ei procura și la ce prețuri

bune le puteau vinde, ce poziție privilegiată câștigaseră și câtă aroganță (de activist) se afla pe fețele lor! Pentru că ne-au râs în nas, am lăsat prăjiturile pe masă și ne-am dus în căminul fetelor, ne-am instalat în holul de jos și-am început să jucăm cărți, să vorbim, să clocotim de umilință (erau straturi de umilință pe care prăjitura aceea le adusese la mal) și neputință și să așteptăm (nu-i era nimănui prea clar ce anume). A venit destul de repede nu un administrator, nu un prorector, nu un tovarăș de la ASCR, ci, intrând șovăielnic, într-o misiune pentru care nu era pregătit, decanul nostru de an: Liviu Petrescu. Nu mai știu ce ne-a spus, știu doar că ne-a vorbit cu voce caldă, fără urmă din marca ironiei sale, că era mai speriat decât noi de ce-ar putea să iasă și c-a reușit să ne readucă între oale și farfurii.

Da, nu se găsea mai nimic, dar noi eram tineri, speriați și în același timp nepăsători, cu acea credință de la douăzeci de ani că viața e în altă parte. Nu găseai chibrituri, brichete, șampon (pentru câteva sezoane, apăruse așa-numitul *șampon uscat,* care înlocuia în chip fericit nu doar șamponul, ci și apa), săpun, rujuri sau farduri. Iar când apăreau, prin rețele clandestine, cât de prețuite erau aceste obiecte! Văd și-acum bucățile de săpun frumos mirositoare așezate pentru ocazii în dulapurile fetelor sau răsplătind micile servicii și rujurile poloneze (la mare trecere) ori trusele de farduri ungurești, care, nu știu de ce, erau neobișnuit de mari (și tot pe atât de scumpe), îmi amintesc bucătăriile unor apartamente de bloc (acolo era mai cald) sau oficiile din căminele studențești în care se etala și se trafica marfă din pachet (venit din Occident), de la ruși (adusă de cei care făcuseră excursii acolo) sau cumpărată (subversiv, se-nțelege) de colegi de-ai noștri mai îndrăzneți din trenurile internaționale care opreau noaptea în gara Cluj: cupoane de pânză, lenjerie, bluze, pantofi, fuste, farduri, perdele și ciorapi.

„Românceleе sunt ieftine, se vând pe-o pereche de ciorapi”, se spunea cu obidă moralizatoare și cu grijă pentru imaginea națională în acei ani. Ca să fim drepți, o pereche de ciorapi nu era defel puțin lucru. Se găseau foarte greu și nu puteau fi duși de prea multe ori și nu întotdeauna la *remaiat.* Erau mici cabine (una în parterul magazinului Central) în care, sub lumina unui bec foarte puternic, niște țesători iscusiți puneau firele subțiri de mătase la loc. Rămânea însă, oricât de discretă, și evidența cârpelii.

Se găseau în schimb uniforme. Erau cele școlare, imprescriptibile în ciclul primar și gimnaziu, dar care, sub ochii binevoitori ai profesorilor, mai sufereau unele îmbunătățiri (o feminizare) în liceu. Cămașa bleu rămânea fără guler sau căpăta o tentă mai închisă/deschisă în raport cu canonul, iar sarafanul bleumarin beneficia, după gust și stil, de scurtări, lungiri, crăpături, volane, strâmtări, răscroieli în cloche sau chiar înlocuirea materialului de bază (pe vremea mea, din supraelastic) cu alte feluri de material, totul până când cineva se sesiza și începeau înfierările, mustrările, ședințele, pentru că *aici suntem într-o școală, nu într-o casă de modă sau și mai rău!* A fost, desigur, uniforma de pionier, cea de PTAP (Pregătirea Tineretului pentru Apărarea Patriei) din liceu și uniforma militară din facultate. Aceasta era compusă din trei *ținute* (până astăzi, acest biet cuvânt e legat pentru mine de viața cazonă): de vară, de primăvară-toamnă și de iarnă, plus o pereche de bocanci universali, alese toate de la Intendență, la începutul ciclului militar, în anul I. Această pregătire cazonă a durat o zi pe săptămână timp de trei ani, la care se adăugau așa-zisele convocări a câte trei săptămâni în anul I și III. Băteam pas de defilare, făceam instrucție la câmp (pluton de infanterie), trageri și, la sfârșitul anului I, depuneam jurământul. Aveam Stat Major și un general, de ale cărui inspecții inopinate ne era

frică. Pe unele ofițerese le aduceam la umbră, în toridele luni de iulie, cu ajutorul unor reviste de modă sau al unor proaspăt venite (de peste periculoasele granițe pe care ne pregăteam să le apărăm) truse de machiaj. Făceam la sală montări și demontări de arme (mitraliere și AG-uri), precum și mai multe discipline teoretice: doctrină militară și ideologie. Cunoștințele acestea secrete le notam în caiete groase (de 300 de pagini), numerotate, din care n-aveai voie să rupi nici o foaie, pe care o grupă ostășească le aducea dimineața și le ducea la sfârșitul zilei într-o odaie (sub cheie) de la mansarda facultății. La una dintre lecțiile de doctrină militară, o tovarășă căpitan venită de la Statul Major m-a surprins zâmbind în vreme ce ea desfășura mari strategii de apărare națională. Nu m-a pălmuit chiar ca pe-un răcan nenorocit (deși pentru câteva clipe am fost convinsă că asta va face), dar a dat de pământ și-a lovit cu piciorul caietul meu de ostaș în care strecurasem (fără permisiune) schelete consonantice. Unde mă găseam? Mă întrebasem și eu adesea și știam: defel la locul meu. Uram aceste zile de joi, cu absurdul și grotescul lor. Am făcut în facultate mai multă doctrină militară decât orice altă materie filologică. Tocmai de aceea, cred că sub manta și bonetă suferea mai mult nu trupul meu de fată, ci mintea mea de om tânăr.

Se procurau cu greu vată (tampoanele au intrat în civilizația femeii după 1990) și foarte greu (prin rețele care veneau de la unguri sau sârbi) anticoncepționale, care erau administrate după sfatul benevol al unui (mai) cunoscător. Calendarul lunar al fetelor și femeilor era un prilej de bancuri (nu mai țin minte nici unul), de aluzii nesfârșite, de interes și îngrijorare comunitară. Deși secrete, despre eventualele sarcini șușoteau o întreagă clasă de elevi (se întâmpla și asta), o întreagă grupă de fete, un întreg birou. Intrau în alertă rețele întregi de sfaturi și binevoitori: vin fiert și alte fierturi,

sărituri (de preferință de pe dulap), pilule, fuse, provocări de avort (câteva fete de la Filologie nu se dădeau în lături), moașe, doftoroaie, doctori, mătuși, infecții, salvări, septicemii, procurori.

În 1989 m-am decis (deloc ușor) să aduc pe lume un copil. De ce-l aduceam? Ce se va întâmpla cu el? Dar cu mine? Cu un șir întreg de relații și cadouri, urma să cumpăr cât mai multe luni de concediu medical, să rămân cât mai mult acasă, să nu mă întorc la postul meu din Covasna. Era de preferat să nu mă gândesc la asta. Aveam scutece, ceai de anason, iar afară începuse să se încălzească neașteptat în acel miez de decembrie 1989. Pentru câteva luni, puteam să întorc spatele acelui viitor luminos de care îmi era atât de frică.

Nora Iuga

Poetă, prozatoare și traducătoare, membră a Uniunii Scriitorilor din România. Autoare a mai multor volume de poezie – *Vina nu e a mea* (1968), *Captivitatea cercului* (1970), *Scrisori neexpediate* (1978), *Opinii despre durere* (1980; Premiul Uniunii Scriitorilor din România), *Inima ca un pumn de boxeur* (ediția I, 1982; ediția a II-a, 2000), *Piața cerului* (1986), *Cîntece* (1989) – și de proză – *Săpunul lui Leopold Bloom* (ediția I, 1993; Premiul Uniunii Scriitorilor din România; ediția a II-a, 2007), *Sexagenara și tânărul* (ediția I, 2000; ediția a II-a, 2004, Premiul Uniunii Scriitorilor din România), *Fasanenstraße 23 – O vară la Berlin* (2001), *Lebăda cu două intrări* (2004) –, precum și a poemului-roman *Fetița cu o mie de riduri* (2005; Premiul revistei *Cuvântul).* A tradus din August Strindberg, E.T.A. Hoffman, Fr. Nietzsche, Knut Hamsun, Barbara Bronnen, Elfriede Jelinek, Herta Müler, Ernst Jünger, Oskar Pastior, Günter Grass, Aglaja Veteranyi.

Scrisoare către un prieten

Dragă Gheo,

E 3 martie. Cer senin, soare puternic. E baba mea. Nu-mi pun geaca, ies în mâneci scurte, doar până la colț. Trebuie să iau o conservă de pește pentru Dracula. Pe aleea blocului dau nas în nas cu pictorul de la șase; e, bineînțeles, cu canișul lui negru. Obrajii i s-au colorat ușor de căldură. Are peste optzeci. „Ați mai întinerit", îi spun ca să-l bucur. Genul ăsta de ipocrizie îl practic cu mărinimia lui Becali când le plătește lumina locuitorilor din Ferentari. „V-am văzut ieri pe Cultural", îmi spune pictorul. „La Iaru?" „Da, când ați spus că și înainte de '90 cultura noastră n-a încetat să existe... m-am simțit reabilitat, înțelegeți, pentru că eu, noi, în tot acel timp am făcut artă, am căutat o modalitate de a spune adevărul nostru, nu numai din cauza botniței, ci..." Se lungise la vorbă și mă grăbeam. „Știți doar că haina pe care o croiești e totdeauna mai mică decât trupul căruia îi fusese destinată." Uite, scriindu-ți asta, văd ochii animalelor de experiență din subsolul spitalului Colentina și aud scheunatul ăla solitar, atât de omenesc, de dureros. Arta, cultura românească; o ascultam pe Monica Lovinescu la Europa Liberă. „Am citit tot", spunea cu glasul ei inconfundabil, „din ce a apărut în acei ani cu adevărat valoros, demn de a fi citit și nemaculat de ideologie". M-am întrebat de multe ori mai târziu dacă mesagerii, consultanții, dacă înseși canalele și căile de acces erau atât de imaculate. Pentru că, atunci când e vorba despre o selecție, nimic nu e pur și e greu să găsești o sită folosită care să nu aibă măcar o găurică astupată. Vorbesc ca un frustrat, dar spun adevărul. Și pe urmă, în anii nebuni, nebuni, când

se atinsese paroxismul și măseaua trebuia scoasă, în anii apelurilor pentru articolul 8 din Proclamația de la Timișoara pentru legea lustrației, pentru victimele din Piața Universității, pentru, pentru... liste, mereu aceiași oameni: eliberatorii, martirizații, eroii (vorba lui Dinescu: „Numai morții sunt eroi!”); gândeai ca ei, fuseseși cu ei dintotdeauna, dar listele erau, abia acum încep să înțeleg, deschise numai dulăilor, nu și căților. Istoria se scrie la fel ca în realitatea lui Stephan Heym despre regele David. La fel, la fel, Marea Doamnă, Mona Muscă, cu angajament, cu nume conspirativ, gata pregătită să devină europarlamentar, pe toate posturile, luptând cu ghearele și cu dinții, intentând proces de „lezmajestate”, curată ca lacrima între doi stâlpi ai credibilității populare românești: Theodor Stolojan și Valeriu Stoica... Și dacă o fi curată ca lacrima? Seara, în Wintergarten, la Literaturhaus, în Berlin, stau la un pahar cu vin de vorbă cu Ernest Wichner. Vorbim despre Gerhard Ortinau. Nu cred că mă hazardez afirmând că era cel mai talentat și mai inteligent din Aktionsgruppe Banat. Mi-o confirmă, de altfel, și Ernest. Ortinau s-a oferit de bunăvoie să devină informator. A semnat și angajamentul. Mergea săptămânal să dea raportul despre colegii lui, dar, în loc să informeze, dezinforma și afla mutările ulterioare pe care intenționau să le facă securiștii și cine era următorul vizat. Cum ieșea de la sediu, le comunica prietenilor ce li se pregătea. Mai bine de un an i-a dus pe maiorii ăia (cărora nu le scăpa nimic) de nas... Acum, când ascult vehemența unor tineri jurnaliști la televizor, spunând că orice declarație pro sau contra înseamnă *poliție politică,* că legea nu e totuna cu morala și că „societatea trebuie purificată”, nu pot să nu mă gândesc la unele sloganuri auzite demult, în copilăria mea sibiană, când superbii ofițeri germani, în uniformele lor impecabile, aproape că asediaseră

Hermannstadt-ul, iar noi, mama și cu mine, tremuram când ieșeam la plimbare pe Corso cu Frau Weiss, proprietăreasa noastră evreică. Pe vremuri, când Madi (Mariana Marin) încă mai trăia și mulți poeți germani din Aktionsgruppe Banat veneau la ea acasă (locuiam foarte aproape și ne vedeam zilnic), ea povestea întâmplări halucinante cu securiști deghizați în chelneri sau în taximetriști care o duceau în păduri necunoscute, undeva într-un crâng, aproape de țărmul mării, o amenințau și o lăsau noaptea singură pe marginea drumului... Ţin minte că Denisa Comănescu mi-a povestit într-o noapte că îi scrisese Werner Sollner din Frankfurt. Spunea că nu se putuse adapta în spațiul acela, că nu se regăsea în oamenii locului, deși era neamț și el, „pentru că ei nu aveau amintirile lui”. N-am uitat cuvintele acestea. Și-acum îmi vin în minte mai mult ca oricând, cu diferite prilejuri; cum să te judece un om care n-are amintirile tale? Au apărut iar apelurile; după ani grei de tăcere, societatea civilă s-a mobilizat, doamna Alina Mungiu-Pippidi apare pe ecranul televizorului în chip de Ana Ipătescu, 50-60 de intelectuali fac cerc în jurul lui Băsescu să nu care cumva să-l atingă vreo săgeată rătăcită, că altfel ne mănâncă mogulii, iar cimpanzeii roșii ne sparg timpanele cu fluierele lor bestiale. „Ilegitim și criminal”, strigă incoruptibilul căpitan de vas și, pe de altă parte, îl apostrofează batjocoritor (cu vocea „minerului salvator” din 13-15 iunie) pe un domn important: „Ai față de european și porți papion!”. Nu înțeleg, oare elitele noastre, intelectualii noștri nu mai fac conexiuni între ce a spus ieri și ce spune azi același personaj atunci când vor să ajungă la o opinie beton care să-i convingă și pe alții? Și mai e și mitingul pentru Monica, dar m-am plictisit să bat apa în piuă. Iartă-mă, prietene, cred că te-am zăpăcit complet cu textul ăsta haotic. Poate că tu așteptai un eseu savant de la mine, dar eu sunt un om agitat (mai bine zis, „un om

revoltat”) și am atâtea pe cap. Știi, de când am împlinit șaptezeci de ani, sunt foarte solicitată; în viața mea, totul e pe dos, Germania mă primește cu surle și fanfare, confrații români cu o oarecare condescendență – săraca, vorba Angelei Marinescu, „Ești afectată, asta e!” sau „există și o frenezie senilă, nu știai?”. Dar mă îndepărtez de subiect. Care subiect? Mă aflu într-o debara plină de boarfe înghesuite de-a valma, într-o cameră de gazare după ce trecerea gazului prin țevi se întrerupe automat și cănurile alea goale, inerte se suprapun unele peste altele de nu le mai poți distinge. Vezi, de asta nu-ți pot scrie un eseu, îți scriu o scrisoare, asta e răbdătoare, te lasă s-o apuci de unde vrei. Uite, tocmai văd că *Observatorul cultural* (singurele reviste literare pe care le mai răsfoiesc din când în când sunt *Observatorul...* și *Dilema* plus *Dilemateca;* îmi lipsește mult, foarte mult *Cuvântul* lui Mircea Martin, semn că pe astea le iubesc) da, *Observatorul...* publică jurnalul Mariei Banuș, după o atât de mare tăcere, după o „îndelungată absență”, după ce unii critici care o adulaseră *înainte* au declarat-o pe urmă o „non-valoare”. În poezia română nici n-are ce căuta în antologii; de ce ar avea într-o asemenea companie? Sunt emoționată ori de câte ori văd că există oameni care au de-a face cu literatura, gata să înoate împotriva curentului, gata să scoată la lumină ceea ce ar trebui să fie văzut, nu numai ce vor unii să fie văzut. Cum se cheamă asta? Curaj, sensibilitate, caracter, datorie? Toate dictaturile au la început certe trăsături de escroci sentimentali. Ca SS-istul german cu zvastica pe braț, nelipsit de la reprezentațiile mamei, cu buchetele lui de trandafiri roșii, care mă dăduseră gata mai mult pe mine decât pe mama. Cum mă dăduseră gata și băieții ăia exaltați și nebuni, cu cămășile lor verzi, pe care eu nu-i puteam vedea decât ca eroi și martiri, fiindcă așa scria și-n *Porunca vremii,* și-n

Bunavestire, până când am văzut cu ochii mei că, de fapt, eroii și martirii erau acei domni „cu fețele lor de europeni” pe care haitele de legionari îi lăsaseră ciuruiți de gloanțe, cu trupurile profanate pe caldarâm. O viață lungă are avantajul de a aduna în siajul ei tot soiul de resturi amestecate; e ca viitura cu stârvuri de vite, cu bucăți de acoperișuri, cu scoarțe, cu cruci, cu rădăcini, cu... Mă uit la televizor și-l văd pe Saddam Hussein cu ștreangul mai gros ca gâtul, mă uit la ochii lui, care, privindu-și de-atâtea nopți moartea în față, și-au consumat-o de tot, iar Cristian Tudor Popescu zice că e nesimțit, de-aia nu-l mai sensibilizează nici propria moarte. Au și trecut 17 ani de când ni i-au servit împușcați ca pe porcii europeni la masa de Crăciun pe „soții ceaușescu”, scris cu literă mică; de câte feluri sunt limitele noastre, mă întreb și simt frigul ăla cumplit, când intram în pat și termometrul arăta 5 grade și scriam poezii la lumânare (asta în 1989) și, dacă rămâneam cu treburi în oraș până seara, nu găseam să-mi cumpăr un covrig sau un corn... Și totuși, ziua toridă de la Mangalia Nord, când din toate difuzoarele se auzea discursul ăla fulminant, că noi nu vom intra în Praga (era în 1968, oamenii se opreau pe stradă și ascultau, iar Goma a intrat atunci în partid). Terminați odată, pentru Dumnezeu, cu tâmpenia asta, îmi vine să strig, că toți bătrânii sunt nostalgici, că i-am văzut pe stradă și la revoluție, și bătuți de mineri. Și nu mai faceți atâta pe justițiarii, dacă nu aveți amintirile celor judecați, iar povestea aia cu aruncatul pietrei e o chestie la care n-ar fi rău să mai reflectăm. Dragul meu, mereu apare câte un păpușar care ne joacă pe degete, abia acum observ că imaginea asta e, de fapt, extrem de reală. Fiecare dintre noi e o păpușă de cârpă pe care păpușarul și-o îmbracă pe degete și face ce vrea cu ea. Așadar, în fiecare păpușar se ascunde un dictator. Constat că, într-o colectivitate de oameni, care poate fi un popor sau o lume, toate

subunitățile acelei entități funcționează la fel: dacă s-a ars siguranța, nu numai lumina nu se aprinde, dar nu mai funcționează nici priza. Literatura română e bolnavă. Suferă de o acută schizofrenie. Nu, nu cum spunea Jan Koneffke aseară la Trattoria, că cineva ar fi afirmat că între inteligență și schizofrenie ar exista *une liaison dangereuse,* ci altfel, eu aș zice exact pe dos. Sciziunea personalității se traduce aici prin întreruperea violentă a continuității. *L'éternelle querelle entre les anciens et les modernes* s-a transformat la noi într-o – hai să ne imaginăm – implozie a podului prieteniei de la Giurgiu, care leagă Bulgaria de România. „Înaintea noastră e *tabula rasa",* zice tânărul; „După noi e haosul", zice bătrânul. Pe nici unul din cei doi nu-l interesează dacă cel de *dinainte* a avut ceva de dat sau dacă cel de *după* are ceva de dat. Ne roadem fiecare cu voluptate și pe-ndelete oscioarele celuilalt. Nu pentru înțelepciune, nu pentru morală pledez eu aici – nimic nu mi-e mai antipatic decât un profesor bătrân. Pledez pentru ștergerea ochelarilor aburiți; perfecțiunea nu-i peste gard, nici la răsăritul, nici la apusul soarelui... De unde vine cuvântul *ideal* – o lume ideală, o iubire ideală – și de ce tot tindem spre *perfecțiune* (auzi cuvânt, *tindem*...)? Om fi fost cândva, mai știi? Într-un ideal, într-o perfecțiune, de asta ne lăsăm așa de ușor păcăliți, de asta vedem în fiecare iubit perechea predestinată și-n fiecare nou regim politic orânduirea perfectă, iar în fiecare nou dictator conducătorul ideal. Îți scriu și-ți scriu, poate că lumea așa se face, din fel de fel de deșeuri, cum am luat noi de la ruși mai un set de opere complete de Leonid Andreev, mai un Richter și, mai târziu, chiar și un Tarkovski și am pierdut un Eugen Ionescu, un Emil Cioran, un Mircea Eliade; o vreme, pe urmă s-au întors înzecit. Limba e ca aluatul: în pâine intră și semințe de floarea-soarelui, și secară, și chimen și uneori câte o

așchie de lemn; la fel intră în limbă și *cool,* și *super,* și *beton,* și *mișto,* și *marfă...* Și limba începe să capete buchet ca vinul, ca muzica. Tu crezi că manelele nu se strecoară perfid într-o simfonie, într-un lied, într-un song, iar culoarea se împrospătează, parfumul devine mai persistent. Inchiziția a făcut milioane de victime și n-a schimbat mare lucru; nici Holocaustul. Sunt unii care scormonesc mormintele ca să găsească osemintele lui Isus alături de cele ale țiitoarei lui Magdalena, să răstoarne mitul învierii și al sfințeniei pentru ca Isus să fie pe deplin *om.* Vezi, vezi cât de dependenți suntem de carnea noastră, că până la urmă nu mai putem să ne facem că iubim ceea ce e altfel decât noi?... De aceea dictaturile și dictatorii ne seduc, fiindcă ne flutură prin fața nasului asemănarea promisă. Mă tem că lumea noastră a acumulat prea mult și prea repede. S-a umflat până a devenit o roșie uriașă, după care se va chirci toată într-o pitică albă, iar la sfârșit nu va mai rămâne din ea decât o gaură neagră, care multă, foarte multă vreme n-o să mai facă copii. Parcă aș fi Savonarola... Râzi, te rog, râzi puțin de mine, fiindcă e foarte trist pe lume, iar eu vă iubesc.

Cerasela Nistor

Născută în 1972 în Bacău. A urmat Facultatea de Litere în Iași, în cadrul Universității „Al. I. Cuza”, și a lucrat pentru diferite ziare și publicații din Iași și Brașov. Debutează cu poezie în 1994, în revista *Timpul.* Membră a Clubului 8. Coautoare a antologiilor *Junimea, azi,* apoi *hat jemand etwas gefragt?* și *Cartea roz a comunismului.* Din 2004 s-a stabilit la Montreal. Este redactor la revista online *terranovamagazine.ca.*

Cerul negru-rozaliu..

Merçi à Benoît

Doar pentru că am întâlnit gestul meu în *Nemurirea* lui Kundera, mi-a trecut prin cap că fluturatul acela al mâinii îmi plăcea și mie la fel de mult ca și lui Agnes sau Laurei. De fapt, dragul meu Gabriel, lasă-mă să-ți spun povestea unui copil crescut în mahalaua Bacăului, lângă cartierul Izvoare, la doi pași de Siretul galben și nisipos care traversează Moldova toată. Tata, proaspăt subofițer, și-a luat nevasta tânără și și-au închiriat o cămăruță în cartierul CFR, la Moșica, doamna pe care n-aveam să o mai văd niciodată apoi, însă și azi mai aud ceasul cu cuc din camera cu naftalină picurând secundele și hrănind mucegaiul verzui de pe pereți.

Primul pătuț l-am avut în valiza de promoție a tatei, neștiind că astfel va marca destinul micuței lui, care va călători până la capătul lumii și înapoi, la alt capăt al lumii, și iar înapoi... Din nou la drum și iarăși înapoi, împlinind cercul acela al vieții de care avea să afle mult mai târziu, când îi vor pica în mână cărți filosofice sau de poezie.

Mama, obosită după nașterea dintâi, privește cu ochi calzi boțul de om cu nasul roșior și mișcând din mânuțe prin somn. Lângă valiza verde șade un borcan cu zambile și, de atunci, în fiecare primăvară îi va repeta: „Când te-ai născut tu, taică-tău mi-a adus zambile la spital. Te-a luat în brațe, nici nu știai că exiști, căci dormeai tun și te-am adus acasă la Moșica, noaptea, după ce am traversat calea ferată în cartierul CFR”. Și pe urmă, când copila negruță i-o cere, îi mai spune și că are semnul acela de peștișor pe șoldul stâng, pentru că i-a fost mereu poftă de pește când era

gravidă cu ea, iar doamna făcea mereu merlucius pe grătar, împrăștiind fumul prin tot cartierul de case cochete...

Nu-și mai amintea nimic din acele zile; memoria a pus frumos în acele sertărașe poveștile duioase ale mamei; singura imagine care i se atașează gândului fugar e un cer negru; undeva, spre înalt, urmele zilei se pierd rozalii în cenușiul înnegrit al nopții. Când familia tânără a trecut acele căi ferate, uitate de toate trenurile în întuneric, boțul acela de om făcea prima călătorie, în brațele puternice ale tatălui și sub privirea caldă și grijulie a tinerei mame, un pic amețită de leuzie.

După aceea, nu mai sunt povești; e ca și cum ai trage repede câteva sertare goale, unul după altul, cu zgomotul acela de gol și de ușor în același timp...

Însă tot cenușiul acela cu rozaliu era culoarea cerului, în cartierul nou în care se mutaseră, dar în care zgâtia mică nu avea cum să exploreze ceva... Apartamentul micuț, cu parchetul lustruit era însă numai bun de cotrobăit și așa s-a și întâmplat în ziua aceea, când mama era aplecată deasupra unei crătiți aburinde în bucătărie, iar patul fetiței, care mergea de-acum în picioare, era plasat pe undeva între tocurile ușii. Numai un moment însă i-a dispărut de sub ochi și doar a mai apucat să o smucească în momentul în care ea își băgase deja degetele în priza de lângă bucătărie. Șocul electric le-a izbit în perete pe amândouă, iar tânăra mamă a simțit ghemotocul din burta ei răzvrătindu-se... Copila negruță mișca, însă carnea degetelor era crudă și lacrimile au început după aceea să țâșnească, odată cu țipetele ascuțite.

Tot cer înnegurat cu urme rozalii era și în noaptea aceea a cutremurului, în ’77. Noi, copiii, eram adunați pe o bancă în fața blocului, acoperiți cu pături apucate în grabă de părinți când a început urgia. Abia venisem dintr-o vizită și tata meșterea

ceva la televizor, când a și zburat de-acolo, n-am mai apucat să văd când a prins-o și pe aia mică de-o aripă. Mama m-a împins repede pe scări, acolo era întuneric și hărmălaie, am dat nas în nas cu alți copii de prin vecini, alungați și ei din case de un vuiet nimicitor. Iar mama tot striga în spatele tatei: „Nicule, unde-i fata?”. În fața blocului era tot negrul acela cenușiu, nici urmă de rozaliu. Ne-am îngrămădit pe banca pe care în timpul zilei jucam toate jocurile posibile și imposibil de imaginat în cartierul acela prăfuit de periferie; acum eram cam rebegiți; ziceau părinții că trebuie să dormim, dar cine dracu’ putea dormi, că era urgia pe pământ. Pe negrul nopții se desena mișcătoare o macara ce lucra la construcția unui bloc, iar noi, ca niște păduchi mici, adunați sub felinarul ăla spart, stăteam și ne uitam, ținându-ne de mână, la orătania înspăimântătoare ce se mișca amenințător, cu brațul ăla lung, interminabil. Dar cine să-și mai amintească ce a fost după aceea, cred că numai poveștile celor din jur, reluate la o altă vârstă, m-au făcut să-mi amintesc că am trecut și eu prin acea noapte ucigătoare, cutremurătoare.

*

„Ţi-am zis că s-a mai îngrășat... Nu ți-am zis? Și pe urmă, nu știu cum naiba face, dar s-o vezi ce repede slăbește la loc... Stați cu ochii pe ea, tovarășa ingineră, că tare mai e secretoasă și nici cu noi nu stă la masă, în cantină... Cu fata asta e ceva. Nici nu știu cine a angajat-o, eu atâta am aflat, că Mitică al meu l-a sunat pe Ilie, văru-său, da’ tre’ să-l știți, că lucrează la pontaje, e mai ales la schimbul trei. Mare panaramă de om, zău așa, ne face mereu să râdem, păi, dacă-l întâlneam pe el înaintea lu’ bărbatu-meu, zău că nu știu de mai eram eu aici...” Tanti Maria vorbește și vorbește, în timp ce cu mâinile înfășurate în mănuși de cauciuc

groase întoarce și trântește piepții de curcă, îi cântărește din priviri și din experiența-i proprie dacă se califică pentru următorul transport internațional sau nu... Din punctul ei de vedere, ar fi mai bine să nu, că doar așa mai poate și ea, în pauza dintre două schimburi a șefilor, să-și strecoare repede într-un nailon o bucată-două din grăsunii piepți și să-i ducă la copii acasă. Odată, tovarășa Rodica a surprins-o când tocmai se întorsese să-și ia cana, dar i s-a părut că s-a făcut că nu o vede. Ori poate chiar nu a văzut-o, și atunci cu atât mai bine... Ca să-și ia totuși o măsură de precauție, și-a sistat pentru o vreme toate aceste „scăpări". „Uite ce e, dragă Tanța, nici nu fac ceva grav", le auzea boscorodind la bandă, sigure că nimeni nu stă să asculte... „Și-așa-l refuză la export, ce-am să fac acum, să nu dau o bucată de cărniță la copii?!" Așa zicea și tovarășa ingineră în gândul ei, închizând ochii de fiecare dată când dădea din greșeală buzna în câte un vestiar și o surprindea pe câte o muncitoare în timp ce tocmai strecura piepții ăia nefiresc de mari sub fustă. „Mare grijă, Tanțo, să nu-i încurci cu altceva", râdeau toate și făceau glume deșănțate, de ar fi înghețat și un bărbat, dacă le-ar fi auzit. Rodicăi îi era rușine, zâmbea tâmp și își căuta fâstâcită de lucru, ascunzând roșeața din obraji în vreo hârtie de-a ei, pe care o găsea brusc prin buzunare.

„Tovarășa asta ingineră e o comoară", ziceau muncitoarele, „mare păcat că e fată bătrână...", bârfeau în pauza de masă, leorcăind supa adusă la borcan. „Eu sunt mulțumită", o auzea pe Tanța. „Timpul trece, leafa merge. Și mai și pică ceva, de-oi putea să fac și parastasul ăla de Sfânta Maria, vreo douăj' de bucăți cred că îmi ajung. Îi dau trei și portarului. Închide ochii nea Petrică, băiat de comitet." Oare de aceea se îngrămădeau toate la schimbul trei, lăsându-și copiii să doarmă singuri și uitând de bărbații lor? „Ce credeți, tovărășica

ingineră, că sunteți ca și fata mea, acum trebuie să știi și mata cum e cu bărbații ăștia, că al meu stă numai la bufet, iar pe urmă s-a mai și dus cu unul din bloc la meci, pe stadion, că juca FC Oțelul cu FC Bacău. Fata, săraca, când a venit de la școală, nici nu l-a găsit acasă. A adormit îmbrăcată și cred că s-a trezit la un moment dat și a mâncat ce a găsit și ea, mititica, prin frigider, că am găsit-o cu ciocolată pe la gură...”

Rodica se învârtea printre femeile gureșe cu mâinile în buzunarele halatului, încercând să fie serioasă. Dar tot o mai bușea râsul când le auzea povestirile. Și mai ales când știa că vin nopțile la muncă numai ca să-și tapeze un piept de curcă pe sub fuste, să ducă la copii. În sinea ei, înțelegea că nu e chiar ceea ce i se ceruse să facă pe linie de partid, să fie vigilentă. „Fii vigilentă, tovarășa Rodicuța, că nici nu știi ce fac cutrele alea bătrâne, în față îți râd și pe la spate fac trafic cu piepți de curcă”, auzea vocea amenințătoare a tovarășei Maria, directoarea întreprinderii.

*

Femeile astea aveau un umor nebun, cotcodăceau toată ziua ca niște curci, mai ceva decât orătăniile sacrificate pe bandă rulantă, jumulite de pene și tranșate pentru exportul socialist. „Cum dracu’ să le adun laolaltă și să le organizez pe femeile astea acum, ca să facem brigada artistică?” „Tovarășa Găinușă, prim-secretar județean, vine în două săptămâni să ne felicite pentru producția record, ia și învață-le să recite poezii și să cânte «Eroi au fost, eroi sunt încă...»” și toate cântecele patriotice pe care și le mai amintea ea din facultate, mai ales din grupul de PTAP. Și de ce tocmai pe ea au pus-o să facă asta, că doar era cea mai nouă în abatorul de curci, pardon, Holding. „Asta, tovarășa Rodicuța, pentru

că ești mata tânără și poți să dai un exemplu pozitiv despre ce înseamnă să te dedici muncii”, îi trasă tovarășa directoare ultima sarcină de partid și își scoase pixul ei ăla mare, roșu și borțos și trase o linie pe foaia albă din fața ei. „Pentru că abia ai venit și dumneata de pe băncile facultății și practica vă omoară pe voi, ăștia, tinerii absolvenți, tobă de idei și cu aere de șefi. Să te vedem deci ce știi să faci și pentru «Cîntarea României», punem curcile alea bătrâne să cânte, că de furat nu le duce nimeni grija... Și asta ca s-o știi, ești la fel de vinovată ca și ele, sunt cu ochii pe tine... N-am să-ți dau eu ție lecții despre ce ordine și disciplină am trăit eu la vremea mea, de-asta am ajuns unde sunt acum, căci întotdeauna mi-a plăcut să ascult cu drag tot ce ne-au învățat în ședințele acelea cetățenești, ar trebui să iei aminte! Să nu mai pierdem timpul, tovarășa Rodicuța, să vedem brigăzile muncitoarelor de la Holdingul de curci.”

„Te mai interesează?”, îl întrebă pe tânărul scorțos din fața ei. Gabriel era profesor de muzică, cu vioara după el. Și cu un ciorap roșu, căci îl declaraseră nebun și trebuia să facă, în orice moment al „existenței lui de păduche”, după cum îi spusese tovarășul cu ochi albaștri, secretarul PCR al conducerii școlii, dovada dungii roșii din buletin. Domnul Aur, directorul, totuși îl tolera. Maică-sa ieșise la pensie de la aceeași școală, iar tată-său, fie-i țărâna ușoară, îi învățase pe mulți să aibă un rost în viață, până se prăpădi brusc într-o după-amiază. „Tunde-te și tu, măi, băiatule, pune-ți o cămașă, ceva, că o omori pe mamă-ta”, îi zicea domnul Aur. Și așa îl întâlnise ea, Rodica, îmbrăcat frumos, zi de zi, de vreo doi ani, ea mergând la ferma de curci, cochetică și parfumată cu spray-uri de la shop, el târând vioara după el și o geantă cu partituri. Urca din același loc zilnic, presupunea că stă la blocurile verzi, tot în cartier și, de multe ori, în îmbulzeala de dimineață, îl zărea luptându-se cu vioara să ajungă în autobuz.

Într-o zi, el n-a mai putut să urce, iar ea, fără să se controleze, i-a aruncat gestul acela al lui Agnes, fluturând degetele lin în aer, ca o zbatere de aripi, în semn de recunoaștere. Pe urmă, și-a dat seama că nici măcar nu-l cunoștea, însă Gabriel i-a zâmbit; pe urmă, a dansat, a valsat surâzătoare și îmbujorată printre curci, ah, ah, ah, ce nebunie, băiatul cu vioara i-a zâmbit! De-atunci să fie vreo patru luni, acum el stătea în fața ei pe terasă, se uita pierdut la cerul negru-rozaliu și așteptau să vină halbele cu bere. Gambrinusul nu e un loc oarecare, e chiar grădina de vară din oraș, și era fericită că, uite, băiatul ăsta nu e chiar sălbatic, dacă și-ar scoate dracului și șoseta aia roșie, tare ar mai fi o chestie. Ar face pasul decisiv – ar fi și mama mulțumită. „Gabriel, la ce te gândești? Zi-mi ce să fac, tu ești artist, ce mă fac cu brigada aia, mâine-poimâine sosește tovarășa Găinușă, și la mine în secție nici o muncitoare nu cârâie. Cum să le pun eu pe Florica, Maria și Tanța la cântat? Ce idee năzdrăvană...” Gabriel deschise cutia viorii și-și scoase brusc un sendviș cu mezeluri, căci imediat începu să miroase în împrejurimi, la celelalte mese. Rodicuța să leșine, nu alta. Credea că scăpase numai cu ciorapul roșu... „Cum mănânci ăla, nu e stricat?” „Nu, cum să fie stricat? A stat mama, săraca, azi-noapte la rând la mezeluri. S-a trezit la două, a lăsat sacoșele la rând la lapte și a stat și la mezeluri și cașcaval, abia primiseră marfă.” „Mama ta e pensionară?” „Da, a fost profesoară de biologie.” Și îl pierdu iarăși, căci el mesteca din mezeluri cu mintea rătăcită... „Gabriel, vorbește cu mine”, îndrăzni Rodicuța. „Uite, mâine îți fac o surpriză, dacă vrei... să-ți scoți ciorapul roșu”, șopti ea, ca să n-o audă ceilalți oameni de pe terasă. „Zi-i mamei tale că nu mai e nevoie să se trezească la 2, căci o să-ți aduc eu ceva pentru ea, bine?” „Ce vorbești, băi, ce zici acolo?”, se burzului Gabriel. „Jos comunismul! Jos Ceaușescu!” și trânti halba de masă cu zgomot, că

lumea de la mese întorcea deja capul, aruncând priviri îngrijorate... „Taci, măi, băiatule, ți s-a urât cu binele?”, se întoarse un bătrânel la el. „Ce-i, tataie, matale ți-ai trăit traiul, ți-ai mâncat mălaiul, ce mai dorești de la mine? Ați construit societatea socialistă multilateral dezvoltată și mama stă cu orele în picioare la rând la mâncare.” Rodicuța se înverzi, se scursese sub masă...

Mama lui îi spusese: „Draga mea, eu nu am ce să-i mai fac, de trei ani umblă cu ciorapul ăla roșu și și-l trage dimineața înainte să plece la școală. Nopțile cântă până târziu la vioară și, când îl apucă, începe să urle «Jos comunismul!»”.

„Gabriel, hai să mergem, dragule”, încerca ea să-l domolească. „Stai jos, Rodico, când îți spun, ia și mănâncă niște parizer, zi mersi că n-am prins «Nici o masă fără pește!» și la Gambrinus...” Rodica lăsă ochii în jos, și-i șterse discret, în privirile înduioșate și compătimitoare ale celorlalți cinci, șase clienți ai terasei cu halbe de bere stătută în față, mai mult prilej să petreacă după-amiaza prăfuită sub teii bătrâni... Ar fi vrut să-i vorbească despre cerul negru-rozaliu și mirosul de flori de tei care-i amintea de Copou, despre visele ei de când era mică și despre cum umbla verile cu trenul personal cu sora ei, ocupând locurile de la fereastră; șapte ore făceam până la Rîmnicu-Sărat, trenul oprea încet, la fiecare zece minute, în toate haltele, oamenii urcau cu papornițe prăfuite, cu găini și curci, cu miei de lapte. Iar noi două, eu și soră-mea, ne lipeam nasurile de geam și cântam, nici nu știi ce fericire simțeam când intra controlorul și ne cerea biletele, adesea se așeza pe banchetă, își dădea la o parte cascheta transpirată și-mi spunea: „Ia mai zi o dată ăla cu «A venit aseară mama...»”. „A venit aseară mama/ din sătucu-i de departe/ ca să-l vadă pe feciorul/ astăzi om cu multă carte.” Și pe urmă se animau cu „A zis mama că mi-o da/ văleleu, văleleu,/ zestre când m-oi mărita/ văleleu-văleleu...” Ce mai chițcăială!

*

Rodicuța s-ar fi măritat și mâine, mamă-sa o bătea la cap, taică-său îi aducea toți ofițerii neînsurați din cazarmă ca să-i prezinte. Gabriel nu era iubirea vieții sale, o lega doar fluturatul acela al mâinii ca o zbatere de aripi și căutătura lui, câteodată pierdută, alteori aprigă, timp de aproape doi ani, ea în drum spre abatorul de curci, în autobuz, dimineața, el spre școală. Cu poșetuța ei caraghioasă și pantofii cu talpă EPA, la care mama ținea tare mult. „Îți pune piciorul în evidență, mamă, și strânge-ți părul sus, așa, luminează-ți fruntea! Uite ce frumos îți șade cu rochița asta albă, cu bretele!” Și după ce revenise de la facultate în orășelul lor, mama și-a reluat obiceiul să o petreacă atunci când ieșea din casă, de parcă n-ar fi lipsit nici măcar o secundă, darămite cinci ani. În studenție, la două săptămâni mergea acasă; iarna era mai greu, căci ningea în compartimente și înghețа și inima în ea prin gara aia de la Pașcani. I s-a întâmplat să meargă doar de două ori cu băiatul acela, Daniel îl chema, de la Matematică. I l-a prezentat Emil, vecinul ei, erau colegi de grupă. Daniel era frumos și înalt, avea niște ochi luminoși; când te privea, era imposibil să nu ai o reacție: să zâmbești, să-i zici ceva, să-l împingi, să faci ceva, o nebunie... Nici măcar nu vorbea despre teoreme și ecuații și nici nu ai fi putut ști ce studiază. Ei, Daniel nu era născut pentru lumea asta... Când intra seara în cămin, nea Bilă nu îndrăznea să-l ia prea tare la întrebări. Nici când l-a prins agățat de cearceaf între etajul unu și parter, când cobora de la Rodicuța din balcon, nu i-a făcut raport. „Măi, copii”, a zis nea Bilă, „să nu se mai întâmple”. Numai cu el ce mai regăsise cerul acela rozaliu, înnegrindu-se după asfințit, când se așezau amândoi în genunchi și îl priveau prin geamurile înalte ale camerei de cămin. Pe urmă, intrau fetele

gălăgioase și vraja dispărea sfâșiată iute, ca o pânză de păianjen invadată de un stol de muște negre și bâzâitoare. Daniel își lua rucsacul și pleca la el în cameră, în căminul de băieți, în Târgușorul Copoului.

*

nopțile noastre toate trec/ prin patul stricat/ pat de tren, zici tu, sau de spital, zic eu/ ai ochii negri verzi/ai buzele calde/și picioarele reci/ mi-e frig/ și știu unde ai ascuns totul din jur./ dorm singur/ și mă-ncolăcesc în așternut/ sunt prunc/și sânul mamei e departe/ e amăgire tot ce-mi spui/ mă minți/ ca să mai stau cu tine/ să mă iubești și-n astă noapte./ când adormim beți de răceala nopții/ și de alte lichide tranchilizante/ mă-mbrățișezi/ și știu că bat clipa aceea în cuie/ flash flash flash/ doi tineri frumoși/ într-un pat stricat/flash flash flash/poze pentru părinți/ dacă ne-am căsători/am face dragoste oficial/ și nimeni n-o să ne mai arate cu degetul/ flash/ doi tineri dormind într-un pat de spital/ capul ei pe umărul lui gol/ nu știu cum e ziua care vine/ dar trece cu flash flash flash/peste cei doi respirând încet./ ai ochiul negru/ și părul verde/ și gâtul galben/ ...și gata/ nu sunt iubitul tău fauvist./ aruncă fotografiile/ aruncă totul./ ai un ochi negru și unul verde/ o jumătate de cap neagră/ și una verde/ o coapsă de femeie și una de bărbat./ aici ai cafeaua de dimineață/ și rolling stones/ ei, honky tonky woman/de-atâta timp te caut/și-abia acum te am.

Daniel lăsase într-o dimineață biletul ăsta incoerent. Scris în fugă pe o foaie dintr-un curs de-al lui, cu formule și necunoscute. Daniel avea vise ca și ea. Umbla pe străzi, ca un om liniștit, însă mintea îi fulguia aiurea, prin niște ținuturi prin care nici nu călcase vreodată în viața lui. Când îi povestea, întotdeauna avea poftă să mai pună câte

ceva de la el, întocmai ca și ea. Din camera de cămin, și-l imagina lângă ea, în genunchi, cu coatele pe calorifer, privind apusul acela sălbatic, soarele zdrențuit de brazii întunecoși. În buzunarul ascuns al poșetuței caraghioase ținea ascuns biletul acela mâzgălit. Nu-i veneau în minte certurile lor, nici nopțile nedormite în așteptarea lui, ci doar cerul negru-rozaliu, îmbrățișând-o și purtând-o undeva în visare.

Apăs tălpile mele pe urmele pașilor tăi/ Mi-e teamă să-ți ating mâinile/ Nu vreau ca totul să dispară odată cu trenul acela șuierător/ O să-mi țin mâinile strâns în buzunare, la păstrare/ Și-am să te port cu ele înspre cerul negru-rozaliu, cerul negru-rozaliu, așa ca în visele tale fugare, iubita mea...

Daniel

*

Și Gabriel fusese student în Iași, dar la Conservator. Nu-l întâlnise însă niciodată în orașul cu tei. Îl avea în față, un pic pilit după berea călduță, cu spuma de un deget, furios pe Partid și pe conducătorul lui, pe comunism și pe radiațiile de la Cernobîl, proaspăt răspândite în aerul orașului. „Da, un lăutar ne lipsește în familie, să ne cânte toata ziua scârța-scârța la vioară, nici nu știu ce-ți trebuie ție amărâtul ăsta. Ca să am eu probleme pe linie de partid din cauza lui”, o dojenea tata. „Vezi tu, de mă cheamă la Comisariat, ascultă-mă ce-ți zic, nu mai pupi tu Rodicuța, tată, ieșit din casă. Că de Ionel nu-ți place, că el nu e artist, ar trebui să zdrăngăne două butoaie, ca să-ți fie pe plac. Băiat bun, locotenent, are viitor... Dar pentru cine îmi răcesc eu gura de pomană?... Fie-ta-i cu mintea pe coclauri, Mario...”

„Măritat, atâta vor de la mine... Ca să ajung ca femeile astea amărâte, să nu știu cum să alerg după mâncare pentru copii ori după un bărbat bețiv, să-l culeg de prin crâșme sau chiar mai rău...” Brrr... gândul fugar îi înnegură mintea. Se ridică brusc să plece; Gabriel se lălăia într-o rână, agățat de scaun, cu mintea rătăcită și el pe undeva. Doar o clipă mai zări lumina gălbuie strecurându-se printre frunzele copacilor bătrâni și gândul i se iți imediat la asfințitul acela care-ți făcea un gol în stomac. Culoarea exploda în măruntaie și rozul era doar amintirea unui roșu intens, proiectată pe negrul serii. Atâta simțea, că-i explodează măruntaiele, când îl văzuse pe Daniel deschizând ușa compartimentului. Să fi stat cineva să imortalizeze atunci cum îi zbura sângele prin vene, ce tensiune nebună simțea până în vârful degetelor, ce dorință să scoată capul pe geam și să strige: „Sunt eu, sunt eu, Rodica. Și cu sora mea, Mălina”. Așa făceam când eram mici, suntem noi, Mălina și Rodica, ba eu, ooo, uuu, ooo, uuu, pierdute în gura pădurii roșii, toamna, în asfințit, cu bunica de mână... „Îmbătrânesc, asta e tot...” și trase o linie pe hârtia albă din fața ei. Ăsta o să fie bărbatul meu, ce dracu’ să mai fac, îl târâi acasă, cu valiza lui cu viori și mezeluri. „Hai, Gabriel, să mergem de-aici.” Se lăsa frigul. Nu zise nimic violonistul ei cu șoseta roșie. O ascultă spăsit, își înfășură bucata de pâine rămasă în hârtie și o trânti în valiza viorii. „Unde mergeți, porumbeilor? Ați făcut aici antren, ați instigat lumea la revoltă și acum vă luați tălpășița, ai?! Și aud că nu e prima dată când tovarășul muzician e dornic să se manifeste. Am să vă încropesc eu imediat un raport de tulburare a liniștii publice, de acțiune împotriva regimului și o să vă duc eu frumos, așa, de aripioare, porumbeii lu’ tata, la secție, să vie mă-ta să te pupe rece, măi, artistule...” Milițianul gras făcu un semn celor doi soldați care-l însoțeau,

ăștia îl apucară iute pe Gabriel de-o aripă și pe fată de păr și nici nu-și dădură seama că ajunseseră într-o dubă. „Ești doar un milițian, atâta ești, așa să știi, un MILIŢIAN!!!...”, strigă Gabriel revigorat brusc din letargie. Surpriza fusese cu atât mai mare cu cât nici nu avuseseră timp să vadă de unde se abate furtuna. Mai veniseră pe terasă și, e drept, Gabriel nu striga pentru prima dată „Jos regimul!”. Noaptea, după ce cânta câte o oră, două în șir, ieșea în balcon, se uita ca un tâmpit la lună ori la ploaie și striga: „Să moară Ceaușescu și cu mama lor de tâmpiți! Și cu nevastă-sa, și cu mă-sa, și cu tac-su, și cu dracu’, și cu lacu’”.

„Tovarășul Găbiță are personalitate, ai? Nu-ți ajunge că trezești tot cartierul cu scârțâitoarea ta, mai umbli și ca un cerșetor pe străzi acuma. Uite, cum poate o fată așa frumoasă să se uite la un nenorocit ca tine? Eu, tovarășa, când eram tânăr, fruntaș am fost și iată că, până la urmă, m-au făcut sectorist. Visul lui tata: «Fă-te, Gigele, tată, milițian și or mânca și copiii tăi o pâine.»”

Rodicuța se așeză într-un colț pe bancheta metalică, nu zicea nimic și nici nu mai plângea. Își fixase ochii printre zăbrelele de la dubiță. Își adună demnă poșetuța caraghioasă lângă ea, îl strânse pe Gabriel de mână și se gândi numai la ce-o să zică tata. Scârța-scârța.

„Să trăiți, tovarășe maior! Permiteți să raportez, tovarășa Rodicuța e aici, la adăpost. A fost o mică altercație, să trăiți, e scris și în raport, dar se aranjează, tovarășu’, se aranjează, n-aveți grijă, ne ocupăm, dar cu... Doar o mică întrebare aș avea, dacă nu-i cu supărare. Cum se face că fata umblă cu elementul ăsta negativ? Să trăiți! Scrie, măi, Gigele, când îți zic, fire-ai tu al dracu’, că ți-am zis că e fata lui tovarășu’ maior, de când ne-a zis cum o cheamă.” „Și cu elementul ce facem?” „Îi dăm drumul deci și lui... Dar poftiți, tovarășa Rodicuța, dar vă rog. Hai, valea și tu, măi,

artistule, mare noroc ai tu cu tovarășul maior, să nu te mai prind pe-aici, că-ți rup cobza de spinare.”

„Urcați în mașină. Imediat”, ordonă maiorul îmbrăcat în civil. „Tu treci în spate, Rodica. Gabriel își târî cutia viorii și urcă spășit lângă tatăl Rodicăi. Ea nu zicea nimic, nici nu râdea, nici nu mai plângea. Se uita tâmp la Gabriel, la figura lui disperată, la părul răvășit și la ciorapul lui roșu lăsat pe pantof. Se dusese și de data asta vraja cerului negru-rozaliu... Tata l-a dus apoi cu mașina acasă și nu îi strânse mâna. Știa că nu o să mai sune la ei. Și nici vorbă de scârța-scârța nu mai veni niciodată în casă.

*

Dimineața își trase fesul și smulse în fugă poșetuța caraghioasă. Coborî în fugă scările și cât pe ce să-l calce pe domnul Zugravu, care își petrecuse din nou noaptea pe scări. De bună seamă că doamna Zugravu nu mai suporta să-l vadă beat. Și nici fetele lui, săracele... La intrarea în scară, un braț de biciclete și un milițian numărându-le tacticos. „Bună dimineața, domnișoară, locuiți aici?”, o interpelă el politicos. „Da, tovarășe milițian.” „Și știți cumva ale cui sunt bicicletele astea?” „Nu, tovarășe, eu nu știu să merg pe bicicletă.” Știa că băieții le adunaseră peste noapte de pe marginea terenului de fotbal de la uzina de peste drum. Azi-noapte a venit târziu de la concertul grupului lui Gabriel și s-a întâlnit cu ei în scara blocului. Dar tata nu știa nici de concertul din subsol al lui Scârța-scârța, despre care nu se mai vorbea nimic acasă, iar „învârtelile” băieților din cartier îl scoteau din minți pe sectorist și pe milițienii din cartier, puși mereu în situația de a număra biciclete furate, bucăți de gard de la fier vechi și să dezbine cauciucul de la ușile de autobuz, fixate la balcoanele închise fără aprobare.

*

„Gata, Tanțo. Trage-ți un ciorap roșu. Așa, și tu, Maria, ăla galben. Pui halatul albastru. Perfect. Ești un tricolor frumos. 1, 2, 3 și! «A venit aseară mama, din sătucu-i de departe...» Nu plângi, nu-i așa?", întrebă Rodica. „Cum să nu plâng, tovarășa ingineră, că-mi aduce aminte de mama. Să mă vadă ea pe mine acum, unde am ajuns..." „Uite, e și tovarășa Maria aici, hai, fetelor, puțin antren. S-o zicem pe-aia cu «A zis mama că mi-o da»." „A zis mama că mi-o da/ zestre când m-oi mărita./ Două rațe crăcănate,/ astea cică-s vaci cu lapte." „Asta, știți, tovarășa directoare, nu intră în programul pentru tovarășa Găinușă. E doar așa, ca să vedeți ce voce frumoasă are Tanța și cât a exersat ea pentru ediția asta de la «Cîntarea României». Aici o să fie un scăunel galben, aici unul roșu și în fundal e albastru. Am cerut și ajutorul unui prieten de facultate, un violonist, cu grupul lui. Tovarășul Ilie de la Pontaje și-a manifestat interesul de a se alătura grupului de cântătoare din întreprinderea noastră."

Directoarea se declară mulțumită; la romanța cu mama, i-au mijit niște lacrimi în ochi. Tanța nu și-a putut stăpâni prea bine bufeurile de menopauză și s-a înroșit în timp ce cârâia amenințător „Eroi au fost, eroi sunt încă"... Gabriel a asigurat, la cererea Rodicăi, un fundal instrumental, împreună cu grupul lui muzical. Tovarășa Găinușă, o femeie mică și cu un coc foarte înalt, a trecut repede prin întreprindere și a gustat un vârf de aripă de curcan și o gură de Cico, plăcut impresionată mai ales de jocul de culori de pe scaune și ciorapii muncitoarelor de la Holdingul de curci, în urma lor, a ei și a tovarășei directoare Maria, care o urma ca un cățel credincios, fetele au tras o cântare pe cinste: „Trenule, mașină mică, unde-l duci pe Ionică", „Cine-a pus cârciuma-n

drum, ăla n-a fost om nebun”, „Trandafir de la Moldova”, iar țuiculița lui nea Petrică portarul le-a încins pe muncitoare într-o horă strașnică. Nea Ilie a dansat-o pe Tanța și le-a zis bancuri, iar Rodicuța a închis ochii îngăduitoare, căci muncitoarele ei cântaseră bine în șosetele lor tricolore, iar în timpul ăsta băieții din grupul lui Gabriel au mâncat pe săturate piept de curcă prăjit și servit anume pentru vizita tovarășei Găinușă. Schimbul trei a fost aproape anulat, iar multe curci au adormit pe banda care le ducea la tăiat. Așa un chef nu se mai pomenise încă în Holdingul de lângă oraș și liniștea a căzut doar odată cu dimineața, când negrul nopții se desface încet-încet în fâșii inegale, iar cerul devine un pic rozaliu...

Ioana Ocneanu-Thiery

S-a născut în 1968. A absolvit Facultatea de Litere și a fost asistentă la catedra de Limbă și Literatură Franceză a Universității „Al. I. Cuza” din Iași până în 2000. La ora actuală, locuiește în Franța, în orașul Lille, unde, după absolvirea altor stagii de specializare, încearcă să rămână în același domeniu: predarea limbii franceze. Este profesoară de franceză pentru studenții străini în diferite școli și universități din nordul Franței. Ocazional, este traducătoare de limba franceză.

Eu, una, n-am suferit!

Ce-aș putea eu să povestesc despre cum trăia o femeie *sub* comunism? De chestia cu avortul, de exemplu, am scăpat: aveam 21 de ani atunci când, chipurile, comunismul a căzut și pe vremea mea te plimbai cu alesul câteva sute bune de kilometri înainte de a trece la acțiune. Vremuri demodate... Dar norocul meu, până la urmă. Plus că eu m-am măritat de foarte tânără și am făcut un copil... pentru că l-am vrut. În al doilea rând, nu m-am plasat până acum niciodată pe baricada feminină pentru a judeca comunismul. Pentru mine, eram toți, bărbați și femei, la fel de amărâți. Toți „tovarăși", egali în mizerie. Pentru turma de neinițiați, egalitatea exista aievea. *A Brave New World* de epsiloni, dar reală, aplicată pe oameni, nu pe personaje ficționale. Fericirea programată a personajelor lui Huxley se pierduse însă undeva între conceperea ei pe hârtie și „implementare". Ne rămânea egalitatea aia strâmbă. Pentru toată lumea era la fel de sordid. Trist, îmbâcsit, stupid, gri.

Egalitatea asta noi am fi zis că e o gogoriță. Amestecătură, promiscuitate. Dar cică nu-i așa, zic niște voci foarte cunoscute din zilele noastre. Așa cum diferențele de clasă, nu-i așa, dispăruseră și, într-un entuziasm comun, muncitorii, profesorii și gunoierii câștigau cam aceiași bani lunar, aveau – dacă aveau – aceeași Dacie prăpădită și același set de mobilă Bîlea, dispăruseră și diferențele dintre sexe. Mă rog, așa se zicea, că noi, puștanii de liceu, știam foarte bine care-i băiat și care fată. În schimb, oficial, băieți, fete, nu conta... La ora de tehnologie, la muncile agricole, la armată, pe toate le făceam la fel... Femeia își căpătase, vezi bine,

locul în societate. Trebuia să facă tot ce făcea bărbatul și împreună cu el.

La sport, de pildă, trebuia să facem laolaltă tot felul de giumbușlucuri, care nu cred să fi servit vreodată cuiva mai târziu și în nici un caz nu ne creau cine știe ce formă fizică. Băieții – normal, că doar erau băieți – stăteau și pândeau momentele și unghiurile de vedere cele mai propice ca să ne vadă formele incipiente. Eu una, care și așa nu dormeam noaptea când trebuia să fac tumba la școală a doua zi, fiindcă nu-mi ieșea nicicum, eram stresată de nu se mai putea la gândul că mai stăteau și golanii de băieți să mă măsoare. Sigur, voi fi întrebată: și ce propui? Școli separate? E revolută vremea aceea... Poate, dar măcar la sport puteam fi diferențiați. Pentru că și cei mai înrăiți feminiști tot acceptă că potențialul fizic al femeii față de al bărbatului nu e chiar același.

Sau la tehnologie, acest fascinant – acum, când privesc în urmă – obiect de studiu a cărui utilitate emana din gândirea de nepătruns a mai-marilor comuniști... Cot la cot cu băieții, cream tot felul de artefacte ce nu-și puteau avea vreun rost decât în societatea noastră multilateral dezvoltată. Unul dintre obiectele astea era cutia poștală. Cine n-a făcut – la vârsta când în unele părți ale lumii alții n-au în cap decât ultima marcă de blugi indispensabilă bunei conviețuiri în societate – o cutie poștală din tablă nu știe ce e comunismul. Creațiile noastre nu ar fi putut, în mod normal, să servească scopului pentru care erau teoretic făcute, adică de a ocroti corespondența cetățeanului, care oricum era limitată la mărțișoarele de 1 Martie și pozele hâde cu Moș Gerilă. Erau prea scălâmbe cutiile noastre. Serveau, în schimb, scopului nespus, care era, bănuiesc, acela de a amesteca grupurile sociale și... sexuale. În primul rând, muncitorii și eventualii viitori intelectuali: tinerii din liceele „bune” – era cazul liceului meu – să nu se creadă cumva mai presus de clasa muncitoare,

pe care o oprimaseră destul părinții și bunicii lor, și să învețe să țină un cui și un ciocan în mână. Ceea ce nu în orele de tehnologie am învățat, dar asta e altă poveste. Așa că pe diploma mea de bacalaureat dată de un liceu de matematică-fizică scrie că am și calificarea de mecanic sau strungar-matrițer sau așa ceva. Nu se știe niciodată dacă nu-mi va folosi într-o bună zi!

În al doilea rând, să nu creadă băieții că sunt diferiți de fete și viceversa. Adică să se imprime o dată pentru totdeauna în mințile încă fragede că băieții n-au mai mare aplecare către tehnică, iar fetele pentru cusut. Nu! Și unii, și alții sunt la fel de capabili să le facă pe amândouă. Ceea ce e probabil parțial adevărat. Dar nouă nu ne intra nicicum în cap treaba asta. Și foloseam ora aia de tehnologie la ce ne tăia capul: băieții se uitau la reviste porno, puneau la un casetofon amărât Led Zeppelin sau Pink Floyd înregistrați la Europa Liberă, iar noi, fetele, le ceream să ne ajute. Adică, sub o acoperire perfect valabilă, aceea de a contribui cu modestele noastre mijloace la bunăstarea boborului, induceam apropierea fizică dorită de noi, conștient sau nu. Era o vraiște și o hărmălaie de nedescris. Iar vigilentul nostru maistru nu avea suficiente mijloace intelectuale și lingvistice ca să ne pună la treabă. Argumentul suprem era scăderea notei, care ne mai liniștea un pic. Cu alte cuvinte, în loc să șteargă diferențele dintre noi, orele astea nu făceau decât să ne dea prilejul să le trăim mai din plin decât în clasă, unde mișcările ne erau limitate de obligația de a sta locului.

Sau armata. Cică făceam și noi, fetele studente, armată. Dar nu chiar cot la cot cu băieții, de fapt. Noi făceam armata sâmbăta dimineața. Era de râsul lumii. În primul rând, îmbrăcămintea. Mai ales iarna. Îmi era o groază teribilă de diminețile de sâmbătă, când trebuia să-mi pun tot harnașamentul. Mai ales vestonul, cred că așa îi

zicea. Un fel de paltonoi enorm – kaki, bineînțeles –, încins cu o curea la mijloc, ce mă făcea să arăt ca un balon. N-am fost niciodată trasă prin inel, dar ca să arăți cât de cât bine în chestia aia ar fi trebuit să fii anorexică. Cu toate straturile alea de țesătură grosolană pe mine, nu mai puteam apropia brațele de corp și stăteam țeapănă ca un extraterestru. Numai antenele îmi lipseau. Dar problema majoră era chipiul, care trebuia pus într-un anumit fel. Nu mai știu exact cum, dar știu că poziția lui era incompatibilă cu pletele mele ondulate de pe vremea aia și bretonul foarte lung. Eram și eu hippy fără să fi știut sau să fi vrut. Așa că, de fiecare dată când ajungeam, după lungi peripeții, că locuiam departe de facultate, iar cu hainele alea nu era ușor să te fofilezi în tramvaiele irealist de ticsite, pe terenul unde „făceam" armata, știam că voi auzi ofițereasa urlând la mine că iar n-am coafura regulamentară. Și mai era o chestie cu chipiul ăsta – sau poate numai în amintirile mele e așa, fiindcă mi se pare totuși prea ilogic, chiar și pentru armata Republicii Socialiste România. Dacă – și numai dacă – îl aveai pe cap, trebuia să saluți într-un anumit fel, care mi s-a părut întotdeauna foarte complicat, toate „gradele" pe care le întâlneai pe stradă. Ceea ce era insuportabil. Și-așa trebuia să-l pun pe cap, dar să le mai și salut pe toate proastele alea... Asta întrecea capacitatea mea de umilință. Dacă nu-l aveai pe cap, nu trebuia, fiindcă ar fi fost un gest de bătaie de joc (dar s-ar putea să țin minte aiureli, fiindcă e prea de tot faza asta). Așa că, evident, nu-l puneam, ci îl țineam în buzunar. Dacă însă erai văzută fără el, erai mustruluită că nu aveai ținuta regulamentară. Așa că oricum ieșeai prost. Dar eu preferam să nu-l pun și să încasez isteria ofițeresei, dar să nu trebuiască să-mi strâng părul sub chipiu și să le salut.

Deci noi eram egali. Adică ne bucuram de unul dintre elementele glorioasei triade; libertatea

și fraternitatea nu ajunseseră încă până la noi, le-am primit după. Nu mai eram domnișoare și, mai târziu, doamne și domni, ci camarazi, „tovarăși”. Numai femeia de serviciu era „doamnă” – n-am înțeles niciodată de ce. De fapt, era evident că asta nu era nicidecum expresia vreunei egalități, fie ea și utopice, pentru că nu eram politicoși.

Eram însă egali, după cum spuneam, în mizerie, în afară, bineînțeles, de cei care erau mai egali decât ceilalți. Și ajungem în felul acesta la aspectul sordid al socialismului realist. Dar nici asta nu era suferință; ar însemna să dau un titlu de noblețe mocirlei absurde în care trăiam. Lipsa de toate alea. La fel ca în *1984* al lui Orwell, lipseau șireturile de pantofi, vata, nasturii, chiloții, fustele, hârtia igienică. Întrucât nu-mi place expunerea intimității în public, nu voi da amănunte despre inovațiile de igienă pe care trebuia să le facă femeia în momentele delicate ale fiziologiei sale ciclice. Eram însă foarte departe de dezinvoltura tinerelor domnișoare din anumite reclame, care, pe un fond pur, luminos, pot să sară, să danseze, să facă tot felul de nebunii fără ca cea mai neînsemnată umbră să maculeze albul perfect al pantalonului care le strânge bine fesele.

Sordidul apărea în dificultatea de a avea o aparență atrăgătoare. În comunism, atracția sexuală este sau ar trebui să fie științific programată, ca în *Brave New World,* nu lăsată la voia simpatiilor și antipatiilor aleatorii. Femeia cochetă era un produs al capitalismului decadent, iar o femeie era supusă... ochiului masculin. Femeia comunistă trebuia să fie tractoristă, mecanic auto, cu mâinile bătătorite și plină de elan revoluționar, nu preocupată de fleacuri cosmetizante. Nu că nu aș fi de acord că imaginea femeii se degradează cu fiecare zi ce trece și nu pentru că nu mă înspăimântă transformarea ei într-un jalnic obiect sexual în societatea noastră avidă de plăceri... Dar să nuanțăm un pic: între cele două

extreme, e loc destul pentru câteva gesturi de cochetărie.

Cum nu eram deloc conștiente de marele câștig pe care îl reprezenta dispariția a ceea ce noi numeam stupid „feminitate”, încercam din răsputeri să fim frumoase. Și asta însemna, în această ordine („în orice caz, pentru mine”): să mă spăl și să mă îmbrac așa cum puteam mai omenește. Cu spălatul evident că era foarte complicat. Cu cele două ore pe zi – când le aveam și pe alea – de apă caldă, spălatul devenea o aventură, cu tehnicile și ritualurile sale. Bănuiesc că bărbații nu erau deosebit de fericiți să se spele turnându-și cu ibricul apa luată dintr-o oală pusă într-un echilibru instabil în chiuvetă sau pe marginea căzii. Însă am impresia că se spălau mai rar. Noi, fetele – în orice caz, eu –, ne spălam zilnic cu mijloacele astea de tortură. Iarna era cel mai cumplit. Îți înghețа și inima în tine când duceai la bun sfârșit acest rit complicat al spălatului comunist.

Și cu îmbrăcămintea era o întreagă daravelă. Noroc, într-un fel, cu uniformele. La școală aveam nenorocirea aia de cârpă pe noi, care acoperea parțial zdrențele pe care le aveam pe dedesubt. Problema era cu ce să asezonăm uniforma la școală și cu ce să o înlocuim la bairamuri. Colegele mele cele mai inventive sau care aveau mame care știau să croiască își scurtau fusta cu câțiva centimetri, lărgeau cordonul, adânceau decolteul, în ceea ce mă privește, nici eu nu eram inventivă și nici maică-mea nu știa să coase. Așa că eram terorizată de ideea că mă va scoate la tablă și că se vor uita toți băieții la mine din spate și vor vedea cât sunt de diformă în uniforma aia care stătea pe mine ca pe un gard. În afara școlii, vreo câțiva ani, de pe la 15 până pe la 17 ani, am purtat cu fală și mândrie boarfe date cadou de niște amici de-ai lui taică-meu din Germania. După aceea însă, s-au terminat, nu mai știu de ce. Așa că trebuia să

inventez. Am încă poze de pe vremea aia, pe care mi-e jenă să le arăt – uneori, nici mie nu-mi vine să mă uit la ele –, în care apar costumată cu tot felul de invenții care de care mai trăsnite. Era un adevărat tur de forță să găsești un material – cine nu-și aduce aminte de febrilitatea cu care discutam despre câte-un magazin în care se găseau materiale! – și o croitoreasă ca lumea, care să-ți croiască ceva după o poză de pe vreo bucată de pagină ruptă din cine știe ce *Quelle* sau *Neckermann* și păstrată cu mare grijă.

Alt articol delicat erau ciorapii. Ciorapii comuniști erau, ca toate celelalte articole, făcuți după criteriul rezistenței, nu al esteticii. Culorile erau terne, iar finețea nu era una dintre calitățile lor primordiale, deși se chemau „ciorapi subțiri”. Cum, chiar și așa, erau scumpi – raportat la veniturile boborului –, îi remaiam. Adică îi duceam la niște tovarășe care lucrau în niște gherete înghesuite, unde îi coseau. Acum, când îmi amintesc, mi se pare apocaliptic. Mă duceam mai ales la o remaieuză de la „Arta Modei”, unde era o cușcă de un metru pătrat în holul mare, cu gresia de pe jos pe alocuri spartă la intrare. În cușca asta stătea o „doamnă” – săraca! – ce se zgâia la o lumină chioară să prindă firele alea minuscule. Iar noi, o grămadă informă de femei de toate vârstele, coafurile, staturile sociale și nivelele de studii, stăteam la o coadă chinuită și așteptam să se uite „doamna” remaieuză la ciorapii noștri cârpiți de multe ori și să ne zică dacă mai aveam vreo speranță de remaiere sau trebuiau aruncați.

Deci trăiam prost. Multe însă din chestiile astea care nouă ni se păreau sordide și rezultatul unei ideologii aberante am descoperit mai apoi că erau niște mari câștiguri. Dar a trebuit să părăsesc tărâmurile scumpei mele patrii ca să-mi dau seama. Avantajele vieții de (tânără) femeie comunistă nu le-am realizat decât atunci când am ajuns în Franța – unde sunt de vreo zece ani deci în

lumea civilizată, unde mi s-a explicat că, de fapt, femeile au avut un noroc chior în sistemul progresismului comunist, că li s-au dat de-a gata „drepturi” pentru care ele, femeile occidentale, au trebuit aici să lupte din răsputeri. Sigur, replica ce-mi venea pe buze, și anume că ne-am fi bucurat foarte tare să-și ia Occidentul aceste mari câștiguri, în loc să ni le facă nouă cadou, era stupidă. Cu atât mai mult cu cât cam așa-i, asta trebuie s-o recunoaștem, n-am avut de depus nici un efort: ni s-au dat așa, pe de-a moaca, tot felul de drepturi la care noi chiar am mai fi renunțat, dar vezi că nici asta nu se putea. Îți dă omul și tu cică nu, că să vedeți, că eu nu țin musai...

Îmi aduc aminte, când am ajuns în Franța – și pe vremea aia nu înțelegeam nimic, le luam pe toate la gradul 1 de comunicare, dar între timp m-am mai deșteptat –, cu ce admirație mă ascultau diverși militanți de stânga bătăioasă când le povesteam cum trăiam noi. Eu una nu eram chiar în extaz depănând aceste amintiri, dar pentru ei eram dovada vie că se poate. De exemplu, sărăcia noastră, de acord, era neplăcută, dar mergea împotriva curentului capitalist de consum excesiv. Sau faptul că eram, în cadrul școlarității noastre, „încurajați” să facem totul împreună: școala republicană franceză făcea și face același lucru. Un exemplu și mai complex: faptul că femeile erau efectiv egale cu bărbații se vădea în faptul că au căpătat la noi dreptul de vot cu mult înaintea franțuzoaicelor. Degeaba le explicam eu că, pe de o parte, nu comuniștii inventaseră treaba și că, pe de alta, nu răsturnam chiar munții cu dreptul ăla de vot. Că ni se arăta cu degetul unde să punem ștampila și dreptul nostru ăsta era: să o punem. Ele, adică franțuzoaicele mele, ziceau că da, dar, în comunismul adevărat, *recte* troțkist, este și democrație, adică se votează de-a binelea. Și atunci e bine să poată și femeile să voteze. O fi! Între timp, am votat și eu „de-adevăratelea” o dată

în viață, pentru Constantinescu. Fiindcă mi-a zis o foarte bună prietenă că să-mi fie rușine, că n-am simț civic. Și, ca să nu se supere pe mine, am votat. A fost prima dată și ultima. Bunicuța analfabetă și adusă de spate care i-a rugat în fața mea pe tovarășii care se ocupau de organizare să-i arate cum să-l voteze pe Iliescu mi-a anihilat orice iluzie de eficiență a votului.

Sau uluirea francezilor când le mărturiseam că nu numai că nu-s feministă, dar că treaba asta mi se pare o porcărie, o invenție ca să ațâțe pe oameni unii împotriva altora... Privirea compătimitoare pentru netoata care se lasă călcată în picioare de bărbatul asupritor de secole al femeii – echivalentul bogatului asupritor al săracului –, al cărui scop în viață este de a găsi calea cea mai perversă și mai eficientă pentru a o menține într-o apatie supusă și tâmpă de procreatoare bleagă... Povestindu-le eu mai multe, au ajuns la concluzia că e normal să nu fiu feministă, având în vedere toate cuceririle de mentalitate ale comunismului. Și când am priceput că, fără să vreau, le dădeam apă la moara visului lor de a aduce vreun partid de extrema stângă la putere ca să răspândească și în întunecata Franță Lumina de la Răsărit, am tăcut și nu le-am mai povestit ce bine o duceam noi, femeile comuniste.

De altfel, în multe puncte, ceea ce credeam noi că nu putea exista decât la noi sau în țări similare politic există de mult și mult mai bine întipărit în mințile oamenilor aici, în Franța, sau aiurea, în alte țări „capitaliste”. Aici s-a reușit mai bine experimentul lui Huxley. Epsilonii sunt atât de bine condiționați, încât „nu reușesc să nu facă ceea ce trebuie să facă”. *Brave New World!*

Simona Popescu

Născută pe 10 martie 1965 în Codlea, județul Brașov. A absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universității București în 1987. În prezent, este lector doctor la aceeași facultate, unde predă istoria literaturii române și ține cursuri de *creative writing.* A primit numeroase premii literare. A participat la festivaluri, *workshop*-uri și sesiuni de lecturi literare în Germania, Franța, Polonia, Spania, Slovenia și Slovacia. Fragmente din cărțile sale sunt cuprinse în manualele pentru liceu și sunt studiate în universități.

În România a publicat următoarele volume de poezie: *Xilofonul și alte poeme* (Litera, 1990), *Pauză de respirație* (împreună cu Andrei Bodiu, Caius Dobrescu și Marius Oprea, Litera, 1991), *Juventus* (Cartea Românească, 1994), *Noapte sau Zi* (Paralela 45,1998), *Juventus și alte poeme* (antologie, Paralela 45, 2004), *Lucrări în verde. Pledoaria mea pentru poezie* (Cartea Românească, 2006). Volume de proză: *Exuvii* (roman, Nemira, 1997; Paralela 45, 2002; Polirom, 2004 și 2007) și eseuri: *Volubilis* (Paralela 45, 1998), *Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu Naum* (Editura Fundației Culturale Române, 2000), *Clava. Critificțiune cu Gellu Naum* (Paralela 45, 2004).

În străinătate a publicat volumele *Xilofon* (Pont, Budapesta, 1998), *Wylinka* (traducerea romanului *Exuvii,* Czarne, Wolowiec, Polonia, 2002), *Travaux en vert. Mon plaidoyer pour la poesie* (traducerea volumului *Lucrări în verde. Pledoaria mea pentru poezie*, Phi, Esch/Alzette, Luxemburg, 2007) și *Vedlések* (traducerea romanului *Exuvii* în maghiară, Pont Kiadó, 2008). A publicat de asemenea poeme, fragmente de proză și eseuri în reviste din Franța, Germania, Slovenia, Slovacia, Polonia, Finlanda, Canada, SUA etc.

HoRor! Cool!

Uneori, când mă întâlnesc cu Feli, prietena mea din studenție, ajungem inevitabil la amintiri din prima noastră junețe, petrecută pe vremea întunecatului comunism. Doar că, în loc să ne plângem de milă, ne râdem de milă! Avem chiar, ca bătrânii, momentele noastre preferate de „veșnică reîntoarcere a acelorași...". Nici nu mai ducem frazele până la capăt. Ajunge să pronunțăm un singur cuvânt și ne apucă râsul. Știm poveștile, știm ce urmează să spunem. Adăugăm mereu câte ceva în „fefeză", un fel de franceză cu un accent mortal, marca Feli, ca să fie totul și mai distractiv. Sau în „memeză" (un alt dialect felician în care intervin și englezisme sau „felicisme", cuvinte inventate). Cel mai folosit adjectiv însoțitor al istoriilor noastre este *horror* (pronunțat apăsat, românește, *horor* – cuvânt exorcizant-ilariant, uneori un fel de *cool* folosit la mișto). Așadar:

Tetra, zicem, și ne-apucă râsul. Cool!

Îmi vine în minte Kundera, cu *Viața e în altă parte,* pe care am citit-o prin anii '80 în franceză. Acolo e o scenă în care personajul principal, un băiat, ajuns în vizită la o fată, în timp ce o îmbrățișează pătimaș, își aduce aminte cu groază că poartă niște chiloți bătrânicioși, cumpărați de mama lui. Chiloți comuniști. Horor. Probabil tetra, bumbacul ăla subțire, striat, care se lăbărța repede, în liceu, la sport, în Brașov, și noi purtam niște chiloți negri, tetra, cu elastic în jurul celor două găuri prin care ne băgăm picioarele. Maioul, tot tetra, era roșu. Costumul era respingător, indecent cumva, pentru că era urât. Ne dezgolea și ne făcea vulnerabili într-o vreme în care corpurile noastre

deveniseră și așa niște carcase destul de deconcertante, căci erau în formare. Unde mai pui că, nu știu de ce, în sala de sport intram cu picioarele goale, nu în pantofi de sport. Poate ca să nu stricăm parchetul. Dar asta trebuie să fi fost totuși în generală, ce naiba! Mi-aduc aminte de cele peste 40 de picioare cu peste 200 de degete perfect aliniate. Picioarele noastre erau pentru câteva secunde o omidă uriașă, jenantă (nu știu dacă se poate spune despre o omidă că este jenantă!). Horor. Pe cât de frumoase sunt picioarele goale la mare sau în sandale, vara, pe atât de aiurea mi se păreau la ora de sport: umile, lipite de parchet, într-o solidaritate respingătoare. Erau chiar corpurile noastre, dezbrăcate, concentrate acolo și perfect aliniate.

Aveam 12 ani când m-am îndrăgostit de un băiat de 14. Băiatul era frumos și desena minunat. Pe undeva prin casa părinților mei, la Codlea, găvâzdit într-un dulap, mai există, cred, un tablou pe care l-am primit de la el: o vază cu niște flori de toate culorile pe un dreptunghi de placaj. S-a nimerit că trebuia să mergem împreună, pentru o festivitate de 23 august, pe stadionul din orășelul nostru. Alcătuiam un grup statuar. Noi doi – o pereche, pe lângă altele câteva. Eu trebuia să mă urc cu tălpile pe unul din genunchii lui (pe celălalt, lipit de podea, își sprijinea corpul) și să stau dreaptă și cu mâinile în sus, ca o statuetă a libertății, ca un porumbel al păcii încordat, cu picioarele prinse bine de brațele lui destul de puternice. Horor. Toată simpatia mea pentru el a dispărut din cauza tălpii mele care nu se simțea bine pe genunchiul lui. Talpa mea de încă fetiță pe genunchiul de aproape bărbat al acelui băiat, cu scopul de a servi drept ornament într-o ikebană organică în cadrul unei sărbători naționale m-a oripilat, deși nu erau de vină nici talpa și nici genunchiul. Le-am asociat multă vreme cu comunismul. Horor. Și-acum, cred, dacă m-ar pune

cineva să desenez simbolurile comunismului, în loc de seceră și ciocan, aș desena o talpă și un genunchi.

Blugi, zicem, și ne apucă râsul.

Prima mea pereche de blugi „originali" am avut-o la 18 ani (până atunci purtasem doar jalnice imitații). Eram în anul întâi de facultate. A trebuit să merg până în Regie, să-l caut pe-un tip despre care aflasem că se ocupa cu asta, un student din ăla ce repeta ani de zile facultatea ca să-și prelungească bișnițăreala prin București și ca să amâne o sinistră navetă sau cariera de profesor la țară ori în vreun mic orășel cu o singură școală. Urma să-mi aleg o pereche pe măsura mea. Individul ăla scârbos intra și el la pachet, dacă vroiam. Mi-a dat de înțeles. Horor. Nu vroiam. Nici blugii nu i-am mai vrut. Erau prea mari. De fapt, erau uriași. Dar mi-a fost prea silă să mai negociez, să cer banii înapoi, așa că am luat pantalonii ăia nenorociți și am plecat naibii la croitor. Peste câteva zile am primit o pereche de blugi în care nu ar fi intrat decât niște picioare de copil. Cred că netrebnicul de croitor horor a vrut să mai facă o pereche din blugii mei. I-am lăsat acolo să-i repare, să le adauge material. A adăugat un fel de triunghi lung, care pornea de la genunchi în jos. Horor! Cu toate astea, pantalonii erau încă foarte strimți. Asta era situația. I-am luat așa. Ce mai puteam face? I-am purtat cu tricouri foarte lungi, ca să nu se vadă că, de fapt, crăpau pe mine. Feli era plecată la Sibiu, la părinții ei. De-acolo urma să vină, la rândul ei, cu niște blugi noi, procurați cu ajutorul unor prieteni. Când a intrat în cameră împovărată de bagajele în care sigur adusese o grămadă de mâncare, mi-am îndreptat privirea spre blugii cei noi. Erau largi, albastru închis. Mișto. Când ne-am uitat mai bine la ei, erau plini de găurele mici, de la genunchi în jos. Probabil că, în drum spre gară sau de la gară la cămin, intrase într-

o baltă cu acizi, altă explicație n-am găsit. A fost tare nefericită. Singura consolare putea fi o privire spre blugii mei. Horor. Cool.

Pufinas, zicem, și ne apucă râsul.

Să ai costum de baie Pufinas nu era de ici, de colo. Făcuserăm o coadă de ore în șir, dar ce să-i faci, urma să plecăm la mare, într-o tabără studențească unde reușise ea să obțină un loc. Dormim amândouă în pat. Nu putem merge împreună la masă. Nu-mi poate aduce nimic, îi e rușine (s-ar afla că are cu ea o blatistă și ar da-o afară din tabără). La un chioșc se vând din când în când niște cârnați horor. Mai sunt niște biscuiți. Creveți uscați, dar trebuie prăjiți în ulei. Niște conserve cu mazăre sau fasole care ar trebui fierte. Dacă te scoli cu noaptea în cap, poți face coadă la lapte. Suntem totuși în 1985. Horor. Mă hrănesc, de ce nu, cu Ness. Avem o cutie întreagă. Nessul pe pâine seamănă puțin cu untul de arahide. Adică e foarte sărat. Unt de arahide aveam să mănânc abia în anii ’90. Mai sunt două fete în cameră, cu care ne înțelegem bine. Una din ele e, ca și mine, blatistă. N-am văzut-o niciodată mâncând ceva. „Vrei Ness?”, am întrebat-o. Într-o singură zi, Feli și-i face prieteni pe toți cei care stau în vila noastră și în cele din apropiere. Toți vin la noi, „la râs”. Dăm și o petrecere cu multă lume, unde vine și băiatul ăla de la medicină care trebuie să controleze camerele și să-i dea afară pe blatiști. Îmi amintesc doar că am cântat jazz din *Trei culori cunosc pe lume.* Și am dansat pe *Deșteaptă-te, române!* Într-o variantă rock ad-hoc. A doua zi, iar la plajă. Se văd de departe costumele de baie Pufinas. Cele mai mișto lucruri pe care le avem cu noi. Pufinas. Din Grecia. Și corpurile – frumoase, colorate de soare, necomuniste.

De parcă ar exista un corp comunist! Da, există un corp comunist! E cuminte. Gura lui spune des „mulțumesc”. Sau „mă scuzați”. E

indecent de decent. Îi e rușine. Să vorbească. Să se vadă prea tare. Să danseze cum ar vrea. Are privirea ușor plecată. Șovăie dacă să râdă. Își detestă hainele. Și goliciunea. Nu știe ce să facă cu tinerețea lui. Se simte bine înotând în apa mării, cât mai departe de țărm. Cât mai departe, acolo unde corpul se leapădă de pielea de broască (din creieri!).

Acolo, în larg, corpul meu nu are naționalitate. Așa cum, în copilărie, corpul meu nu avea naționalitate în lada pentru plapumă, unde îmi plăcea să zac printre perne, cu capacul închis. Nici în oglindă, când te privești fix în ochi, nu ai naționalitate! Nici când ești îndrăgostit și simți că e cineva care te iubește tare de tot. Nici când dansezi.

Solar, zicem, și ne pufnește râsul.

Așa se numea locul ăla izolat unde făceau plajă nudiștii într-o parte, iar nudistele într-alta. La nudiste veneau polonezele cu marfa lor (farduri, săpunuri, deodorante FA sau Rexona, curelușe aurii, chestii). Nu găseai picior de milițian (cred că nici nu existau milițience, eventual nudiste). Așa se dezvolta comerțul liber. Între Eve de toate felurile, dintre care cele venite de undeva mai aproape de Rai erau poloneze. Noi nu ne duceam la solar. Cumpăram la preț dublu de la cele care mergeau.

Groză, zicem, și ne apucă râsul.

Căminul studențesc din Grozăvești era, după cum spunea involuntar și numele său, de groază. Am stat cu Feli în cameră de la bun început. Apoi, prin anul doi, pentru o vreme, s-a adăugat și Mirela. Căminele erau de două feluri: de fete și de băieți. Fiecare avea un portar. Singurul rol al portarului era să nu lase vreun băiat să pătrundă în căminul fetelor sau vreo fată să intre în căminul băieților. Uneori, cuplurile de îndrăgostiți stăteau

în hol, în picioare, pe caloriferele întotdeauna reci sau, dacă nu era frig, afară, pe barele din fața căminelor (nu erau bănci!). Mai exista și căminul pentru străini. Mixt. Cu familiști. Străinii erau majoritatea din țări arabe, chinezi și poate câțiva estici. În primul an de facultate, mai exista un reprezentant al Americii Latine. De acolo se putea cumpăra bere, dar nu numai. Pe palierul nostru erau vreo 20 de camere. Zece pe-o parte, zece pe cealaltă. Feli și le-a făcut prietene pe mai toate fetele. Se ducea pe la ele să le ghicească în cafea, fumau împreună la oficiu, jucau cărți, vorbeau cu orele. Eu stăteam în cameră și citeam, citeam în neștire, aproape fericită. Doar seara se arăta dincolo de fereastră, dacă uitam să trag perdelele, câte un masturbator de care mi se făcea frică. Important era să-ți păstrezi sângele rece și să te duci să tragi perdeaua, ca și cum nimic nu s-ar întâmpla. Dar eu preferam să o zbughesc din cameră după Feli, ca un copil după mama lui. Stăteam și eu pe-acolo, prin camere străine, cu fetele și femeile. Ele vorbeau tot timpul și, indiferent ce spuneau, nu te plictiseai. Erau niște fete tare deștepte. Făceau mișto. Tot timpul. Nu erau miorlăite. Mi-aduc aminte de o tipă masivă; era ca Oracle din *Matrix* pentru noi, repetase a nu știu câta oară facultatea. Nu avea chef să se întoarcă în orașul ei, în apartamentul cu două camere pe care urma să-l împartă cu părinții (cam ca majoritatea studenților din vremea aia). Avea un trening verde, parcă. O față ciupită. Era teribil de deșteaptă. Datorită acestui lucru, mi se părea și frumoasă. Fuma cu voluptate, trăgea fumul cu ochii pe jumătate închiși. Avea o colegă de cameră, un fel de paj al ei. Veneau și altele pe-acolo, atrase de hazul Feliciei, nu doar de Oracle. Unde era ea, era garantată distracția. Se râdea pe rupte, îmi plăcea să ascult. Eu eram Infans, tăceam ca peștele. Mă uitam la ele ca la un film mișto. Polonez *(Domnișoarele din Wilko?).* O comunitate

de fete lângă care te simțeai în siguranță. În rest, frig ca naiba în cameră și masturbatorii pe la geam, dincolo de perdele. O liniște de-ți țiuiau urechile. Zumzetul neonului care făcea ca totul să pară sinistru, ca la spital. Reșoul pe care trebuia să-l păzești, ca să nu te prindă controlul (ce spaimă mai trăgeam când bubuiau ăia pe la uși și urlau „Deschideți!", ca-n filmele cu ilegaliști, să vadă dacă ai reșou sau aparate electrice). Dușurile nasoale. Gândacii roșii sub linoleum. Uneori, se lua și lumina. Horor. Dacă n-ar fi fost Feli, râsul ei, nu știu cum aș fi rezistat.

Mirela, zicem. Și râdem, că ne făcea zile fripte, ne ruga în miez de noapte să-i aducem apă sau să vorbim. Dar apoi nu mai râdem.

Mirela a împărțit cu noi o vreme camera. Era mai mare cu câțiva ani și foarte bolnavă. Din cauza asta, nimeni nu vroia să stea cu ea. Se scula noaptea, îi era rău și, dacă se enerva pe viață (și se enerva, că nu avea nici de mâncare, nici bani, nici haine ca lumea), nu pregeta să arunce cu toate de pereți. De fapt, așa am și cunoscut-o. Spărsese niște căni de un perete în altă cameră și fetele au dat-o afară. Nu mai știu cum s-a lipit de noi. Nu se ducea decât rar la școală. Când avea chef. Dacă merita. Stătea toată ziua în pat. Fuma și citea. Cum era bolnavă, am lăsat-o să fumeze și în cameră. Făcea singură glume pe seama ei, când era în toane bune. Nu era frumoasă, mai ales că boala o slăbise foarte tare, dar era atât de deșteaptă, încât făcea cuceriri incredibile. Era mereu îndrăgostită. Într-o vreme, de un rus. L-a dat gata, că știa mai multe decât toți rușii la un loc despre literatura lor. Apoi s-a căsătorit cu un băiat cu 10 ani mai tânăr și nu doar foarte frumos, dar și foarte citit. Mirela era prin ea însăși o sfidare a realității de atunci. Știa pe dinafară zeci de poezii, mai ales în franceză. *Luxe, calme et volupté.* Se uita fix în ochii tăi când recita: frumos, lent, cumva sfidător. Se uita dacă

ești destul de deștept pentru asta. Pentru ce făcea ea. Unii o lăsau baltă, plecau. În timp ce vorbea, făcea tot timpul trimiteri la autori, la cărți. Dădea citate din memorie. Avea o memorie fabuloasă. Nu suporta prostia. Avea alergie la ea. Și, dacă avea de-a face cu un prost, i-o spunea verde în față. Era ca și cum practica un sport. I se iertau multe pentru că era bolnavă. Scria poezii. I le-a dat lui Manolescu. O vreme n-am mai știut nimic de ea. Era maestră la „râs de milă". A murit puțin înainte de evenimentele din 1989.

The Army. Ne puneam ceasul mai devreme, ca să ajungem în Panduri, unde erau „cursurile pentru armată", dar și ca să avem timp să ne îmbrăcăm în costumul militar. Horor. Mai ales iarna, când trebuia să adăugăm și o manta, care mirosea întotdeauna a săpun de rufe Cheia, petrosin și lână udă. Chipiul era și mai horor. Ne fluierau băieții pe stradă, ne luau peste picior. De cursuri nu-mi amintesc absolut nimic. Aveam un carnet pe care parcă scriam ceva și desenam – probabil părțile componente ale puștii, prostii din astea. Păi da! „Pușca este alcătuită din trei părți:/ partea de sus,/ partea de mijloc,/ și partea de jos./ Partea de sus este compusă din:/ partea de sus a părții de sus și/ partea de mijloc a părții de sus/ și partea de jos a părții de sus." Asta era o poezie a lui Nichita Stănescu care chiar îmi plăcea. Se numea *Pușca.* Locotenentele vorbeau și despre altceva după ce terminau de dictat teoria chibritului militar: nașteri, căsătorii, familie, bărbați. Erau destul de drăguțe și apropiate de vârsta noastră. Eu citeam poezie fără să mă deranjeze cineva. Odată am citit *The Waste Land* de câteva ori. Pentru mine, *The Waste Land* era un fel de mantră. Și mai era și despre propria mea țară, pustie. Am citit multă poezie la armată. Alegeam cărți de format mic, ce puteau fi puse în buzunar. Le deschideam la întâmplare. Întotdeauna

dădeam peste lucruri care mi se părea că vorbesc despre mine și despre ce e în jur, despre mine în toată chestia (kestia!) aia din jurul meu. „Întreaga greșeală stă în îndoială și în șovăială” (dar asta-i din Pound, nu din Eliot)...

Mai și chiuleam de la armată. Căutam disperate de dimineață hainele, nu găseam chipiul sau o curea și lăsam totul baltă. „Azi nu mergem”, hotăra una dintre noi. Stăteam fiecare în patul ei, pe spate. Ronțăiam mere și citeam ore în șir fără să spunem nimic. Dacă se adăugau și absențele de la Facultate (erau o grămadă de materii tâmpite, la care nu se putea citi pe sub bancă), riscam exmatricularea, dar aveam o șansă: să donăm sânge. Ţara avea nevoie. Mi-aduc perfect aminte cum m-am dus cu Feli să ne ia sânge. M-au chinuit mult până să-mi găsească vena. Stăteam fiecare pe câte un scaun, una lângă alta, cu acele înfipte în brațe. Feli făcea poante, mă făcea să râd, ca de obicei. Uitasem de ac, până când am văzut cum se prelinge sângele ei peste marginea borcanului; nimeni nu observase. Atunci m-am lăsat moale pe scaun, am alunecat, poate am leșinat. Nu știu dacă și sângele meu dăduse pe-afară. Ne-au dat o friptură ca lumea și vin roșu (cum se obișnuia dacă erai donator). Nu mai mâncasem demult așa bine, de când plecasem de-acasă la cămin, la București. Horor.

Dacă tot am pomenit de armată, trebuie să spun că n-am terminat-o. Sunt doar soldat fruntaș (sau sergent?). În vara celui de-al doilea an, stăteam iarăși pentru două săptămâni – luate din vacanța noastră – „în armată”, mergeam zi de zi până la mama naibii, la marginea Bucureștiului, „la poligon”. Acolo trebuia să tragi mâța de coadă și apoi să dai cu pușca în niște ținte de carton de două ori, poc-poc, și să te faci din când în când că alergi. Locotenentele nu ne frecau, erau niște femei cumsecade. Fumam și stăteam întinse pe iarbă, dacă nu era în preajmă vreun vizitator. Când era

prea cald, chiuleam. Așa se face că s-a enervat un nene pe noi, un colonel sau ce-o fi fost. Ne-a chemat pe toate în careu și, roșu de indignare, ne-a mustruluit, adăugând în culmea furiei că, în fond, n-avem decât să rămânem soldați, că armata nu-i pentru oricine și nici nu e obligatorie... Aha! Carevasăzică nu era obligatorie! Îi ieșise lu' nenea porumbelul pe gură. Ne-am dus glonț spre cămin, ne-am făcut bagajele. Din zeci de fete, una singură a ajuns locotenentă, toate celelalte am plecat în vacanță. Mă întreb și acum dacă fata aia s-a dus singură la poligon, să tragă de două ori cu pușca și să alerge de la un copac la altul sau doar a dat examenul și gata.

Jubileu, zicem, și ne umflă râsul.

Era cam singurul parfum românesc mai ca lumea. Apăruseră într-o vreme și unele de serie mică, în niște sticluțe foarte artistice. Dar, oricum, hainele miroseau frumos. Puneam săpun Lux sau Rexona printre ele. Sau săpunuri poloneze sau bulgărești cu aromă de mere verzi (chiar cu formă de mere). Mai erau deodorantele Impulse. Maro, cu mosc. Roșu, feminin. Dar și unul albastru, intelectual. Puteau fi luate doar de la Denisa, care vindea și țigări Kent la bucată. Există și azi deodorantele astea prin magazine. N-am mai încercat. Impuls rămâne pentru mine definitiv legat de epoca aia. Horor. Jubileu a dispărut. Ju-bi-leu! De ce naiba s-o fi chemat așa?

> Jubileu s.n. 1. Sărbătoare pe care vechii evrei o prăznuiau la fiecare cincizeci de ani. 2. Anul în care, o dată la douăzeci și cinci de ani, papa acorda credincioșilor catolici o indulgență plenară. 3. Sărbătoare în onoarea unei persoane care deține de cincizeci de ani o funcție; aniversarea a cincizeci de ani (p. ext.) a unui număr rotund de ani de la un eveniment, de la înființarea unei instituții etc. 4. Cântec al populației de culoare din SUA caracterizat prin referiri la un

viitor fericit, liber. [Pron. -leu, pl. -ee (pron. -le-e), -euri. / < fr. *jubilé*, *cf* lat. *iubilaeus,* ebr. *Yobel]*

Oglindă, zic, și...

În oglinzi îmi plăcea să mă uit în copilărie. De fapt, să-mi privesc ochii – care îmi priveau ochii... Mă uitam în ochii mei ca și cum nu erau ai mei. Cred că atunci era, ca și în adolescență până azi, un fel de exercițiu, cum să zic, etic. Mi-era rușine la cea mai mică încercare de abatere de ochii mei care mă priveau în ochi. La cămin nu aveam decât oglinda din dreptul chiuvetei. Dacă mă aplecam peste chiuvetă, îmi vedeam aproape tot capul. Dacă mă urcam pe un scaun, îmi vedeam doar o parte din corp. Niciodată picioarele. *Femeia în fața oglinzii* era un text pe care îl scrisese prozatoarea mea preferată prin anii ’20. Mi-ar fi plăcut să scriu *Femeia în fața oglinzii,* cu gândul la oglinda din căminul Grozăvești. *Femeia în fața oglinzii în care nu te vezi niciodată întreagă.* Ce diferență între mine și prozatoarea mea preferată! Între oglinzile noastre, mai precis!

Sac, zic, și m-apucă râsul.

Pe la sfârșitul anilor ’80, erau la modă niște fuste lungi, gri, ca de sac, dar mult mai moi, mai păroase. Aș zice azi, folosind un cuvânt al lui Susan Sontag, că erau *camp.* Aveau căptușeală. O mai păstrez pe-a mea pe undeva, n-am aruncat-o. E ca un obiect bizar, de artizanat, dintr-o epocă dispărută, un fel de epocă de piatră (pe vremea aia i se spunea oficial „de aur”). Multă vreme am ținut haine din epoca de aur. Mi se pare neverosimil că le-am purtat. M-am luat și eu după fete și m-am trezit în fustă de sac. Mi-am luat chiar și un paltonaș de sac. Imediat după ’90 a fost mâncat de molii, în debara. Haine de sac? Horor! Cool! Niciodată nu mi-au plăcut cu adevărat hainele pe care le-am purtat în viața mea. Doar un tricou primit de la cumnata mea din Suedia. Avea câteva

dungi groase, pastelate. Ea mi-a dat și niște haine pe care nu le mai purta. Erau cu câteva numere mai mari. Mă uitam la ele. Miroseau extraordinar de frumos. După ’90, când am ajuns în străinătate, rudele mele din Elveția, generoase și pline de entuziasm, au adus în apartament din boxă câțiva saci gri, mari cu haine. Colectate cine știe de unde, ca să fie trimise în România. Au fost răsturnați pe covor. Puteam să aleg. Haine second-hand. Horor. Erau mai frumoase decât hainele mele cele noi. Miroseau dulceag, leșinător. Horor. Mi-a fost rușine să zic nu. Răscoleam în grămadă. Horor. Am râs și-am zis că o să le port, desigur, mulțumesc frumos, o să zic că sunt de la firma Sacos – Sacos de la Sac, fiindcă erau din sac. Sac de plastic. Prima proză pe care am scris-o în viața mea, prin 1984, a fost despre o negresă româncă. Iar primul meu costum de carnaval a fost de negresă. Mi l-am făcut singură. Nu știu câte negrese românce existau în 1984. Negresa mea trebuia să învețe *Miorița* pe dinafară și primea mereu haine second-hand de la săsoaicele din Codlea, orășelul copilăriei mele. Haine pe care și săsoaicele le primeau de la rudele lor din Germania. Mica negresă spăla întotdeauna cu săpun de rufe din sodă hainele cele frumoase și parfumate înainte să le îmbrace. Așa le făcea ale ei! Ea nu era prea fericită că trebuie să poarte hainele altora. Nu hainele erau problema, ci cu totul altceva. Hainele care făceau din ea o fată second-hand. Eram în Elveția și căutam prin morman. Eram o mică negresă. Nu vroiam să fiu în Elveția, ci în Africa. N-aș fi avut nevoie de prea multe haine. Acolo e cald.

Umeri, spunem, și ne-apucă râsul.

Moda internațională a anilor ’80 era pur și simplu horor, cu bluzele alea, cu hainele cu umeri înalți, din bureți. În plus, la noi exista parcă un specific național: erau mai mari. Bureții din Est

erau mai groși decât cei din Vest. Iar cei românești cred că erau cei mai mari, îți făceau umerii largi, ca ai fotbaliștilor americani. Până la 14 ani m-a îmbrăcat mama. Frumușel. Mergeam la croitoreasă. Acolo erau o grămadă de femei cu corpuri de toate felurile. Pe croitoreasă o chema Rita. Sau poate pe cățelușa ei o chema așa. Nu mai știu. Mă lăsa să iau bucăți de material ca să fac rochii la păpuși. Eu nu făceam rochii; materialele îmi plăceau, le puneam unele peste altele, îmi plăcea să mă uit pe rând la ele, să le „răsfoiesc" ca pe o carte. Când aveam vreo 15 ani, croitoresele au dispărut. Intram în altă eră. Ieșeam din copilărie (adio urson, jucării chinezești, bomboane trase în ciocolată, adio *Stan și Bran,* adio *Ciocănitoarea Woody,* adio toate!) și intram în sinistrii ani '80 și în hainele cu „umeri". Printre femeile cu „umeri", de care mi-era frică. Vânzătoare cu „umeri". Profesoare cu „umeri". Cetățence cu „umeri". Eu mi-am scos „umerii" de la hainele cu „umeri". „Unde-s umerii?", m-a întrebat mama. Am dat din umeri.

Asortată, zicem, și ne apucă râsul.

Pantofii cu geanta, cureaua, eșarfa și mănușile. Mama era „asortată". Și mătușa Augustina. Profesoarele erau cele mai asortate. Bluzele din garofiță ale profei de mate cu cerceii săi. Mi-aduc aminte ce șoc am avut când am fost trimisă de profa de română să-i duc ceva profei de mate, care stătea la doi pași de școală. Profa de mate spăla rufe într-un costum ca de trening și nu era asortată! De atunci nu mi-a mai fost frică de profa de mate, era foarte frumoasă și așa, neasortată.

„Îi recunoști imediat pe cei din Est", îmi spune M. la Berlin în 2002. „Cum?" „Du-te în metrou. Să vezi cum sunt îmbrăcați." Mă duc în metrou și dau de „asortate", de femeile alea

îngrijite, cu haine cuminți. Dar mai văd ceva: citesc cărți bune.

Ce mișto ar fi fost să fim băieți! Cu câteva tricouri și o pereche de blugi, cu o pereche de ghete și una de adidași, n-aveam treabă... Și-o geacă de blugi (căreia să-i poți adăuga o căptușeală de blană artificială iarna). Băieții au trăit altfel comunismul, zicem. Ei măcar se puteau îmbăta. Sau puteau înjura. Sau chiar se puteau bate cu proștii. Puteau să fugă. Să fugă din țară înotând, ca Silviu. Puteau să vină acasă când vroiau ei. Puteau să plece pe munte, ca Marius, care-o pornea de unul singur câte o săptămână, în căutare de amfore dacice (chiar găsea!). Dormea prin case părăsite și scria niște poezii tare faine. Puteau să stea de vorbă cu bețivii prin baruri, ca Toma. De-asta chiar îmi părea rău: bețivii erau blajini și spuneau niște lucruri extraordinar de interesante, vorbeau și despre Ceaușescu ce vroiau ei, nu-i sălta nimeni. Băieții puteau să fumeze pe stradă. Puteau fi nesimțiți. Puteau să întoarcă spatele, dacă nu le plăcea ceva. Puteau să facă pe proștii. Puteau să râdă tare, sar-do-nic, ha-ha-ha. Puteau să intimideze doar ridicându-se în picioare. Puteau să rămână mai mult în oraș, puteau pierde ultimul autobuz, căci se întorceau pe jos. Apoi erau întotdeauna, oriunde te-ai fi dus, mult mai puțini decât fetele. Până și urâții aveau șanse mai mari să-și găsească pe cineva decât o fată chiar frumoasă. Se plictiseau mai puțin. Jucau table, remy, cărți sau se uitau la fotbal. Era mult fotbal la televizor într-o vreme. Parcă era numai fotbal. Ei aveau găști și își împrumutau muzici. A! Dar mai ales nu trebuiau să poarte haine cu umeri. Nu știu de ce, dar am convingerea că, pentru băieți, era ceva mai ușor. Plăteau și ei un preț pentru asta. Armata. Care, după ce trecea, devenea o sursă inepuizabilă de făcut haz. Băieții aveau mai multe de povestit decât fetele. Viața unui băiat din

comunism e mult mai mișto decât cea a unei fete. Băieții erau mai liberi. Nu rămâneau însărcinați. Dacă se însurau, mulți dintre ei deveneau un fel de stăpâni. Fetelor nu le plac stăpânii. Nici băieților!

Kim Wilde, spun, și m-apucă râsul.

Nu pentru că am ceva cu Kim Wilde. Doar pentru că îmi amintesc cum mi-am ciopârțit părul ca să arăt ca ea. Cum îl dădeam cu apă în care topeam zahăr – asta în loc de gel sau fixativ. Kim Wilde era peste tot în camera lui Jürgen, Kim Wilde în tricoul ei marinăresc (aveam și eu), Kim Wilde în rochie mulată. Jürgen avea 16 ani, vorbea germană, era nebun după Kim Wilde. Chiar dacă nu semănăm deloc cu Kim Wilde, îi plăcea de mine. Mă uit la părul meu de Kim Wilde din fotografii și îmi vine să râd. Horor! Cool! Kim Wilde avea treabă cu *We're the kids in America.* Și eu, și Jürgen eram copiii nimănui. Cum am fi putut cânta zbenguindu-ne: „ *We're the kids in Romania Woow/ We're the kids in Romania Woow/ everybody lives for the music goes around/ La, la, la"* etc. Ei, Kim, Kim... Nu asta era calea... Dacă știam eu atunci de Patti Smith... Dar cred că lui Jürgen nu i-ar fi plăcut de Patti Smith... Sau de Bjork, care era cu *Sugarcubes* și cânta deja așa mișto și e născută în același an cu mine. Dacă aș fi știut...

Roz, zic, și mă apucă râsul.

Noi, fetele, eram de două feluri. Asta a fost concluzia la sfârșitul liceului, când ne-au lăsat în ultima lună de școală să ieșim din uniformă și să purtăm altceva, adică o uniformă a clasei noastre. Au fost discuții lungi. Unele au vrut haine roz, altele negre. Cam trei sferturi și-au făcut fuste roz de pânză topită, un material foarte la modă atunci și foarte practic, pentru că nu se șifona. Dacă mi-a plăcut ceva din perioada aia, ei bine, a fost pânza topită! În afară de mine și de Ceri, nu-mi mai aduc

aminte cine și-a făcut fustă neagră. Poate Dodoloi. N-o văd în ruptul capului în fustă roz. Ba, mai mult, ne-am pus și tricouri negre. Era o culoare ce ne reprezenta. *Ţară pustie* în cap, Nina Hagen și Janis Joplin (le văzusem doar în fotografii) în inimă (și nu C.C. Catch). Serioase până la fanatism, iremediabil ironice. Negru din cap până-n picioare, culoarea în care ar fi încăput multe, multe cuvinte. Urma să intrăm în „câmpul muncii", „mare și lat", vorba Dodoloiului. Fiecare pe cont propriu. Negru.

La toate fetele alea care aleseseră rozul mă gândesc cu un soi de tandrețe, de milă. Erau fete care aspirau la tot ce are feminitatea mai puternic! Erau fete care se dădeau peste cap să fie frumoase, vaporoase, la modă. Își puneau cercelușI fini, inele de argint subțiri, baticuțuri, brățărici. Ieftinăciuni, dar frumoase pe brațele lor tinere. Erau fetele care aveau să sufere o viață întreagă pentru ceea ce li se lua, pentru dreptul pe care-l aveau și pentru care se luptau: dreptul la feminitate.

Carcasa mea neagră mă proteja. De mine însămi și de tot ceea ce vedeam cu milă la fetele astea îmbrăcate în roz, pline de speranță.

Sunt multe lucruri pe care, dacă le-aș invoca, m-ar pufni râsul.

Dar sunt și multe lucruri în preajma cărora râsul n-ar avea ce să caute (nici măcar ăla amar).

Am auzit că, din cauza sarcinilor întrerupte, ar fi murit peste 10 000 de femei. Una dintre prietenele mele rămăsese însărcinată cu un coleg de-al nostru. Nu știu cum s-au descurcat. N-am întrebat niciodată nimic. Poate a fost un zvon. Oricum, ea nu are nici azi copii. Nu știu nici dacă Adela, una dintre cele mai frumoase fete din clasă, a murit tot din cauza unei sarcini. Nu-mi mai vine să râd când îmi amintesc de ziua aia sinistră când, în micul nostru cartier, s-a auzit de-o crimă.

Făptașa: colega mea de clasă care a născut singură în casă. Era o fată foarte blândă, politicoasă, sperioasă, neajutorată. Aveam amândouă același fel de palton. Oribil palton, mă gândesc acum. O ajutam la teme. Era cu două capete mai înaltă ca mine, dar mă asculta cuminte ca un copil, în timp ce-i explicam lecția la fizică sau la mate. Ce disperare trebuie să fi fost ca să ajungă ea să facă ce-a făcut! Ce disperare trebuie să fi fost! Am auzit că are acum o fetiță. Că e bine. Mă bucur tare mult pentru ea.

Nu-mi vine să râd nici când mă gândesc la căsătoriile din pricina unor copii pe care nu-i vroia nimeni. La despărțirile din cauza aceluiași lucru.

Nu vreau să mă gândesc cum ar fi fost dacă aș fi avut copii atunci și ce aș fi făcut să-i hrănesc cum se cuvine. „Ce naiba mâncam noi înainte?”, mă întreabă într-o seară Bogdan, soțul meu, după cină. Conserve de pește, asta mi-aduc aminte. Multe conserve de pește. „Crezi că mâncam și salam de vară uscat?”, mă întreabă el. Nu. Nouă nu ne plăcea salamul de vară uscat. Biscuiți. Ceai. De biscuiți și ceai îmi aduc atât de bine aminte, îmi și plăceau.

Nu vreau să mă gândesc cum ar fi fost dacă naveta mea de profesoară la țară ar fi durat. În primele șase luni am făcut o bronșită ciudată. Nici un doctor n-a reușit să-i vină de hac. Tot revenea febra. Îmi plăcea de elevi. Ţineau la mine. Eram tânără și, pentru ei, am purtat o vreme bijuterii (ieftine). Prin clasa a zecea, majoritatea fetelor se măritau. Scriau compuneri emoționante, cu multe greșeli de ortografie. I-am învățat să țină jurnal, să scrie acolo despre ei. Cei mai buni primeau multe pagini rupte din revistele lucioase pe care le aveam de la rudele noastre din străinătate. Fetele primeau poze cu modă, băieții cu mașini. Se dădeau în vânt după ele. Le lipeau pe caietele lor. Făceau schimb între ei.

Pe la 22 de ani scriam într-un poem așa:

Mă simt de parcă-aș fi mama mamei mele.
Mi-e frică de viața pitică
de clanul pitic de clanul cel mare
lăsați-mă să fiu nimic
lăsați-mă cum sunt:
o sperietoare.

N-am fost conștientă de ceea ce comunismul mi-a luat decât după 1990. Mai ales când am ieșit prima dată din țară. Aveam 25 de ani. Viitorul mă speria la fel de mult ca trecutul recent. Trebuia să fac față unei lumi pe care o idealizam și pentru care, credeam atunci, nu eram pregătită. Mi-aduc aminte de prima fotografie pe care mi-a făcut-o cineva după ’90, o rudă de-a noastră din străinătate. Sunt îngrozitor de slabă, zâmbesc chinuit, am o față masculinizată, îmi țin mâinile pe genunchii lipiți, am o privire de animal hăituit. E o fotografie în care viitorul și trecutul, în tot ce au ele mai neliniștitor, se întâlneau. O sperietoare.

Paris, 2007. Cobor din Montmartre și dau de mai multe trupe. Cântăreți. Mă opresc la unii grozavi. Tineri, plini de energie, vreo 15, multe fete. Sunt îmbrăcați ca naiba. *Camp.* Ca unii dintre noi în anii ’80. Or fi din... Rusia, mă gândesc. Săracii! Sau din... Albania? Fetele au fuste urâte, de mame din perioada comunistă. Două au căciuli de vulpe argintie (horor) cam vechi, de tanti din Est. Pantofi destul de *shabby.* Pe frigul ăsta, pantofi... Caut mai mulți euro prin buzunare. Săracii de ei... Studenți săraci. Da’ parcă prea-s *shabby.* Să fie din Rusia? Din Siberia, poate! Sunt foarte mândri. Frumoși. Săracii. Îmi place de ei. Cu hainele alea nenorocite! Puternici. Voci puternice. Plămâni puternici. Danturi puternice. Au un soi de entuziasm disperat. Cântă cu pasiune, așa cum cântă rușii în filme. O solidaritate îmi umple

pieptul. Ceva totuși nu merge... În 2007, cine naiba mai putea fi atât de prăpădit? Care din Est? Care din Est să fi rămas atât de estic? Mă apropii timid de un băiat într-o pauză. De unde sunt? Din Paris. Sunt studenți parizieni. Își vor lansa CD-ul peste o săptămână. Luaseră hainele astea de la second-hand. Haine estice din anii ’80. Le recunosc dintr-o mie. Hainele-s cool. Mi se par pur și simplu cool. Ei sunt cool. Sunt foarte puternici. Bat din tobe și din talgere cum nu am mai văzut. Retro, Estul e așa cool. Horor!

— *„Lady!*
— *Yes, Bird!*
— *It’s cold.*
— *I know.”*
— Știi ce cred că a fost cel mai nasol în Co?
— Ne-a luat tinerețea.
— Nu. Ne-a luat dreptul la feminitate. Co a fost înainte de toate un atentat la feminitate, zice Fe.

Și râde.

Tetra... Pufinas... jubileu... *the army...* asortată... blugi... mobuți... căciulă de nutrie... etc. etc... Horor. Și râdem, râdem amândouă. Râsul a fost, în sinistrii ani '80, cea mai cool manifestare anticomunistă. Mai aveam de partea noastră tinerețea și frumusețea. În mizeria de atunci, lucrurile astea străluceau. Îți dădeau demnitate. Îmbrăcată în frumusețea și tinerețea ta, nimic nu te putea atinge. Mai erau conversațiile noastre nesfârșite despre cărți, într-un fel în care băieții nu știau s-o facă. Dar asta e altă poveste.

Iulia Popovici

Născută în 1979 la Suceava. Jurnalist cultural și critic de teatru. Trăiește și lucrează la București. Absolventă a Facultății de Litere din cadrul Universității București și a unui masterat de scriere dramatică la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică. Redactor la cotidianul *Ziua* și la săptămânalul *Observator cultural,* colaborator la portalul online *LiterNet, Dialog* (Polonia), *22, Dilema Veche, Euresis, man_in_fest, Vatra.* A ținut conferințe despre noua dramaturgie românească la Poznan, Varșovia, Viena și New York, a fost curator și a susținut ateliere de dramaturgie, iar în toamna lui 2007 a beneficiat de o rezidență în cadrul Institutului Cultural Român de la Paris.

A scris note introductive pentru volume de teatru și poezie (Eikon, Biblioteca Teatrului Imposibil, Cluj-Napoca, și LiterNet). A îngrijit volumele *Vitamine* de Vera Ion (Cartea Românească, 2006), *Un tramvai numit Popescu,* scenariu de Gavriil Pinte după poeziile lui Cristian Popescu, *mady-baby.edu* de Gianina Cărbunariu și *Kamikaze* de Alina Nelega (Cartea Românească, 2007), într-o serie de teatru pe care o coordonează. A alcătuit antologia de dramaturgie românească în traducere maghiară *Kortars roman dramak* (Koinonia, Cluj-Napoca, în curs de apariție). Piesa ei *Vacuum* a fost lecturată la Teatrul LUNI de la Green Hours (cu titlul *770. Ilustrate cu flori de câmp),* în regia Adrianei Zaharia. În cadrul proiectului DramaFast (Baia Mare, 2006), a scris monologul *O dimineață astrală.*

X și Y

Pentru DADA

Cu „teiubesc” n-am o relație prea bună
În general, cuvintele au ajuns să nu-mi mai spună nimic
cam de când am ajuns să le fabric
pentru uzul altora.

*

Mi-a venit ciclul odată cu Revoluția. Nu-i nici o metaforă aici, probabil că nici nu mi-aș fi ținut minte prima menstruație, dacă nu s-ar fi suprapus cu acele zile când o vecină a sunat la ușa lui Jeni, sora bunicii mele la care-mi făceam eu de cap, ca să-i spună conspirativ să deschidă televizorul. Care televizor, când era ora 2 după-amiază?! La finalul celor trei zile petrecute cu ochii țintă la alb-negrul televizorului, ghemuită lângă pat și dormind pe sponci, m-am îmbolnăvit. Sau, cel puțin, așa credeam.

*

Roșiile galbene, pepenii verzi, cu miez ca de portocală și cei verzui-dungat, ovali, cu miez rozaliu. Cavit-ul, fiecare bucățică smulsă cu greu din ambalajul de plastic cu folie de aluminiu. Sifoanele de sticlă, cu plasă metalică și țăcănitul ritmat, agale, pe care-l auzeai câteva minute înainte să calci pragul sifoneriei. Complicata mașinărie care transforma în fiecare toamnă roșiile în bulion și obsesia maică-mii pentru un congelator plin ochi cu pătrunjel, mărar, vinete,

ardei copți, pește obținut după lungi excursii misterios-pescărești, iepuri nevinovați uciși cu mașina la șosea, fazani braconați și porci tăiați pe ascuns, riguros împărțiți pe jumătate între făptași. Laptele la pungă și pâinea neagră rotundă, doar la Suceava, în vacanță (la Focșani nu existau), cumpărate cu pile de la magazinul Arini, intervenții și nenumărate conversații despre copii, borșuri și zarzavaturi. Fragi cu smântână și mămăligă. Gem de prune cu smântână și mămăligă.

Dar și scaunele de bucătărie cu gaură, o parte a mecanismului cu care toată familia depăna lână, deșirând fuste, veste și pulovere vechi și torsul mașinii de cusut „de picior", care ne transforma în fiecare an garderoba. Bucățile de pânză albastră, decolorate, prinse în cuiuțe la geamuri în toropeala verilor moldovenești. Soba construită cândva, pe la jumătatea anilor '80, cu cahle luate de la demolări.

Vată cu câlți și maroniul murdar de hârtie igienică aspră.

*

În gura mea, cele mai grele trei silabe din viața unui om
au o dezamăgitoare ușurătate de a fi.
Teiubesc nu știu să spun și poate nici n-aș vrea,
dar, habar n-am cum se face, lipsa lui lasă în urmă un gol
pe care n-am cu ce-l umple, nici chiar cu mine.

*

Mama. Mama nu și-a iertat niciodată faptul că nu s-a putut căsători la biserică. Nu c-ar fi ținut foarte mult la asta, religia n-a fost niciodată o preocupare intensă a familiei. Dar nunta exclusiv

civilă n-a fost o alegere voluntară, ci un tribut plătit țării: bunicul meu lucra în Ministerul de Interne, la Securitate, iar fiica lui n-avea cum să se mărite cu preot. Câțiva ani mai târziu, mătușă-mea a făcut-o, ceea ce n-a împiedicat-o să divorțeze în 1989; Revoluția a prins-o inginer de șantier la București, singură într-un bloc în construcție din Centrul Civic, încălzindu-și apa de spălat cu un termoplonjon de dimensiuni industriale, recuperându-se după o hepatită pe fond nervos și deja bolnavă de rinichi din cauza frigului.

Cel puțin asta e varianta oficială, căci s-ar putea ca rinichii să-i fi fost afectați de seria de avorturi ilegale pe care le făcuse la Iași în vremea studenției. E marele secret al familiei, pe care și acum îl ținem cu toții, pentru ca „bunica de la Suceava", ultima purtătoare a tradițiilor noastre morale, să nu afle. Deși o bănuiesc de mult că știe. Din cauza chiuretajelor, mătușă-mea n-a mai putut păstra nici o sarcină. Nu știu de ce, câinii ei, pe care-i iubește ca pe niște copii, înclină să moară în accidente tragice și stupide de mașină.

Habar n-am ce făcea bunicul la Securitate, el, care se pricepea la robinete și trandafiri mov mai mult decât la chestiuni ideologice; mama nu vrea să aibă de-a face cu nici un dosar, de când a descoperit în fișele ei de personal cum o turnau prietenii.

*

Pentru că o dată am visat ceva care aducea cu Jeni și unchiu-meu Mircea făcând dragoste, deși Revoluția încă nu venise și nici eu nu devenisem femeie și pentru că era cazul, căci de mult nu mai credeam în chestia cu barza, mama mi-a explicat într-o seară, la masa noastră din bucătărie – dacă tot stăteam degeaba la flăcăruia unor lumânări de cimitir înghesuite într-o cutie de ness Amigo,

uitându-ne cum la blocul de peste drum e lumină, iar la noi nu –, cum se fac copiii. Mai precis, combinația aleatorie dintre treburile invizibile numite cromozomi X și Y, în urma căreia ies uneori fete, alteori băieți.

*

Mi-e frică de cuvinte
pentru golurile din ele.
Te-ntreb ce faci. Îmi răspunzi cu „de ce”
și iarăși știu
că nu mai e vorba doar de mine și de tine
sunt vieți, fantasme și lumi
și un prag pe care nu-l voi trece
către tine. La fiecare „de ce” al tău
picioarele mi se taie
și mă întorc în purgatoriul sfârșitului care
se apropie.

*

Doamna M., profesoara mea de biologie din generală. Soția dirigului. Singura persoană pe care am cunoscut-o vreodată cu o alergie funciar-viscerală, autentică, despotică față de gândirea critic-independentă a oricui altcuiva. La alternativă. Singurul om peste care am dat capabil de înseriere umană. Nu c-ar fi fost greu: în toamna lui 1990, era destul să impui la scară largă bentițele de elastic alb, să le ceri unor părinți debusolați achiziționarea în masă a bluzițelor de pânză cu dantele și volănașe (le vindeau moldovenii în piața de „ruși”), asortate la fuste negre, eventual plisate și musai până la genunchi și aveai deja o întreagă cohortă de pinguine asexuate și în creștere. Asta când nu eram în uniformă, iar pe sub uniformă, cinci luni din nouă, cu pantaloni (pentru că mă încăpățânam să port ciorapi, oricât

de groși, dar ciorapi, îi ofeream deseori doamnei M. delicioasa plăcere a unor antologice sesiuni de pedepsire publică a cumplitului delict de cochetărie; să zicem că mă dau mare; de fapt, nu era mare scofală, aveam fixuri de adolescentă prost îmbrăcată, că așa mi-erau gusturile și așa erau vremurile).

Însăși doamna M. avea reputația unei femei foarte elegante: avea patruzeci și ceva de ani pe atunci, ochi mari, deschiși la culoare, părul coafat cu atenție (într-o altă culoare decât bănuiesc că avusese în tinerețe), purta fuste lungi, eventual vaporoase, făcute la comandă, uneori bluze perfect transparente, pe sub care se zărea sutienul asortat. Nici nu știusem până atunci că există sutiene mov. Avea un bărbat cu reputație de Făt-Frumos, la care se uitau cu jind colegele de cancelarie, mamele elevilor și jumătate din restul populației feminine a orașului Focșani. Una peste alta, avea toate motivele să exerseze la clasă mecanismele biologic-sociale de afeminizare a unor copile de 10 ani. Patru ani de spaimă săptămânală sper că m-au vindecat de frica instituțională pentru totdeauna. N-am reușit însă niciodată să înțeleg de unde venea, dincolo de aplecarea către despotism care-i caracteriza stilul profesoral, disperata dorință a acestei femei de a ne ține în frâu sexualitatea hormonal-adolescentină.

Avea doamna M. nesiguranțe legate de propria feminitate? Îi era teamă că „se trece”, ne simțea pe noi ca pe-o amenințare? Știa că îmbătrânește; și nu îmbătrânea frumos. Am văzut-o o singură dată nemachiată, îmbrăcată „de casă” (mă dusesem la „dirigu’” în ajunul unei olimpiade de română pentru o carte): cred că, dacă m-aș fi întâlnit cu ea așa pe stradă, n-aș fi recunoscut-o. Dar oare în frumusețea pielii încă nu de tot ridate, acoperită de smacuri, a părului care nu lăsa să i se vadă rădăcinile albite, în hainele care să ascundă un corp pe cale de a se prăbuși, pe vremea când

puțini dintre cei aleși și le puteau permite și procura, în asta stătea fericirea acelei femei? Încă mă mai gândeam la coronița roșie pe care mi-o aruncase doamna M. la coș, în prima zi din clasa a V-a, pe când dădeam, opt ani mai târziu, bacul la biologie (combinații complexe de cromozomi X și Y).

*

De fapt, nu mă îmbolnăvisem. Mi-am ascuns în prima zi chiloții, să-i spăl când n-avea să mă vadă nimeni, fiindcă-mi imaginam c-am o diaree tâmpită, de care nu mi-am dat seama. Jeni a chemat-o pe mama; cred că nu se simțea deloc în stare să-mi explice misterele feminității. Am impresia că-n familia mea asta se numea „decență”.

*

Mama avea în frigider anticoncepționale pe bază de chinină și unt de cacao, pe care i le dădea o prietenă farmacistă. Pentru mine, erau ca bomboanele cu pudră de cacao, amandine, cred că un pic amărui. Și sufeream, cu suferința mea de copil singur la părinți, că nu mă lăsa să le mănânc. Am aflat acum câțiva ani că, de fapt, se băgau în vagin. Chinina are proprietăți spermicide, untul de cacao e lubrifiant. Nu știu cum se face, dar unt de cacao n-am mâncat niciodată.

*

E patetic mai mult decât dramatic
singura dată când îmi doresc un copil
- cu tine -
e și singura dată când chiar nu se poate. O
Întreagă biologie la mijloc,

iar din sânii mei lapte nu va curge.

*

Așa am aflat eu despre sângele care va curge din mine în fiecare lună a următoarelor decenii, după o ușă de baie a unui apartament cu două camere dintr-un bloc cu două etaje de lângă marele parc al orașului Focșani. Nimic nu mai țin minte din ce mi-a spus mama sub privirile strecurate prin crăpătura ușii de mândrul meu tată; dacă mi-a dat o lecție importantă pentru viață, am uitat-o.

*

Nici una dintre casele copilăriei mele – ale tinereții străbunică-mii, mătușă-mii, bunică-mii, maică-mii – nu mai există. Ei, mai există ele, dar nu mai sunt ale noastre. Iar orașele copilăriei și adolescenței mele nu mai sunt de mult la fel; aș putea spune că nici ele nu mai există, cam de când magazinul la care stăteam eu la coadă la iaurt la 5 dimineața prin iarna lui 1993 s-a acoperit de faianță neagră și a evoluat din bancă în sediul Administrației Financiare, iar prin Cetatea de Scaun s-au pornit să pască oi. „Bunica de la Suceava" a rămas singură, stă într-un apartament de bloc la Piatra-Neamț, are poliartrită și-a pălit-o un avânt antimaghiar suspect pentru cineva care nu a cunoscut în viața sa un ungur. Jeni a supraviețuit morții propriei mame, a surorii și a nepotului, are stimulator cardiac și și-a pus tavan fals. De vreun an, umblu cu testamentul ei olograf în geanta de la camera de filmat.

*

Am făcut prima dată dragoste la opt ani de la Revoluție. Nimeni nu mi-a povestit și nici nu m-a întrebat vreodată cum e să iubești. N-am auzit pe nimeni în familia mea spunând vreodată „te iubesc”. Ba nu, a fost o dată, dar era deja prea târziu (în ziua când a murit tata, mama mi-a zis: „E singurul bărbat pe care l-am iubit”).

Prima femeie pe care am văzut-o goală a fost mama tatălui meu, pe un pat de spital din București, cu venele umflate de o dializă care nu folosea la nimic. Mi-a spus: „Bunica moare”. Primul sărut adevărat l-am văzut într-un film pe video, un video care făcea naveta între casele prietenilor și agăța invariabil o casetă din trei. L-am avut pe-al nostru personal în primul an după Revoluție; l-a adus tata din Germania împreună c-un film porno și o geantă de spray-uri 8x4. N-a pupat-o pe mama la aeroport, erau prea mulți străini de față, iar noi, atât de puțin civilizați în comparație cu nemții, aveam portbagajul plin cu canistre de benzină greu obținute. Din Japonia ne-a adus bețișoare. Primul bărbat dezbrăcat l-am văzut în patul meu.

*

Încă îmi mai vine ciclul, știu cum se fac și cum nu se fac copiii, am văzut trupuri de bărbați și de femei. Dar nu cred că știu (încă) să iubesc. Ori, cel puțin, nu știu s-o spun. Poate că asta se învață în copilărie, odată cu „mama”, „tata” și mersul biped. Să-nveți să spui „te iubesc”, să-nveți să fii femeie.

*

Mă faci fericită.
Mâinile tale în părul meu capătă nuanțe de albastru.

*

Mama n-a mai iubit pe nimeni. Sau nu destul ca s-o și spună.

Alina Radu

Născută în 1970 la Iași. Este absolventă a Facultății de Litere și Filosofie a Universității „Al. I. Cuza”, Iași (1994). Master „Literatură română și intertextualitate”, la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității de Vest, Timișoara (1995-1996). După absolvire, a fost prezentatoare și redactor de actualități la Radio Vest, Timișoara și TV Europa Nova Timișoara, apoi redactor de actualități la Iași: director de programe la Radio Europa Nova și producător de emisiuni la TV Europa Nova. După un an petrecut în SUA, revine în România. Vreme de doi ani, este coordonator PR al Centrului de Asistență Rurală Timișoara.

A publicat texte eseistice și critice în diverse reviste din țară (*Orizont*, *Dilema Veche, Noua literatură, Timpul*). A tradus din limba engleză trei volume, toate apărute la Editura Polirom: Salman Rushdie, *Dincolo de limite* (cu pseudonimul Petru Dulgheru); Peter Burke, *Renașterea europeană. Centre și periferii;* W. Richard Scott, *Instituții și organizații.*

În prezent, lucrează ca redactor de carte la Editura Polirom, este redactor la revista *Orizont* (Timișoara) și cercetător la Fundația „A Treia Europă” din Timișoara.

O zi din viața Alinei Viktorovna

Am început cu stângul de dimineață. De fapt, n-a fost așa de nasol, până nu mi-a zis Dragoș că uite ce zgaibă mi-a ieșit în frunte. Era un coș cât China, chiar între sprâncene, și bretonul mi-e prea scurt să-l acopere (n-am avut alaltăieri de lucru și-am lăsat-o pe mama să mă tundă). Îl văzusem de aseară, dar parcă nu era atât de mare. L-am dat cu Juvenal – degeaba. După ce am răzăluit prostia aia albă, a ieșit la iveală și mai mare. Ai mei mi-au zis iar chestia cu „până te măriți, îți trece", iar eu m-am făcut că mă gâdil la subsuoară. S-au enervat și-au început: că stau cu orele în baie și mă preocupă toate prostiile, că nu mi-e capul decât la bairamul de diseară și la țoale, și tot așa, până am început să bocesc. Frate-meu mi-a luat apărarea. După aia a stricat totul, zicându-mi că arăt chiar drăguț cu cornu' ăla în frunte și lasă, Șerban nici n-o să-l vadă cu ochelarii lui. Am făcut azi-noapte prostia să-i povestesc de Șerban și cum m-a luat el de mână la bairamul Danei și bineînțeles că acuma trebuie să facă mișto de mine.

De fapt, ieri ne-am distrat la culme: mama ne-a culcat iar împreună – era groaznic de frig – și a zis că pune reșoul într-o singură cameră (a mea, că-i mai mică) și toate păturile pe noi, „să ne încălzim ca animalele în grajd" – iar o durea capul, cred că din cauză că se încălzește cu aragazul aprins toată noaptea, iar tata se teme să nu se ia gazul și apoi să-i dea ăia drumul înapoi și să murim toți sufocați. Nouă ne-a picat bine, i-am spus *Povești cu zâne* lui nebunu' de frate-meu și el făcea pe Zâna cea Binevoitoare și se mâțâia: „Vaaai, dragă Rozalia, da' chiar n-ai și tu o rochie

mai de Doamne-ajută? Na, ține de la naș-ta, da' fă-te și tu încoa' c-un păhărel de oarece, c-am zburat azi de m-am împrăștiat!". Și alte tâmpenii din astea. Am râs de-au venit și mama, și tata în cameră să ne facă scandal, că mâine avem școală, iar Dragoș cică nu merge la școală, merge la facultate și de aia îi zice facultate, fiindcă-i facultativă.

În fine, frate-meu s-a hlizit de mine cum dorm cu ciorapii în pat: „Așa, Gigi, puneți-i bine, ca să-ți găsești degetele dimineața, să nu le cauți prin tot patul!". Adevărul e că mi s-au învinețit un pic două degete de la picioare – de, și la școală e cancer de frig. Mama mi-a pus niște foi de varză pe degerătură și de aia mi-am pus și ciorapii, doar nu era să mă frec cu varza prin pat. Christina e mai rău, i s-au colorat și câteva degete de la mâna dreaptă, pe care nu poate să poarte mănușă când scrie – are și asta o piele mai sensibilă. Și dobitocu' de dirig nu ne lasă nici măcar cu pulover pe noi! La alte clase îi lasă și cu paltoanele, numai noi tre' să fim regulamentari... Mă și gândeam ce mișto ar fi să mă vadă Șerban cu pijamaua aia oribilă din molton, cu fața pătată de Juvenal și varză în ciorapi...

Apropo, încă nu știu cu ce să mă îmbrac diseară la Corina. Mama zice că am destule țoale pentru o fată de vârsta mea și că ea, când era ca mine, avea un pulover și o fustă pe care le spăla și le usca zilnic. M-am certat cu ea: măcar dacă aș avea o pereche de blugi; ce, și Christina, și Daria, și Mădă au, dar mi-a amintit apoi de restul găștii și cum mi-a împletit o tonă de rochii, fuste și bluze (jur că n-o să mai port NIMIC împletit când o să fiu mare) și cum a încercat de un milion de ori să facă rost de blugi și de adidași de la Galați și mi-a adus de la Fondul Plastic din București cureaua aia șmecheră și pantofii bulgărești... Ce-i drept, aici m-a muiat, e-adevărat că acum juma' de an a venit cu o pereche de blugi stas, îi luase doamna

Mariana de la vaporeni și am leșinat când i-am văzut. Apoi, când să-i pun pe mine, canci! Nu puteam nici să-i închei, de ziceai că-s una dintre balenele clasei. Și, culmea, erau și prea lungi, nu știu pentru cine erau făcuți, că eu am bătut de mai bine de-un an un metru șapte'ș'șase. Când mi-a văzut fața, săraca, a început să plângă și a trebuit să mă duc după ea și să-i explic că nici nu-mi trebuie neapărat și faze din astea. Până la urmă, i-a vândut mamei lu' Lili, care-i încă fetiță și e mai strâmtă pe unde trebuie. Probabil o să le taie cracii și uite-așa s-a făcut Lili cu blugi pe jalea și suferința mea...

Cred că o să-mi pun rochia aia albastră pe care mi-a făcut-o tanti Geta de la II. M-am gândit că, nu știu de ce, dar ne îmbrăcăm toți de parcă am merge la balul de sâmbătă-seara: băieții la costum și cravată ori sacou bleumarin și pantaloni gri (asta-i mai nou damblaua șmecherilor de la „Negruzzi"), iar fetele în „creații" de voal, catifea și ce ne mai rostuiesc mămicile noastre de la pilele lor, croite cum dă Dumnezeu, fiecare cu norocu' ei. Pe a mea am vrut-o scurtă și fără mâneci, dar tanti Geta s-a gândit așa, în sinea ei, că „scurtă" înseamnă până în dreptul genunchilor și i-a trăsnit și niște mânecuțe strâmte, deși îi spusesem că se poartă umerii lați și mânecile chimono... Of! Tata a zis că și-așa e frig, lasă să fie mai mult material, să mă acopere (da, exact asta era grija mea!), dar la Corina chiar e cald, că stă la casă și are sobă cu lemne.

A dat Dumnezeu și am ajuns la școală. Am întârziat, că am fost fraieră să merg în stație și evident că tramvaiele spre Copou nu merg dimineața în Copou, se plimbă probabil vesele prin CUG, să ducă oamenii muncii la lucru. A venit de fapt unul, dar era plin și pe scări și mergea cu ușile deschise. Așa că am luat-o la picior prin nămeți la deal. În liceu m-am strecurat pe la intrarea profilor, a elevilor era deja închisă. Mi-era groază să nu dau

nas în nas cu directorul sau cu alt balaur, fiindcă aveam părul tapat și lăsat pe spate și m-am și pudrat un pic, să ascund nenorocirea de pe frunte. Panglica am pierdut-o, era elastică și mi-a zburat din cap când am zvâcnit mai aprig din plete, m-a și pocnit peste o ureche cu clemele alea metalice și n-am mai găsit-o nici după ore; să facă borș cu ea cine-o găsește, mai bine port una împletită. Matricolă iar n-aveam; în ultima clipă, când să ies pe ușă, m-a întors tata din drum și m-a pus să-mi iau cojocul. L-am luat, da' pe ăsta n-am putut să cos matricola, pentru că-i cojoc din piele groasă și nu intră acele noastre, trebuie unul special.

Am avut noroc, nu s-a legat nimeni de mine azi. N-am avut mate; numai română, engleză și PTAP, la care ne-a dictat dirigu' ceva la repezeală cu însușirea de cunoștințe și deprinderi militare și tehnico-nu-știu-cum, în spiritul formării omului nou. Scriam de ne înțepeneau degetele, când, pe la spatele dirigului, Bobby a început să se maimuțărească. Nu știu cum reușea, dar făcea la marele fix pe omu' nou: se ridicase în picioare și stătea cu ochii ațintiți spre viitoru' luminos, dădea din gură pe mutește, dar căsca botu' cât o șură, ca broscuța din banc, iar din mâini dădea ca Ceaușilă. Am început să nechezăm, pe Mădă a pufnit-o râsul în hohote și dirigu' s-a întors cu tot corpul, ca un urs. Bobby a apucat să se trântească în bancă, dar îi rămăsese pe față un rânjet larg, înălțător. Când l-a întrebat ăla de ce zâmbește, tâmpitul de Bobby a zis că de bucurie că țara ne îndrumă spre comunism – sau altă barbă de genu' ăsta – și dirigu', nefiind chiar prost de felul lui, l-a dat afară. Bobby n-a întins coarda, mai ales că nici nu l-a pus absent – de, poate se temea dirigu' să nu zică după aia cineva că ne înăbușă profii entuziasmu', mai ales că-i clasa plină de copii de ștabi.

În pauză am mers „să bem apă", adică să ne fâțâim pe coridor în față la a XII-a B, dar n-am

văzut pe nimeni. Or fi fost la chioșc, dar nici chiar așa de ahtiate după ei nu suntem ca să ieșim în gerul ăla. Așa că am revenit în clasă și am ținut un congres despre cu ce să ne îmbrăcăm diseară. A reieșit că nu pot lua rochia albastră: aia merge numai cu pantofii bulgărești și exact așa o pereche are și Dana, pe care și-i ia, că ea a zis prima. Mai vedem. Oricum, ura-ura-Ceaușescu-PCR! Nimeni n-a zis nimic de coșul meu! Și zău c-ar fi zis javrele mele, dacă-l vedeau. Are maică-mea o pudră a-ntâia, Caron, s-a îndurat dimineață să-mi dea să pun pe frunte. Sper să-mi dea și diseară.

La ultima oră aveam sport, așa că ne-a dat drumu'. Profa ne-a zis cinstit că tre' să ajungă la țară, iar duminica asta circulă – au număr fără soț la mașină. Ca și noi. Asta înseamnă că m-am lins pe bot de mers săptămâna viitoare la Neamț. Or să circule alea cu soț, că partidu' vrea să mai facem economie la prea multa benzină pe care o consumăm. Și ai mei au nevoie să mai facă o aprovizionare; zilele trecute se plângeau că nici făină nu mai au, iar bunica n-are prin cine să le mai trimită.

În drum spre casă, cum mă lălăiam cu fetele, fază: a început Daria să ne povestească de una Beatrice dintr-a XII-a de la Național, vecină cu ea. Cică a rămas gravidă și ai ei n-au reușit să miște nimic, deși îs destul de mahări, așa că tipa o să cam nască prin mai! Adică pierde bacu', admiterea, tot! Bineînțeles, gagiu' ei și-a pus coada pe spinare, ai lui nici nu vor s-audă de însurătoare, să-și strice el studența, anii cei mai frumoși și perspectivele... Vlad, care se ține de la o vreme de coada noastră, repede ca musca-n aia calului: „Băi, da' ăștia n-au auzit de anticoncepționale?". Bine c-ai auzit tu, m-am gândit. Că de auzit am auzit și eu, da' nici c-am văzut vreodată unul la față. Și să te văd – dacă găsești – cui le dai, nouă ni-e o frică, de cred c-o să terminăm școala pure ca niște flori de mai. Nu-i vorbă, nici nu ne-a rugat nimeni s-o

facem, abia dac-a mai ieșit câte una prin parc de mână cu vreun fraier. Da' și chiar dacă... vorba nu știu cui: „Cel mai bun anticoncepțional e aspirina ținută strâns între genunchi!". Și când, și unde... La nouă jumate seara trebuie să fim acasă, discoteca se închide oricum la zece, iar babacii trebuie să știe cu cine-ai plecat, cine te aduce acasă, unde ești în orice clipă a vieții, că altfel încep să se jeluiască despre cum se sacrifică ei pentru noi și ne pun pe masă și-n casă ce alții n-au și nici nu visează, cum ne vor binele și trag ca să ne fie nouă bine în viitor, să prindem repartiție aproape de oraș (sau, ehe, chiar *în* oraș!), să ne ia apartament proprietate personală, mașină mică și... ce m-o fi apucat? Până una-alta, CU CE MĂ ÎMBRAC DISEARĂ?

Acasă, dezastru. Mama încă nu venise de la serviciu, deși ar fi trebuit să aibă SRL (Săptămâna Redusă de Lucru) și nu știam unde a pus Rexona ăla nou, apa nu curgea DELOC, nici măcar aia rece, iar aia caldă știam că nu sâmbăta asta; eu în patru ore trebuia să mă spăl, să mă usuc, să mă îmbrac, să... Tata în schimb venise mai repede de la Universitate – n-a avut ore, că e sesiune; voia să știe ce note am mai luat, cum mă mai descurc la mate (Ghici, tata! Minunat, o să mă fac matematiciană, doar de aia m-am dus la mate-fizică, să-mi zică bou' ăla cum o să ajung muncitoare la Textila, fiindc-am zis „lamă" în loc de „lemă") și ce-mi fac degetele. Uitasem de ele. Am dat jos ciorapii, foile de varză... Degetele parcă arătau mai bine. Oricum, tata a insistat să mă ducă la doctorul Costăchel. Da, tată, mă duc și-mi iau și degetele cu mine. Numai spune-mi cu ce să mă îmbrac seara asta. Și cu ce mă-sa mă spăl. Dimineață măcar curgea apa aia înghețată, am strâns din dinți și m-am spălat, însă nu m-am dat cu spray, că mai am un pic de tot și mă tem că nu-mi ajunge nici pe diseară.

M-am repezit la dulap să-mi scot toate hainele pe pat, să cuget în liniște; altceva tot n-aveam ce face. Până la haine am văzut însă că mama, la curățenia de ieri probabil, mi-a răzuit de pe ușa dulapului abțibildurile cu Monchichi! Asta chiar că m-a doborât. După ce că n-am nici un prăpădit de afiș, nu zic cu vreo trupă mai șmecheră, dar măcar cum are Dana de la unchiu-său din RFG, cu Vader din *Războiul stelelor,* acuma nici un abțibild mic cu maimuțici nu am voie să-mi pun! M-am înfuriat și am scos din sertar pagina smulsă din *Ogoniok*-ul la care e abonată mama, pe care stă supărat și mișto, într-o geacă de piele neagră și cu părul în ochi, Aleksandr Serov. Am uns cu pelicanol foaia pe dos, peste modelele de rochii pentru cucoanele sovietice și am lipit-o exact acolo de unde mi-au zburat Monchichii. Apoi mi-am triat liniștită comoara: bermudele de tercot nu merg iarna și oricum au o culoare absurdă, de un bej căcăniu; fusta de catifea reiată pe care am strâmtat-o cu mâna mea (și se cam vede, asta e; parcă am două mâini stângi, are dreptate mama) – nu; rochia albastră am zis că nu, puloverele și împletiturile se exclud din start... Ce mai avem noi aici, dragi tovarăși și pretini? O superbă cămașă neagră, cu capse și buzunare mari, aplicate, pe care mi-a luat-o Dragoș din cămin, de la arabi și mama a zis că încă n-a murit, ca să mă pun la negru... Ei, găsim noi ceva după care să ținem doliu: poate după media mea la mate (la asta o să ne gândim mâine, Scarlett), poate după baia mea de azi... Ce-ar fi să mă duc așa, nespălată, că doar tinerețea învinge totu'. Cămașa neagră deci; fusta roșie... nu prea merge, materialul și croiala sunt prea elegante pentru stilul sport al cămășii negre, dar ce să fac? Ciorapi negri. Am ciorapi negri? Că gri n-am mai văzut de-un secol, iar culoarea piciorului... poate a piciorului de lemn, că piciorul *meu* sigur n-are culoarea aia. Victorie: am și ciorapi negri! Nou-

nouți, neremaiați, foști piciorii, vopsiți de mama cu Gallus negru. Și balerinii negri ai mamei, noroc că purtăm amândouă 38, iar ea nu prea se-ndeasă la pantofi fără tocuri. Norocul meu, că și-așa strigă idioții pe stradă după mine „Cinci metri fără cap!” și „Cum e vremea pe-acolo, pe sus?”. Da’ lasă, i-o mare fericire să fii așa ’naltă și subțire, Tudoriță nene, cică o să aflu eu de ce mai târziu, când o să le aflu pe toate.

Mama a venit, nu și apa. A bolborosit la un moment dat ceva prin țevi, m-am dus în baie cu sufletul la gură, am spus și vreo două rugăciuni, dar Dumnezeu probabil s-a gândit că deja sunt om nou și nu cred în El sau poate cauza mea era prea meschină, așa că robinetul a rămas uscat. Mama mi-a scos din lăcașurile ei tainice săpunul Rexona, un șampon unguresc, de un roz cam dubios, dar, oricum, STRĂIN, iar tata și Dragoș s-au dus cu canistrele până jos, la Golia, la cișmeaua din zid. Am stat cu stres amândouă; ne temeam că a înghețat apa acolo și nu curge. Dar s-au întors cu plinul și au turnat tot ce-au adus în cazanul mare, la înfierbântat. În baie e ca la balamuc, numai oale, ulcele și lighene, plus spirtiera cu care mama speră să încălzească aerul, să nu deger de tot. Mă înmoi pe bucățele cu un burete, fac apă pe jos, dar ce mai contează, miroase a săpun bun și a abur, pe umeri pletele-mi curg râu și mama vine să mă ajute să le spăl, vrea să pună oleacă de oțet în apa de clătit, îi zic să nu pună, că mi se face părul prea moale, iar eu nu știu cum să-l fac mai țepos, așa că torn niște bere rămasă de la ziua lui tata pe păr, șuviță cu șuviță – nu există fixativ mai bun. Ies din baie, am supraviețuit. Mă reped la föhn: să nu le dea ăstora prin cap să oprească curentul, că mă prinde dimineața deasupra aragazului, la cât de greu se usucă hălăciuga mea.

Cum să ne facem noi frumoase acuma? Cum ne împopoțonăm, cum ne mai moțăm, cum zic mamele noastre, cum să reușim noi să arătăm

barem ca tipa din clipul rusnacului Serov, *Madonna,* dacă nu chiar ca Madonna aia *True Blue,* pe care o mai scapă duminică-dimineața televiziunea fraților sovietici la *Utrenaia poșta?* Dermatograful negru alunecă și ne face ochii mari și codați; așa, mult negru, rimel nu mai are mama... Merge și fără, îl luase astă-vară la Mamaia de la polonezi și oricum se scurgea tot când dădeai și tu să bați din gene mai cu folos. Deodorantul Fa cu aromă de măr verde se cam fâsâie, dar a ajuns la țanc, pudra Caron peste micile accidente nefericite ale acestei vârste minunate, bogdaproste, mama, un pic de ruj, măcar pentru prima impresie, oricum după ce înghit ceva tot se duce, iar la bairam haleala e a-ntâia, salam de Sibiu, compot de ananas, cașcaval și prăjituri de casă cu unt adevărat... Părul trăsnește a bere, dar stă fioros, punk. Ansamblul negru-roșu e tare, mai suflecăm puțin fusta din talie, părintele nostru nici n-o să observe, în schimb, o să observe cine trebuie ce craci lungi și fini avem noi... Cercei metalici cât roata, douăj' de brățări și un sărut pe oglinda aburită din baia rămasă ca după cutremur. O să strâng mâine, mama, tre' să mă întâlnesc acum cinci minute cu Mădă și Chris la „stâlpul vesel", pa, te-am pupat, am grijă, da, mă aduc acasă frații Neagu, poți s-o întrebi pe doamna Neagu, da, toată lumea stă până dimineață, nu știu, pe la 4 cred, lasă că dorm mâine, nu, n-am nimica pe luni la mate, la fizică nu vine profu', iar e internat, las' că iau treapta, NU ACUMA, MAMA, PA!

Dimineața nu plec cu nici un frate Neagu. Frate-meu, parfumat și mândru ca un motan, coboară de la căminele din Copou și oprește la Corina să mă ia acasă. Dau să mă enervez, dar văd ochii gagicilor pe el ca furnicile și-l iau posesiv de braț. Șerban poate să se ducă dracului. A stat toată seara cu o clorotică în birouaș și s-au delectat cu muzici fine (băi, ascult și eu acasă Dire Straits, da' parc-am venit la bairam!) și se uitau cu milă la noi,

plebea, care țopăiam pe Michael Jackson. Iar la un moment dat s-a luat curentul, nu se putea altfel, și am stat lângă sobă și am jucat „pe ea, pe ea”, dar fără pupături, numai cu așezat în poala ăluia cu care nimereai până la tura următoare. Noroc că nu m-a găsit Dragoș așa, că aveau ce-mi auzi urechile. Nu știu ce l-a apucat, dar, de când m-am mai înălțat și eu copăcel, a început să se simtă Fratele cel Mare și stă cu ochii pe mine ca pe butelie.

Ajungem în dreptul lui Y4, e deja un fel de lumină cenușie și un ger de facem aburi la gură când râdem. Nu-mi vine să cred ce-mi văd ochii: în fața alimentarei Pescărușul zac înșirate pungi de un leu cu sticle de lapte și, între ele, câte o umbră nemișcată, care le păzește și așteaptă să se deschidă... E totuși duminică! Cine știe, și-or fi luat pescărușii angajamentu’ să facă cincinalu-n trei zile, iar amărâții ăștia au și aflat. Dragoș, care tocmai îmi povestește ce-a văzut la video și hăhăie, se oprește brusc; mă opresc și eu și mă mai uit o dată. Acolo, cu o sacoșă de rafie la picioare, ne zâmbește zgribulit tata.

Doina Ruști

M-am născut într-un februarie apocaliptic, al epocii comuniste.

Ziua de 21 decembrie 1989 m-a prins în față la Inter.

Am făcut un liceu de limbi clasice și facultatea de același profil în Dulcele Târg. Un doctorat în simbologie. Am fost profesor de liceu, am lucrat prin edituri, iar acum sunt profesor universitar.

Am debutat editorial în anul 1997, cu *Dicționar de simboluri din opera lui Mircea Eliade* (tradus parțial în spaniolă). Multe dintre cărțile mele sunt de aceeași factură: *Dicționar de teme și simboluri* (2002), *Enciclopedia culturii umaniste* (2004), *Mesajul subliminal în comunicarea actuală* (2005).

Dar mă consider în primul rând prozatoare, pentru că am scris povestiri, basme și trei romane. Primul dintre ele a fost *Omulețul roșu* (Vremea, 2004), un roman despre mesajul subliminal, mai mult un experiment prin care am vrut să inoculez impresia că personajele romanului sunt reale (și se pare că am reușit). Al doilea roman se intitulează *Zogru* (Polirom, 2006) și metaforizează moartea sub pretextul unei biografii fabuloase a personajului titular. *Zogru* va fi publicat și la Balkani Publishing House (Bulgaria). Cel de-al treilea roman, aflat în curs de apariție, se numește *Fantoma din moară* și este o scriere despre comunism și consecințele lui.

La un moment dat m-am înscris în IJSR.

Premii: Premiul *Ad Visum* pentru *Omulețul roșu* (2005), Premiul revistei *Convorbiri literare* pentru proză (2006), Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru *Zogru* (2007).

Ginecologii mei

Prima oară am fost la ginecolog imediat ce-am început armata. Nu mai contează când a fost. Anii ăia de la sfârșitul dictaturii au fost toți la fel, încât n-are nici o importanță dacă a fost un an mai vesel sau mai trist, căci diferențele sunt minime. Era o zi de toamnă însorită și îmi aduc aminte că stăteam într-un șir lung de fete, toate dezbrăcate, ca și mine, așteptând să ajungem la fereastră, unde ne așteptau trei femei urlătoare. Două stăteau la o masă și scriau fișa medicală, adică cine e mama, cine e tata. Din când în când, vorbeau spre tot șirul, ca să ne simțim băgate-n seamă:

— Hai, mișcați-vă și lăsați de-o parte aerele de domnișorici. Acum o să se vadă cine sunteți, care e fată mare ori care a călcat pe bec.

În fața calului cu mușama stătea doctorița, cu un deget de cauciuc pus pe arătător și chițcăind la unison cu asistentele:

— Astea-s curvele de la Filologie, intru în ele ca-n brânză.

Aveam 19 ani, 48 de kilograme și stăteam la coada rândului, pentru că eram așezate în ordine alfabetică; mă simțeam umilită cel mai mult de faptul că trebuia să stau desculță pe linoleumul verde, acoperit din loc în loc de pete mici și lipicioase de mizerie. Eu eram cu litera S.

Nu era o policlinică a armatei, ci a Universității, iar doctorița cu deget de cauciuc se ocupa în mod normal de studente. Când mi-a venit rândul, auzisem deja o duzină de fete izbucnind în plâns și încă vreo cinci înjurându-le pe controloarele de păsărici, cu tot neamul lor. Mi-am spus datele și-am trecut pe cal. Doctorița avea buzele mozolite cu o pastă corai, încât și acum,

după atâta vreme, mi le aduc aminte. Nu mai știu cum arăta ea, dar îi văd și acum gura, ce arăta de parcă ar fi luat-o cineva de ceafă și-ar fi șters cu ea linoleumul. Vorbea tare („Hai, vino mai jos și desfă dracului picioarele"), iar eu o priveam drept în gură. A durat o secundă, mi-a zis „Hai, caramba", am coborât cât am putut de repede și-am luat-o spre cealaltă sală, în care îmi lăsasem ținutele militare. M-am îmbrăcat și eu ca toată lumea și am coborât pe „platou", la o zi obișnuită de instrucție, făgăduindu-mi să nu mă mai duc în viața mea la ginecolog.

Pe la sfârșitul facultății am făcut o cistită. Bineînțeles că nu știam ce este. Doar că aveam presentimentul că n-o s-o mai duc mult. Continuam să mă spăl cu apă rece ori călâie, la dușurile căminului nostru socialist, sperând într-o minune. După câteva zile, am întrebat o colegă. Și ea, ca și mine, era de părere că la policlinica studențească nu era de mers. Și-a început investigația: cine mai avusese așa ceva, cine ce-a făcut. În cele din urmă, s-a găsit o colegă ce avea o cunoștință care cunoștea o tipă care la rândul ei știa un tip... și așa am ajuns să fac a doua vizită la ginecolog. De data asta, era o zi de primăvară, cu vânt aspru. Am intrat în spital împreună cu o cucoană pe care n-o cunoșteam, dar care s-a dat drept mătușa mea.

— Lasă, că te tratează altfel, dacă îi spun că mi-ești nepoată, o să vezi că e mai bine.

Ea îl știa pe doctor. L-a sunat de la poarta spitalului, apoi l-am așteptat pe un coridor, lângă o fereastră. Aveam un sentiment de scârbă și totodată de frică. În general, doctorii te scoteau vinovat de orice boală, darămite în situația mea, cu o afecțiune care se lega de o zonă mai mult sau mai puțin morală. Ginecologul ăsta era un bărbat chel și uzat. A venit până lângă geam și-a vorbit continuu:

— Ea e fata? Ce-are? Ai zis că are cistită? Ei, dacă-o ustură, e cistită.

Și pe urmă spre mine:

— Să nu te mai speli cu apă rece și să stai la căldură. Stați aici, că vine asistenta cu rețeta.

Și-a strecurat pachetul de Kent în buzunar și-a șters-o. Această consultație de pe coridor mi-a plăcut la nebunie.

Am terminat studiile și mi-am luat postul în primire, într-un oraș în care am avut cea de-a treia întâlnire cu ginecologul: una catastrofală. Dar, ca să povestesc despre ea, trebuie mai întâi să spun câte ceva despre întâmplările care au decis-o.

Chiar în primele săptămâni de profesorat l-am cunoscut pe inspectorul școlar. A intrat într-o zi în clasă pe la jumătatea orei și-a-nceput să se strâmbe dezaprobator din ultima bancă. Nu mai știu foarte bine despre ce vorbeam, dar îmi amintesc perfect cum arăta inspectorul. Exact la fel ca toți activiștii: tuns regulamentar, cu ceafa liberă și urechile la vedere, cu cravată în dungi și costum de țoale gri. Mă plimbam printre bănci cu mâinile în buzunarul raglanului lung, căci în clase era foarte frig și mă jucam cât puteam de discret cu monedele metalice. Aveam 27 de lei de câte un leu și-mi plăcea să-i clincănesc din când în când. Îmi dădeam seama că inspectorul voia să mă intimideze și eram hotărâtă să-l ignor. Dar, imediat ce-a sunat clopoțelul, omul s-a ridicat ca un arc, a trecut la catedră și a-nceput să le vorbească elevilor, ca și cum n-aș fi fost de față:

— Lecția aceasta a fost o rușine. Profesoara voastră a trecut degeaba prin școală. Habar n-are ce înseamnă procesul de învățământ modern și adaptarea cunoștințelor de literatură la cerințele și ideologia societății socialiste multilateral dezvoltate.

Vorbea supărat, în limbajul specific al cadrelor, aproape țipând și nu știam ce să fac să-l opresc. Mă bălăcărea în fața celor treizeci de elevi

rămași cu gura căscată și mă gândeam – fără emoții, pentru că mai văzusem chestii de genul ăsta, adică activiști urlând – cum să fac să-l opresc. După ce inspectorul și-a vărsat tot năduful, s-a-ntors spre mine și-a spus:

— Dumneata iei banii statului degeaba!

M-am uitat la el, îmi venea să râd, pentru că omul era cu fălcile înflăcărate, ca și când s-ar fi întors de la miting, dar eram și enervată. Experiența mea cu această categorie de oameni nu era bogată, ci densă, pentru că toți activiștii aveau același stil: veneau urlând și-i terorizau pe cei care tăceau. Și-atunci l-am întrebat:

— Care bani? Ăștia?

Am scos o parte din mărunțișul meu din buzunar și i l-am arătat. Și, pentru că nu reacționa, am continuat:

— Ia-i dumneata! Hai, ia-i, doar n-o să stai acum cu gândul numai la banii mei!

Și-am aruncat spre el o mână de monede ca o ploaie, atât cât să demontez atmosfera de ciment din sala de clasă. Când s-a făcut din nou liniște, i-am spus:

— Ca să dovediți ce-ați spus, va trebui să aduceți treizeci de profesori bravi din tot județul care vor asista la aceeași lecție și abia după aceea vom mai sta de vorbă.

Nu știu ce avea de gând să facă el, dar eu m-am dus chiar atunci la inspectorat, m-am plâns de lipsa de tact a inspectorului și mi-am anunțat lecția cu spectatori. Apoi am trecut pe la toate școlile și l-am chemat chiar eu pe fiecare profesor în ziua și la ora stabilită. A fost o risipă mare de energie, dar pe atunci aș fi putut să fac chiar mai mult de-atât. Ori așa credeam. Lecția s-a sfârșit cu elogii, iar inspectorul a recunoscut că în ziua aia era nervos. Dar acesta este doar *diegesis*-ul. În realitate, a fost o perioadă scurtă și încordată, în care am reușit să solidarizez pentru o oră o mână de oameni care nu aveau nici un chef de alianțe. Iar acest efort n-a

rămas fără urmări. După ce-am câștigat bătălia, m-am prăbușit fizic. Totul a început cu o hemoragie care a durat o săptămână. Nu era ceva care să mă epuizeze, dar mi-aș fi dorit să apelez la un doctor. Aveam o prietenă care știa mai multe despre sistemul sanitar:

— Dacă te duci la doctor, te internează imediat și te trece suspectă de avort.

— Și?

— Și poți să faci pușcărie.

Știam care este tratamentul femeilor în situații de genul ăsta. Bineînțeles, eram hotărâtă să nu fac copii într-o lume socialistă. Dar nu se punea nici problema unui avort. Cu un an în urmă, văzusem cum o arestaseră pe-o studentă care avortase și fusese descoperită. Adică o pârâse cineva.

— Nu cred că mi se întâmplă ceva nasol, dacă sunt nevinovată.

Mereu am pornit de la premisa asta și uneori am avut dreptate. În cele din urmă, prietena mea m-a programat la un doctor care lucra în spital, dar care, în mod discret, primea paciente și acasă. De data asta, era o după-amiază fără culoare, așa cum se întâmplă când începe luna noiembrie.

Ginecologul numărul unu din oraș era un om sobru, îmbrăcat cu țoale fine. L-am salutat, i-am zâmbit, i-am întins pachețelul cu țigări și cafea, i-am spus cum mă cheamă și apoi, cât am putut de suav:

— Am o hemoragie.

Ginecologul s-a ridicat brusc, cu tâmplele umflate și mi-a răspuns, cu toată enervarea ținută-n frâu:

— Mâine la ora 7.30 te aștept la spital, cu pijama, papuci și periuță.

— Dar nu am nevoie de internare.

Și, pentru că omul se îndrepta să-mi deschidă ușa, am completat aproape în șoaptă:

— N-am avortat.

— Dacă nu ești acolo, anunț organele. Și-așa m-ai pus într-o situație foarte proastă venind aici. Trebuia deja să fii la spital.

Spitalul era o cloacă de disperare. În salonul meu erau opt paturi metalice, cu femei internate pe motiv că ar putea să piardă o sarcină. Erau grețoase, speriate și vorbeau toate despre cât de mult își doreau să nu piardă viitorul copil. În prima noapte, m-am furișat pe coridor, la closetele infecte, în care speram să pot fuma o țigară, într-un compartiment, ciucită pe buda de fontă, o femeie se chinuia să avorteze. Avea un furtun între picioare și fața congestionată de efort, ca și cum s-ar fi chinuit să dea afară din ea embrionul nedorit.

Am stat trei zile în spital, timp în care am primit același tratament ca toată lumea: vitamina K. Nu mai aveam hemoragie, dar acum trebuia să se stabilească dacă nu cumva sunt însărcinată. În cea de-a treia zi am intrat în sala în care se făceau operații. Ginecologul, același pe care îl vizitasem acasă, mi-a spus că trebuie să-mi facă un chiuretaj doveditor.

— Totuși, există și alte metode ca să aflați dacă am fost însărcinată. Nu mă puteți chiureta dacă nu am nimic.

— Dacă refuzi, te înregistrăm ca însărcinată, iar dacă mai târziu nu se confirmă sarcina, se va considera că ai făcut avort.

În sala de operație luminată de neoane era un ins în costum negru de la Procuratură. Stătea pe un scaun alături de două femei, la câțiva metri distanță de mine. M-am dezbrăcat și m-am așezat pe patul de tortură. Ginecologul mi-a băgat sub ochi o chestie ce arăta cam ca o perie rotundă pentru rimel, ceva mai fină.

— Uite, asta este cea mai mică chiuretă pe care o avem. Să nu spui după aia că te-am omorât.

A durat puțin. Eram anesteziată, dar știam că urma să strecoare obiectul ăla în uterul meu și mă simțeam ca o coajă de cartof călcată de trei sute de

bocanci. L-am văzut cum ținea chiureta cu două degete, apoi s-a îndreptat spre omul în negru, a pus obiectul într-o pungă și i l-a dat ăluia.

— Nu sunt urme de sarcină, i-a spus ginecologul.

Apoi s-a întors spre mine:

— Dar nu strică niciodată un mic chiuretaj!

Aveam 23 de ani și trăiam într-o lume socialistă, multilateral dezvoltată.

Simona Sora

Născută în 1967 la Deva. Critic literar. Este absolventă a Facultății de Litere din cadrul Universității București (1994). Master în teoria literaturii și literatură universală (1995). Doctorat în Litere cu o teză despre „Regăsirea intimității” (2007). Semnează cronici literare, studii, eseuri și traduceri în reviste culturale românești și străine, prefețe și postfețe la diverse volume de literatură contemporană.

Bibliotecile spitalelor mele

Trebuie să fi remarcat cineva legătura dintre critica literară și chirurgie. Într-una, ca și-n cealaltă, ai reguli stricte (încadrare, decupaj, reconstituire, pronostic), ai protocol obligatoriu și timpi (operatori), ai o tradiție în lipsa căreia ești mort și inovații fără de care nu poți fi viu. În critică și în chirurgie trebuie să-ți „faci mâna", după ce mai întâi ai înțeles mecanismul și să operezi – chiar pe cadavre –, ca și cum ai putea fi oricând în prezența vieții. În chirurgie, la fel ca în critică, trebuie să ajungi cu timpul la o exactitate flexibilă, la o tehnică fără tehnicisme, la un ritual fără misticisme. În fine, în ambele, ucenicia e îndelungată, iar accidentele de parcurs, inevitabile.

Habar n-am dacă am avut vreodată vocație critică (deși am dobândit devreme un gust suspect mai ales pentru cărțile de critică). Sălile de operații, ordinea și asepsia m-au fascinat însă dintotdeauna, într-un fel greu de explicat, ca o revenire acasă. Și acum, când de multă vreme n-am mai intrat în vreo sală de operații și când privesc cu dificultate scenele din filme cu cafturi prea sângeroase, visele mele cele mai coerente se desfășoară într-un bloc operator unde se aud doar clinchetul instrumentelor, ritmul respirației artificiale și șoaptele chirurgilor.

Aveam mai puțin de opt ani când am intrat prima dată într-o sală de operații, în urma unui caz tipic de simulare căruia nimeni nu s-a obosit să-i facă diagnosticul diferențial. Începută banal („mi-e rău, nu mă duc la școală"), „apendicita" s-a transformat, prin încăpățânarea mea, în urgență majoră. Probabil atunci când cazi în *samādhi* ai

senzația de adecvare pe care am avut-o intrând – pe o targă cu căpătâiul ridicat, ca o lectică – în prima mea sală de operații: toate erau la locul lor, într-o lumină strălucitoare. Nici perfuzia, instalată pe dosul mâinii după o îndelungată orbecăire prin venele subțiri, nici acul gros înfipt scurt între vertebrele lombare nu m-au făcut să regret hotărârea de a (mă) opera. Am povestit de-atâtea ori această operație, încât, ca într-o experiență extra-senzorială, am adesea senzația că ea nici nu s-a petrecut cu adevărat, că n-a fost decât una dintre fabulațiile cât de cât coerente care, în copilărie, cel puțin, îmi asigurau o suită fidelă de ascultători. Mă întreb, la fel de amuzată ca atunci când fiică-mea îmi povestește experiențele ei *personale* cu Naruto cel demonizat, în care a intrat o vulpe cu nouă cozi, dacă intrarea glorioasă, tortura mistică, stigmatele de pe brațe – care, e drept, s-au vindecat foarte târziu – nu fac parte din biografia eroică pe care mi-o construisem pe la vârsta aia și în care părinții mei locuiau în cea mai veche casă boierească din oraș și mă aduceau, doar din instinct de adaptare, la școala de cartier într-o Volgă neagră (cum erau cel mult două în oraș), deghizându-mă într-o uniformă anostă, de ochii lumii noi. Dar mai ales mă întreb dacă operația propriu-zisă, pe care am văzut-o într-o oglindă suspendată ce putea fi manevrată de pe margine și pe care aș putea-o descrie în cele mai mici amănunte, nu face parte din panoplia imaginară cu care dintotdeauna m-am descurcat în vidul descurajant al realității. Chiar și chirurgul cu barba lui complet albă și ochi mari, albaștri (cum i-oi fi văzut barba sub mască?) îmi părea un fel de djin ce ținea între degete acul de rahianestezie ca pe-o nuia fermecată, explicând în oglindă cum se-ajunge – în straturi succesive – în miezul (ne)inflamat de sub coajă. Mi-e destul de greu acum să-mi dau seama dacă, la jumătatea anilor ’70, în România un chirurg din alte vremuri îi

putea explica unui copil în termeni tehnici (incizie-stază-sutură) propria operație. La fel cum, pe de altă parte, mi se pare destul de bizar să mă fi operat fără știrea părinților și fără vreun simptom, în afara văicărelilor și indicațiilor dezordonate de localizare a durerii, deși în vremurile alea în spital se petreceau destule lucruri care pe unii îi făceau să urle ca lupii sub ferestrele cazematei numite Maternitate, iar pe alții să fugă în pijamale pe străduțele întortocheate ce duceau la gară.

Am ieșit inițiată din prima mea operație, cu o siguranță care-a cântărit întotdeauna mai greu decât școlile-tehnicile-operațiile ulterioare și pe care-am verificat-o relativ recent într-o sală de operații elvețiană ultramodernă. Iar dacă la reconstituirea acelei scene de demult m-am lăsat dusă într-un salon de zece persoane, în loc de rezerva privată pe care-aș fi putut-o inventa cu ușurință, e fără îndoială pentru că mi-ar fi fost greu să-i înghesui pe toți colegii de salon, fiecare cu povestea lui, în cămăruța de lângă cabinetul doctorului, pe care-o vedeam când mă duceau la pansat. Probabil că pediatria nu avea serviciu de chirurgie sau chirurgia nu avea salon de pediatrie, fiindcă noi, cei câțiva copii proaspăt spintecați, locuiam în aceeași încăpere cu adulți care nu se puteau clinti din paturi, alături de aparținătorii lor devotați și cu cohorte de vizitatori ce veneau toți deodată și rămâneau până când aerul încărcat cu duhorile cele mai diverse ajungea să capete o consistență verzui-păstoasă. Întrucât era iarnă sau fiindcă majoritatea ferestrelor erau bătute în cuie, se „aerisea” prin ușa deschisă spre holul spitalului. La mine nu venea nimeni: așa hotărâsem că voi ține minte, indiferent cine va trece pe la patul meu de suferință, în noaptea de după operație, când maică-mea aterizase (la propriu, căci era în ultimul an când aeroportul din oraș mai funcționa) dintr-o delegație și refuzase scurt să-mi dea să beau apă. Instruită de doctor, îmi umezea buzele cu o cârpă

de tifon gălbui, pe care, de câte ori reușeam, o apucam cu dinții și o scuipam în mijlocul salonului. E drept, antrenamentul de atunci mi-a dat o rezistență la sete utilă mai târziu, în operațiile îndelungate și în primul an de facultate, când făceam armată. Am rămas, din experiența asta, și cu un gust – combinat cu lipsa de aer, setea, mirosul de penicilină și rivanol – pentru romanele polițiste și cele de aventuri. Printre nenumăratele ritualuri intraspitalicești se petrecea – în jurul după-amiezii târzii – unul mai special: după siestă și puțin înainte de tratamentul de seară (căci toată lumea făcea preventiv antibiotice, la fel cum – aveam să constat mai târziu – în orice operație încheiată se vărsau înainte de sutură flacoane întregi de antibiotice forte, pentru prevenirea infecțiilor), una dintre asistentele foarte tinere trecea printre paturile noastre împingând o măsuță chirurgicală plină cu cărți: volume groase, neatinse sau fascicule soioase, subțirele și gălbejite. Era o bibliotecă ambulantă alcătuită din cărțile uitate-lăsate-donate de bolnavi sau medici, pe care o copilă serioasă o plimba prin saloane notând împrumuturi și returnări. Cred că nu era deloc igienic, dar era unul dintre rarele momente ce te împăcau cu spitalul. Am citit destule dintre fasciculele soioase de pe masa chirurgicală, mai ales noaptea, cu lanterna sub pătura ce puțea a clor. După ce-am ieșit din spital, le-am căutat (și, desigur, nu le-am găsit) într-o bibliotecă de cartier pe care începusem s-o frecventez cu febrilitate, până când, după câțiva ani, bibliotecara m-a întărcat mallarmean, dar cu accent unguresc: „N-am ce să-ți mai dau. Ai citit toate cărțile”. Era să mă smintesc, noroc că cineva mi-a explicat suficient de rapid că biblioteca din Ceangăi pe care o epuizasem era una ungurească, având o secțiune de cărți românești simbolică.

Deși am făcut un liceu sanitar, n-am intrat vreodată în toți anii aceia într-o sală de operații. Preferam internele sau cardiologia – la limită, ginecologia, de unde răzbăteau înjurături apocaliptice și răgete animalice cum imaginația mea fraged-ardelenească nu apucase să conceapă. Bizar mi se pare și-acum (după ce mi-am născut copilul în Elveția, cu sofrologie, muzică, relaxare în apă și anestezie peridurală) că înjurăturile grosolane ale ginecologilor (obișnuiți să arunce dilatatoare metalice ca la un joc de *darts* în vaginele pacientelor neanesteziate) primeau replici și blesteme subțiratice din partea femeilor care nășteau/avortau/se chiuretau după complicații. Doar liniștea era incredibilă, în rarele momente când din „sala de tortură" nu se auzea nimic: putea foarte bine să fie un avort penal (cu securistul alături), un chiuretaj aranjat pe șest, o cezariană cu probleme. Se năștea sau se murea într-o promiscuitate cu adevărat egalizatoare.

Preferam, de fapt, biblioteca Liceului Sanitar, aflat în prelungirea spitalului, unde, datorită unui minunat profesor de română, existau, pentru uzul viitoarelor surori medicale, rafturi întregi, sistematice de literatură străină și critică literară. Absolvită, prin hotărâre de sus, de orele de pregătire practică și stagiile în spital, stăteam zile întregi într-o sală de lectură în care, din nou, grosul cărților (de medicină) era destinat altora. Mai târziu, când am căutat cărți citite acolo (N. Balotă, I. Negoițescu, M. Blecher, de pildă) în alte biblioteci, mai serioase, mi-am dat seama că „specializarea" te putea scuti de o prea atentă epurare: volume care, în bibliotecile mari, inclusiv în cele universitare de la Cluj-Napoca sau București, erau în anii '80 puse la index stăteau liniștite în rafturile mai dosite de lângă spital.

La vreo zece ani de la cruda inițiere din copilărie, după ce trecusem prin multe stagii (mai

degrabă intrabibliotecare decât intraspitalicești) și printr-un scurt eșec la medicină, m-am trezit, nu prea știu cum, având pe mână o sală de operații adevărată. Trebuie să vă spun că e bine să ai nu doar tramvaiul tău, ci și sala ta de operații. Era o sală de ortopedie-traumatologie de unde toate asistentele-instrumentiste fugiseră, demisionaseră, plecaseră în vârf de munte sau la Salvare și unde exista un singur avantaj: singurătatea. În afara operațiilor, nu te deranja nimeni. Pasquale, medicul-șef al Ortopediei și tartorul suprem, mă „înfiase", cu condiția să învăț destul de repede să fac „mâna a doua" în orice operație. Era certat cu ceilalți ortopezi și detesta profund stagiarii sau pur și simplu nu vroia să împartă gloria și... banii. Semnasem un pact într-o noapte de gardă, când, la o amputare de picior, inversasem locurile. Aveam 18 ani proaspăt împliniți, nici o experiență și o enormă confuzie literaro-chirurgicală în creieri, când m-am trezit tăind piciorul unui om prea robust și prea înalt ca să-l pot ține suspendat la înălțimea necesară. L-a ținut Pasquale, în timp ce răcnea timpii operatori. Probabil că se opera în toate sălile, ca după unul dintre obișnuitele accidente de mină din Valea Jiului sau de la Combinatul Siderurgic din Hunedoara, când urgențele majore se trimiteau la „centru"; toți brancardierii erau, pesemne, la Urgență. Mi-e greu să cred că operam așa, ca-n tranșee, din alte motive. Oricum, a fost pretextul de a rămâne pe front până aproape de sfârșitul lui 1989. Poate și pentru că, printr-un miracol, pacientul supraviețuise.

Pasquale intra în blocul operator lovind ușile batante cu piciorul, târșâindu-și saboții de lemn, dându-se pe tărgile cu rotile, plesnind scurt peste fese vreo asistentă rătăcită, împărțind ordine și reproșuri. Își arunca buzduganul sonor-olfactiv – amestec de țigări *Pescăruș* și lavandă fină – cu

mult înainte de a intra în sala de ortopedie, unde era z(m)eu absolut.

Deschidea ultima ușă zdruncinând-o din balamale, apăsând ivărul până în prăsele și pocnind-o vibratil peste pupinelul antic ce steriliza ce voia și când voia. Acolo se oprea o clipă și, în timp ce-și trăgea coiful-bonetă până deasupra nasului coroiat, prag natural al ochelarilor cu rame groase, adulmeca. Simțea frica de la o poștă. N-avea nevoie să vadă un geam deschis, urme străine pe gresia udă, lumina crepusculară a ultravioletelor sterilizând aerul în ultima clipă. Totul era delict în sala aceea, totul trebuia pedepsit pe loc. Operațiile erau doar pretexte pentru nevoia lui compulsivă de perfecțiune. Aspirație imposibilă, de vreme ce – Pasquale o știa prea bine – totul conspira pentru ca el să fie la nesfârșit mințit, înșelat și dus cu prețul.

Când nu era așa, el era cu totul altfel. Bătea la ușă corect, aștepta o secundă, apoi intra timid, clipind des. Saluta politicos, apoi începea să se spele cu cele trei perii sterile. Cu aplicație, cu responsabilitate, cu profesionalism. Printr-o fatală compensație, atunci urmau nenorocirile: anestezia nu prindea, compresele erau prea ude pentru a fi folosite, mesele cu instrumente se răsturnau. Preambulul din afara sălii se muta în timpul operator. Chipul lui Pasquale devenea stacojiu sub masca prea strâmtă, nasul său de Cyrano înșelat străpungea tifonul cafeniu de la atâta sterilizare, amușinând liber dezastrul. Piedica piramidală se lubrifia, iar ochelarii îi aterizau scurt în plagă.

Întregul univers era de vină – toți sfinții și toate ceasurile rele, mașina care nu pornise de dimineață, bricheta care nu se aprinsese la cafea, liftul care se blocase în drumul spre sală și mai ales ființele ce respirau în preajmă: anesteziștii care nu-și mișcau *curul,* asistentele care aterizaseră acolo de la *șantan,* pacienții care-și rupseseră oasele *de boi ce erau.*

N-am aflat decât cu două zile înainte de a părăsi sala că rezistența mea în tandemul operator fusese un reînnoit prilej de pariuri: pe bani, pe seringi, pe cafea unguresacă și pe țigări sârbești. Atinsesem un record neegalat vreodată. Pariorii nu cunoșteau însă miraculoasa bibliotecă a lui Pasquale – amestec indistinct de ezoterisme, literatură și presă interbelică, romane franțuzești de ultimă oră. Peștera lui Ali Baba înainte de ’89. Era un mister cum o adunase. Și, trebuie să recunosc, nu singurul.

Nu înțeleg nici azi cum de nu se murea mai des în sala aia. Sălile de operații – a mea, printre ele – erau presărate de-a lungul peretelui exterior al secției de terapie intensivă, fără mai multe uși, fără filtre. De la lift (deci din curte) intrai, cu un ciubuc minim, până în oricare sală. Nu intra oricine, dar intrau destui. Așa încât se opera adesea cu rudele pacientului la ușă, înfășurate în inutile pelerine cenușii. Când omul de pe masă sughița, sughița tot neamul; când acesta începea să se vaiete, familia bătea în ușă: „Nooo, mai încet...”. E drept, erau chirurgi care căutau splina în altă parte decât zicea anatomia, pediatri care „intrau” pe vechea cicatrice să caute apendicul scos deja, ginecologi care completau fișe de bună purtare cu sângele pacientei șiroind pe saboți sau ortopezi care confundau stânga cu dreapta. Dar mai erau și anesteziști care alergau de sub duș, după o noapte de gardă, să ventileze pacientul vânăt-prună al altuia, chirurgi care-și țineau firea într-o arteziană de macaroane țâșnită din abdomenul unui mâncău, ginecologi trimițând scurt în obiectul muncii sale securistul de serviciu... Cei mai mulți n-o făceau nici pentru cartușul de Kent, care venea oricum, nici pentru plasele care se aglomerau oricum cu te miri ce la ușile lor, nici măcar pentru plicul cu bani, transmis cel mai adesea printr-un intermediar fiabil, care-și lua și el partea. Iar o adevărată

instrumentistă, bunul cel mai de preț al chirurgului, trebuia să-și primească „atențiile” direct de la acesta.

Se dădea/se primea, era oricum un continuu schimb în natură și numai Dumnezeu știe de ce, în condițiile astea, blocul operator se golea în ziua când sârbii – mici traficanți de frontieră – veneau cu cafea, țigări (Point sau Vikend), ciocolată, deodorante sau creme de față. Dacă erai în operație, totul era pierdut, trebuia să mai aștepți pe puțin o săptămână. Trocul se petrecea la farmacia spitalului – în zona neutră dintre oraș și spital –, de unde lipseau medicamentele, fețile sau leucoplastul, dar mișunau sârbii, polonezii și ungurii cu consumabile. Când primeam telefonul cu parola „Condică” (ăsta era necesarul de materiale pentru fiecare zi), ne înșfăcam halatele de molton direct peste costumul steril și alergam, cum numai în *Spitalul de urgență* am mai văzut, spre farmacia transformată în duty-free. E clar că nu nevoia strictă ne mâna (căci fiecare își avea chirurgul său), cât mirajul...

Pe de altă parte, o rezervă personală de țigări-cafea-ciocolată era esențială în lumea trocului din acei ani. De fumat, fuma toată lumea. Se fuma dimineața, la cafea, înainte de pregătirea sălii, se fuma imediat înainte de intrarea în spălător, se fuma între operații, se fuma imediat după. Ibricul era permanent pe lampa cu spirt, fiecare avea pachetul de cafea lângă trusa de instrumente și perfuzii sau hidrocortizonul hemisuccinat – medicament rar, care salva vieți. Ciocolata sârbească sau cea poloneză era diferită de cea chinezească sau românească, deși la fel de proastă. Cât despre deodorantele 8x4, Rexona sau Fa, le puteai bănui adevărata importanță mai ales în gărzile de noapte, când, după ce sunai îndelung chirurgul și strigai scurt asistenta, apăreau într-un târziu împreună transpirați, el încurcat, ea roșie,

alergând spre sterilizare după truse și lăsând în urmă o lungă dâră de miros mai occidental...

Alergam la rândul meu spre farmacie, deși, într-un fel, eram o privilegiată a sistemului. Maică-mea lucra în comerțul socialist, în acel loc mirific numit ICRTI, unde existau toate lucrurile după care se tânjea pe atunci. Aveam așadar toate țoalele-parfumurile-cafelele-țigările pe care mi le-aș fi dorit. Le puteam schimba oricând pe cărți la librărie sau la sala de lectură a bibliotecii din oraș. Le și schimbam și probabil că așa i-am descoperit pe optzeciști, ale căror nume (mai ales ale poeților) le știam din *Săptămâna,* unde erau înjurați săptămânal. Cine mai crede azi că optzeciștii au întrerupt cursul firesc (epic) al literaturii române ar trebui să vadă efectul pe care-l puteau avea cărțile lor povestite unor chirurgi prea obosiți ca să mai citească: trenuri de noapte mirosind mistic a trandafiri, doi soldați crescuți la casa de copii care se disecă reciproc, un agronom-meteorolog îndrăgostit de o actriță măritată cu un doctor, un tip care se leapădă de piele ca să poată iubi o tipă fără corp sau învierea recurentă a unor bărbați (terminați, de altfel) în luna iulie. Poemele, e drept, enervau fără excepție.

Spre final, după ce mă „specializasem" la București cu unul dintre cei mai buni ortopezi din țară, doctorul Dinu Antonescu, un cititor și un spectator de teatru cum n-am mai întâlnit de atunci, am ajuns rapid la concluzia că acasă, pe frontul de vest, nu mai era nimic de făcut. Și-atunci, în loc să-mi văd de „sala mea" – căreia îi vopsisem geamurile în albastru, îi instalasem o ușă rulantă de care nu trecea nimeni până nu se schimba de toate hainele și pe care o formolizam și o sterilizam cu ultraviolete de cinci ori pe zi am făcut o revistă. Cu aprobări de la județeana de partid, bătută la mașină, fotocopiată în câteva zeci de exemplare și cu coperte din radiografii

reciclate, revista asta m-a rupt cu totul de spital. Scriam editorialul, reportajele, cronicile teatrale și de carte. Avea și literatură, și cazuri clinice, și epigrame, și actualități medicale, și rubrică de modă, până și mica publicitate, cum numai *România liberă* mai avea pe vremea aia. Era emfatică, pretențioasă, o varză lansată cu pompă și petrecere. Pentru mine, petrecerea de adio.

Am cunoscut la scurtă vreme biblioteci cu adevărat spectaculoase, deschise tuturor sau hiper-private, specializate sau cu de toate pentru toți, vechi și foarte noi, bine strunite sau diseminând vicios. Am călătorit cu bibliomobilul prin subterane, m-am dat cu liftul de sticlă printre rafturi de oțel, am coborât cu batiscaful prin săli de lectură inundate. Am citit, am „lucrat", am picotit sau mi-am pierdut mințile în tot felul de locuri înțesate de cărți. N-am mai dat însă niciodată (poate din fericire) de gustul crepuscular al bibliotecilor de spital, insule cuantice înconjurate de vid în care poveștile – sinistre, delirante, fără sens, dintr-o altă lume – mai pot ține și astăzi pentru unii locul vieții.

Mihaela Ursa

Născută în 25 septembrie 1971. Teoretician și critic literar, este autoarea volumelor: *Optzecismul și promisiunile postmodernismului* (Paralela 45, 1999), *Gheorghe Crăciun – monografie* (Aula, 2000) și *Scriitopia sau Ficționalizarea subiectului auctorial în imaginarul teoretic* (Dacia, 2005), pentru care a fost premiată de Uniunea Scriitorilor din România (1999), Asociația Scriitorilor din Cluj-Napoca (2005), Universitatea „Babeș-Bolyai" (2005) și Asociația de Literatură Generală și Comparată din România (2006).

A absolvit Facultatea de Litere din Cluj-Napoca (1995), cursurile de masterat (1996) și doctorat (2004). A fost cercetător-asistent la secția de Lexicologie-Lexicografie a Institutului de Lingvistică „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca, a colaborat la realizarea *Dicționarului Academiei* și la alcătuirea *Bazei de date a limbii române* (1996-1998). Din 1998 este preparator la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca (1998-1999), apoi asistent universitar (1999-2002) și lector doctor (din 2002) la Catedra de Literatură Universală și Comparată.

Este membră a Uniunii Scriitorilor, a Asociației de Literatură Generală și Comparată și a Centrului de Cercetare a Imaginarului „Phantasma". Colaborează la *Apostrof, Steaua, Vatra, Tribuna* și alte reviste literare, întreține un blog de autor la adresa http://360.yahoo.com/mihaela_ursa.

O poveste de fată

În 1989 aveam optsprezece ani și nu eram femeie în nici un fel. Ceea ce nu înseamnă că aș fi fost băiețoasă, ci mai degrabă îmi trăiam pe atunci feminitatea în deplină inconștiență, uneori ca o plantă, alteori ca un animal, cum numai la vârsta aceea e cu putință, în ciuda mirărilor pe care le-ar putea trezi afirmația în această epocă hipersexualizată. Cu toate acestea, o anumită revoltă față de propriul gen mi-a fost mereu caracteristică, deși nu-i pot localiza cu precizie sursa. Poate să fi fost de vină patriarhatul luminat în numele căruia mama îmi recomanda să tac, în loc să cârtesc în legătură cu vreo decizie a tatălui meu sau a bunicului, neuitând să adauge că tăcerea este una dintre lecțiile cele mai importante ale femeii. Poate să fi fost din cauză că jocurile băieților mi se păreau mereu mai palpitante sau că rolurile de zmeoaică îmi aduceau mult mai multe delicii decât cele de prințesă. Mai era apoi, firește, chestiunea culorilor: când ne cumpăra haine la fel, mama alegea roșu și roz pentru mine, respectiv verde și albastru pentru fratele meu, drept pentru care o bună parte din adolescență m-am îmbrăcat numai în albastru și verde, culori „interzise".

Copilăria mi-a fost însă – o spun aproape roșind de impudoare – atât de perfectă, plină de afecțiune și lipsită de orice griji, cu tot comunismul sălbatic pe fundalul căruia se desfășura, încât nici nu pot povesti credibil despre ea: în Sângeorz, târgușorul meu de munte, colectivizarea nu ajunsese și nu știu cum sau cu ce eforturi – chiar pe vremea cartelelor și a raționalizării alimentelor – ai mei ne ofereau aproape orice doream (e drept, spun și eu precum

baba comunistă a lui Dan Lungu, că nici nu știam să ne dorim foarte multe; de pildă, când am mâncat prima dată banane le-am găsit grețoase și nu le-am mai gustat ani de-a rândul). Numai de patru lucruri mă temeam în copilărie: de câini (de toate rasele și mărimile), de inundații (visam recurent casa noastră luată de ape), de posibila moarte a părinților mei și de gândul că, la maturitate, ai mei m-ar fi putut obliga să mă căsătoresc cu cine ar fi dorit ei. Practic, eram neînfricată: toate aceste temeri erau la fel de puțin justificate: un cățeluș mă prinsese o dată de pantaloni, o ploaie torențială umpluse o dată strada din trotuar în trotuar, mama și tata erau polii mei de siguranță și iubire în lume, iar despre mariaje aranjate și iubiri interzise vorbeau toate filmele de dragoste care, pe lângă westernuri și filme de război, intrau în cinematografe sau rulau la televizor. Oricum, ca să mă asigur că nu voi fi forțată să mă căsătoresc din alte rațiuni decât din iubire nebună, pe la opt ani, îi obligasem pe mama și pe tata să semneze un contract în care se legau să-mi respecte dorința.

Totuși, în legătură cu ultima chestiune, am dezvoltat ulterior o explicație mai elaborată, care lua în calcul faptul că toate femeile pe care le cunoșteam îmi vorbeau despre căsătorie ca despre o cumpănă, o răscruce așezată între răsfățul și veselia tinereții, pe de o parte, și datoria și grijile ce apăreau odată cu maturitatea, pe de alta. Eram convinsă că nu e deloc plăcut să fii căsătorit, deși exemplul imediat al părinților mei ar fi fost suficient să-mi demonstreze contrariul.

În jurul meu erau o mulțime de femei diferite: locuiam în casa bunicilor dinspre tată, unde, ca o adevărată matroană, bunica se distra să-și chinuie nora, cu concursul tăcerii sale, mutându-ne în fiecare an în altă parte a casei, până când, destul de târziu, ne-a permis să ne stabilim în camerele unde mama locuiește și astăzi, după renovări și adăugiri aproape anuale. Oricum, spațiile noastre erau

folosite oarecum la comun de către mătuși, unchi și verișori. Fratele meu și cu mine eram obișnuiți ca alții să ne strice cărțile și jucăriile, mama era obișnuită să ducă greul gătelilor și pregătirilor marilor sărbători de familie, întotdeauna copioase, și nimeni nu se plângea de nimic. În plus, casa bunicilor rămăsese singură între cele două blocuri cu câte trei scări, construite pe terenul expropriat al bunicii și al neamurilor ei, așa încât grădina era adesea invadată, cu complicitatea noastră, de copiii de la bloc, cu care organizam concursuri, piese de teatru, spectacole de toate felurile, bătăi în cetăți de zăpadă, sfaturi de taină etc. etc. Spațiul de lângă bloc avea proprietari precișI: în spate se adunau bărbații să repare câte ceva, să crească iepuri sau să joace table. Tot aici, dar într-o zonă mai puțin vizibilă, se adunau băieții să se joace de-a bandiții sau de-a cine face pișu la mai mare distanță. Aici se petreceau și lucrurile de rușine, când fetițele și băieții își contemplau reciproc, într-un troc foarte simplu, genitalele dezvelite din chiloței. Imediat în fața blocului se adunau femeile, mai ales vara, ca să tricoteze, să croșeteze, să bârfească, să împletească „șnur”, să coase goblen și să ne supravegheze pe noi, copiii, care ocupam partea dintre bloc și stradă, „parcul”, unde ne „dădeam pe bară” sau „pe huțuțuie” și unde ne luptam ocazional pentru supremația câte unei zone, cam ca niște minigăști de cartier de astăzi (în războaiele astea, eu luptam ilicit, fiind adesea trimisă rușinos la mine acasă).

Mama nu participa la șezătorile femeilor de la bloc, pentru că nu voia să uzurpe un spațiu care nu era „al ei”. Mi-am dat seama destul de devreme că mama nu e o femeie ca toate celelalte și că nu o vedeam astfel numai pentru că eram unica ei fiică. Chiar am privilegiul unei relații aproape non-freudiene cu mama, nu știu dacă din cauza proverbialei sale înțelepciuni în gestionarea tensiunilor de orice fel sau din cauză că, plecând

eu la școli la paisprezece ani, ne-am despărțit înainte ca ruptura clasică să aibă loc. Conflictele au apărut între noi numai după ce am devenit eu însămi mamă și după ce ea a rămas văduvă, amândouă căpătând inflexibilități belicoase. În copilărie și în adolescență, nu-mi era greu s-o iubesc, pentru că era întotdeauna altfel decât celelalte.

Alte mame nu făceau o dramă din faptul că, trebuind să revină la serviciu după doar două luni de maternitate, așa cum le cerea legea, nu-și mai puteau alăpta copiii, pe care îi înțărcau prematur. În schimb, ea alergase până acasă luni de zile, în cele douăzeci de minute ale pauzei mari, ca să ne alăpteze câte zece minute la ora unsprezece, pentru că „așa trebuia făcut". Când am aflat, am crezut că toate celelalte mame erau pur și simplu indolente, până când una dintre mătușile mele mi-a povestit despre o profesoară a ei care făcuse „un copil din flori" (concept des vehiculat în copilărie, care mă plasa în plin paradox: nu înțelegeam de ce se vorbea despre apariția acestor minunați copii din flori – care trebuie să fi fost cu totul și cu totul magici – mereu în șoaptă, ca despre ceva reprobabil). Profesoara mătușii Anuca nu locuia aproape de școală și nici nu avea pe nimeni care să-i îngrijească bebelușul. (Deși bunica mea dinspre tată locuia practic în aceeași casă cu noi, nu ne-a avut niciodată în grijă, mama văzându-se obligată să ne angajeze o mulțime de bone țigănci, pentru că nici una dintre vecinele noastre casnice nu se înjosea „să fie servitoare". Ţigăncile nu rezistau prea mult la noi, pentru că standardele spartane ale mamei – de fiert scutecele, tacâmurile și de hrănit și schimbat bebeluși fără ca, în tot acest timp, să tragă din țigară sau să ia o dușcă de țuică – li se păreau imposibil de suportat. Una plecase zbierând gros: „Ce să le mai fierb atâta, doamnă, că doară nu-s oase dă zamă".) Fără creșă, soacre sau bone în preajmă, profesoara mătușii

Anuca își lăsase în casă bebelușul de cinci luni singur în pătuț. Îl alăptase bine de dimineață și, la câteva minute după ce încheiase ultima oră, intră ca o furtună în casă pentru a-și găsi pruncul spânzurat de elasticul cu jucării pe care i-l agățase de pătuț. Murise de mult, era deja rece și țeapăn. Profesoara n-a mai mers niciodată la școală, a înnebunit și a trăit ca o cerșetoare tot restul vieții.

Pe la noi însă, o mulțime de copii erau lăsați de părinți la bunici, prin sate mai mult sau mai puțin îndepărtate, până când începeau școala, moment în care căpătau practic o viață nouă (o casă nouă, părinți noi și o identitate instituțională). Semisălbăticiți, urlau înspăimântați în prima zi de școală, blazându-se abia după săptămâni întregi sau poate niciodată cu adevărat. Tot așa, știam că alte mame își expediau copiii la bunici cât erau vacanțele de lungi, pe când mama ne lăsa la Leșu cel mult două săptămâni, insistând să ne facem acasă temele de vacanță și caietele de „lecturi suplimentare” și, în general, „să stăm cu părinții noștri”. Alte mame nu se jucau cu copiii lor, eu mă grozăveam cu faptul că, împreună cu mama și cu fratele meu, rupseserăm o plapumă folosită pe post de saltea jucându-ne de-a luptele greco-romane în fiecare duminică dimineața. Altele își puneau fetele la treabă sau le încuiau în casă, a mea nu mă lăsa să gospodăresc nimic, ca „să nu pierd timpul cu prostii” și mă obliga să ies la joacă și atunci când aș fi vrut să mai stau să citesc. Stârnea admirație și invidie printre gospodinele de la cele două blocuri și reprezenta un model incredibil de incomod. Tot ceea ce mă revolta pe mine, chiar copilă cum eram, o conducea pe ea cu încă o treaptă spre rai, atât de mare era puterea ei de a încasa nedreptățile, cu convingerea că astfel slujea unor cauze mult mai importante. Unul dintre lucrurile cele mai uimitoare la mama mi se părea puterea ei de a-și modifica universul imediat, înfrumusețându-l. Bunica ne repartiza într-o

cămăruță întunecoasă, cu un pat și câteva rafturi, mama trebăluia o zi întreagă acolo, iar seara ne chema într-o cămăruță fermecătoare, cu perdelușe brodate, cu cuverturi țesute de bunica de la Leșu, cu o masă improvizată, dar așternută festiv, cu danteluțe pe marginea rafturilor și cu toate mirosind a proaspăt și a acasă. Curtea arăta dezolant, cu șopronul cel vechi plin de unelte, șuruburi, piulițe, vase sparte, sfori, cabluri, mături rupte, ziare vechi, cârpe, iar într-o zi mama reușea să adune gunoaiele morman, să vopsească totul, să pună flori și să ne monteze un leagăn – totul fără gălăgie, ca prin farmec. Începusem chiar să bănuiesc că bunica ne repartiza de colo-colo prin casa cea lungă pentru că avea nevoie de cineva care s-o facă frumoasă – așa, pe bucăți. Nici un soi de criză domestică nu era prea mare pentru mama, indiferent că era vorba despre niște musafiri veniți pe neașteptate sau despre un copil căzut la pat cu febră uriașă. Îmi plăcea foarte mult să mă îmbolnăvesc, pentru că atunci eram martora celor mai multe minuni făcute de mama. Nu am stat niciodată în spital, mulțumită eficienței sale și constat astăzi, când pruncii mei se îmbolnăvesc, că un soi de memorie secretă mi se activează, amintindu-mi precis mișcările și ritualurile cu care mama ne învăluia într-un soi de magie albă, până ne scotea la liman din bolile cele mai nesuferite. Ideea ei despre viață era – și este și astăzi – că reprezintă o „cruce care trebuie dusă”, în ciuda faptului că era tânără, solară și plină de iubire. Indiferent că împărtășeau sau nu această ideologie de martir cu privire la viață, femeile din jurul meu, de la bunici și mătuși până la prietenele mamei sau vecinele de la bloc, cădeau la pace și unanimitate când venea vorba despre „crucea căsniciei”, indiferent cât de răsfățate sau de iubite păreau.

Eram la liceu deja când gazda mea din clasa a zecea mi-a spus că, dacă ar fi știut ce bine e să fii măritată, s-ar fi căsătorit din clasa a doua, lucru

care m-a obligat să reconsider tot ce gândisem până atunci despre acest subiect. Conceptul de soție care e mai răsfățată așa decât fusese ca fată în casa părinților săi mi se părea oximoronic. Ajunsesem în această familie caldă și generoasă după ce, în clasa a noua, am stat la internatul liceului, din credința părinților mei că, în compania unor tineri la fel de studioși și preocupați de aceleași lucruri ca și mine, nu aveam decât să înfloresc. Dacă pot vorbi despre anumite salturi în dobândirea conștiinței de gen, atunci prima clasă de liceu reprezintă pentru mine unul dintre salturile cele mai negre. Anul acela am fost tot timpul furioasă sau disperată, în afara momentelor când eram împreună cu colegii mei de clasă, cu care am cunoscut solidaritatea aceea absolută, pe care numai la adolescență o poți stabili cu un grup de oameni complet diferiți de tine, o solidaritate imposibil de refăcut mai târziu. Nici nu știu ce mă umplea mai mult de revoltă: faptul că fiecare zi din viețile noastre căpătase ritmicitate cazonă, că ne trezeam la șase, cu sângele gata înghețat în noi de șocul alarmei de închisoare ce suna deșteptarea, că trebuia să ne spălăm mereu în apă înghețată, motiv pentru care igiena noastră era mereu precară (aveam o colegă care mergea săptămânal acasă ca s-o spele maică-sa pe cap, pentru că părul ei foarte lung era mândria întregii familii și nimeni nu se putea atinge de el, nici măcar ea însăși), că eram opt în cameră, că nu aveam voie să punem nimic pe pereții albi (mama ceruse învoire de la director să aducă niște reproduceri de acasă), că ne îmbolnăvea de frică orice inspecție a directorului administrativ, care ne verifica dulapurile, paturile și cantitatea de praf de pe dulia becului, că aveam uniforme hidoase și negre, pe care refuzasem să le port, până când biata mamă mi-a cusut o pănglicuță colorată pe sarafan, că eram obligați să ne lăsăm paturile perfect întinse, în așa fel încât

moneda pe care pedagoga o arunca de probă pe pat să sară ca o minge elastică (dacă patul nu trecea proba, nu aveam voie să mergem la micul dejun până ce nu ieșea totul perfect), că mâncam mereu același dejun, compus din pâine tare (o elevă din ultimul an o aruncase o dată pe jos și înjurase regimul, după care fusese chemată la Securitate, ca să se explice), ceai cu bromură (să ne amețească, se pare, presupusele porniri sexuale sălbatice) și pastă de măcește (pe care n-o suport nici azi, când mama insistă să o prepare, pentru conținutul ei de vitamine), că pentru a ieși după-amiaza în oraș aveam nevoie de bilet de voie semnat de pedagogă, iar pentru a merge sâmbăta după ore acasă până duminica biletul trebuia semnat de diriginte, director și pedagogă (aveam mereu inima cât un purice că dirigintele sau pedagoga ar fi putut hotărî și în cazul meu, cum hotărâseră în cazul altora, că nu „merit” să merg acasă), că pentru a ne spăla mai ca lumea trebuia să ne aducem apă încălzită de la cantină, trecând cam trei sute de metri cu ligheanul plin printr-o turmă întreagă de băieți plini de hormoni, care jucau fotbal pe alee, unde trebuia ori să le suporți mojiciile, ca să păstrezi apa prețioasă, ori să renunți la apă și la spălat, ca să le-o arunci în cap, că fetele făceau de serviciu la cantină o zi întreagă pentru că erau fete, asistând la prepararea sarmalelor din verze murate printre care pluteau șobolani morți, descăpăcind zeci de borcane de mazăre cu ajutorul unei monede, tocând saci întregi de ceapă printre șuvoaie de lacrimi, curățând încă și mai mulți cartofi, spălând vase într-o apă gata jegoasă, debarasând, spălând pe jos și nemâncând nimic toată ziua de greață și de efort, pentru a rămâne apoi săptămâni întregi cu mirosul de cantină în nări și în toți porii, suficient pentru a nu reuși să mai duci lingura la gură în tot acel timp, că la orele de atelier doar băieții învățau cu adevărat să sudeze sau să șlefuiască vreo piesă

utilă, în vreme ce noi eram puse să așteptăm finalul orei pentru a curăța bancurile de lucru, că „făceam sector” o săptămână întreagă în mod normal și mai mult dacă eram pedepsite, adică spălam fiecare vas de toaletă, fiecare chiuvetă, fiecare culoar și fiecare treaptă, spălam covoarele comune, ștergeam pereții și tablourile, precum și geamurile de la casa scărilor. Toate, firește, cu apă înghețată și cu cârpe aproape intrate în putrefacție. Într-o dimineață, pe când spălam holul de la intrare, m-am izbit de doi bocanci cunoscuți și, ridicându-mi privirea, l-am văzut pe bunicul de la Leșu, care m-a întrebat cu ochii în lacrimi: „Ce faci tu aici, draga tatii?”. N-am fost niciodată mai fericită să-l văd pe bunicul și, la scurtă vreme, ai mei m-au mutat în gazdă.

La mutare a contribuit poate și faptul că frustrarea că nu puteam învăța și scrie devenise atât de mare, încât îi trăsesem o palmă șefei de cameră, o fată cu un an mai mare, foarte leneșă și gălăgioasă de felul ei. O avertizasem regulamentar, e drept, de două ori, dar până la urmă o pocnisem, lăsând-o complet uluită. Nu neapărat pentru că fusesem impardonabil de violentă, ci pentru că o lovisem „deși eram mai mică decât ea”. Teoretic, „meditațiile” – adică perioadele obligatorii de învățat – durau de la patru la opt, o oră pe lumină și după ora cinci la lumânare, pentru că atunci începea pauza de electricitate a fiecărei zile. Practic însă, atunci debuta viața ascunsă a căministelor. Totul era dublu: o față pregătită pentru inspecția pedagogei, alta pentru strâmbăturile de după ieșirea ei, o carte pentru ochii oficiali, alta pentru plăcerea personală. În aceste perioade, se mânca „din pachet”, se discuta despre acasă, băieți, filme, despre ceea ce se întâmplase peste zi, se spuneau bancuri (inclusiv politice și deocheate, mai ales din acestea din urmă), se vehiculau legende locale (despre nu știu care dintr-a douăspea care a încercat să se sinucidă

din amor pentru profu' de mate, despre presupusa amantă nimfomană a profului de filosofie, despre teroarea domestică în care trăia pedagoga), se schimbau casete sau reviste din Vest despre muzică sau modă, se făceau fițuici sau se epilau picioarele la lumânare, până mirosea toată camera a șorici. Foarte rar se învăța și se citea, cu toate că liceul era foarte dur și foarte competitiv. În ciuda ceaiului cu bromură, hormonii colcăiau, separeul dintre etajele fetelor și etajele băieților avea chei ilicite, iar schimbul intergenuri decurgea natural, la ore secrete, când vigilența pedagogilor ațipea sau se prefăcea amorțită. La un moment dat, am avut și eu un amorez atât de înflăcărat, încât coborâse noaptea pe burlanul foarte solid până la noi în cameră, unde colega pe care o atacasem îi deschisese. A trebuit să se mulțumească să mă contemple complet adormită, înfofolită în pijama, trening, capot gros, pături, cu căciula înfundată pe urechi și cu șosete de lână în picioare, pentru că nopțile erau deja geroase, dar căldură nu se furniza decât două ore pe noapte. Departe de a se lăsa descurajat, admiratorul (cred că-l chema Daniel) a continuat să-și manifeste pasiunea complet nonverbal, lipindu-mi abțibilduri nemțești cu formațiile lui preferate pe carnetul de bilete de voie lăsat la semnat pe caloriferul pedagogei și cadorisindu-mă cu ciocolată pe căi dintre cele mai complicate. Mie îmi plăcea însă un coleg de-al lui, cu care nu vorbisem decât o singură dată la cantină și pe care astăzi nici nu mai știu cum îl chema (parcă Dumitru totuși). Îl alesesem pentru că auzisem că scria poezii non-sentimentaloide și pentru că îi descoperisem un desen pe dosul unui tablou cu Ceaușescu pe care îl luasem la șters și curățat când aveam sector: pe cartonul portretului, Dumitru ăsta desenase un punct negru și mare drept în mijloc, după care scrisese sub el „punctul meu de vedere” și semnase. Cam asta fusese toată idila.

Liceul meu avea și o linie pedagogică, majoritar feminină. Eu făceam matematică-fizică, aveam în clasă optsprezece fete și tot atâția băieți și toți ne pregăteam de facultate (poate mai puțin colega cu părul lung, care se pregătea de măritiș, căci de mică îi spuseseră părinții că avea să se mărite la optsprezece ani cu un văr de-al treilea, ca să rămână averile în familie). Fetele de la pedagogic se pregăteau mai ales să devină educatoare și învățătoare imediat după liceu, prea puține plănuind să dea la facultate. Erau printre ele inteligențe ieșite din comun, pasionate de filosofie sau de chimie, de engleză sau franceză, de istorie sau geografie. În fiecare an, fetele de la pedagogic luau premii la olimpiadele naționale. Nu știu dacă hotărârea de a intra imediat în serviciu le aparținea în totalitate sau ținea și de presiunea familiilor; cert este că, pentru destul de multe, bacalaureatul coincidea cu ziua de dinaintea logodnei. Dacă nu aveau nici un iubit la sfârșitul liceului era foarte probabil să rămână fete bătrâne sau să accepte să se căsătorească în cele din urmă cu vreun miner sau cu vreun tractorist ce s-ar fi dovedit disponibil în momentul când singurătatea nu li s-ar mai fi părut acceptabilă. (Străbunica mea îmi spusese odată că „femeile au numai o undă”, atrăgându-mi astfel atenția asupra precarității magiei feminine și aveam senzația că fetele astea știau despre ce undă vorbea ea atunci.) Se căsătoreau așadar pe capete cu băieții de la liceul silvic, majoritar masculin, cu un entuziasm – cel puțin exterior – care mie îmi stârnea angoase foarte asemănătoare cu cele din copilărie.

Îmi amintesc exact că lucrul acesta s-a schimbat în 1990, primul an în care mai mult de jumătate dintre fetele de la pedagogic nu s-au mai măritat și au intrat fără probleme la facultățile pe care le aleseseră. Alături de tampoane, haine și pantofi „din ajutoare”, de alimente și muzică „la liber”, de traduceri în ediții uriașe, pe hârtie

incredibil de proastă, de prezervative și țigări din import, de Biblii de toate formele și mărimile, de lumină pe străzi și curent electric fără întreruperi, de libertatea de a merge oriunde și de a spune orice, de yoga și aerobic, fetele de optsprezece ani din preajma mea au simțit că lucrurile se schimbaseră în bine, când n-au mai fost obligate să considere căsătoria „o cruce care trebuie dusă”, ci au avut libertatea de a aștepta să o considere unele mai degrabă o mare bucurie sau altele pur și simplu o posibilitate. O libertate care nu e deloc puțin lucru pentru o femeie.

Otilia Vieru-Baraboi

Născută în 1976 la Iași. Asistent la Departamentul de Limbă și Literatură Franceză, University of Washington, Seattle. Facultatea de Litere (literatură franceză) la Universitatea „Al. I. Cuza", Iași. Studii de master în literatura franceză la University of Washington și la Universitatea din Geneva. Se stabilește în Statele Unite în 2000. Înainte de a părăsi România, face parte din Cenaclul „Ion Creangă" și din Asociația Culturală Club 8. Publică proză scurtă, traduceri și cronici literare în reviste de cultură (*Timpul, ArtPanorama, Hyperion, Wienzeile*) și în antologiile *Junimea, azi* (1996) și *Poveștile de la Bojdeucă* (1996). În 1996 obține Premiul Național „Ion Creangă" pentru povestea *Cîntărețul.* În prezent este doctorand la University of Washington, unde lucrează la o teză despre poetica și politica imaginarului lingvistic la Cioran.

A-ha

Telejurnal. Ceaușescu și nevasta-sa în vizită, nu mai contează unde. Se taie panglica, se gustă pâine cu sare, se iau copiii mici în brațe și ni se face semn nouă, publicului din toată țara. Mama din pat întoarce salutul și adaugă de la ea o bezea trimisă cu singura mână pe care o mai putea mișca. Din vârful pernelor, își smulge fesul din cap și mi-l aruncă în față: „Ai văzut că m-a recunoscut?”.

În prima perioadă a bolii sale, mama comunica cu Ceaușescu prin ecran. Era convinsă că acesta o putea auzi și vedea. Nu s-ar fi lăsat schimbată de haine nici în ruptul capului, dacă era președintele la televizor. Foarte cochetă din fire, își netezea părul și verifica dacă toți nasturii de la cămașa de noapte erau închiși. Dădea din cap și îngâna un sunet de aprobare, ca un ascultător fidel. O priveam cu interes, fascinată de acea legătură telepatică. La fiecare telejurnal, Ceaușescu îi promitea un apartament și o excursie la Băile Felix, unde urma să se vindece sub supravegherea celor mai buni medici din România Socialistă.

Înainte de a se îmbolnăvi, mama îl întâlnise o dată pe președinte, în timpul unei vizite de lucru la oficiul de calcul unde era angajată. Acesta a dat mâna cu ea și a bătut-o pe umăr părintește. Cum se considera o femeie pricepută la bărbați (nu degeaba se măritase de trei ori), a zărit în ochii tânărului conducător o licărire de interes cu care era obișnuită. Amuzată, a povestit apoi tuturor că acesta i-a făcut ochi dulci. Ba chiar susținea că ar putea să se ducă oricând la el în audiență la București să-i ceară un apartament. Statul român avea atunci apartamente la discreție, se stătea la

rând pentru ele, dar cei mai nerăbdători găseau întotdeauna un mod de a ajunge în față. Mama nu apucase să-și pună strategia în practică, dar se pare că președintele nu uitase de aranjamentul lor. Puterea sa de a pătrunde în viața concetățenilor săi și de a veni în întâmpinarea celor mai intime dorințe era mai mare decât își închipuise vreodată mama. Nefiind totuși magician, admisese cu sinceritate și modestie că nu ar fi putut să o vindece el personal, dar că o schimbare de locuință și un tratament la băi ar fi făcut miracole. Punerea mamei pe picioare era o prioritate a statului, președintele o afirma în fiecare seară la telejurnal, înconjurat de secretarii săi de partid și de distinsa lui soție. De fapt, doamna Elena avusese ideea ca, pe lângă apartamentul cu două camere și baie cu cadă din Flamura Roșie, mama să primească și un bilet gratuit într-o stațiune balneară reputată în toată lumea pentru apele sale tămăduitoare.

Delirul cu mersul la tratament la Băile Felix a durat mai mult de un an. Taică-meu și soră-mea nu aveau de ales decât să intre în jocul mamei, inventând la rândul lor discuții la telefon cu președintele iubit despre detaliile acestei deplasări dificile. Se prefăceau că vorbesc cu el în fața mamei, era destul de haios să-i privești. La vârsta aceea, mă consideram într-un fel norocoasă că ai mei dăduseră și ei în mintea copiilor. Călătoria se tot amâna din diferite motive, care mai de care mai abracadabriste. Vremea rea, viscolul și canicula nici nu intrau în calcul, mama nu s-ar fi lăsat descurajată numai cu atât. Încăpățânată și afurisită la gură dacă nu i se intra în voie, nu era deloc ușor să o duci cu vorba sau să o minți. Numai minciunile cele mai stufoase îi sunau a adevăr. Cum taică-meu era un mincinos nu din fașă, ci chiar din burta maică-sii, îi turna mamei cele mai neauzite povești, numai să mai tragă de timp până la intrarea în posesie a apartamentului și până la

plecarea la băi, care se amânau, de altfel, de la o săptămână la alta.

Mult timp, vina pentru aceste tergiversări a purtat-o Romică, un șofer inventat de taică-meu, însărcinat de președinte să o ducă pe mama la băi cu mașina mică. Ar fi fost imposibil să se plece cu trenul: nici o persoană cu handicap fizic nu poseda scaun cu rotile în România. Și, chiar dacă ar fi avut, ar fi fost mai mare rușinea să facem atâta bâlci într-un mijloc de transport în comun. În orice caz, mama n-ar fi vrut să-și expună trupul căzut în neputință. Pe atunci, păstra un simț al cochetăriei destul de neînțeles pentru mine. Deși nu mergea nicăieri, o chema pe tanti Emilia, o coafeză ieșită la pensie, cu degete contorsionate de reumatism, să o vopsească sau să-i facă permanent cam o dată la două luni. Și moftul cu Băile Felix i se trăgea tot din vanitatea cu care își îngrijea aspectul fizic. Ai mei aveau de fapt o obsesie pentru locul ăsta, taică-meu îmi povestise de o sută de ori cum plănuiseră ei înainte de nașterea mea să fiu băiat, să am șurubel și să mă cheme Felix. În orice caz, în creierul mamei, sufocat de un cheag de sânge coagulat, numai această călătorie ar fi avut puteri miraculoase împotriva bolii.

Sus-numitul Romică nu apărea niciodată în persoană. Toate conversațiile cu el aveau loc la telefon și asta întotdeauna în fața mamei. Am uitat să precizez că, din cauza cheagului de sânge, creierul său nu putea procesa informația auzită. Adică de auzit, auzea foarte bine, dar nu înțelegea nimic. Oricât de nebunesc și exagerat ar părea, comunicam prin scris. Casa era plină de carnețele ce păstrau urma conversațiilor noastre. Pe atunci, abia scrijeleam propoziții scurte, cu litere de tipar, referindu-mă la rutina de zi cu zi: „De ce țipi?”. Sau unele rumegări filosofice de genul „De ce m-ai făcut?”. La astfel de întrebări, mama se prefăcea că nu-mi înțelege scrisul, ridica din sprâncene și-mi punea deoparte mesajul, cu mult tact și calm.

Începusem și eu să mă întreb dacă Romică avea să o ducă la Felix sau nu, deși înțelesesem din discuțiile dintre soră-mea și taică-meu că susnumitul era o prezență fantomatică. După ce a pierdut o primăvară și-o vară așteptându-l pe Romică, reținut de diferite probleme dintre cele mai serioase – părinți bolnavi, copii sinucigași, nevastă isterică și geloasă –, mama s-a hotărât brusc să nu mai creadă în existența lui. Au urmat vreo două săptămâni de mânie, disperare și agitație, în care își reclama dreptul la însănătoșire, refuzul de a se lăsa îngropată de vie în casă. Cum pe străzile proaspăt asfaltate ale țării ieșeau la plimbare doar oamenii sănătoși, constructori ai uzinelor viitorului în care se punea la cale tiparul omului nou, mama trebuia ascunsă bine. Paralizia sa irecuperabilă era o sfidare la adresa medicinii statului. După o perioadă lungă, imposibil de definit, în care ne-a blestemat pe toți de sute de ori pe zi pentru imobilizarea sa la pat, am găsit-o într-o seară adormită în fața telejurnalului. Un firicel de salivă roșie i se prelingea pe bărbie. În urma acestei noi embolii, însuși președintele a încetat să-i mai vorbească din ecran, dezamăgit probabil de căderile sale repetate în adâncurile bolii. Mama mea nu era o mamă eroină. Dar nici victimă nu era, după cum aveam să aflu în decursul celor mai mult de douăzeci de ani de boală.

Își explica boala ca fiind o pedeapsă de la Dumnezeul în care nu credea, pentru cele douăzeci de chiuretaje pe care le făcuse înainte de a mă avea pe mine. În cazul ei, fericit, nu era vorba despre intervenții obscure, făcute de medici miloși sau de moașe compătimitoare, prin nu știu ce unghere și subsoluri. Ea nu trebuia să se ascundă, să încalce legea și datoria de a aduce pe lume fiii și fiicele partidului, întru prosperitatea orfelinatelor. Bolnavă cu inima, nașterea în sine era considerată un pericol pentru sănătatea sa; așadar mama avea

nemaipomenita șansă de a se lăsa chiuretată pe o masă de spital. Ăsta era un adevărat privilegiu, într-o țară în care singurul mod contraceptiv erau doar cuțitul, bărdița, ceaiul de mătrăgună, ura de sine transformată într-un soi de afecțiune imunodeficitară.

Tot felul de legende urbane circulau despre fete mutilate pe viață încercând să pună capăt unor sarcini nedorite. Se pare că unele își provocau avortul aruncându-se de la înălțime, cel mai adesea de pe dulapuri. Altele se chiuretau singure, cu andrele de împletit. Dacă memoria nu-mi joacă feste, cred că am văzut o scenă similară într-un film american. În comunism însă, avortul subteran era poate singurul mod de disidență exclusiv feminin. Un gest sinucigaș, prin care umanitatea însăși își recăpăta integritatea. Femeia uzurpa opera partidului mutilându-se, clădind astfel visul propriei libertăți cu sânge din sângele său, cu carne din carnea sa, redând vieții dreptul la moarte.

În lipsă de mijloace contraceptive, orice femeie sau fată singură era suspectată că recurge la avort. Singurul mod de prevenire a unei astfel de situații aspru pedepsite de lege era supravegherea sexualității haotice, consumate în afara celulei de bază a societății. Statul cerea așadar efectuarea unor controale ginecologice în licee, la clasele mari. Nu știu azi care era motivul real al acestor razii, însă zvonurile erau că ar fi fost vorba despre verificări de virginitate, adică un soi de extemporale de bună conduită școlară. Deși nici nu începusem încă să mă transform în fată din copila rahitică ce eram, îmi aduc aminte de chipul roșu și vocea tremurată a prietenei surorii mele, povestindu-i cum a trebuit să stea la rând pe culoar, în fața cabinetului medical. După vreo jumătate de oră de așteptat, timp în care sângele îi bubuia la tâmple tot mai tare, văzând că două dintre colegele sale nici nu voiseră să le spună ce se întâmplase înăuntru și că o tuliseră la goană pe

scări, aceasta și-a luat inima în dinți și a șters-o acasă, pretextând un acces de diaree. Era conștientă de consecințe; tocmai de asta răul imaginar devenise realitate. De câteva zile, îi era imposibil să mănânce altceva decât pâine prăjită și ceai.

Trăgând cu urechea la povestea ei, am simțit sau am presimțit atunci că intimitatea feminină prezenta interes pentru o serie de experimente asemănătoare acelora din lagărele de concentrare. Intuiam o legătură între întâmplarea ei și lecturile mele despre ororile dușmanilor naziști. Habar n-aveam pe atunci că istoria nu se derulase ca în filmele de război cu nemții. O astfel de apropiere e, bineînțeles, un sacrilegiu, însă așa credeam la vârsta aceea, cu inocența celui care ignoră adevăratul mers al istoriei. Pentru mine, nazismul și comunismul erau de-o seamă, prin modul în care trupul își pierdea dreptul și demnitatea de a-și simți intimitatea ca pe un bun de preț, inalienabil. În fine, prietena surorii mele se temea să nu o trimită diriginta la control la Policlinica Mare. Nu că ar fi avut ceva de ascuns, nu se atinsese nimeni de ea nici în vis; pur și simplu, i se tăiau picioarele și i se întorcea stomacul pe dos la gândul că cine știe ce necunoscut sau necunoscută avea să cotrobăie până în măruntaiele ei, acolo unde toata rușinea de a fi femeie se concentrase ca într-un punct nevralgic. Nu-i trecea nimănui prin cap că ar fi fost vorba despre un control cu interes exclusiv medical. Sentimentul de a fi dus la abator era mai puternic decât orice preocupare de a-și confirma starea de sănătate și aptitudinea de a putea planta în pântece viitorul țării. Prezumția de vinovăție, de preacurvie prezida aceste controale, transformând relația medic-pacient într-una de victimă-călău.

Numărul fetelor „deflorate” – cuvânt suav, care, în gura lui taică-meu, un afemeiat cronic, suna îngrozitor de libidinos – oferea partidului un rezultat estimativ al intensității activității sexuale

ilicite, în afara familiei. Religia și partidul erau aici pe aceeași frecvență: femeia nu trebuia să se împreuneze decât pentru a procrea. Restul era perversiune burgheză. Sexul opus avea puterea de a le transforma feminitatea într-un păcat nu numai față de Biserică, ci mai ales față de Stat, cu orice sărut furat, orice atingere, chiar și fără consumarea actului. „Deflorarea" era un mod ironic de a face referire la o inocență pierdută cu primul gând erotic pe care un bărbat l-ar fi putut nutri pentru o femeie.

„Deflorarea" mea a avut loc în clasa a patra. Mă întorceam de la o festivitate de făcut pionieri pe strada de la Palat, cu alte colege de clasă. Râdeam și chicoteam toate în costum, cu cravata roșie în vânt. Fusta Cristinei era așa de scurtă, încât i se zărea cusătura de la hamleții albi cu găurele, Lia avea niște pantofi roz de lac, cadou de la studenții greci de la medicină unde preda taică-său, Maria țopăia în sus și în jos fredonând un refren din Modern Talking. Un individ care venea cu viteză din sens opus, excitat probabil de buchetul acela de fete în uniformă, m-a apucat la nimereală de sân și a strâns tare. S-a îndepărtat, lăsându-mă în urmă fără grai, smulsă din lumea mea și aruncată într-o lume adultă, în care dreptul la spațiu intim era un moft. Fetele din grup erau speriate, plana în aer o amenințare necunoscută.

Am înțeles într-o fracțiune de secundă de ce îmi repugna goliciunea mamei, indecența colegelor sale de spital, acele trupuri tot timpul prea dezvelite, în cămăși de noapte prea deschise la nasturi, lăsând la vedere sâni cu catetere și brațe vinete de la perfuzii. Lipsa de pudoare din spitale reflecta modul în care statul comunist reușise să ne inculce ideea că țineam toți de aceeași corporalitate hermafrodită, că fiecare act erotic era echivalentul masturbării, fiecare viol, un masochism inofensiv. Atingerea necunoscutului

era prima revelație a scârbei de a fi femeie, sentiment cultivat în mod subteran, pentru a controla tentația evaziunii într-un erotism egalitar, sănătos.

Sunt ultimul embrion al mamei. Din cei douăzeci și trei concepuți, numai trei au avut de crescut și de văzut lumina zilei, ceilalți douăzeci s-au întors în mațele de beton ale pământului. Invidiez uneori încercarea ghilotinată de a prinde formă a fraților și surorilor mele. Eu însămi aș fi fost un astfel de avorton, dacă maică-mea s-ar fi lăsat convinsă de medici să pună capăt sarcinii. Un avorton rămas în viață: un accident mai patetic nu există. Erau mulți ca mine, ne recunoșteam după plăcerea dementă cu care distrugeam trenurile în care ne îmbarcam vara către taberele de vacanță. Împreună, ne îmbibam cu alcool trupurile caraghioase și inutile, căutând instinctiv intimitatea de borcan a formolului. La școală, profesorii ne detectau din prima clipă, după uniforma strâmtă, prea scurtă, panglicuța, urechiușele și unghiuțele murdare, numărul matricol descusut, privirea plină de ură. Lucidă. Un copil care a înțeles tot e un monstru. Aveam o privire de fiară încolțită, mă numeam „Vieru" și-atât. Eram un mutant fără nici un ideal, prea devreme conștient de putrefacția generalizată a lumii. Nici Che Guevara și nici John Lennon nu s-ar fi putut naște în România, așa cum nici unul nu s-ar fi putut naște în trup de femeie.

Cafea boabe. Găsesc ascunse printre haine, alături de Un cartuș de Kent, două pachete de cafea boabe, ambalate într-o hârtie verde, lucioasă, cu un desen interesant – niște indieni americani culegând un soi de fructe exotice. Nu am mai mirosit ceva atât de frumos. Nu mirosul de cafea mă atrage, ci mirosul interzisului însuși. Pachetele pentru doctorii mamei se aflau numai în tranzit în

dulapul nostru. Profit să le miros câteva zile. Aștept apoi să văd dacă acest dar va avea vreun efect asupra mamei, dacă medicii și-au unit forțele să o vindece sub vraja boabelor, a căror frumusețe de mărgele rare o puteam doar ghici din desenul de pe ambalaj și din pipăit. După vreo lună de așteptare, boala mamei începe să pună stăpânire și pe noi, până în cele mai intime oase. Încep să mă simt bătrână, obosită. Încetează și visele în care mama se trezește din boală ca dintr-un somn de o sută de ani și se duce la școală să o pună la punct pe învățătoarea ce așteaptă șpagă în schimbul coroniței de sfârșit de an. Îmi spun că, pentru medici, pachetele de cafea nu au același miros al inaccesibilului.

Impulse. Aveam o colecție inedită de deodorante și de sticle de parfum goale. Făceam rost de ele din diferite surse. Una dintre vecinele mele avea o soră mai mare ce se măritase cu un grec. De la ea proveneau majoritatea pieselor: Fa, Rexona, Impulse, Ro și câteva cutii goale de ciocolată străină. Nu-mi aduc aminte decât de un singur ambalaj auriu, marca Toffee. M-am chinuit ceva timp visând la gustul său secret. Când am ajuns prima oară în străinătate, m-am îndopat cu Toffee. Nu era nici pe departe la fel de bun cum îmi imaginasem. Aluna din interior și crema de ciocolată cu caramel se topeau în gură, însă ceva din savoare dispăruse. Inaccesibilul?!

Impulse îmi plăcea cel mai mult, din cauza fetei din medalionul de pe tub. Aveam unul roșu închis, cu o tipă tapată și machiată puternic, și unul galben, cu o blondă diafană. Îl preferam pe cel roșu. Căzusem în plasa publicității, fără să fi consumat măcar un strop de parfum. Mă drogăm cu imaginea femeii rebele, aspirând urma de parfum subversiv din tubul gol. Îl scuturam – pentru a câta oară? – implorând un miracol. Primul impuls nu era revolta împotriva vidului

olfactiv. Nu știam pe atunci că drepturile omului includeau printre altele și liberul acces al femeii la industria cosmetică. În loc de ranchiună, simțeam un soi de curiozitate dureroasă față de lumea în care era posibil să-ți porți părul ciufulit și în dezordine, ca scăpat de la spitalul de nebuni. Primul impuls era senin, de evadare, nu de incitare la fapte.

Sora mai mare a vecinei de la care îmi completam colecția *de junk se* numea Anca și era cea mai frumoasă fată din cartier. Avea rochii mătăsoase, lungi și cu imprimeu înflorat, exact cum văzusem în revista *Femeia,* la care se abonase soră-mea. Purta pantofi cu toc și îmi plăcea mult să o privesc coborând strada spre casă, călcând din piatră în piatră, ca pe ouă, să nu se murdărească de noroi. Uneori, o lăsa taxiul la poarta noastră, drumul fiind prea prost până la ea. Era blondă, cu părul gros și lung, ochi albaștri și un trup alb, destul de dolofan. Stratul adipos era, bineînțeles, un semn de bunăstare de invidiat. Când vecinii comentau că Anca era prea grasă, știam cu toții că, de fapt, li se făcea gura apă, încercând numai să-și închipuie forma și gustul mâncărurilor cu care își hrănea greutatea.

Efectul ei asupra mea sporea fascinația neputincioasă cu care îi miroseam deodorantele golite. Când trecea pe stradă, îmi strecuram nasul prin zăbrelele gardului, ca să pot adulmeca mai bine parfumul dulce-amărui – un soi de combinație între coaja de portocală rasă, pe care o țineam în frigider de la Crăciun, și înghețata de la cofetăria Opera, unde mă ducea taică-meu o dată la vreo trei luni. Reușeam întotdeauna să identific același miros cu tubul de Impulse galben. Rămânea un mister pentru mine unde se evapora parfumul din tubul roșu. Anca nu părea să-l fi folosit. Cum îmi găseam tot timpul de lucru prin curte, o pândeam destul de des, fără să vreau.

Să nu fi fost oare așa de mare diferența dintre cele două tuburi, dintre blonda diafană de pe cel galben și punkerița de pe cel roșu? Purtate de o singură persoană, parfumurile fuzionau într-un amestec înșelător și o suavitate sugerată de un întreg arsenal ideologic al clișeului, al kitschului ce prindea rădăcini și în mintea mea slabă de copil-fată. Anca, ale cărei deodorante folosite le adunam cu religiozitatea colecționarului de relicve, nu era mai mult decât o imagine umblătoare a blondei periculoase.

Deși era de aceeași vârstă cu soră-mea, nu trecea pe la noi niciodată. Îl auzisem o dată pe taică-meu spunând că „umbla cu greci" și nu prea am înțeles atunci ce era rău în asta. Simțisem însă din ton că era un lucru nedemn – motivul pentru care nu venea la noi în vizită. Adevăratul păcat al Ancăi nu era pur și simplu frumusețea sa excesivă, voluptuoasă, ci faptul că se refuza bărbatului român, că disprețuia dragostea sinceră. Prin nerușinarea cu care se înfrupta din bunurile capitaliste strecurate în țară de studenții străini, Anca era o trădătoare de neam. La urma urmei, în felul ei, era la fel de subversivă și incomodă ca și punkerița de pe tubul de Impulse roșu. Mi-era însă imposibil la vremea aceea să fac asemenea conexiuni.

Frida Kahlo. Îmi plăcea să fiu la modă. Mă machiam cu negru, îmi tapam părul și mi-l dădeam cu bere sau cu apă cu zahăr, purtam cercei mari de plastic rotunzi și roșii, ciorapi negri de plasă. De ciorapi eram tare mândră, mai ales că mă umilisem destul ca să fac rost de ei de la Mioara, o fătucă cu care fusesem în tabără și care locuia în apropierea căminelor de studenți străini de pe Palade. Maică-sa era femeie de serviciu pe-acolo și făcea rost de o groază de chestii exotice: săpunuri, ciorapi, șampon. Mioara își dorea să fim prietene, dar, fără să știu de ce, aveam o aversiune fizică față de

corpul său prea dezvoltat, față de privirea sa blândă și supusă. Senzualitatea sa precoce și nonșalantă mă intriga într-un mod pentru care mă simțeam „spurcată”, cum ar fi zis bunică-mea. Însă acceptam să o primesc pe la mine, înduioșată de plocoanele pe care mi le aducea. Încetasem să mai colecționez *junk,* preferam acum ambalajele pline. Cu acest compromis, intrasem și eu în circuitul subteran al mărfurilor de lux: pastă de dinți, ciorapi fini, săpunuri, deodorante cu parfum de măr din Bulgaria și cam atât.

Practicam trocul. Cum maică-mea nu mai avea nevoie de bijuterii pe care să le asorteze la două-trei capoate de finet la care se redusese mândrețea sa de garderobă, am început să-i tai șiragurile de mărgele și să le împrăștii boabă cu boabă pe la cunoștințe, în schimbul unor favoruri. De la Sanda împrumutam haine duminica, când ieșeam în Gradina Botanică cu toate fetele de ștabi din clasă. Ne înțelegeam extrem de bine, erau prietenele mele adevărate, însă știam că, fără uniformă, originile mele modeste ar fi devenit vizibile, incomodând astfel consolidarea camaraderiei noastre. Preferam așadar să sacrific bijuteriile mamei și să o plătesc pe Sanda să-mi împrumute unul dintre cele cinci tricouri cu guler – cadou de la vară-sa din Canada. Oricare dintre ele mergea super cu blugii românești de la taică-meu.

Pe Mioara o mulțumeam cu puțin. Pentru un săpun, îi ajungea un pahar de cristal roșu dintr-un serviciu deja incomplet pe care maică-mea îl pusese deoparte, pentru zestrea mea. Pentru niște ciorapi, se mulțumea cu un ruj rânced pe care-l găsisem într-o poșetă-plic de seară, uitată de maică-mea în buzunarul interior al hainei de blană cu care se îmbrăcase la ultimul Revelion de dinaintea bolii. În cugetul meu, mă simțeam împăcată cu acest schimb. Deși eram conștientă de lipsa lor de valoare materială, aceste lucruri meritau să fie considerate bunuri de preț, numai

prin atașamentul meu sentimental față de tot arsenalul cochetăriei mamei.

Aș fi dat orice să o fac pe Mioara să plece imediat după tranzacție. Ea uita mereu să se ducă, îmi povestea toate temerile sale, cum abia închidea ochii noaptea, de frică să nu viseze urât, cum încă o mai durea maxilarul de la o extracție de măsea fără anestezie, cum o băteau papucii prea strimți și cum o plesnise maică-sa când îi ceruse să-i cumpere alții.

În timp, dezvoltasem un soi de duioșie și de fascinație pentru Mioara, chiar dacă era la fel de stupidă ca și oaia sacră al cărui nume îl purta. Când a avut prima menstruație, nu a știut ce i se întâmplă. A crezut că a băut prea mult compot de vișine. Maică-sa a fost prima care și-a dat seama, deși ea încercase să-și ascundă ciudățenia fiziologică, sperând că va trece și rugându-se să nu fie vreo boală mai gravă. O cunoștință care lucra într-o farmacie i-a făcut rost de niște vată, după câteva zile de așteptare chinuită și de spălat cârpe. Toți din familie șușoteau pe la spatele său, nimeni nu i-a explicat însă exact ce se întâmplă. I s-a spus doar să nu intre în biserică, fiindcă era „impură”. N-a pus la îndoială în nici un fel murdăria sa, i se părea normal să-i fie interzise locurile sfinte și cele publice în egală măsură. Îmi povestea toate acestea cu mâinile încrucișate în poală, așezată pe un colț de scaun. O fixam intens cu privirea, încercând să pătrund mecanismul acelui coșmar fiziologic.

Devenind „impură” la rândul meu, am început să desenez într-un caiet cu foi dictando ceea ce mi se întâmplase. Nu aveam prea mult talent, dar reușisem să schițez o fată dezbrăcată. Dintre picioare îi curgeau picături violete – nu aveam cariocă roșie –, care se adunau într-o baltă de o formă aproape geometrică. Încercarea mea de a crea un material didactic dintr-o experiență personală, mai mult decât un gest de solidaritate cu

nedumerirea dureroasă a Mioarei, era în primul rând o fascinație deloc sinucigașă pentru autodisecție. Ca și în tablourile Fridei Kahlo, naivitatea desenului meu pornea poate dintr-o neputință specific feminină de a percepe corporalitatea altfel decât ca pe o rană deschisă.

Am arătat prietenelor mele caietul. S-au desenat și ele în ipostaze asemănătoare. Ne străduiam împreună să punem cap la cap diferite explicații ale fenomenului. Secretul n-a ținut mult. Deși abia se mișca prin casă, maică-mea avea un talent deosebit de a găsi tot ce țineam ascuns. A trebuit să supraviețuiesc cu greu unei ședințe de familie la care au asistat soră-mea cu soțul ei, în urma căreia caietul a fost distrus și, împreună cu el, orice posibilitate de a înțelege ce se întâmpla cu mine. Numai greața era palpabilă, grea. Contingența vieții mi se arăta prin membrana unui organ lichefiat și regenerat de ritmurile unei cosmogonii oculte.

A-ha. Are două găuri de cercel într-o ureche, părul scurt, cu o șuviță lungă în loc de breton. Poartă haine trimise de mătușa sa din Germania, ascultă A-ha și e îndrăgostită de un tip dintr-a unșpea, care seamănă cu Morten Harket. Eu îl prefer pe chitarist, Paul Waaktaar, deși e poate cel mai urât dintre ei. Suntem în birou la taică-său, prof universitar la Medicină. Apartamentul e plin de tablouri, barul plin de băuturi străine și de pachete de cafea. Fumăm nu știu ce țigări și bem niște tărie. Ne hlizim puțin și apoi mă las învățată cum se sărută, cu limba. Prefer să fie ea prima, îmi pune mâinile pe umeri, cu stângăcie. Îmi spune să închid ochii și o aud râzând. Totul e să îmi pot imagina că e Waaktaar, iar ea își închipuie ca sunt Harket. Decorul mă excită mai mult decât orice atingere. Sărutând-o pe ea, devin pentru câteva momente parte din lumea ei. O lume în care

dezmățul și preacurvia sunt o formă de libertate. Mă simt ușoară.

Mă întorc acasă prin spatele blocurilor, furișându-mă ca un hoț, purtând în gând gustul inaccesibilului. Plutesc peste macadam și noroaie, fixez cu privirea firul Ariadnei, acum vizibil. Greața se chircește și se strânge ca o larvă. Mă scutur, mă lepăd de ea. De trei ori mă lepăd și fug. Ajung acasă, o iau pe mama de mână, o sărut pe gura știrbă. Dau drumul la televizor. Printre puricii din ecran se zăresc Alpii. Mama mă invită într-o franceză impecabilă în apartamentul său din Chamonix.

Un vecin taximetrist m-a zărit printre blocurile din apropierea căminelor de străini. Bate la poartă seara târziu să-i spună lui taică-meu. Acesta mă cheamă la el și mă întreabă pe unde am umblat de la cinci până la șapte seara. Mă amenință că, dacă-l mint, bagă militărie în mine, mă duce și mă aduce de la școală. Mă pufnește râsul și râd ținându-mă cu mâinile de burtă. „N-ai nici o grijă, tată, nu umblu cu străini, nu sunt ca Anca. Am fost la prietena mea, e de familie bună, taică-său e prof la Medicină. Uite, mi-a dat să ascult un disc cu A-ha, un grup norvegian. Crezi că ne mai merge pick-upul? „Bine, bine, am să-i bat mâine obrazul, să-și vadă de treburi, nerușinat bătrân și pervers, n-are de lucru să o urmărească pe fiică-mea cu taxiul lui...”

„Se știe că una și aceeași realitate o experimentăm, ca indivizi sau ca grupuri, în maniere diferite. Comunismul nu a fost trăit și perceput la fel de toată lumea; el a fost diferit pentru securiști și victime, pentru intelectuali și muncitori, pentru membri de partid și nemembri, pentru adulți și copii, pentru femei și bărbați etc. Există cu certitudine experiențe care nu au fost accesibile decât femeilor. Cartea de față vrea să le pună laolaltă, pentru a le da volum, consistență și vizibilitate. Presupoziția noastră este aceea că, de la micile evenimente ale vieții cotidiene și până la întâmplări deosebite, de la relația de cuplu și până la raporturile de putere, femeile au o manieră diferită de a se investi în viața socială."

Radu Pa vel Gheo și Dan Lungii

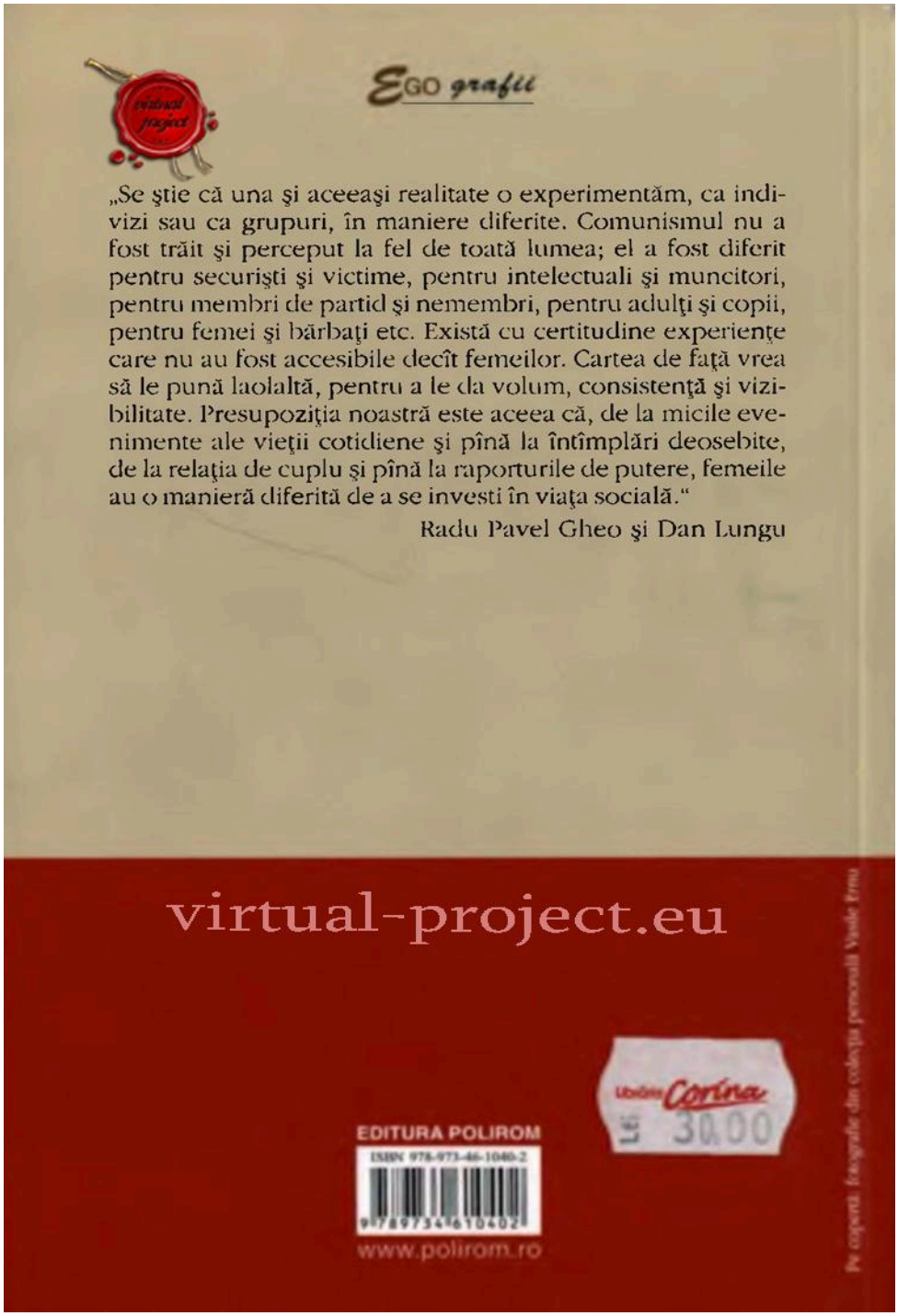
virtual project
EGO grafii
„Se ştie că una şi aceeaşi realitate o experimentăm, ca indivizi sau ca grupuri, în maniere diferite. Comunismul nu a fost trăit şi perceput la fel de toată lumea; el a fost diferit pentru securişti şi victime, pentru intelectuali şi muncitori, pentru membri de partid şi nemembri, pentru adulţi şi copii, pentru femei şi bărbaţi etc. Există cu certitudine experienţe care nu au fost accesibile decît femeilor. Cartea de faţă vrea să le pună laolaltă, pentru a le da volum, consistenţă şi vizibilitate. Presupoziţia noastră este aceea că, de la micile evenimente ale vieţii cotidiene şi pînă la întîmplări deosebite, de la relaţia de cuplu şi pînă la raporturile de putere, femeile au o manieră diferită de a se investi în viaţa socială."
Radu Pavel Gheo şi Dan Lungu
virtual-project.eu
Librăria Corina
30.00
EDITURA POLIROM
ISBN 978-973-46-1040-2
www.polirom.ro
Pe coperta: Fotografie din colecţia personală Vasile Ernu

[1] în acei ani, într-un sistem de autogospodărire, indiferent dacă locuiau sau nu în cămin, studenții făceau de serviciu la cantină, pe grupe, câteva zile pe an. Erau zile istovitoare, cu muncă de dimineața de la 5 până seara la 9. *Studenții de serviciu* luau masa acolo înainte de a începe deservirea abonaților.

Table of Contents

Prefață
Adriana Babeti
    Sarsanela
Anamaria Beligan
    Halatul Veronicăi
Carmen Bendovski
    Lungul drum al comunismului către sfârșit (jurnal post factum și năuc)
Rodica Binder
    Chiar așa?
Adriana Bittel
    Servus, Reghina
Mariana Codruț
    „Atunci am învățat să renunț” (Gertrud B. În dialog cu Mariana Codruț)
Sanda Cordoș
    Din umbra viitorului luminos
Nora Iuga
    Scrisoare către un prieten
Cerasela Nistor
    Cerul negru-rozaliu..
Ioana Ocneanu-Thiery
    Eu, una, n-am suferit!
Simona Popescu
    HoRor! Cool!
Iulia Popovici
    X și Y
Alina Radu
    O zi din viața Alinei Viktorovna
Doina Ruști
    Ginecologii mei
Simona Sora
    Bibliotecile spitalelor mele
Mihaela Ursa
    O poveste de fată
Otilia Vieru-Baraboi

A-ha

Table of Contents

Prefață 4
Adriana Babeti 9
Sarsanela 10
Anamaria Beligan 30
Halatul Veronicăi 31
Carmen Bendovski 42
Lungul drum al comunismului către sfârșit (jurnal post factum și năuc) 43
Rodica Binder 49
Chiar așa? 51
Adriana Bittel 60
Servus, Reghina 61
Mariana Codruț 72
„Atunci am învățat să renunț” (Gertrud B. În dialog cu Mariana Codruț) 73
Sanda Cordoș 89
Din umbra viitorului luminos 90
Nora Iuga 97
Scrisoare către un prieten 98
Cerasela Nistor 105
Cerul negru-rozaliu.. 106
Ioana Ocneanu-Thiery 122
Eu, una, n-am suferit! 123
Simona Popescu 132
HoRor! Cool! 133
Iulia Popovici 152
X și Y 153
Alina Radu 162
O zi din viața Alinei Viktorovna 163

Doina Ruști 173
Ginecologii mei 174
Simona Sora 181
Bibliotecile spitalelor mele 182
Mihaela Ursa 193
O poveste de fată 194
Otilia Vieru-Baraboi 206
A-ha 207